

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUĞUN SOSYALLEŞMESİNDE
TELEVİZYONUN ETKİSİ**

89776

**DOKTORA TEZİ
HÜSEYİN EMİN ÖZTÜRK**

Enstitü Anabilim Dalı : SOSYOLOJİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Musa TAŞDELEN

ARALIK 1999

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇOCUĞUN SOSYALLEŞMESİNDE
TELEVİZYONUN ETKİSİ

DOKTORA TEZİ
HÜSEYİN EMİN ÖZTÜRK

Enstitü Anabilim Dalı : SOSYOLOJİ

Enstitü Bilim Dalı : GENEL SOSYOLOJİ VE METODOLOJİ

Bu tez 03.../01.../1999 tarihinde ²⁰⁰⁰ aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa SUNGUR
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Zehra Arslantürk
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mustafa Paşadele
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Halis Ayhan
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Ali Rıza Aksoy
Jüri Üyesi

ÖNSÖZ

İçindeki çocuğu yaşatmağa çalışan ve çocuklar için hikâye ve romanlar yazan birisi olarak hep çocuk ve televizyon ilişkisini merak etmişimdir. Acaba çocuğun sosyalleşmesini televizyon ne ölçüde etkiliyor. Bu etki olumlu mu olumsuz mu?

Ünlü şairimiz Yahya Kemal “İstanbul Türkiye’nin muhâsalasıdır” diyor. İstanbul metropolünde yaşayan biri olarak ben de aynı kanaati paylaşıyorum. İstanbul adeta ülkemizdeki farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapıdaki insanımızın özeti durumundadır.

Sosyoloji anabilim dalında Doktora Tezi hazırlamam merak ettiğim konuda araştırma yapmam için büyük bir fırsat oldu. Hocalarım da bu konudaki düşüncemi destekleyip teşvik ettiler. Öncelikle böyle bir konuda Yüksek Lisans ve Doktora Tezi yapılıp yapılmadığı konusunda bir araştırmaya giriştim. Yüksek Öğrenim Kurumu Başkanlığı’na yazdığım bir yazı ile konuyla ilgili yapılan tez çalışmalarının bir listesini istedim. Tez çalışmama başladığım tarih itibarıyla (1996) böyle bir çalışmanın yapılmamış olduğunu gördüm. Sosyo-kültürel yapıları farklı olan Üsküdar ve Şişli ilçelerini araştırma evreni olarak seçtim. Bu çalışmayı bahsedilen ilçelerdeki resmî, özel ve azınlık okullarındaki deneklerle yürüttüm.

İnsanın yaptığı her işte olduğu gibi bu çalışma da eksik ve hatalar olabilir; dolayısıyla gerek araştırmanın teknik yanları, gerekse yöntem ve değerlendirmeleri eksik ve hatalı olabilir. Ancak hata ve eksiklerin asgariye indirilmesi için âzamî gayret gösterilmiştir.

Bu çalışmanın danışmanlığını yürüten değerli hocam Prof. Dr. Musa Taşdelen’e aydınlatıcı fikir ve desteklerinden dolayı teşekkür etmeyi ifâsı zevkli bir borç bilirim. Ayrıca anket formlarının şekillendirilmesinde ve araştırma verilerinin SPSS Windows programında değerlendirilmesinde emeği geçen Doç. Dr. Yılmaz Özkan’a, yazım safhasında emeği geçen Dr. Abdülkadir Oğrak’a ve tezin dizgisini gerçekleştiren Ertuğrul Erdem’e de teşekkürlerimi sunarım.

Sakarya, 1999

Hüseyin Emin ÖZTÜRK

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar	viii
ÖZET	xiv
SUMMARY	xv
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMADA KONU, AMAÇ VE TEMEL HİPOTEZLER	6
1.1. Araştırmanın Konusu.....	6
1.2. Araştırmanın Temel Sorunları	6
1.3. Araştırmanın Amacı	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Araştırmanın Temel İlke ve Hipotezleri	7
1.5.1. Araştırmanın Alt Hipotezleri	8
1.6. Kaynakların Değerlendirilmesi.....	9
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEMEL KAVRAMLAR	10
2.1. Araştırmanın Evreni	10
2.2. Araştırmanın Örnekleme	11
2.3. Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama	11
2.4. Sınırlar ve Sınırlılıklar	12
2.5. Temel Kavramlar.....	12
2.5.1. Kişilik	12
2.5.1.1. Kişilik Gelişimi ve Ergenlik Dönemi	16
2.5.2. Sosyalleşme	19
2.5.2.1. Sosyalleşmede Model (Özdeşleşme) Kavramı ve Faktörler	21
2.5.2.2. Sosyalleştirme Araçları	25
2.5.2.2.1. Aile.....	25
2.5.2.2.2. Okul	28
2.5.2.2.3. Arkadaş	32
2.5.3. Kitle İletişimi	34
2.5.3.1. Kitle İletişim Vasıtası Olarak Televizyon	39
2.5.3.1.1. Çocuğun Kişilik Gelişimi ve Televizyon	45

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMU	52
3.1 OLGUSAL DURUM	52
3.1.1. Cinsiyet ve Yaş.....	52
3.1.2. Doğum Yeri.....	53
3.1.3. İkamet Edilen Semt.....	55
3.1.4. Sosyo-Ekonomik Durum.....	55
3.1.4.1. Oturulan Konutun Sahiplik Durumu.....	55
3.1.5. Kardeş Sayısı.....	56
3.1.6. Bağımsız Çalışma Odası.....	56
3.1.7. Okul Türü.....	57
3.1.8. Önceki Yılın Başarı Seviyesi.....	58
3.1.9. Ebeveyne Yönelik Göstergeler.....	59
3.1.9.1 Ebeveynin Meslek Durum.....	59
3.1.10. Ebeveynin Ailevi Durumu.....	60
3.1.11. Ebeveynin Eğitim Seviyesi.....	61
3.1.12. Evdeki Televizyon sayısı.....	62
3.1.13. Evdeki Uydu Anten Sayısı.....	63
3.2. SOSYALLEŞME SÜRECİNDE AİLE, OKUL VE TELEVİZYON	64
3.2.1. Aile ve Televizyon	64
3.2.1.1. Sosyalleştirme Aracı Olarak Aile ve Televizyon.....	64
3.2.1.1.1. Annenin Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme.....	65
3.2.1.1.2. Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme.....	66
3.2.1.1.3. Annenin Eğitim Durumu ve Kanal Tercihi.....	68
3.2.1.1.4. Babanın Eğitim Durumu ve Kanal Tercihi.....	69
3.2.1.1.5. Babanın Eğitim Durumu ve Evdeki Uydu Anten İlişkisi.....	71
3.2.1.1.6. Annenin Eğitim Durumu ve Ailenin Program Tercihleri.....	73
3.2.1.2. Ailedeki Televizyon Seyircileri.....	75

3.2.1.2.1. Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyri	76
3.2.1.3. Ailede Televizyon Seyretme Özgürlüğü.....	78
3.2.1.4. Televizyon Yüzünden Evde Kanal Kavgası	79
3.2.1.4.1. Kanal Seçiminde Ebeveynin Rolü.....	80
3.2.1.5. Sosyalleşme Sürecinde Aile ve Televizyon İkilemi	81
3.2.1.5.1. Annenin Eğitim Durumu ve Televizyonla Çatışma	82
3.2.1.5.2. Çocukların Okudukları Okullar ve Televizyonla Çatışma.....	84
3.2.1.6. Televizyon Filmlerindeki Ailelerle Ülkemizdeki Ailelerin Karşılaştırılması	86
3.2.1.6.1. Yabancı Ailelerde Görülen Farklı Özellikler: Aile Toleransı ve Anne-Baba-Çocuk İletişimi.....	87
3.2.1.7. İyi Bir İnsan Olmada Aile Faktörü.....	89
3.2.1.7.1. Babanın Eğitim Durumu ve Babaya Yüklenen Misyon.....	91
3.2.1.8. Babanın Eğitim Durumu ve Popüler Meslekler.....	93
3.2.1.9. Doğru ve Yanlış Konusunda Aileye Güven	95
3.2.1.9.1. Ailenin Eğitim Durumu ve Aileye Güven İlişkisi.....	97
3.2.1.9.2. Aileye Güvende Cinsiyet Faktörü	100
3.2.2. Okul ve Televizyon	101
3.2.2.1. Sosyalleşme Sürecinde Okul ve Televizyon.....	101
3.2.2.2. Televizyon Seyretme Nedenlerinde Okul Faktörü	102
3.2.2.3. Davranışların Değerlendirilmesinde Okul Faktörü.....	105
3.2.2.4. İyi İnsan Olmaya Etki Eden Faktörler ve Okullara Göre Dağılımı	107
3.2.2.5. Saygın Bir Meslek Seçimi ve Okullara Göre Dağılım	110
3.2.3. Televizyonun Fonksiyonları	113
3.2.3.1. Televizyon: Evdeki Sinema	113
3.2.3.2. Televizyon :Bir Haber Alma ve Eğlence Aracı	114
3.2.3.2.1. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Cinsiyet Faktörü.....	116
3.2.3.2.2. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Okul Faktörü.....	118
3.2.3.2.3. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Babanın Eğitim Durumu.....	120

3.2.3.3. Televizyon : Genel Bilgilendirme Aracı.....	122
3.2.3.4. Televizyonun Cezbedici Özelliği.....	124
3.2.3.4.1 Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme Sebepleri	125
3.2.3.5. Reklamlar ve Haber İlişkisi	127
3.2.3.6. Reklamların İnandırıcılığı ve Annenin Eğitim Durumu.....	128
3.2.3.7. Televizyonun Arkadaşı 900' lü Hatlar.....	130
3.2.3.7.1. 900' lü Hatlar ve Ailenin Eğitim Durumu.....	131
3.2.3.7.2. 900' lü Hatları Aramada Okul Faktörü.....	132
3.2.3.8. Televizyon ve Popüler Mesleklere Yöneliş.....	134
3.2.4. Televizyon ve Seyretme Süreleri.....	135
3.2.4.1. Televizyon Bağımlıları Olarak Çocuklar.....	135
3.2.4.2. Televizyon : Bir Akşam Keyfi mi?.....	136
3.2.4.3. Hafta İçi ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süreleri.....	137
3.2.4.3.1. Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresi ve Annenin Eğitim Durumu.....	138
3.2.4.3.2. Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresi ve Babanın Eğitim Durumu	139
3.2.4.3.3. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi ve Annenin Eğitim Durumu.....	140
3.2.4.4. Televizyon Seyretme Süresinde Okul Faktörü	141
3.2.4.4.1. Hafta Sonu Televizyon Seyretme ve Okul Faktörü	143
3.2.4.5. Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişki.....	146
3.2.4.5.1. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi ve Başarı Durumu ...	147
3.2.5. Televizyon ve Cinsiyet.....	148
3.2.5.1. Televizyon Seyretmede Cinsiyet Ayrımı	148
3.2.5.2. Televizyon Kimlerle Seyrediliyor?.....	149
3.2.5.3. Televizyon Seyretme Sebepleri ve Cinsiyet Faktörü	150
3.2.5.3.1. Kız Çocukları ve Televizyon Seyretme.....	152
3.2.5.4. Kanal Tercihinde Cinsiyet Faktörü.....	154
3.2.5.4.1. Kız Çocuklarının Tutkusu : Diziler	155
3.2.5.5. Televizyon Seyretme Süresi ve Cinsiyet Faktörü.....	157

3.2.5.5.1. Cinsiyet ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme	
Arasındaki İlişki.....	158
3.2.5.6. Televizyon ve Müstehcenlik.....	160
3.2.5.6.1. Müstehcenliğe Tavırda Cinsiyet Faktörü.....	161
3.2.5.6.2. Müstehcenliğe Tavırda Okul Faktörü.....	162
3.2.5.6.3. Müstehcenliğe Tavırda Annenin Eğitim Durumu	163
3.2.6. Televizyonda Tercihler	166
3.2.6.1. Dizilerde Yerli Arayışı.....	166
3.2.6.2. En Çok Seyredilenler : Haber, Dizi Film, Açık Oturum	169
3.2.6.2.1. Annenin Eğitim Durumu ve En Çok Tercih	
Edilen Program Türleri	170
3.2.6.3. Televizyon ve Popüler Müzik.....	172
3.2.7. Televizyondaki Modeller	175
3.2.7.1 Televizyondaki Kötü Modeller ve Çocuk.....	175
3.2.7.1.1. Televizyondaki Modeller Karşısında Kız-Erkek	
Tutumları	176
3.2.7.1.2 Televizyondaki Modeller Karşısında Yoksul Çocuklar	177
3.2.7.1.3 Eğitimli Anneler ve Çocuklarının Tavır Alışları	179
3.2.7.2 Televizyondaki Okullar ve Çocukların Düşünceleri	180
3.2.7.2.1 Çocukların Okullardan Ortak Beklentileri.....	183
3.2.7.2.2. Çocuğun Yabancı Okullara Bakışı ve Babanın	
Eğitim Durumu	185
3.2.7.3 Çocuğun Yabancı Ailelere Bakışı ve Babanın Eğitim Durumu	188
3.2.8. Televizyonun Başarıya Etkisi	190
3.2.8.1. Televizyon Seyrinin Başarıya Etkisi.....	190
3.2.8.2. Başarı Durumu ve Televizyon Seyretme Sebepleri.....	192
3.2.8.3. Başarı Durumu ve Ailenin Öncelikli Program Tercihleri.....	193
3.2.8.4. Başarı Durumu ve Meslek Tercih İlişkisi	195
3.2.8.5. Başarı Durumu ve Çocuğun Yabancı Okullara Bakışı	197

3.2.9. Televizyon Olmasaydı	198
3.2.9.1. Televizyon seyretmeye Alternatifler	198
3.2.9.1.1. Televizyona Alternatif Uğraşlarda Cinsiyet Faktörü.....	201
3.2.9.2. Televizyona Alternatif Uğraşlarda Okul Faktörü.....	203
4. SONUÇ	207
4.1. Tespitler.....	207
4.2. Genellemeler	213
4.3. Teklifler.....	213
5. KAYNAKLAR	215
5.1. Kitaplar	215
5.2. Makaleler.....	225
6. EKLER	232
6.1. Anket Formu.....	232
6.2. İzin Belgesi.....	236
7. ÖZGEÇMİŞ	237

TABLolar	52
Tablo 3.1.a. Cinsiyet Dağılımı	52
Tablo 3.1.b. Yaş Dağılımı	53
Tablo 3.2. Doğum Yeri Dağılımı	53
Tablo 3.3. Oturulan Konutun Sahiplik Durumu Dağılımı.....	55
Tablo 3.4. Kardeş Sayısı Dağılımı	56
Tablo 3.5. Bağımsız Çalışma Odası Olup-Olmadığının Dağılımı	57
Tablo 3.6. Okul Türü Dağılımı.....	57
Tablo 3.7. Önceki Yılın Başarı Seviyesi Dağılımı	58
Tablo 3.8.a. Baba Mesleği Dağılımı.....	59
Tablo 3.8.b. Anne Mesleği Dağılımı	60
Tablo 3. 9. Ebeveynin Ailevi Durumuna Ait Dağılım	60
Tablo 3.10.a. Annenin Eğitim Seviyesine Ait Dağılım.....	61
Tablo 3.10.b. Babanın Eğitim Seviyesine Ait Dağılım	61
Tablo 3.11. Evdeki Televizyon Sayısının Dağılımı	62
Tablo 3.12. Evdeki Uydu Anten Sayısının Dağılımı.....	63
Tablo 3.13. Deneklerin Televizyondan Öğrendikleri ile Aileden Öğrendiklerinin Çatışıp-Çatışmadığı Görüşlerinin Dağılımı	64
Tablo 3.14. Annenin Eğitim Durumu ile Deneklerin İstedikleri Zaman Televizyon Seyredip-Seyredememeleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım.....	65
Tablo 3.15. Babanın Eğitim Durumu ile Deneklerin İstedikleri Zaman Televizyon Seyredip-Seyredememeleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	67
Tablo 3.16. Annenin Eğitim Durumu ile Hangi Kanalın Seyredileceğine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım.....	68

Tablo 3.17. Babanın Eğitim Durumu ile Hangi Kanalın Seyredileceğine	
Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	69
Tablo 3.18. Babanın Eğitim Durumu ile Evde Uydu Anten Olup-Olmadığı	
Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	72
Tablo 3.19. Annenin Eğitim Durumu ve Ailenin Program Tercihlerine Ait	
Dağılım	74
Tablo 3.20. Deneklerin Televizyon Programlarını Kiminle İzledikleri Görüşlerinin	
Dağılımı	76
Tablo 3.21. Babanın Eğitim Durumu ile Deneklerin Birlikte Televizyon Seyrettiği	
Kişiler Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	77
Tablo 3.22. Ailede Televizyon Seyretme Özgürlüğü	78
Tablo 3.23. Kanal Tercihi Yüzünden Evde Kavga Çıkıp-Çıkmadığına İlişkin	
Deneklerin Verdiği Cevapların Dağılımı	79
Tablo 3.24. Kanal Seçimine Kimin Karar Verdiğine Ait Dağılım	80
Tablo 3.25. Aileden ve Televizyondan Öğrendiklerinin Çatıştığını Söyleyen	
Deneklerin Çatışma Nedenlerine Verdikleri Cevapların Dağılımı	81
Tablo 3.26. Annenin Eğitim Durumu ile Televizyonla Çatışma İlişkisinin	
Dağılımı	83
Tablo 3.27. Çocukların Okudukları Okullar ile Televizyonla Çatışma İlişkisinin	
Dağılımı	85
Tablo 3.28. Televizyon Filmlerindeki Ailelerle Ülkemizdeki Ailelerin	
Karşılaştırılmasına Ait Dağılım	86
Tablo 3.29. Kız ve Erkek Deneklerin Yabancı Ailelerle Ülkemizdeki Aileleri	
Mukayeselerine Ait Dağılım	88

Tablo 3.30. Deneklerin İyi Bir İnsan Olmada Nelerin Etkili Olduğu	
Konusundaki Düşüncelerine Ait Dağılım	90
Tablo 3.31. Babanın Eğitim Durumu ile Babaya Yüklenen Misyon Arasındaki	
İlişkiye Ait Dağılım	92
Tablo 3.32. Babanın Eğitim Durumu ile Deneklerin Meslek Seçimi Arasındaki	
İlişkiye Ait Dağılım	94
Tablo 3.33. Deneklerin Doğru ve Yanlış Konusunda En çok Kime ve Neye	
Güvendiklerine Ait Dağılım	96
Tablo 3.34. Ailenin Eğitim Durumu ile Deneklerin Aileye Güven İlişisine Dair	
Dağılım	98
Tablo 3.35. Deneklerin Cinsiyeti ile Aileye Güven İlişisine Ait Dağılım	100
Tablo 3.36. İyi Bir İnsan Olmada Etken Olan Faktörlerin Deneklere Göre	
Dağılımı	101
Tablo 3.37. Televizyon Seyretme Nedenleri ile Okul Faktörü Arasındaki	
İlişkiye Ait Dağılım	103
Tablo 3.38. Doğru ve Yanlış Davranışların Değerlendirilmesi ile Deneklerin	
Okudukları Okullar Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	106
Tablo 3.39. İyi İnsan Olmaya Etki Eden Faktörler ile Deneklerin Okudukları	
Okullar Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	108
Tablo 3.40. Saygın Bir Meslek Seçimi ile Deneklerin Okudukları Okullar	
Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	111
Tablo 3.41. En Çok Seyredilen Televizyon Programlarının Dağılımı	113
Tablo 3.42. Televizyondan Beklentilerin Dağılımı	115
Tablo 3.43. Cinsiyet ve Televizyona Yüklenen Fonksiyon Arasındaki İlişki	117

Tablo 3.44. Televizyona Yüklenen Fonksiyon ile Okul Faktörü Arasındaki İlişki	119
Tablo 3.45. Televizyona Yüklenen Fonksiyon ile Babanın Eğitim Durumu Arasındaki İlişki	121
Tablo 3.46. Televizyondan Öğrenilenlerin En çok Nerelerde İşe Yaradığının Dağılımı	123
Tablo 3.47. Televizyonun Seyredilmesine Neden Olan Faktörlerin Dağılımı	124
Tablo 3.48. Babanın Eğitim Durumu ile Televizyon Seyretme Sebepleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	126
Tablo 3.49. Deneklerin Reklamlara Dair Görüşlerinin Dağılımı	128
Tablo 3.50. Annenin Eğitim Durumu ile Deneklerin Reklamlara Dair Düşünceleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	129
Tablo 3.51. Deneklerin 900'lü Hatları Arama Durumu	131
Tablo 3.52. Ailenin Eğitim Durumu ve 900'lü Hatların Aranması	131
Tablo 3.53. Okul Faktörü ve 900'lü Hatların Aranması	133
Tablo 3.54. Televizyon ve Popüler Meslekler	134
Tablo 3.55. En Çok Kimin Televizyon Seyrettiğinin Dağılımı	135
Tablo 3.56. Televizyon Seyretme Saatlerinin Dağılımı	136
Tablo 3.57. Hafta İçi ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Sürelerinin Dağılımı	137
Tablo 3.58. Annenin Eğitim Durumu ve Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	138
Tablo 3.59. Babanın Eğitim Durumu ve Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	139

Tablo 3.60. Annenin Eğitim Durumu ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	140
Tablo 3.61. Okul Faktörü ve Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	142
Tablo 3.62 .Okul Faktörü ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	144
Tablo 3.63. Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	146
Tablo 3.64. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	147
Tablo 3.65. Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme	149
Tablo 3.66. Cinsiyet Faktörü ve Televizyonun Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım	150
Tablo 3.67. Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme Sebeplerinin Dağılımı	151
Tablo 3.68. Cinsiyet Faktörü ve Televizyondan Öğrenilenlerin Nerelerde İşe Yaradığının Dağılımı	153
Tablo 3.69. Cinsiyet Faktörü ile Kanal Tercihine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	154
Tablo 3.70. Cinsiyet Faktörü ve En Çok Seyredilen Programların Dağılımı	156
Tablo 3.71. Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı	157
Tablo 3.72. Cinsiyet Faktörü ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım	159
Tablo 3.73. Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır	160
Tablo 3.74. Cinsiyet Faktörü ve Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır	161
Tablo 3.75. Okul Faktörü ve Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır	162
Tablo 3.76. Annenin Eğitim Durumu ve Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır	165

Tablo 3.77. En Çok Seyredilen Dizilerin Dağılımı	167
Tablo 3.78. En Çok Seyredilen Programların Dağılımı	169
Tablo 3.79. Annenin Eğitim Durumu ve En Çok Tercih Edilen Program Türlerinin Dağılımı.....	171
Tablo 3.80. Televizyon ve En Çok Tercih Edilen Müzik Türlerinin Dağılımı	173
Tablo 3.81. Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum.	175
Tablo 3.82. Cinsiyet Faktörü ve Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum	176
Tablo 3.83. Okul Faktörü ve Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum	178
Tablo 3.84. Annenin Eğitim Durumu ve Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum.....	179
Tablo 3.85. Televizyondaki Okullara Ait Çocukların Düşüncelerinin Dağılımı	181
Tablo 3.86. Çocukların Televizyonda Seyrettikleri Okullardan Ortak Beklentileri	184
Tablo 3.87. Babanın Eğitim Durumu ve Çocuğun Yabancı Okullara Bakışı	187
Tablo 3.88. Babanın Eğitim Durumu ve Çocuğun Yabancı Ailelere Bakışı.....	189
Tablo 3.89. Televizyon Seyrinin Başarıya Etkisine Ait Dağılım	191
Tablo 3.90. Başarı Durumu ve Televizyon Seyretme Sebeplerine Ait Dağılım	192
Tablo 3.91. Başarı Durumu ve Ailenin Öncelikli Program Tercihlerine Ait Dağılım.....	194
Tablo 3.92. Başarı Durumu ve Meslek Tercihi İlişkisine Ait Dağılım	196

Tablo 3.93. Başarı Durumu ve Çocuğun Televizyondaki Yabancı Okullara

Bakışı 197

Tablo 3.94. Deneklerin Televizyon Seyretmediklerinde Yaptıkları

Uğraşların Dağılımı 199

Tablo 3.95. Cinsiyet Faktörü ve Televizyona Alternatif Uğraşların Dağılımı 202

Tablo 3.96. Okul Faktörü ve Televizyona Alternatif Uğraşların Dağılımı 204

ÖZET

Araştırma, İstanbul ili, Üsküdar ve Şişli ilçelerinde yaşayan farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel çevreye sahip özel ve resmi okullarda okuyan ilköğretimin ikinci kademesindeki öğrenciler arasında yapılmıştır.

Bu çalışmada, ülkemizde yayın yapan televizyon kanallarının çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Büyüme çağındaki çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimine televizyon nasıl etki yapmaktadır? Televizyonun yarar ve zararları hangi noktalarda yoğunlaşmaktadır.

Çocuklar televizyona hangi fonksiyonu yüklemektedirler? Hangi programları seyretmekte, kimleri model almaktadırlar? Televizyondan öğrendikleri ile aile ve okuldan öğrendikleri çatışıyor mu? Anne ve babanın eğitim durumu çocuğun televizyonla ilişkisini etkiliyor mu? Çocuğun sosyalleşmesinde televizyonun etkisi nelerdir?

Araştırmada, televizyonun çocukları olumsuz yönde etkilediği, onları Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerine yabancılaştırdığı, kişiliklerinin oluşma sürecinde önemli bir evre olan buluş çağında duygu ve heyecan gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği temel hipotezinden hareket edilmiştir.

Araştırma sonucunda; çocukların televizyonu hoşça vakit geçirme ve haber alma aracı olarak gördükleri tespit edilmiştir. Çocukların, en çok yerli film ve dizileri sevdikleri, daha çok hafta sonu televizyon seyrettikleri, popüler müzikten hoşlandıkları, filmlerdeki açık – saçık sahnelerden rahatsız oldukları anlaşılmaktadır.

Çocuklar, televizyondaki ailelerin daha hoşgörülü, okulların daha demokratik, giyim kuşamın daha özgür olduğunu belirterek hoşgörü ve özgürlük yanlısı bir tutum sergilemişlerdir. Bir şeyin doğru ve yanlış olduğu konusunda en çok ailelerine inandıklarını, gelecekte popüler meslekleri seçeceklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmada, televizyonun çocukları daha çok olumsuz yönde etkilediği, olumsuz modeller sunduğu, nesiller arasında çatışmaya sebep olduğu, çocuğu hayata erken uyararak adeta çocukluğu yok ettiği, sosyalleşmesine olumsuz etki yaptığı tespit edilmiştir.

SUMMARY

The survey has been made amongst the students who live in Üsküdar and Şişli, in İstanbul and who are in the second grade of primary at private and public schools that have various socio economic and socio cultural neighbourhoods

In this survey, the impact of television channels that are broadcasting in ar cantry has been searched on children. How does TV affect physical, mental and emotional development of children in late teens. What are the advantages and disadvantages of TV?

What function do students think TV has? Which programs do they watch, who do they choose as examples? Do what they learn from TV and what they learn from school and family contrast? Does the education of the parents affect the relationship of the child with TV? What is the effect of TV in child's socialization?

Our survey has originated from the hypothesis that TV has a negative impact on children and it alienates them from their national, moral, sentimental and cultural values and that it affects their emotional development in adolescence which is an important period in respect of the formantion of their personality negatively.

The results have shown that children consider TV as a means of entertainment and source of information. It has been understood that children like Turkish films, series and pop music most and they very often watch it at weekends. Also, it has been revealed that children don't like pornography on TV.

According TV children , the families they see on TV more indulgent, the schools are more democratic and the way they wear is much freer. In recognizing what is right or wrong , the children have emphasized that they believe in their families most and that they will chose popular jobs in the future.

Our survey has confirmed that TV affects children negatively, presents negative examples, causes contradictions between different generations, destroys and leaves negative effects on their socialization.

GİRİŞ

Çocukluk tarihi incelendiğinde göze çarpan ilk şey, sözlü iletişimin geçerli olduğu çağda çocukla ilgili öne çıkmış bir kavramın olmayışıdır. Ayrıca iki yüzyıl öncesine kadar çocuk diye birşey de yoktu; zira çocukluk yaşanmadan ergenlik başlardı. Çocuk ve yetişkin enformasyonu aynıydı. Aynı çevreyi paylaşan, aynı kültürel davranışları gerçekleştiren çocuk ve yetişkin dünyası birlikte oluşurdu. Yetişkin ve çocukların giysileri birbirine benzer, aynı oyunları oynar aynı hikayeleri dinlerlerdi. Aynı bir çocukluk dünyası oluşmamıştı. Masal dinleyen çocuk sözel dünyada yaşayan çocuktur. Neredeyse bebekliğin yedi-sekiz yaşlarına kadar sürdüğü bu çağlarda çocukluktan söz edilmezdi.

"Çocukluk fikri, yalnızca Batı'da değil, bütün dünyada oluşmamıştı. Çocuk, bebekliğin sonundan itibaren yedi-sekiz yaş sonrası her yerde hazırды. Ölümleri trajik olurdu. Tuchman'ın belirttiği gibi genellikle suda boğularak ya da terk edilerek ölürlerdi. Çocuklar, bizde olduğu gibi minyatür yetişkinler olarak çizilirdi. Yedi-sekiz yaştan hemen sonra, yetişkinler gibi giydirilirdi. Postman'ın vurgusu ile yetişkinlerin ve çocukların dili de aynı idi" (Şirin, 1996: 12). Yazılı kültürün yaygınlaşması sonucu matbaayla birlikte-yetişkinlik, çocuktan farklı bir kategori oluşturur. Bu aynı zamanda çocukla yetişkinliğin farklılaşmasına zemin hazırlar. Çocuklar çocuk, yetişkinler yetişkin olarak sanki ilk defa kendileri olurlar.

"Gerçekte olan, bir toplumsal kurgu olarak "çocukluk fikri"nin Ortaçağ'da varolmadığıdır. Çocukluk fikri, 16. yüzyılda oluşmuştur ve günümüzde de ortadan kaybolmaktadır. Fakat eğer Piaget haklıysa o zaman çocukluk, okur-yazarlığın gelişimiyle birlikte keşfedilmedi, fakat icat edildi ve yeni enformasyon çevresi, çocukluğu "gözden yok etmemekte", fakat sadece baskı altına almaktadır" (Postman, 1995: 181-182).

"Rönesansın en insani tasarımı çocukluk tasarımı olarak belirir, 19. ve 20. yüzyılı etkileyen iki entellektüel çocukluk yaklaşımı evrensel çocuk tipi ve egemen çocuk anlayışını biçimlendirir. Dünyadaki çocuk duyarlılık hareketlerin yönü, eğitimden

sağlığa, hukuktan çocuk haklarına, kültürden sanat ve çocuk klasiklerinin vazgeçilmezliğine, çocuk sinemasından müziğe ve tiyatroya kadar çocuk mihengi hep aynı çocukluk tasarımına dayanır. Dünyanın çocuk gündemini ise bu odaklar belirlemektedir. Çocukla ilgili çalışmaların yönü hep bu tasarıma doğru olmayı zorunlu hale getirir. Sözünü ettiğimiz entelektüel çocukluk yaklaşımı, Locke'un öncülüğündeki "Protestan çocukluk anlayışı" olarak etkisini gösterir. Protestan çocukluk anlayışında çocuk, "biçimlenmemiş bir kişidir"dir. Romantik görüşe göre ise çocuk, "bozuk biçimli yetişkin"dir. Gerek Locke'un gerekse Rousseau'cu çocukluk yorumlarında çocuk ve yetişkinlerin farklı olduğu kabul edilir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren çocukluk yeni bir aşamanın eşiğine yaklaşır" (Şirin, 1996: 1339).

Çocuğun yetişkin toplumunda farklılaşması çocuğun içindeki psikolojinin keşfi ile doruğa ulaşır. Tasarlanan çocuklukta çocuk merkeze alınırken çocukluğun serüveni de başlamış olur. Yine Aries bu çocukluğu icat edilmiş bir kategori olarak tanımlar. Postman'a göre ise matbaaya dayalı yetişkin enformasyonu çocuğun yetişkinden uzaklaşması sonucunu doğurur. Geleneksel çocukluktan kopuşla birlikte oluşmaya başlayan modern çocukluk medya enformasyonu ile biçimlenir.

"Tipografik çocuk, evrimini tamamlarken görsel iletişim çağı yine Batı'dan sinyal verir. Yazılı kültürün mirası üzerine yükselen görsel medya, kısa zamanda dünyayı etkilemekte gecikmez ve Tipografik çocuğun saltanatını kısa sürede yıkmayı başarır. Yazılı kültür, sözlü kültür sarkacının vuruşlarına dayanmaz. Tipografik çocuk elektronik çocuğa dönüşürken, Rönesansla başlayan yapay çocuk tasarımı, inandırıcılığını da büyüünü de kaybetme eğilimine girer. Elektronik çocuk elektronik yetişkinle birörnek duruma gelmiş olur. Artık her ikisi de bilginin ortak kullanıcısı olmuşlardır. Bir bakıma elektronik çocuk tipografik çocuğa göre daha avantajlı konuma gelme şansını yakalamış sayılır. Görsel enformasyon kolayca kendisine ulaşabildiği için yetişkinler dünyasına çocuğun geçişi hızlandırmıştır. Buna karşılık ailedeki rol ve etki alanına -merkez medya- televizyon kahramanları yön vermeye başlayınca ailenin konumu da zedelenmiştir" (Şirin, 1996: 1340-1341).

"Evin egemen olduğu uzun süreç içinde sokak, kendi yasalarını üretti, sağlamaştırdı, geliştirdi ve pekiştirdi. Öyle ki, bu yasalara göre yapısını kazanan iletişim biçimleri "yaşam biçimi" kimliğini kazandı. Bu yaşam biçimi ev halkını, evin kalkanları dışında tek başlarına ve savunmasızken yakaladı, onları etkiledi. Bu etkinin, görelilik olarak zayıfladığı sanılan evde görevi medya devraldı, boşluğu doldurdu. Sokağı gündemdeki tüm yasalarıyla birlikte eve taşıdı. Böylece, sokaktaki savunmasız ve bireysel insan, bundan böyle evde de kaçacak delik bulamaz oldu. Çünkü, ayakta kalabilen kaleler de, medya aracılığıyla, içten fethedilmişti" (Barkan, 1996: 1347).

Modern olan herşeyi cömertçe kabul ederek teşvik eden liberal gelenek, "saati geriye döndürmeye" çalışan herşeye düşmanlık gösterdi. Çocukluğun modern dünyada çöküşünü önlemek için iki kurum önerildi: Aile ve okul. Merkez medya konumunda olan televizyon ise ailenin çocukları yetiştirme yeteneklerine olan güvenlerini yitirmelerine yolaçtı. Okullara gelince: Çöken otoriteleri nedeni ile, McLuhan'ın deyişiyse dikkatten ziyade gözaltı evleri oldular. Bu nedenle çocukluğu tarih boyunca en çok etkileyen medya, televizyon olmuştur. İkiyüz yıllık bir olgunlaşma dönemi yaşayan çocukluk tasarımı, bütün büyüsunü televizyonla yitirmek zorunda kalmış, yetişkinlerin egemenliği altına tamamen girmiştir. Zaten sahih bir tasarım hiçbir zaman olmamıştı. Yapay toplumsal bir kurguydu. Modern bilimden ziyade cinsiyet ayrımını ortadan kaldıran modernitenin sonucu icat edilmişti. Gösteri çağının enformasyon ayinleri, çocuk ve yetişkin ayrımı yapmadan enformasyon yağmurunu sürdürüyor. Bizi tanık hale getirmekten adeta hoşlanıyor.

Adeta toplum televizyon haline gelmiş, televizyon toplumsal alanın tümünü kaplar hale gelmiştir. Televizyon toplumu denetlemekten ve onun üzerinde hüküm kurmaktan ziyade aktif ve pasif kutupları ortadan kaldırmakta ve herşeyi bir imgeye, bir sahneye dönüştürmektedir; ama böyle bir nötralizasyon çok daha kötü olabilir. Andy Warhol'un "herkesin 15 saniyesinin olduğu" televizyondur sözkonusu olan; televizyon artık ideoloji üretmekten ziyade gerçekliğin kendisi haline gelmiştir; "gerçeğin kendine özdeş bir yeniden-üretimini yapılabilmesi olasılığı"; yani "hiper-gerçeklik"tir. Baudrillard'ın yaklaşımının en ilginç yanı hiç kuşkusuz bizzat medya ve televizyon sayesinde referansın radikal biçimde ortadan kalktığı iddiasıdır. Simülasyon ilkesine göre çalışan televizyon,

haberlerden dizilere kod ögelerinin sonsuz biçimde oynanmasıyla işlemektedir; ortaya çıkan imgeler gerçekliğin temsili değil, bu manipülasyonun ve modellemenin sonucudur. "Bundan yaklaşık dört yüz yıl önce William Shakespeare; "bütün dünya bir sahnedir" demişti. O belki bu sözüyle bugünkü hareketli resimlere (film). işaret etmemişti ama söyledikleri doğru çıktı" (Cereci, 1996: 11).

"Öyle ki, iletişim teknolojisinin ve kitle iletişim araçlarının zaman ve mekan tanımayan gelişme süreci ve hızı, bizi, örneğin ABD Devlet Başkanı Bill Clinton'la komşu yaptı ve Beyaz Saray'la adeta duvar duvara yaşamaya başladık. Üzerinde yaşadığımız topraklar, bu küresel olguları modernleşme süreçleriyle beraber kendine özgü bir şekilde yaşamaktadır. Türkiye'nin, modern Batı toplumlarıyla bütünleşme yolundaki gayreti 150 yıllık bir geçmişe sahiptir, 1980'li yıllarda başlayan dışa açılma ve Batı ile entegrasyon girişimleri bugün içinde yaşadığımız çelişkilerin daha da derinleşmesine yol açmıştır. Türkiye bir yandan ileri endüstri toplumlarına özgü enformasyon düzeyini yakalamaya çalışırken, diğer yandan Batı'nın bundan iki yüzyıl önce karşılaştığı modernite olgusunu çelişkili bir şekilde yaşamaktadır" (Güneş, 1995: 16).

"İnsanın psikolojik yenilgisinin çağı olan günümüzün teknoloji çağı, bir bakıma insanın bu psikolojik yenilgisinin bir dram olarak yaşandığı çağ olmaktadır. Bugünün insanı, çözemediği, içinden çıkamadığı toplumsal sorunlarının karşısında sinemalarda, çizgi-romanlarda, romanlarda, süpermen denen ve toplumsal sorunları, olgunlaşmadığı için barbar kalmış bir kafanın pazu kuvveti ve totaliterce yöntemleri ile çözmeye yönelik "tek kişilik haçlı seferlerinden" kurtuluş bekleyecek duruma düşmüştür" (Oskay, 1993: 210).

"Bugün enformasyon ve iletişim teknolojilerine hakim olan, yön ve şekil veren Batılı ülkelerde geliştiren kitle iletişim araçları tüm dünyaya Batılı gerçekler, düşler, arzular, davranış biçimleri, zihin kalıpları ve imajlar taşır hale geldi. Bu durum, Batılı toplumdaki toplumsal ve ahlaki yapıların (bize göre). bozulmaya başladığını öne süren vulger yaklaşımda öne sürüldüğünün aksine Batı uygarlığının çökmediğini, tam tersine çok daha güçlendiğini, egemenlik ve etkinlik alanlarının çok daha küçük alanları da kapsayacak şekilde genişlediğini ve yaygınlaştığını göstermektedir" (Kaplan, 1996: 1570).

Çocukluk tarihi boyunca çocuk dünyasındaki en büyük değişim bu yüzyılda gerçekleşti. Çocuğa verilen değerde kırılmalar olduğu gibi, çocuk, yine bu yüzyılın sonunda yükselen bir değere dönüşmeyi başardı.

Çocuk kategorisinin nasıl oluşturulduğu ve niçin yok olduğu değişik açılardan yorumlanabilir. Modern çocukluğun kırılma evresinde öznesi çocuk olan entelektüellerin iyimser olmadıklarını biliyorum. Ben de iyimser olmayanların safında yer alıyorum ancak bir yandan çocuk tanımlarının yenilediğinin de farkındayım. Çocuk anlayışlarına yönelik değişim sürecinin çok hızlı gerçekleştiğini hemen herkes fark edebiliyor.

Çocuk entelektüellerinin iyimser olmadıkları halde ittifak ettikleri bir çocuk gündemi var: Çocuk değerli bir varlıktır. Ve çocuk özne durumuna gelmektedir.

Çocuğun özne durumuna gelmesinin ise iki anlamı bulunuyor: Çocuğa önceki çağlardan daha çok değer veriliyor, bir. Çocuk hayatın merkezinde yer alıyor, iki. Çocuk ailenin efendisi olunca daha değerli hale mi geldi? Bu doğru çünkü çocuk merkezli yaklaşımlar giderek yoğunlaşıyor.

"Şu gerçeği iyice fark etmemiz gerekiyor: Artık dünyanın yükselen biricik, değeri çocuktur. Çocuğu özne durumuna getiren sahih yaklaşımlar ve duyarlıklar geliştikçe ve çocuğa yönelik sosyal duygu bilinç düzeyine yükseldikçe çocuk daha da değerli hale gelecek. Çocuğun özne durumuna gelmesi nasıl toplumsallaşacak? Özne ile ilgilenmek önce kavramlaştırmayı gerektirir. Kavramlaştırma,özne için yapacağımız felsefi yolculuğun, zihni çabanın hareket noktasıdır. Çocuk alanında bilgi üretimi ancak çocuk kavramlaştırması sonunda mümkün olabilir" (Şirin, 1999, 13).

Son yıllardaki küreselleşme ve demokratikleşme sürecine paralel olarak 1990'lı yılların başından itibaren ülkemizde de hızlı bir gelişme ve değişme yaşanmıştır. Daha önce devlet tekeline olan televizyon yayıncılığına özel sektör de girmiştir. Bugün ülkemizde ulusal düzeyde yayın yapan devlete ve özel sektöre ait onlarca kanalı, kablolu ve uydu yayınlarını da dikkate alırsak çocuklarımızın nasıl yoğun bir görsel ve işitsel yayın dalgasıyla karşı karşıya kaldığını görürüz.

1. ARAŞTIRMADA KONU, AMAÇ VE TEMEL HİPOTEZLER

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırma konusu; İstanbul gibi büyük bir metropolde yaşayan ve ilköğretim ikinci kademesinde öğrenim gören çocukların günlük hayatlarında televizyonun yeri, fonksiyonu ve programlar karşısındaki tavır alışlardır.

Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi, oturulan semtin konumu, öğrencisi olunan okulun resmî ya da özel olmaktan kaynaklanan durumu, ebeveynin eğitim düzeyi ve kardeş sayısı gibi faktörlerin televizyon programlarına karşı tavır alışta olumlu-olumsuz etkileri de bu araştırmanın konusu dahilindedir.

1.2. Araştırmanın Temel Sorunları

Kişilik gelişimini tamamlamamış çocuklarımızı televizyon nasıl etkilemektedir? Çocuklar televizyona hangi fonksiyonları yüklemektedirler? Hangi programları seyretmekte, kimleri model almaktadırlar? Televizyondan öğrendikleri ile ailelerinden öğrendikleri örtüşüyor mu? Televizyonun çocuğun sosyalleşmesine etkileri nelerdir? Çocukların bedensel, zihinsel ve duygusal gelişimlerine nasıl etki yapmaktadır. Televizyonun yararları ve zararları hangi konularda yoğunlaşmaktadır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; İstanbul metropolünde yaşayan farklı sosyo-ekonomik ve kültürel çevreye sahip, özel ve resmî okullarda öğrenim gören ilköğretim ikinci kademesindeki öğrencilerinin sosyalleşmesi, eğitimi ve yetişmesinde televizyonun fonksiyonu ve televizyon programlarına karşı tavır alışlarına ilişkin yeni bilgiler ortaya koymaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bireyin ve özellikle etkiye açık, kişiliği yeni oluşmaya başlayan genç bireyin eğitiminde ve sosyalleşmesinde televizyonun öneminin giderek arttığı bilinen bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle araştırma sonunda elde edilen bulgular ve bunların analizi, özellikle metropolde yaşayan aileler için çocuk-televizyon ilişkisi üzerine yönlendirici olacaktır. Ayrıca, araştırmanın bulguları televizyon yayıncılığı açısından da önem arz etmektedir.

1.5. Araştırmanın İlke ve Hipotezleri

Ülkemizdeki ailelerin, sosyo-ekonomik yönden üst gelir gruplarının özellikle İstanbul'da yaşadığı ve birçok ailede birden fazla televizyon bulunduğu, kırsal kesimden göçle gelen ailelerde bile televizyon bulunmayan aile olmadığı temel ilkesinden hareket edilmiştir.

"Hipotez, doğruluğu ve yanlışlığı isbat edilmek üzere ele alındığı için ona cevaplandırılacak soru, daha doğrusu sorunun cevabı da denilebilir. Hipotezler test sonucunda kabul edilir veya edilmezler. Diğer bir ifade ile araştırma probleminin önceden verilmiş cevaplarıdır; peşin bir hüküm ve varılmak istenen hedeflerdir. Daha ilmi bir deyimle "ilmin sistemleştirilmiş şüpheciliğinin bir örneğidirler" (Aslantürk, 1995:29).

Araştırmada kullanılan metot ve tekniklerin doğru seçildiği, deneklerin samimi ve doğru cevap verdikleri düşünüldüğünde aşağıdaki hipotezlerin test edilmesi araştırmanın temel hedefi olmuştur.

Bu araştırmada, ülkemizde yayın yapan televizyon kanallarının, çocuklarımızın beden, ruh ve heyecan gelişimini olumsuz yönde etkilediği, onları millî, ahlakî, insanî, manevî ve kültürel değerlerimize yabancılaştırdığı, kişiliklerinin oluşma sürecinde önemli bir evre olan buluş çağlarındaki gelişimlerinin dengeli olmasını engellediği temel hipotezinin doğruluğu veya yanlışlığı test edilmek istenmiştir.

1.5.1. Araştırmanın Alt Hipotezleri

- a) Çocuklar televizyonu bir eğitim ve bilgi aracı olarak değil, eğlence ve hoşça vakit geçirme vasıtası olarak görürler.
- b) Çocuklar, zamanlarının büyük bir kısmını televizyon karşısında geçirir, bu da onları derslerinde başarısız kılar. Ortaya çıkan başarısızlık ise hem kendilerini, hem de ailelerini mutsuz yapar.
- c) Aile bireyleri arasında televizyon kanalı tercihi yüzünden tartışmalar çıkar ve çocuklar bundan olumsuz yönde etkilenirler.
- d) Modernleşme ile gelen çekirdek aile anlayışının olumsuz etkisi ile çocuklar evde tek başlarına kalırlar, bunun sonucunda da televizyonu bir büyükanne ve büyükbaba gibi görürler.
- e) Özdeşleşmenin en üst düzeyde olduğu buluş çağında çocuklar kendilerine televizyon yıldızlarını model alırlar.
- f) Televizyon reklamları, tüketimi körükler, bunun olumsuz sonuçlarından kaçınılmaz olarak çocuklar da etkilenir ve bitip tükenmek bilmeyen talepleri, özellikle sınırlı gelire sahip ailelerde huzursuzluğa ve mutsuzluğa sebep olur.
- g) Televizyon programlarının etkisiyle toplumun temel değerleri yıpranır, çocuklar anne ve babalarının telkini ile televizyon kahramanlarının telkinleri arasında bocalar, dolayısıyla nesiller arasındaki kültür bağları kopar.
- h) Çocuklar, yetişkinler için hazırlanan programları da seyrettiklerinden her yaşta erken uyarılırlar, bu da psikolojik dünyalarında çeşitli yaralanmalara ve rahatsızlıklara yol açar. Maalesef, çocukların son derece hassas olan ruh yapıları dikkate alınmadan hazırlanan televizyon programları ve bunların gelişigüzel bir şekilde seyredilmesi çocukluğu adeta yok eder.
- i) Ebeveynlerin bilhassa annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların televizyona ayırdıkları vakit azalır.
- j) Ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe ailede ataerkil ilişki biçimi yerine demokratik ilişki biçimi gelişir böylece kanal tercihinde çocukların da görüşü alınmış olur.

1.6. Kaynakların Değerlendirilmesi

Konu gereği sosyoloji, psikoloji ve iletişimle ilgili kaynaklar taranmıştır. Konusunda uzman bilim adamlarının eserlerine başvurulmuş ve görüşlerinden istifade edilmiştir. Özellikle sosyoloji konusunda Prof.Dr. Amiran Kurtkan Bilgiseven'in "Genel Sosyoloji"; Prof.Dr. Mustafa Erkal'ın "Sosyoloji", Doç. Dr. Zeki Aslantürk'ün "Sosyoloji -Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler-" adlı kitaplarından; psikoloji konusunda Prof.Dr. Haluk Yavuzer'in "Çocuk Psikolojisi"; Doç. Dr. Mahmut Tezcan'ın "Eğitim Sosyolojisine Giriş", Prof.Dr. Atalay Yörükoğlu'nun "Çocuk Ruh Sağlığı" iletişim konusunda Prof.Dr. Oskay Ünsal'ın "İletişim'in ABC'si"; Neil Postman'ın "Öldüren Eğlence: Televizyon"; Mustafa Ruhi Şirin'in "Televizyon Çocuk ve Aile" adlı eserlerinden istifade edilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili daha pek çok kitap, dergi ve makaleden de yararlanılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEMEL KAVRAMLAR

"Sosyoloji ilmi, gelişmesini XX. yüzyılda tamamlamış genç bir bilimdir. Oysa toplumsal meseleler, insanlığın var oluşundan beri, tarih felsefecilerini ve düşünürlerini büyük ölçüde meşgul etmiş, öğretilerinde toplum olgusu geniş biçimde yer almıştır" (Türkdoğan, 1981: 19).

"Sosyal bilimlerin amacı, insan faaliyetlerini anlamak ve yorumlamaktır. Bu ise temel olarak araştırmaya dayanır. Araştırma ise sonucu ilim olan bir süreçtir. Bir araştırma sonucunun güvenilir olabilmesi, onun bilimsel yöntem ve uygun teknikler kullanılarak yapılmasına bağlıdır" (Arslantürk, 1995: 24). Kuram ve araştırma birbirini tamamlamak durumundadır. Kuramın araştırmayı desteklemesi ölçüsünde uygulama geçerlilik kazanacaktır.

2.1. Araştırmanın Evreni

Bir araştırmanın evreni, o araştırmanın kapsamına giren obje ve bireylerin tümünü ifade eder. Bizim araştırmamızın genel evreni İstanbul ilidir. İstanbul birçok özelliği dolayısıyla Türkiye'nin lokomotif kentidir. En büyük nüfusu barındırdığı gibi, diğer pek çok özelliği sebebiyle de adeta küçük bir Türkiye'dir. Ülkenin bütün şehirlerinden göç almıştır.

İstanbul'un ekonomik gücü, kültür ve iletişim merkezi olması gibi özellikleri de araştırma evreni olarak seçilmesinde etkili olan hususlar olmuştur. İstanbul aynı zamanda bütün kademeleri ile eğitim ve öğretim kurumlarının merkezidir. Araştırmanın özel evreni İstanbul'daki eğitim-öğretim kurumları olduğu için, İstanbul'un bu özelliği araştırma evreni olarak seçilmesinde son derece etkili olmuştur.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Bütününün araştırmaya dahil edilmesi mümkün olmayan konularda, bütünü temsil kabiliyeti olan bir parçanın seçilip incelenmesine örnekleme yöntemi denmektedir. Örnekleme özellik ve sayı bakımından evreni temsil kabiliyetinin olması önemlidir .

Araştırma örnekleme sekizi devlet okulu, yedisi de özel okul olmak üzere toplam on beş okuldan oluşmaktadır. Okulların evrenin özelliklerini büyük ölçüde yansıtacak, farklı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklere sahip olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma örnekleme 731'i (%47.5). erkek, 807'si (%52.5). kız olmak üzere toplam 1538 denekten oluşmuş, örnekleme meydana getiren deneklerin yaş durumu ise ortaokul öğrencilerinin yaş seviyesine uygun olarak çoğunlukla (%90.1), 12-14 yaş grubundan meydana gelmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturan deneklerin diğer özellikleri bundan sonraki bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama

Bu araştırmada nicel veriler (anket uygulama, resmî istatistikler). kadar, nitel verilere dayanan (öğretmen, öğrenci, ebeveynlerle derinlemesine görüşmeler). bilgiler de belirli bir yaklaşımla sistematize edilerek anlamaya ve açıklanmaya çalışılmıştır.

"Anket tekniği sosyal bilimler araştırmalarında laboratuvar niteliğinde olup, bilgileri doğrudan doğruya toplamada elverişli bir tekniktir. Ayrıca anket sayesinde büyük gruplar üzerinde araştırma imkanı sağlanır" (Aslantürk, 1995: 95).

"Araştırmada hem nicel, hem de nitel veri toplama teknikleri birlikte kullanılmıştır. Zira, nicel veriler araştırma sonuçlarını evrene genelledebilmek için gereklidir ve daha çok yüzeysel bilgilerden oluşur. Derinliğine bilgiler için ise yeterince elverişli değildir" (Sencer, 1989: 124). Dolayısıyla ortaya çıkabilecek sözkonusu eksikliği gidermek

amacıyla nitel verileri elde etme teknikleri de bolca kullanılmıştır.

Örnekleme dahil olan okulların tespit edilmesini müteakip hazırlanan anketlerin iki okulda pilot uygulaması yapılmış ve bu uygulama doğrultusunda anket soruları tekrar düzenlenmiştir.

Bilahare örnekleme giren okullara gidilerek öncelikle -bizzat araştırmacı tarafından- konu öğrencilere anlatılmış, sorular cevaplandırılmış ve akabinde uygulama, “küme tipi anket uygulama tekniği” ile gerçekleştirilmiştir.

2.4. Sınırlar ve Sınırlılıklar

Araştırma, ilköğretimin ikinci kademesine devam eden öğrencilerle sınırlı tutulmuştur. Bu sınırlamanın metodolojik gerekçesi şudur: Bireyde dış faktörlerden etkilenme, sosyalleşme ve kişiliğin oluşmasında en kritik dönem ilköğretimin ikinci kademesine tekabül etmektedir. Dolayısıyla çocukların televizyon programlarından en fazla etkilendikleri bu dönem olmaktadır.

2.5. Temel Kavramlar

2.5.1. Kişilik

"Günlük dilde “kişilik” dediğimiz zaman, çocuğun kendine özgü davranış biçimlerinden söz etmek isteriz. Neşeli, huysuz, güdüleriyle hareket eden, kasıtlı, atak, sinsî, bağımsız, bağımlı, utangaç, küstah gibi sayısız yafta, günlük dilde olsun, psikoloji konusunda yazılan eserlerde olsun, çocuklara yakıştırılan sıfatlardandır" (Arthur Jerseld, 1985: 619).

"Kişilik kavramı, bir insanı başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir. Her insan belli durumlarda, önceden kestirilebilen belli tutumlar takınır, olaylar karşısında belli duygusal tepkiler gösterir ve

kendine özgü davranışlar sergiler. Örneğin cimri diye tanınan bir kişi her durumda eli sıkı davranır. Kuşkucu diye bilinen bir birey de her yeni duruma kuşkuyla yaklaşır. Başka bir deyişle kişilik, insanın duygu, tutum ve davranışlarının örgütlenmiş, kalıplaşmış, alışkanlık haline gelmiş bütünüdür" (Yörükoğlu, 1985: 71).

"Kişinin bir varlık haline geldiği sürede üç önemli aşama vardır. Birincisi döllenme, yani varolma kıvılcımıdır. İkincisi, herbirimizi fizik olarak diğerlerinden ayıran doğma sürecidir. Benliğin gelişimi ise üçüncü aşamadır. Bu aşama, herbirimizin bir kişi olarak varlığımızdan haberdar olduğumuz, diğer kişilerden bizi ayıran yaşantıların tümünü içine alan bir süreçtir" (Arthur Jerseld, 1985: 4).

Kişiliğin çekirdekleri yaşamın ilk yıllarında atılır. Altıncı yaşta ana çizgileri belirir; ancak son biçimini alması gençlik çağının sonuna doğru olur. Kişilik çizgileri uzun sürede biçimlendiği için kolay değişmez. "Can çıkar, huy çıkmaz" sözü bu gerçeği vurgular. Kişilik, bireyin çevresiyle sürekli etkileşimi ve uyum çabası sonucu oluşur. Çocuk denediği ve yararını gördüğü davranışları yineleyerek uyumunu sürdürür. Kendisine ödül getiren davranışı benimser, acı veren ya da zor duruma düşüren davranıştan da kaçınmayı öğrenir. Böylece alışkanlık durumuna gelen özellikler ekonomik bir işlev görürler.

İnsanın psikolojik yapısındaki yaraların iyileşip iyileşmediğini anlamak ise o kadar kolay değildir. Küçükler her günkü duygusal sorunları büyük bir sükunetle karşılar görünürler. Ancak duygusal bir baskıdan kurtulmak kolay bir iş değildir ve bu tür gizli yaralar kolayca silinmeyebilir. Bir çocuk, duygularını açığa vurmadığı ya da duygusuz davrandığı zaman onun derin bir yara aldığını düşünmek ve bu yaranın ancak zamanla ve yavaş bir tempoyla iyileşeceğini dikkate almak gerekir. İnsan psikolojisindeki kendini onarma yeteneğinin sınırları bugüne kadar açıkça belirtilememiştir.

Ne yazık ki birçok insanın, belki de bir dereceye kadar bütün insanların, çözülmemiş problemleri vardır. Uzayıp giden korkular, kıskançlıklar, üzüntüler, ilk günlerin yetersizlik hisleri çocuğun yeni durumlarla uğraşma yeteneğini kısıtlayabilir. Kız ya da erkek kardeşine karşı duyduğu rekabetin acı duygularını içinde besleyen bir çocuk, hayatının ileri devrelerinde bu duyguları diğer insanlara çevirir. İnsanları oldukları gibi

kavrayamaz, aksine insanlar hakkında çarpılmış bir algısı vardır ve onları geçmişinin kararttığı camlar ardından görür.

Bununla birlikte kişilik, en uygun ortamda bile, birçok sorunlar çözülüp engeller aşılarak geliştirilir. Çocuk bir yandan yeni yetenekler, yeni beceriler kazanarak çevresine daha iyi uyum sağlamakta, öte yandan, gelişmenin gereği olarak yeni sorunlar karşılaşmaktadır. Kişilik, sürekli bir uyum çabası sonucu oluşmakta, biçim almaktadır. Çözümlediği her sorun, aştığı her yeni engel, çocuğun ruhsal gücünü arttırmaktadır. Başka bir deyişle, çocuk olgunlaşmakta, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenmektedir. Ana-babanın koruyuculuğuna daha az gereksinim duyarak; ama onların desteğine güvenerek bağımsız davranışa yönelmektedir.

"Ruhsal çözümleme (psikanaliz). kuramına göre kişilik ya da ruhsal yapı üç bölümden oluşur: Altbenlik (id)., benlik (ego). ve üstbenlik (süper ego). Bunlar ruhsal işlevlerin örgütlenişini ve birbiriyle ilişkisini açıklayabilmek için geliştirilmiş kavramlardır. Altbenlik (id)., doğuştan gelen ve bedende varolan ilkel ruhsal yapıdır. Organizmadaki temel gereksinimlerin, dürtülerin kaynaklandığı bölümdür. Açlık, susuzluk, cinsel güdü ve saldırganlık güdülerin güç deposudur. Başka bir anlatımla kişilik yapısının dürtüleyici sistemidir. Altbenlik haz ilkesi (pleasure principle).ne göre çalışır. Altbenlikten gelen dürtü ve uyaranlar benliği zorlayarak doyum ararlar. Zaman, yer ve kural tanımaksızın doyuma ulaşmak isterler. Altbenlikten gelen dürtüler tümünden bilinç dışıdır" (Yörükoğlu, 1985: 72).

"Benlik (ego)., çocukta doğumdan sonra eğitim yoluyla gelişen kişilik bölümüdür; Altbenlik ile dış dünya arasında düzenleyici rol oynar. Altbenlikten gelen uyaranlar ile çevre koşulları arasında arabulucuk yapar. Altbenlikten gelen dürtüleri algılar, bunların doyurulmasına çalışır. Bunu yaparken dış gerçekleri hesaba katar, içten gelen gereksinimlerle dış koşulları dengelemeye uğraşır. Böylece benlik, ruhsal örgütlenmede düzenleyici, uzlaştırıcı işlev görür. Şayet benlik içten gelen dürtüleri dizginleyemezse, kişinin çevreyle uyumu bozulur. Çocuklukta benlik yeterli gelişmediği için altbenlik davranışa egemen olur. Ortaya, beklemesini bilmeyen, " İsterim! isterim! " diye tutturan, yer, zaman tanımayan çocuk davranışı çıkar. Çocuk büyüdükçe egosu da güçlenir,

beklemeyi öğrenir, isteklerini erteleyebilir. Böylece engellemeye dayanma gücü (frustration tolerance).nı geliştirir. Çocuk geliştikçe iç dünyası ile dış dünyada olup bitenleri ayırdetmeye başlar yani gerçeği değerlendirme yetkisi (reality testing). kazanır

Kötü bir davranışta bulunan kişi, önce kendi üstbenliğince ayıplanır, vicdanı sızlar, üstbenlik etkisini benlik üstünde belli eder. Günlük dilde vicdan dediğimiz kavram üstbenliğin bilinçli olan bölümüdür. Üstbenliğin kişiyi uyaran, dizginleyen, yargılayan ve cezalandıran bir görevi vardır. Kişinin üstbenliği kimi zaman çok katı olur, en küçük yanlışı bağışlamaz. Bu durumda kişi davranış esnekliği gösteremez, dar kalıplar içine sıkıştığını duyar, sürekli yanlış yapma korkusu içinde bunalır, kendi kendini sürekli denetler ve eleştirir. Baskıcı ve suçlayıcı üstbenlik birçok ruhsal bunalıma yatkınlık yaratır. Üstbenliği yeterince gelişmemiş kişilerse kurallara ve yasaklara aldırmadıkları için toplumla çatışmaya düşebilirler.

Her insanın ulaşmak istediği bir benlik kavramı vardır. Kişi özlediği, kendine yakıştırdığı bu ideal benlik kavramını geliştirmeye çabalar, ideal ben yaklaştıkça mutlu olur. Kimi zaman bu ideal ben, bir düş, bir özlem olarak kalır. Kimi insan için bu ideal benliği gerçekleştirmek bir ölüm-kalım sorunu olur. Kişi bu amaca ulaşmak için çalışır, çabalar, ulaşamazsa mutsuz olur, kendine saygısını yitirir. İdeal benliğin gerçek dışı olduğu durumlarda kişi bunalıma düşer. Kendi kendinden beklentisi çok yüksek olan kişi, genellikle bilinçdışı dürtülerin ve tutkuların buyruğundan çıkamayan kişidir" (Yörükoğlu, 1985: 91).

Gençlik çağı benlik kavramının öne geçtiği çağdır. Genç, çocukluğunda dışa dönük olan antenlerini kendi içine çevirmeye başlar. Duygularını inceler, bedenini inceler, nasıl bir kişi olduğu, ne olmak istediği konusunda kafa yormaya başlar. Bunlar benlik arayışının belirtileridir. Kendisini aşağı görmekle, yüceltmek arasında gider gelir. Adını beğenmez, yüzünü beğenmez, yürüyüşünü, duruşunu beğenmez. Kendisine yakışacak bir kimlik aramakta olan genç, kendisini ana ve babasından, başkalarından ayıran özelliklerini öne çıkartmaya başlar, kendisini sürekli tartar, değerlendirir ve eleştirir. Çünkü genç kendine yakışacak bir kimlik aramaktadır ve bedeneni algılayışı (beden imgesi). ile benlik kavramı arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Sonuçta benliği gencin baş uğraşı,

düşüncelerinin odağı olur.

"Çağdaş psikolojiye göre, kişilik gelişimi insanın hayatı boyunca devam eden bir olgu olmakla birlikte, kişilik oluşumu ve yapılanmasında da temel, çocuklukta atılmıştır. Bu temelin en önemli yapıtaşları ise sevgi, ilgi ve güvendir. Bunların gerekli ölçüde varıldığı bir ortamda yetişen bir çocuğun başarılı ve uyumlu bir yetişkin birey olarak topluma katılması olasılığı çok yüksektir. Dolayısıyla gerek çocukların, gerekse yetişkinlerin ruhsal bunalımlarının kökeninde, bu yapıtaşlarının eksikliği, yetersizliği ya da yanlış biçimlendirilmesinin yattığı görülmektedir" (Yavuzer, 1985: 7).

"Kişilik zamanla olgunlaşmaktadır. Çocuk nasıl bedence geliyorsa, zihinsel ve duygusal bakımdan da geliştiği bilinen bir gerçektir. Egoantrik olan çocuk, sosyalleşir, duygularını, heyecanlarını dengeleyemez. Büyüdükçe, heyecanlarını nasıl denetleyeceğini öğrenir. Zekânın gelişmesinde olduğu gibi, kişiliğin gelişmesinde de çevrenin etkileri vardır. Ailenin kültürel düzeyi, sosyo-ekonomik durumu, duygusal havası, arkadaş çevresi ve okul çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli roller oynar" (Şemin, 1984: 97).

2.5.1.1. Kişilik Gelişimi ve Ergenlik Dönemi

"Bir gençlik döneminden bilimsel olarak ilk kez söz eden Aristo (M.Ö. 384-322). olmuştur. Aristo, ergenlik çağının eski Yunan gençlerindeki belirtilerini yaklaşık olarak saptamıştır" (Şemin, 1984: 3).

"Ergen sözcüğü, Batı literatüründeki "adolescent" karşılığı olarak kullanılmıştır. Latincede büyüme, olgunlaşma anlamında kullanılan "adolescere" fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir.

Oldukça uzun ve dengeli bir davranış döneminden sonra çocuk kendini ansızın dengesiz bir evre olan "ergenlik dönemi"nin eşliğinde bulur. Özlem duyulan bir yaşam dilimi olmadığı gibi, gelişmekte olan çocuk için de yaşanması oldukça zor bir evre olan ergenlik

dönemi, insan gelişimindeki en hızlı iki büyüme evresinden birini oluşturur. Bu dönemdeki bedensel gelişim, bir anlamda duygusal, sosyal ve zihinsel olgunlukların temelini oluşturmaktadır. Bir başka deyişle, ergenlik biyolojik değişimle başlar ve bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimle son bulur. Bireydeki bu değişimler vücudun hızla büyüyerek gelişmesi sonucunu doğurur. Aynı zamanda hormonların çalışmasını, cinsel dürtüleri de artırır ve zekanın kavrama yetkisini geliştirir. Bütün bu biyolojik gelişmeler ve bireyin bu gelişmelere ayak uydurabilmesi, kişiye kendine özgü bazı nitelikler kazandırır. Ergenlik dönemi gelişmeleri yaşamın daha önceki gelişmelerinden çok farklıdır. Bu evre, "Gence hiçbir şey anlatamadığımız için, anlatma çabasının yoğun olarak sürdürüldüğü bir dönem" şeklinde de açıklanabilir" (Yavuzer, 1985: 282).

Ergenlik döneminin temel özelliklerinden biri olan güvensizlik, ergenin atılgan, gösterişçi ya da çekingen bir birey olmasına yol açabilir. Bu evrede ergen, başkalarının kendisi hakkında verecekleri hükümler konusunda aşırı derecede duyarlıdır. Ergenler genellikle kendilerini yaşlılarıyla kıyaslarlar. Bu kıyaslama sonucu, kendilerini onlardan daha eksik gördüklerinde üzüntü duyarlar. Örneğin, sivilceler, terleme, şişmanlık gibi nedenler, ergenin başlıca üzüntü konularını oluşturur. Ayrıca ergenliğin bir becerisizlik dönemi olması, bu evrede kemik ve kas koordinasyonunun bozukluğundan kaynaklanmaktadır. Ergende artmakta olan benlik bilincinin yanında, bu fiziksel beceriksizliği giderek onu rahatsız etmeye başlar.

"Ergenliğe ulaşma anının psişik bir anlamı vardır: Ergenliğe geç ulaşan erkek çocuklar daha az popüler olurlar, kendilerine karşı daha az güven beslerler, konuşkan olurlar ve dikkati üzerlerine çekmek isterler, heteroseksüel davranışlarını geç kurarlar, 16 yaşında henüz ergen olmayan gençler erkekliklerinden şüphe ederler ve gelişmeleri hakkında endişe duyabilirler. Erken ergen oluş kasların gelişmesiyle kendini gösterir. Atletik güçler, gençler arasında çok büyük bir değer taşımaktadır" (Şemin, 1984: 30).

Birey, çocukluk evresinde ailesine karşı alıcı durumdayken, ergenlikte bu tutumun değiştiği, ergenin, yaşam hakkında kendi düşünce ve duyuş biçimlerini anlayabilmek için ailesinden uzaklaşmaya başladığı ve düşünce alanında da sadece anne babadan gelen etkiler yerine, başkalarının düşüncelerini de içine alan yeni alanlara ilgi duymakta olduğu

görülür. Artık ergen, ailesinde gördüğü davranış biçimlerini grubun davranış ölçülerine uyarlamaya çalışır.

"Ortalama olarak kızların erkeklere oranla iki yıl kadar önce olgunlaşmaları nedeniyle, gençlik dönemindeki yaş sınırlarında, cinsler arasında belirgin bir farklılık görülür. Unesco, ergenlik dönemini 15-25 yaş dilimleri arasında göstermektedir. Bu dönem ülkemizde, kızlarda ortalama olarak 10-12, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlar" (Yavuzer, 1985: 281).

Sosyo-kültürel bir fenomen olarak ergenlik, kültürel normlarının bir fonksiyonudur. Genel olarak, teknoloji yönünden ileri memleketlerde bu çağ uzun sürer; zira cemiyetin yetişkinden beklediği rol için çeşitli davranışların iktisabı ve derinlemesine bir hazırlık safhasının aşılması gerekmektedir. Böylece ferdin belli bir hizmet alanına hazırlanması için geçireceği zaman, onun ekonomik bağımsızlığa kavuşmasını, evlenmesini ve sosyal statü sahibi olmasını geciktirmektedir.

"Ergenlik çağındaki psikolojik gelişmeleri de kültürel açıdan ele almak mümkündür. Psikolojik yönden bu çağın en önemli özelliği soyut seviyede kavram geliştirme yeteneğinin kazanılmasıdır. Piaget'in "çocukluğun somut faaliyetleri" dediği uğraşlar, bu çağda, okulun ve çevredeki sosyo-kültürel tecrübelerin yardımı ile ergeni, problem tahlilleri ve yüksek seviyeli genellemeler yapmaya sevk eder. Zihni fonksiyonun bu evrimi ise, ergenin içinde yaşadığı kültürde gerekli uyarıcılara sahip olmasına bağlıdır. Bu devrede gelişen soyut düşünme kabiliyeti, ergeni bir taraftan içinde yaşadığı çevrenin ve dünyanın problemlerini düşünmeye sevkederken, diğer taraftan da insanın bu problemlerin çözümündeki temel görev ve değeri üzerinde durmaya sevkeder. O, bu düşünceleri sonucunda genel olarak, yetişkinlerin hükmettiği, hâkim olduğu dünyayı tenkid eder" (Varış, 1986: 18).

Ergenlik, ferdin devamlı ve düzenli olan gelişmesinin bir safhasıdır. Gelişmedeki bu devamlılık dolayısıyla ki, bu çağ, bir taraftan çocukluğun etkisinde bulunurken, diğer taraftan yetişkinliği etkilemektedir. Ergenlik çağına gerek diğer memleketlerde, gerek kendi memleketimizde önem atfedilmesinin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerden en

önemlisi, ergenin içinde yaşadığı toplumun yakın geleceğini tayinde söz sahibi olacak bir grubu temsil etmesidir.

2.5.2. Sosyalleşme

"İnsanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanan, başkaları olmadan yaşayamamak korkusu ve endişesi, sosyalleşme kompleksi ve güdüsüne bağlıdır. İnsan yalnız kalmaktan korkan bir yaratıktır. Sosyalleşme duygusu, kompleksi bir karakter gösterir. İnsanoğlu, cinsel ilişki güdüsünü de sosyalleştirmiştir. Hayatını devam ettirmek, zürriyet yani çocuk yetiştirmek, çocuk sevgisi de insanoğlunda sosyalleşmiştir. Zürriyet sevgisi, çocuk sevgisi dediğimiz bu duygu ve düşünce "biz" duygusuna dönüşen "ben" duygusunun bir görünümüdür. Güçlü bir annelik duygusu, kadını çocuk doğurmadan alıkoyamaz. Güçlü bir babalık duygusu erkeği evlat edinmeye yöneltir. Ekonomik güç sahibi olmak, prestij sahibi olmak gibi hallerin bir ucunda analık, babalık sosyalleşmesi, diğer ucunda sosyalleşme kompleksi, güdüsü uzanmaktadır. Bu kompleks ve güdü, sosyal düzeni davet eder. Eşler arası birleşmeyi davet eder. Bu güdü, insan neslinin, türünün gurur kaynağıdır. Bu duygu ve düşünce beklentisi ile birlikte özel mal-mülk edinme, sahip olmak ve "benim" diyebilmek isteğine dönüşür. Benim evim, benim yuvam, benim ailem, benim çocuğum, benim karım veya kocam sözcükleri sosyalleşme kompleksi güdüsünün dışı yansıyan şekilleridir (tezahürleridir). Ölüncüye kadar çalışmak arzusu, bu güdünün eseridir" (Nirun, 1994: 151).

Sosyalleşme süreci doğumla başlar, yaşam boyu sürer, gençlik çağında önem kazanır ve hızlanır. Bu çağın başlangıcında görülen bedensel ve ruhsal değişme ve gelişmenin yerini, bu çağın sonlarına doğru ruhsal ve toplumsal değişme ve gelişme alır. Bu değişme ve gelişme birbiri içine girmiş olan özdeşleşme, özerklik, sorumluluk gibi üç önemli ruhsal süreçle gerçekleşir. Sosyalleşme süreci içinde genç benliğini arar. Kim olduğunu kime, neye bağlanması, güvenmesi, inanması gerektiğini, neleri başarmak ve elde etmek istediğini, amaçları ve beklentilerinin neler olduğunu bulmaya çalışır. Başka bir deyişle, toplum içinde kimliğini bulmaya çalışır, özerklik ve sorumluluk arasındaki dengeyi kurar.

"Sürecin gerçekte doğumdan hemen sonra başlayıp bir insanın yaşamı boyunca sürmesine karşın, etkilediği davranışların çoğu ilk çocukluk döneminde özellikle belirgin hale gelir. Bunlar arasında, ana-baba-çocuk, çocuk-kardeşler, çocuk-yaşlılar arası etkileşimler vardır. Çocukların bağımlı davranış gösterme derecesi, disipline gereksinim duyma derecesi, disiplinin türü ve çocukların buna tepkisi, hepsi sosyalleşme süreciyle yakından ilişkilidir" (Onur, 1995: 274).

Sosyalleşme, bireyin, içinde birtakım işlevleri olabileceği belirli bir toplum ya da toplumsal grubun tarzlarını öğrenme süreci olup uygun örneklerle, değerlerin ve duyguların kişiselleştirmesini ve öğrenilmesini içerir. Başka bir tanımla, kişi ile diğer kişi ya da kişiler arasında cereyan eden ve sonunda toplumsal davranış örneklerinin kabulünü ve uygulanmasını sağlayan bir karşılıklı etkileşim sürecidir. Toplum içinde hangi davranışın doğru hangi davranışın yanlış olduğunu işaret eden kurallar, kıymet hükümleri, prensipler ve adetler vardır. Bu normal gelişim süreci içinde toplumunun fertleri tarafından internaliz (kendilerine mal etme). edilirler ve sırasıyla bunlar bir ferdin davranışlarına rehberlik ederler. Aile, okul, ve toplumun kendisi gibi ferdin sosyalizasyonunda etkin olan enstitüler bu normların ayakta kalması için çaba harcarlar, örneğin mükâfat veya cezayı kullanarak davranışların devamını ve sönmesini sağlar.

Sosyalleşme, daima belirli birtoplum için söz konusudur. Yoksa soyut bir toplum ya da bireyin içinde bulunmadığı bütün toplumlara göre sosyalleşme olamaz. Toplumların kültür farklılığı, mutlaka belli bir yerde, belli bir zamanda yaşamakta olan belli bir topluma göre sosyalleşmeyi gerekli kılmaktadır. Yoksa evrensel bir vatandaş olarak sosyalleşme olanaksızdır. Her birey, ancak içinde yaşadığı, içinde doğduğu somut bir toplum tarafından sosyalleştirilir.

"Sosyalleşme, gruba ya da topluma yeni giren üyelerin etkisiyle ilgilenmez; dolayısıyla sosyalleşme, kesinlikle tek yönlü bir süreç değildir. Bireylerin yegâneliğini açıklamak, sosyalleşmenin sorunu değildir. Her birey kendine özgü bir kişilik gelişimine, ayırdedici deneyimlere, özel bir soydan gelime sahiptir. Sosyalleşme bu özelliklerin, niteliklerin üzerinde durmaz. Bireyin temel dürtü ve gereksinimlerinin nasıl geliştiğini açıklamak da sosyalleşmenin sorunu değildir. Fakat bireyi, çevresindeki modellerin, simgelerin,

beklentilerin ve duyguların öğrenilmesine yetenekliliği yönünde ele alır" (Tezcan, 1981: 135).

Psikologlar çocuklar için "sosyal olmıyan varlıktır" derler. Çocuğu "bir küçük vahşi" saymaları bundandır. Gerçekte çocuk sosyalliği henüz kazanmamıştır. Hatta büyü zamanına kadar çocuğun sosyal hisleri oldukça yüzeyseldir. Çocukluk esnasında birey; sosyal tesirlere karşı "münferit" kalıyor ve ancak ilk gençlik çağlarında sosyalleşmesini "faal" bir şekilde kazanmaya ve açığa vurmaya çalışıyor.

Sosyalleşme, çoğunun davranışlarını sadece denetleyen ve sınırlayan bir süreç değildir. Aynı zamanda, etken ve yapıcı yönleri vardır: gelişmeyi sağlar, teşvik eder, uyarır ve motive eder: Bireyde sonsuz bir şevk ve arzu çeşitliliği yaratır; gelişime ve başarıya yöneliktir. Böylece sosyalleşme, hem biçimleyici ve hem de yaratıcı bir süreçtir.

2.5.2.1. Sosyalleşmede Model (Özdeşleşme) Kavramı ve Faktörler

"Özdeşleşme, gençlik çağına özgü ruhsal yapı içinde aile bireylerinden başlayarak çevredeki kişilere, düşüncelere kültüre doğru gittikçe genişleyen bir alanda, gencin istemli ya da istemsiz olarak benimsediği, özümlediği düşünce, davranış, tutum ve eylemlerden oluşan bir süreçtir. Özdeşleşmenin oluştuğu ortamın toplumsal, ekonomik, kültürel özellikleri, bir yandan kişiliği oluştururken, öte yandan kişilikle toplum arasındaki tüm ilişkilerin temeli olan özerklik ve sorumluluk kavramlarını biçimlendirir" (Yavuzer, 1985: 300).

Çocuklar başkalarını gözlemleyerek ve onların yaptığını yaparak davranış biçimleri kazanırlar. Herkes gizli bir modeldir; ama çocuklar en fazla sahip olmak istedikleri bir şeyi elde eden modeli gözlemledikleri zaman taklit etmeye eğilimlidirler.

Çocuğun karşılaştığı insanlar arasında özdeşleştiği kişi, gelişmesine ötekilerinden büyük etki yapar. Özdeşleşme, parça parça yapılan taklidlerden oluşmaz, bir tür tümün içinde öteki kişi gibi davranma, duyma denemesidir.

Kızın anneyi, erkek çocuğun da babayı örnek alması kişiliğin gelişmesinde en önemli olaydır. Erkek çocuk erkek kimliğini babaya benzeyerek, kız çocuk da kız kimliğini anneye benzeyerek kazanır. Ruhsal dilinde bu ruhsal olaya özdeşim adı verilir. Bu, anababa niteliklerinin içe sindirilmesi, özümsemesidir ve bilinçli öykünmeden çok daha derine inen bir benimseme olayıdır. Özdeşim yapma eğilimi öyle güçlüdür ki çocuk ana-babanın tutumlarını, duygularını ve huylarını kendi benliğine mal eder, kendi kişiliğinin bir parçası durumuna getirir. Bunu yaparken ana-babanın istek ve eğilimlerine duyarlık kazanır. Onların doğru, iyi ve uygun gördüğü özelliklerini özümsemeye, yanlış, kötü ve beğenilmeyen davranışlarından kaçınmaya çabalar. Kısacası ona yön verecek olan kuralları ve değerleri benimser.

Öte yandan yasaklara uyar, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırmasına yarayan, davranışına yön veren bir üstbenlik geliştirir. Cezadan korktuğu için değil, öncelikle ana-baba sevgisini sürdürebilmek amacıyla olumlu özellikleri benimser. Ceza korkusu ikinci derecede bir etkidir. Doğaldır ki özdeşimin yolunda gitmesi için ilk koşul, anababa ile çocuk arasında sevgi ve güven bağının bulunmasıdır. Türkçede çocukların ana ve babayı örnek alarak yetiştiklerini anlatan pek çok deyim ve atasözü vardır: "Kız anadan öğrenir bohça düzmeyi, oğlan babadan öğrenir koyun yüzmeyi" "Kız anadan görmeyince sofraya sermez".

"Çocuk ana babasını kendine örnek alarak, onlarla özleşerek kişilik geliştirir demiştik. Gerçekten de çocuklukta ana veya babaya benzemek çocuğa yetmektedir. Çünkü çocuk gözünde ona, babası en akıllı, en sevimli en güçlü ve yanılmaz yaratıklardır. İlkokul çağında ise öğretmen en iyi en üstün örnektir onun için. Oysa ergenlik döneminde işler değişir. Ana baba artık kusursuz örnek olmaktan çıkar. Genç eleştirici gözle baktıkça beğenmediği, kendine aykırı gelen pek çok özellikler bulmaya başlar. Artık onlar herşeyin en iyisini, en doğrusunu bilen yanılmaz kişiler değildir. Kısacası çocukluk çağında oluşan kişilik ya da benlik olumlu özdeşimlerin birbirine katlanmasından oluşan bir benliktir. Çocuk kendisini ana, babanın bir benzeri ya da kopyası olarak algılar, bununla da övünür. Başka bir deyişle çocuk ana, babaya tam benzemese de onların bir uydusudur. Kendisini onlardan ayrı düşünemez, onlardan başka olmayı da düşlemez.

Ana, babanın uydusu olmaktan mutludur" (Yörükoğlu, 1985: 97-98).

Anne ve babanın ilgileri ve çocuğun öğrenim yaşamı için sağlıklı bir model oluşturması, okul başarısını büyük ölçüde etkiler. Örneğin, anne babanın kitap okuyan kişiler olması, çocukta kitap okuma ilgisini geliştirir. Ders kitabı dışında, öykü, şiir, roman türünde kitap okuma, okul başarısını dolaylı olarak etkileyen önemli bir uğraştır.

"Çocuk okul çağında ise, ailesinden ziyade öğretmenini model alır ve sevgisi ona yönelir. Öğretmen, bu sevgi ve bağlılığı (crush). akıllıca idare ederek çocuğu normal olgunluğa eristirebilir. Duygusal yaşamı normal yolda gelişmiş olan öğretmen, çocuktaki bu sevginin geçici olduğunu bilir ve onun gereksinim duyduğu güveni ona sağlar" (Şemin, 1984: 103).

Daha küçük aileler her çocuk için evde –iyi ya da kötü- daha az hazır model olduğu anlamına gelirken, televizyondaki aile modelleri de –gerçekçi ya da değil- çocuğun gelişimini etkilemekte ve bunlar gitgide daha fazla azınlık ve tek-anababalı aileleri –ki nüfusun büyük bir bölümünü temsil ediyorlar-içermektedir. Bazı anababalar ve çocuklar bu modellerde kendi sorunlarına çözüm bulabilirler; bazıları da onların olası etkisiyle cesaretlerini yitirebilirler.

Eğer TV seyircisi modeli çekici bulursa ya da aynı model gibi olmak isterse, tümüyle modeli kendi kimliği olarak yaşamına monte ediyor. İletişim araştırmacısı Sharon Lovery, seyircinin kendine kimlik bulması sürecinin modelleme ile aynı basamakları seyrettiğini belirtmektedir (Rigel, 1995: 214). Wilbur Schramm'da 1960'lardaki araştırmalarında çocukların belli karakterlere benzemeye daha istekli olduklarını, ister kurgu, ister gerçek olsun, çocukların bir modeli zihinlerinde saklayıp ileri yaşlarda bile tekrarlayabildiklerini ortaya koymuştur.

"TV'nin içeriğinde çok fazla şiddet olduğu artık kabul edilmiş bir gerçektir. Bu tip şiddet portreleri çocuğun kişiliğini değiştirip, onu daha mı saldırgan kılıyor? Bu soruyu yanıtlamak için psikologlar deneysel öğrenme araştırmaları yapmışlardır. Deneysel öğrenme teorisine göre TV'de birinin hareketlerini seyreden kişi onu model olarak alıyor.

O modele göre, kişiliğini, bilgisini, isteklerini, değerlerini değiştirebiliyor. Bu konuda en ünlü deney, psikolog Albert Bandura ve arkadaşlarınca 1961’de yapılmıştır. Bu deneyde çocuklar bir yetişkini, basit oyuncaklar ve şişirme bir bebekle oynarken izlediler. Deneysel koşullardan birinde yetişkin, yaklaşık bir dakika için basit oyuncakları toplamakla işe başladı. Sonra dikkatini şişirme bebeğe çevirdi. Bebeğe yaklaştı, onu yumrukladı, ağaç bir çekiçle vurdu, hayava fırlattı ve odanın içinde oraya buraya tekmeledi.

Bütün bunları yaparken de ‘kır burnunu, vur başına, al sana’ diyerek bağırdı. Çocukların gözleri önünde bu davranışları yaklaşık 9 dakika sürdürdü. Diğer bir koşulda, yetişkin sessizce diğer oyuncaklar üzerinde çalıştı, şişirme bebekle ilgilenmedi. Bir süre sonra, her çocuk şişirme plastik bebeği de içeren bir dizi oyuncakla yirmi dakika yalnız bırakıldı. Yetişkini saldırgan davranışlarda bulunurken seyreden çocukların, onu diğer oyuncaklar üzerinde sessizce çalışırken gözleyen gruptaki çocuklardan çok daha saldırgan davrandıkları görüldü. İlk grup, bebeği yumrukladı, tekmeledi, hırpaladı ve saldırgan yetişkinin söylediklerine benzer saldırgan yorumlarda bulundu. Bu durumdaki çocuklar belli türden bir oyuncak bebeğe saldırmayı öğrendiler. Saldırmaya deneyden önce olduğundan daha eğilimli oldukları açıkça ortaya çıktı. Taklit süreci içinde daha fazla saldırgan davranış gösteriyorlardı" (Rigel, 1995: 213).

Gençlik çağında ise genç bu özdeşim örneklerini yeni baştan değerlendirir, süzgeçten geçirir. Bir bölümünü benimser, bir bölümünü de yadsır. Kendisine yeni özdeşim örnekleri bulur. Bunlar yaşıtı arkadaşları ve ev dışında hayran olduğu, beğendiği bir öğretmen, bir sporcu, bir yazar, bir politikacı olabilir. Genç beğendiği bu kişilere öykünür. Onları kılıklarıyla, oturup kalkışkariyle, konuşma biçimleriyle, görüşleri ve davranışlarıyla bir süre kendinde yaşatır. Sonra başka bir örnek seçip onunla özdeşim yapar. Bu özdeşim denemeleri gencin kendi üstüne en yakışacak elbiseyi bulana kadar elbise çıkarıp giymesine benzer. Deneye deneye genç kendine en uygun benliği bulamaya çalışır. Kişilikten kişiliğe girer ki bu geçici kişiliklere “sanki-ben” (as if personality). adı verilir.

2.5.2.2. Sosyalleştirme Araçları

Sosyalleşme, durgun ve yeknesak bir süreç değildir. Birey, birçok araçlarla toplumsallaşır. Bellibaşlı sosyalleşme kurumları, aile, okul, akran grubu, yurt, kitle iletişim araçları, dinsel kurumlar (Cami, kilise vs.), gençlik hizmetleri örgütleri, siyasal ve ekonomik kurumlardır. Çocuk toplumsallaşırken bu kurumları öğrenir. Sosyalleşmede başlıca araçlar:

- a. Aile,
- b. Okul,
- c. Arkadaş,

2.5.2.2.1. Aile

Sosyalleştirme işlevi çocuğu dolaysız olarak etkileyen bir süreçtir. Özellikle kültür aktarma yönünden sosyalleşmenin önemi büyüktür. Çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlar. Toplumsal normlar orada öğrenilir. İlk beş yılda aile, bilinçli ya da bilinçsiz birşeyler öğretir. Bu dönem, çocuğun ilk toplumsallaşma dönemidir. Çocuğun din eğitiminin önemli bir kısmı da aile kurumunda yerine getirilir. Dinsel törenler, dualar ailede öğretilir ve diğer dinsel uygulamalar yine genellikle aile içinde yerine getirilir. Ayrıca çocuk ya da ergenin anti-sosyal davranışlarının ailece denetlenmesi de onun sosyalleşmesini içerir.

İlk beş yıldan sonra ailenin eğitim görevlerini okul üzerine alır. Çok az öğretmen, çocukta anne babası gibi derin izler bırakır. Çocuk, değerleri, duyguları ve statü beklentilerini ailenin her üyesiyle olan deneyimleri yoluyla öğrenir. Çocuğun ilk ödüllendirilme ve cezalandırılması, ilk davranış örnekleri aile içinde deneyim durumuna gelir ve bütün bunlar temel kişiliğin gelişimine yardım eder. Günlük yaşam davranışları, çocuğa grubunun davranış örneklerini göstermek ve duyguları belirtmek bakımından önemlidir.

"Ailede sosyalleşme, çocuğa öğretimde bulunma, rehberlik, çocuğun eylemlerine yanıt

vermek ve kendi eylemlerine çocuğu katmak yollarıyla olur. Çocuk da uygun örnekleri ve değerleri seçer. Bu seçimi, gözlem, başkalarına katılma, rol oynama ve kendi düşünce ve davranışını yargılama yollarıyla gerçekleştirir" (Tezcan, 1981: 145).

"Biyo-psikolojik vasıflarla başlayan aile ilk zamanlarında hukukî normların desteğine ihtiyaç duysa da, biyo-psiko-sosyal karaktere ulaştıktan sonra hukuk normlarının desteğine fazla ihtiyaç duymayacaktır. Özellikle çocuğun doğumundan sonra aile, sosyal bütünlüğünü tamamlar ve giderek toplumun odak noktası olma durumunu kazanır. Değişen sosyal ve kültürel şartlar içinde aile, nesillerin devamını sağlamakla yükümlü olup çocukları yetiştirerek sosyalizasyon süreci içinde topluma kazandırılması sebebiyle görevini ve önemini artırmaktadır" (Nirun, 1994: 19).

Aile sosyalizasyon sürecinde ilk basamaktır. O sebeple, sosyalizasyon aile ile ilk adımda hem ferde, hem de topluma açılan iki yönlü penceredir. Sosyalizasyon, ferdin kendisi açısından da önemlidir. Şahıs, bilgisini, görgüsünü ve beceri ile davranışlarını sosyalizasyon süreci içinde kazanır ve geliştirir. Aynı şahıs, toplumun normlarını sosyalizasyon süreci içinde kazanır. Sosyalizasyon yalnız çocukların değil, yetişkin insanları da topluma hazırlayan bir süreçtir. Sosyalizasyon ile toplum ve toplumun sosyal grupları varlık kazanırlar, işleyişlerini sürdürür, sosyal birliklerini kazanırlar ve devam ettirirler. İnsan, sosyalizasyon süreci içinde güçlenir, gelişir, daha yüksek sosyal statüler elde etmek için kendisinin hangi yetenekleri kazanacağını ve geleştireceğini ve de olaylar içinde onları nasıl kullanacağını, rollendireceğini öğrenir. Sosyalizasyon sürecinde insan güvence yolları görür.

"Toplum kendi varlığını sürdürebilmesi için, kendi birliğini koruması gayesiyle benimsediği değerlerini ve uyguladığı normlarını (âdetleri, örfleri, görenekleri ve gelenekleri ile kanunları yönetmelikleri vs.). ve kurallarını (rules). sosyalizasyon kanalı ile insanlarına benimsetir, öğretir ve uygulatır. İnsan, hayatı boyunca katıldığı sosyal gruplardan normları ve değerleri öğrenir" (Nirun, 1994: 69).

"İlk çocuklukta olduğu gibi orta çocuklukta da sosyalleşmenin etkileri başlangıçta aile

ortamı içinde gözlemlenir. Daha önce sözü edilen önemli bir etki anababalık üslubu idi (otoriter, demokratik ya da izin verici). İlk çocuklukta kabul etme reddetme ve denetim-özerklik boyutları karşısındaki anababa konumunun toplumsallaştırma açısından önemli etkileri vardır. Bu etkiler orta çocuklukta da görülür" (Onur, 1995: 364).

"Yaşlılar tarafından kabul edilmede çocuk yetiştirmeye ilişkin anababalık üslupları da önemlidir. En çok sevilen, en popüler çocuklar kabul edici ve demokratik bir aile ortamında büyüyen çocuklardır. İlginç bir biçimde, yaşlıları tarafından fiziksel olarak da en çekici bulunan çocuklar da bunlardır" (Dion ve Berscheid, 1974).

Çocukların bireysel kişilik özellikleri ve yaşlıları tarafından kabul edilmeleri kısmen aile içinde daha önceki deneyimlerine bağlıdır. Yaşlı grubu ortamlarında en etkili olanlar aynı zamanda bu döneme kadarki gelişim görevlerini başarmış ve daha önceki psiko-sosyal bunalımları başarılı bir biçimde atlattıkları olanlardır.

"Ergenlik döneminde anne baba kontrolüne karşı gelişen tepkiye bağlı olarak, otorite desteğine olan gereksinim duygusal gerginliğe neden olmaktadır. Başka bir deyişle ergen isyankar tavır alışının yanında anne ve babasının desteğine gereksinim duymaktadır. Bu çelişki ergenin iç çatışmasını attıran bir etkendir" (Turam, 1996: 135). Ailenin bu bağlamda ruhsal havası tartışılırken ortaya çıkan en önemli etken, otoritenin türüdür. Aile içerisindeki bütün dengeler anne ve babanın ergene uyguladıkları baskının derecesine bağlıdır. Bu kuvvet gösterisi ülkemizde oldukça sık görüldüğü gibi sürüp giden güçlü bir ataerkil aile baskısının yanısıra var ile yok arası bir baba baskısı da olabilir. Aile içerisinde çoğunlukla bu konunun pek sözü edilmez. Oysa anne babayla çocuk arasındaki ilişkilerin ilk bakışta uyumlu olduğu görülen ailelerde bile, gerçekte çok yönlü ve karmaşık bir yapıda olacakları unutulmamalıdır.

"Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun Polar Araştırma Şirketi'ne yaptırdığı "Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet" konulu kamuoyu araştırması, geneleksen Türk aile eğitimi konusunda ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Araştırma, çeşitli üniversitelerden psikolog, sosyal psikolog ve sosyolog 8 öğretim üyesinin yönetim ve gözetiminde, on sekiz il ve yirmi iki ilçede altı bin dörtyüz seksen kişi üzerinde yapıldı. Eğitilmiş olmanın

toplumsal alanda şiddeti azaltmadığını ortaya koyan araştırmada, buna karşılık eğitim düzeyinin artmasıyla orantılı olarak aile içindeki kavganın azaldığı saptandı. Araştırmaya katılan deneklerden %60'ı, çocuklarını büyütürken "korkutma" yöntemlerini kullandığını, % 42'si de "cezalandırma" ve "yoksun bırakma" yöntemini uyguladığını belirtti. Araştırma sonucunda, Türk ailelerinin çocuklarına karşı sabrının da yüksek olmadığı ortaya çıktı. Deneklerden %96'sı çocuğunu eğitirken önce "açıklama ve izah etme" yöntemini kullandığını ancak bu yöntemden çabuk ümit keserek, "azarlama" ve toplum içinde "utandırma" yoluna başvurduğunu kaydetti. Ailelerin %40'ının da, çocuğunu eğitirken, psikologların "en ürkütücü" olarak nitelediği "korkutma" yöntemini tercih ettiği belirlendi" (Yeni Şafak, 06.02.1998).

2.5.2.2.2. Okul

Okul, aileden sonra gelen bir eğitim yuvasıdır. Çocuk veya genç dediğimiz insan, burada biraz daha gelişme ve sosyalleşme imkânı bulmaktadır. Ailede kazanılan bilgi ve davranışların okul hayatında kuvvetlenmesi, belki de daha değişik açıdan ele alınması gerekmektedir. Çocuk veya genç, kendi emsalleriyle okulda çeşitli problemleri nasıl halledeceğini ve kendini nasıl geliştirebileceğini öğrenme imkânı bulur. Tabii ki bu husus, birkaç faktöre bağlıdır. Bunlardan birincisi aile ve okuldaki eğitim anlayışının birbirine uygunluğu ve birbirini desteklemesidir. İkincisi, okul müfredatının faydalı ve pedagojik bilgiler üzerine kurulmuş bulunmasıdır. Üçüncüsü ise bilgili, olgun ve kabiliyetli bir öğretim kadrosunun varlığıdır.

"Çocuklar okula girdiklerinde, öğretmenleri ve yaşlıların etkisi artarken ailenin etkisi azalmaya başlar. Çocuklar daha bağımsız olurlar. Anababalar çocuklarının daha fazla özerklik isteklerine uyum sağlayabilirlerse, okul yıllarının daha zevkli ve doyumlu hale getirilebileceğine işaret etmektedir. Bu sırada, oyun oynama, okuma, televizyon seyretme, konuşma ve yemek yemeyi de içeren oyun etkinliklerinin büyük bölümü hâlâ evde yer aldığı için anababa etkisi hâlâ güçlüdür" (Onur, 1995: 365).

Okulun temel işlevlerinin başında kültür değerlerini genç kuşaklara aktarmanın yanı sıra,

onların içinde yaşadıkları kültüre uyum göstermelerini sağlamak gelir. Okuldaki eğitim programı, ergenin özelliklerin dikkate alarak hazırlandığı, öğretim programı zenginleştirildiği ve gurup tartışmalarına yer verildiği takdirde, bu uyum ve çaba olumlu yolda desteklenebilir. Okulun başta gelen sosyalleşme işlevi, çocuğu eğitmektir. Bu da kültürün temel bilgi ve becerilerini nakletmek demektir. İlkokul ve ortaokulun farklı toplumsal yapıları çocuğun sosyalleşmesinde de farklılık gösterir. İlkokuldaki öğrenci, tek bir sınıfta genellikle kadın olan tek bir öğretmenin denetimine girmekle beraber, orta okul öğrencisi, birden çok sınıflarda çok sayıda farklı cinsten öğretmele karşılaşır. Öğrencinin bu durumda, uyarlanma sorunu önem kazanır. Daha geniş ve karmaşık ilişkiler ağı, çocuğun uyarlamasında güçlükler yaratabilir. Burada, artık kendisinden yetişkin yaşamı için gerekli bilgi ve becerileri elde etmesi beklenir.

Okulun başka bir işlevi de seçme ve ayırmadır. Farklılaşma, başarıya göre giderek gelişir. İlkokulda başarı iki hat halinde gider. Birincisi, bilgi ve beceri elde etme; diğeri ise, ahlaksal ya da toplumsal öğrenmedir (Öğretmen, arkadaş, iyi işler alışkanlıkları, sorumluluk vs. gibi). Orta okulda ise başarının düzeylerinden çok, tipleri üzerine ağırlık verilir. Konunun, personelin ve eylemlerin çeşitliliğiyle ortaokul, öğrenciye zihinsel ve toplumsal başarı bakımından geniş bir seçim olanağı sağlar.

"Okul toplumda geçerli değerleri takviye eder. Toplumsal değerler ve toplumsal sadakati öğrenir. Toplum, aileye, devlete sadakat gibi. Başarılı eğitimciler rehberliğinde, meslek adamlarıyla dolu bir kurum olarak okulun sapıcı ve âsi düşünceleri temsil etmesi beklenemez. Diğer yandan, öğretmen de bir yetişkin olarak çocuğun sosyalleşmesini sağlayan bir araçtır. Öğretmenler kişilikleri ve ilgileri yönünde birbirlerinde oldukça farklı olmakla birlikte yine de bazı ortak değer ve düşüncelere sahiptirler ki öğrenciler bunlardan kaçmayı düşünmezler. Örneğin bunların birincisi yetişkin otoritesinin gerekliliği, düzen ve disiplin gereksinimi, ikinci olarak, en azından kendilerinin özel öğretimleri alanında bilgi ve eğitsel başarı değerlerini temsil ederler. Üçüncü olarak, doğru konuşma, kamu mallarına saygı, kibarlık ve tertiplilik gibi orta sınıf kişilik özelliklerini temsil ederler. İlk okul yıllarında çocuk, yaşamının büyük bir bölümünü bir öğretmenle geçirir. Bu sırada öğretmen, onun işbirliği sorunuyla, sağlığıyla, çabasıyla ve gelişiminin diğer psikolojik ve toplumsal görünümüleriyle ilgilenir. Daha ileri yıllarda ise

öğretmenin istemleri daha özelleşir. Örneğin onun başarısı üzerinde durulur. Ayrıca öğretmenlerin öğrenciler için bir model oluşturmaları bakımından da sosyalleşmede önemli rolleri olmaktadır. Fakat burada öğretmenin toplumsal sınıfı, onun tüm öğrenciler için bir model olmasını engeller, işçi çocuğu öğretmeni model alırken, üst sınıf çocuğu onu model almaz" (Tezcan, 1981: 250-251).

Okul, toplumsal evrede çeşitli öğeleri dengeleştirir ve bireyi içinde doğduğu en yakın toplumsal gurubunun sınırlamalarından kurtarmak ister ve onu daha geniş çevre ile temasa getirir. Onu, topluluktan toplum yaşamına ulaştırır. Bu da bireye hareketlilik olanağı sağlar. Bu suretle her bireye bir denge sağlanmış olur. Okulun, çocuğun toplumsallaştırılması görevi, genellikle sınıf içinde yerine getirilir. Çocuğun karakter oluşumu ve akademik başarısı yönünden öğretmenin her çocuğu bireysel özelliklerine göre tanımak zorunluluğu vardır. Bu durum özellikle akademik eğitimin yoğunlaşmadığı ana okulunda daha fazla önem kazanmaktadır. Çocuğun karakter oluşumunda öğretmen, iyi yada kötüyü kendi sonuçları bakımından tayin eder. Çocuklar kısa zamanda "Ahlâksız başarı" ölçümlerini bilir ve kendi davranışını bu ölçülere göre karşılaştırır.

Sınıfın ve öğretmenin tüm toplumsal sistemine uyarlanma çatışma yoluyla da sağlanır. Çatışma bu durumda olumlu bir işleve sahiptir. Herkes karşısındakine karşı davranışının sınırlarını çatışma yoluyla öğrenmiş olur. Çatışma, hem denge durumuna getirir, hem de grubun tansiyonunu asgarî düzeye indirir. Bu başarıldığı anda öğretmen ve öğrenciler, birbirlerinden ne beklediklerini bilirler ve böylece sınıf da etkin olarak işlevini yerine getirir. Ayrıca öğretmen ve öğrencilerin toplumsal sınıflarının gerektirdiği değer çatışmaları durumlarında öğretmene düşman gözüyle bakılır. Böylece gang (çete). grupları sınıf ve okula karşı düşman olurlar. Özellikle gecekondu bölgelerinde bu durumlara sık rastlanır.

"Okul, ahlâkî formasyonun oluşmasında en mükemmel ortamı sağlayabilir. Bu kuruluş, ergeni yalnız mesleğe hazırlamakla kalmaz, aynı zamanda ona ahlâkî durumunu belirlemesi için son fırsatları verir. Çünkü artık çoktan çocukluk aşamasından çıkmış, yetişkinliğe yönelmiştir. Okul, ailenin etkilerini tamamlar ve aileye göre sosyal yaşama daha çok açıktır. Bu da gösterir ki gencin formasyonunda öğretmenin sorumluluğu

büyüktür. Okulun görevi sadece bilgi vermek değil, aynı zamanda gencin ahlâkî davranışının temellerini ona kazandırmaktır" (Şemin, 1984: 189).

Bu nedenle orta öğretimdeki öğretmenin işlevi ve sorumluluğu büyüktür. Öğretmen bu gerginliği azaltan, ergenlik dönemi özellikleri ve sorunlarını bilen, ergenin özel sorunlarına eğilebilen bir birey olmalıdır. Ergen, anne baba etkisinden kurtulduğunda, kendisini bağımsız bir biçimde yönetemeyecek durumda ise, anne ve babasının yerine koyacağı bir modele gereksinme duyar. İşte, öğretmen çoğu kez bu görevi üstlenmek durumundadır. Gençlere ders veren öğretmenler, genellikle onlara özgü tepkileri tanımamaktadırlar. Bunun temel nedeni, onların doğal olarak içlerine kapalı olmalarıdır. Duygusal ve zihni güçler uyanmadan onları gelişime hazırlayacaklarına en kısa yoldan işi ele almaktadırlar ve onlara çocuk muamelesini sürdürmektedirler, böylece çocukluk dönemini olabildiği kadar uzatmaktadırlar. Bunun nedeni, yetişkinlerin uygun bir yol arama konusunda en küçük çabayı sarfetmekten çekinmeleri ya da durumu anlayamamalarıdır. Emirler, zorlu bir başeğmeye iter ki buna da ergen karşı çıkar. Onu etkileri altına alan yetişkinler, onun sevgi ve güvenini yitirmeyenlerdir.

"Fakat ne yazık ki, Türkiye'deki okul kurumu, gencin kişiliği ve onun psikolojik ve sosyal gelişimi konusunda ciddi hiçbir program ve uygulamaya sahip bulunmamaktadır. Bunda, okulun toplum içerisindeki fonksiyonunun sadece "öğretim" noktasında olmasının ve "eğitim"e ilgisiz kalmasının büyük rolü vardır. İkinci olarak, öğretmen formasyonu, eğitim için ayrılan zamanın azlığı, bina ve gerekli teçhizatın yetersizliği gibi hususlar; gencin aile sonrası ve topluma hazırlanacağı bu değerli dönemin, gereği gibi değerlendirilememesine sebep olmaktadır. Böyle bir durumda gencin eğitimi ve biçimlenmesi, birtakım tesadüflerin sonucuna bağlı kalmaktadır" (Şener, 1991: 43).

2.5.2.2.3. Arkadaş

Gencin sıkı arkadaşlık kurmadan topluma açılması düşünülemez. Bu bakımdan arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük eder. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısının önemli bir koşuludur. Genç bu ilişkilere girerek zekasıyla, spor ve sanat yetenekleriyle kendini kanıtlar. Yardımlaşarak, paylaşmak, duygusal alışverişe girerek dostluk bağları kurar. Kendi kişiliğini yansıtan ayna yerine geçer; kendini tanır ve tanıtır. Toplumsal becerilerini geliştirir; insanlarla geçinmeyi öğrenir; işbirliğine girer. Arkadaş grubuna giren genç artık tek başına bir birey, hem de topluluğun eşit bir üyesidir. Kısacası, genç erişkin dünyasına adım atmaktadır. Arkadaşlık kurabilmek ve sürdürülebilmek başlı başına bir başarı, ruh sağlığının bir ölçüsüdür. Ailesine bağımlı, güvensiz ve sıkılgan bir çocuk okulda başarılı olabilir, ama arkadaşlık kurmada çok yetersiz kalabilir.

Arkadaşlık çeşit çeşittir. Sıra arkadaşlığı, sınıf arkadaşlığı komşuluk ve mahalle arkadaşlığı; takım arkadaşlığı, toplu arkadaşlık ve teke tek arkadaşlık vardır. Kimi genç herkesle barışıktır, herkesle arkadaşlık edebilir. Kimi genç de tek bir arkadaşına bağlanıp onunla yetinir. Bencil arkadaşlık diyebileceğimiz bu tür ilişkide üçüncü bir kişiye yer yoktur. Arkadaşlığın sevgi ilişkisinden ayrımı da buradadır. Kız erkek ilişkisi özel, ikili bir ilişkidir, üçüncü kişinin katılması bu ilişkiyi yıkar.

"Arkadaş grupları (peer groups). çocukluk çağında da vardır. Ancak ilkökul yıllarında görülen kümeler daha yüzeysel ve oyun ilişkisiyle sınırlıdır. Bu kümelerin bir özelliği de yalnız erkeklerden veya kızlardan oluşmasıdır. Tek cinsli yaşıt kümelerinde karşı cinsten arkadaşına yer verilmez. Ergen kümesinin özelliği karşı cinse ortak ilgi ve yaklaşma eğilimi olmasıdır. Köylerde ve küçük kentlerde ayrı kümeleşme, büyük kentlerde de kız erkek karışık kümeleşmeleri görülür. Arkadaş grubunun genç üstündeki etkileri daha da güçlü olabilir. Kendisi kopya çekmeyi yanlış bulan bir genç arkadaşına kopya verebilir. Kümenin çoğunluğu "Hadi şu bahçeye girip biraz meyva yiyelim" derse, gencin kümeye karşı çıkması zordur. Mızıkçılık küme içinde önemli bir suçtur. "Korkak sen de!" dedikleri zaman genç üstbenliğine aykırı gelse de çoğunluğa uyar" (Yörükoğlu, 1985: 62).

Arkadaş grubunun genç üstündeki etkisi arttıkça ana babaların da tedirginliği artar. Ana babalar derslerin aksamasını, haylazlığını, başına buyruk davranışını hep arkadaş topluluğunun kötü etkisine bağlarlar.

Gençlik grupları, toplumda akran kültürü oluşturmaktadırlar. Bu nedenle bu grubun etkileri bazen anababa ve okulun etki ve denetiminden de üstün duruma gelebilmektedir. Konunun ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınışının nedeni de budur.

"Akran grupları farklı biçimdedirler. Toplumsal örgütleri aile ve okuldan çok farklıdır. İnfomal oyun grubu, organize izci grubu ya da gang grubu, 3-4 üyeden oluşan klik olabildiği gibi okul grupları olabilir. Her grup, açık ya da kapalı biçimde kendi kurallarına sahiptir, kendi toplumsal organizasyonu vardır, grup üyelerinden beklentileri vardır. Her grubun kendi gelenekleri, görenekleri tarzları, kendi dilleri vardır. Genellikle aynı yaş ve statüdeki üyelerden oluşur. Benzer sosyo-ekonomik, din ve ırksal, etnik kökenden kişileri kapsar. Yetişkinler, az ya da çok derecede akran grubundan hariç tutulmuşlardır. Akran grubu, yetişkinlerle açık çatışma durumunda olabilir. Batıdaki gecekondulardaki gang grupları (çeteler). gibi.

Akran grubunun başka bir özelliği, gelecekte çok, günlük ve anlık ilgiler etrafında yoğunlaşmış olmasıdır. Bunlar yüzyüze ilişkilerin güçlü olduğu birincil gruplardır. İlişkiler samimîdir. Üye katıldığı oyun grubunu kendi grubu olarak görür. Yetişkinlerde olduğu gibi otorite figürü tanınmamıştır, sorumlulukları yoktur. Toplumsallaştırma uygulamaları ise amaçlı değildir ve rastlantısaldır. Fakat bu hususlar daha çok küçük yaş grupları içindir. Yaş büyüdükçe grup önderinin otoritesi ve üyelerin sorumlulukları vardır.

Akran grubu, ne geleneksel statülerle yerleşmiş bir kurumsal yapıya, ne de yerleşmiş biçimciliğe sahiptir. Kendi kendinin gelenekleri ve bir örgütü vardır. Fakat her üyenin hakları ve görevleri az çok belirtilmiştir ve üyeler eski kalıpları değiştirmeye her an hazır durumdadırlar. Çocuk çeşitli çevrelerdeki akran gruplarına gelişi güzel katılabilir. Akran grupları kendiliğinden doğar. Bu yüzden de aynı anda birçok grubun üyesi olunabilir.

Katıldığı her grup içinde de düşünce ve davranış beklentilerine katılarak o grubun üyelik statüsüne sahiptir. Bu bakımdan akran grubu da diğer gruplar gibi tasvip görme ya da görmeme bakımından cezalandırma ve ödüllendirme sistemine sahiptir" (Tezcan, 1981: 154-155).

Arkadaşlık etme, eğlenme ve evlenme kaideleri ve ritüelleri değişmiştir. Eskiden gençlerin seçeceği arkadaşların bilinen aile çocuklarından, vasıfları ve huyları denenmiş kişilerden ve aynı dini ve kültürel normları benimsemiş kimseler arasından olması istenir ve bu husus aile reisinin tasvibinden geçerken, bugünün gencinin kiminle ve kimin çocuğu ile arkadaşlık yaptığı bilinmemektedir.

2.5.3. Kitle İletişimi

"İletişim, Latince'deki "communis" kelimesinden türetilmiş "communication" kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Anlaşılacağı gibi, dilimizdeki karşılığı yabancı dillerdeki anlamının en önemli kesimini dışarda bırakmaktadır. Birey ile birey (ya da bireyler) arasında yapılan bir anlam yüklü simgeler gönderimi, alımı, işlenimi, yeniden-gönderimi, yeniden-alımı, ve yeniden-işlenimi, vb., süreci olarak ifade edilen iletişim terimi, communication sözünün temelindeki sosyalleşme anlamını ifade edememektedir. Oysa, Latince'deki anlamı, communa, communis, communicare gibi kelimelerden anlaşılacağı gibi, bir ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği, iştirak hâline gelmiş olmayı kapsamakta; dolayısı ile, iletişimi hem bireyler arasında bir süreç olarak, hem de bunlar aracılığı ile, toplumsal düzeyde bir süreç olarak ifade edebilmektedir" (Oskay, 1993: 309-310).

"İletişim sözcüğü, birçok değişik davranış biçimlerini kapsaması açısından "sevgi" sözcüğüne çok benzer. Geniş kapsamlı tanımından en dar anlamına kadar yüzden fazla yayınlanmış iletişim tanımı vardır. En geniş anlamda iletişim; herhangi bir bilgi (information) paylaşma eylemidir. Bu tanım, bir elektrik akımından bilgisayara; bir arının belli davranışlarından termostata kadar pek çok olayı kapsar" (Williams, 1979: 283-284).

Aşağıdaki tanım örnekleri; iletişim kavramının kullanılabilceği anlamların çeşitliliği hakkında bazı fikirler vermektedir:

Bir kimse veya gruptan diğetine (veya diğelerine). çoğu zaman semboller aracılığıyla bilgi, fikir, tutumlar veya duygu aktarımı (Theodorson and Theodorson 1969).

Genel olarak, bir sistemin (kaynak). diğeri sistemi (hedef). aradaki kanal üzerinden aktarılan sembolleri kullanarak etkilediği her yerde iletişim vardır.

"Böylece, genel olarak ele aldığımızda iletişim, mesajı gönderen (kaynak)., kanal, mesaj, alıcı (hedef)., kaynak ile hedef arasındaki ilişki, etki, iletişimin içinde vuku bulduğu şartlar ve mesajların dayandığı veya işaret ettiği bir sürü şeyi içine almakta veya ima etmektedir. Her zaman olmamakla birlikte, bazen "iletme" veya "alma" niyeti veya amacı vardır. İletişim şunların hepsi veya herhangi birisi olabilir: başkaları üzerinde bir eylem yapma; başkalarıyla bir etkileşime girme ve başkalarına karşı bir reaksiyon gösterme" (Windahl, 1993: 5).

İletişim, yeryüzünün ilk erkeği ve kadını arasındaki sözcüklerle başladı. O günden bu yana insanlar, düşüncelerinde biriken sözleri, gönüllerinden kopup gelenleri konuşarak, yazarak, dinleyerek, görerek ve hissederek birbirlerine aktardılar. İletişimle coğrafyalar aşıldı, dünya küçücük kutuların içine sığdırılmaya çalışıldı. Her çağ, iletişimin bir boyutunu gözde olduğu günleri yaşadı. Kimi zaman tabletler, kimi zaman posta güvercinleri, bazan ateş ve duman ve nihayet "telli" ve "telsiz" iletişime kadar uzayan iletişim serüveni bugün, teknolojinin de katkısıyla insanı ürküten bir boyuta ulaşmıştır.

Tarihsel gelişim sürecine bakıldığında telekomünikasyon teknolojisi hâlâ yeni sayılabilecek bir takım gelişmelerle güncelliğini korumaktadır. Bu anlamda, mobil telefon, faksimile, görsel konferans, çağırma aygıtı gibi araçlar modernitenin toplumların yaşamına giren en son ürünleridir. Endüstri toplumunun geçmişteki aşamalarından farklı olarak bu yeni teknoloji çok kısa bir zaman aralığıyla ülkemize girmiş bulunuyor. Küresel kültürel entegrasyonu mümkün kılan olgulardan biri de budur. Modern dünyanın sanayide, bilimde, demokraside ve diğeri sahalarda geçirdiği aşamaları uzun tarihi dönemlerde tamamlayamayan Türkiye'nin oldukça kısa sayılabilecek aralıklarla telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerine sahip olması farklı bir yaklaşımla da olsa

Türkiye'nin enformasyon çağı, bilgisayar çağı içinde düşünülmesini gerektiriyor. Başka bir anlatımla yeni teknolojilere sahip olmak anlamında Türkiye'yi ileri endüstri toplumları içinde düşünmek pekâlâ mümkün. Ne yazık ki mevcut ekonomik ve siyasi sorunlarıyla üçüncü dünyanın koşulları hakimdir. Enformasyon devriminin böylesine çelişkili bir uluslar arası denge (sizlik).ler içinde yaşadığını belirtmekte yarar var.

"Yoğunlaşan ve yaygınlaşan bilgi gereksiniminin, döneme adını veren endüstri gelişmelerine de yönlendirerek fabrikaları, iletişim teknolojilerini üretmeye güdülemesi doğal bir gelişme olarak kabul edilmelidir. Bunun sonucu olarak da bilgiyi hızlı toplama, işleme, en geniş kitleye en hızlı şekilde yayma ve saklama gereği bu çağda, iletişim olanaklarının gelişmesine neden olmuştur. Özellikle teknolojinin iletişim etkinlikleri içinde daha yoğun kullanımı ile bu çağ yeni bir tanıma kavuşmuştur: "İletişim Olanaklarının Gelişmesinde Yaşanan Patlama Çağı" ya da kısaca "İletişim Çağı". İnsanın dış dünyaya açtığı hemen her algı ve duyum kanalından, bilgi gereksinimini karşılayacak iletişim araçları bu dönemde üretilmiştir. Kitle iletişim kavram ve araçları da bu çağın bir ürünüdür" (Barkan, 1996: 135).

"Kitle iletişim terimi kamuya, kitlelere yönelik ileti üretimi ve dağıtımının kurumsallaşmamış biçimlerini anlatmaktadır; geniş ölçütte işlev gören kitle iletişimi büyük çapta iş bölümünü, basım, film, bant kaydı ve fotoğraf gibi karmaşık araçları içermektedir. Kendi içinde göreceli olarak az farklılaşmış bir topluluğa yönelik bilgi ve anlam aktarımı diye de tanımlanan, haber verme, eğitim, propaganda, reklam gibi çok değişik işlevler taşıyan kitle iletişimi, iletinin kitle iletişim araçları (gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema ve kitap). aracılığında geniş ve bilinmeyen bir kitleye (dinleyici, seyirci, okuyucu). iletilmesidir. Bu da temelde yönlü bir iletişimdir" (Rigel, 1995: 147).

Görüldüğü gibi, iletişimde kullanılan temel terimlerin birçoğu, kitle iletişim için kullanıldığında farklı anlamlara gelmektedir. Onun için kitle iletişimini farklı bir şekilde karakterize etmek gerekmektedir. Kitle iletişimiyle ilgili çok kullanılan bir tanımda şöyle denilmektedir: "Kitle iletişimi kurumlar ve uzman grupların teknolojik aygıtları kullanarak sembolik içerikleri külliyatlı, heterojen ve geniş bir alana dağılmış seyirci-okuyucu-dinleyicilere yaymak üzere kullandıkları teknikleri kapsamaktadır (Janowitz

1968). Bu tanım, dikkate almamız gereken varyasyonların ve eklemelerin hemen hepsini içine almaktadır. Kitle iletişimindeki “gönderici” (sender), daima organize bir grubun bir üyesidir (iletişimden başka fonksiyonları da olan bir kurumun üyesidir). “Alıcı” (receiver), daima bir bireydir; fakat mesaj gönderen örgüt tarafından çoğu zaman genellenmiş belirli özellikleri olan bir grup veya topluluk olarak görülebilmektedir. “Kanal”, sosyal ilişkilerden oluşmayan, ifadenin ve duyu organlarının vasıtası olan, fakat geniş çapta teknolojiye dayanan dağıtım sistemlerini ve aygıtlarını da içine almaktadır. Bu sistemler, hukuk, gelenek ve beklentiye bağlı olduğundan sosyal unsurlara da sahiptir.

"Modern ulusların ortak kaderi haline gelen enformatik, kitle tüketim kültürü toplumların ruh ve akıl hastalıkları olarak hızlı yayılmaktadır. Sanayi toplumunun kendine özgü ince hastalıkları henüz tarım toplumu olmaktan bütünüyle kurtulamayan Türkiye'nin kapısına dayanmış bulunuyor. Bilgi ve enformasyon kadar, tüketim, gösteri ve eğlence kitleleşme, anonimleşme, soyutlanma ve yabancılaşma olgularıyla beraber yaşanmaktadır. Modern insanın düşünce ve inanışlarında medyanın sağladığı etki, çok genel ve kapsayıcı bir kavram olarak, ancak kültür ile açıklanabilir. Medya ve kültür, böyle bir kabülden yola çıkarak, kitlelerin ruh ve düşünce yapısını çözümlene girişimidir. Gerçek, mesaj ve anlam ilişkisi sosyolojik bir analiz konusu olarak alınmış, bireysel davranışın sosyal-psikolojik ve sosyo-kültürel boyutları algı, imge, kişilik gibi kavramlar ekseninde derinleştirilmiştir" (Güneş, 1995: 16-17).

"Medya iletişimi, her yönüyle dolaylı bir iletişimdir. Mesajlar, kitleye araçlar tarafından ulaştırılır. Medya iletişimi, yüzyüze iletişimde olduğu gibi, beş duyunun kullanıldığı bir iletişim değildir. Beş duyu içinde, en fazla göze hitap edilir. Mesaj alıcılarının, mesajın kaynağı üzerinde herhangi bir etkileri yok denecek kadar azdır. Seyirciler ve okuyucular, mesaj kaynaklarını çoğu zaman bilmezler ya da ancak hayali bir bilme yoluna giderler. Yani imaj ederler. Bu da geri beslemenin (feedback). çok sınırlı olması demektir.

Wright'a göre, medya iletişiminde seyirci izafi olarak, geniş ve heterojendir, mesaj alıcıları anonimdir. Medya iletişimiyle seyirci tarafından kazanılan enformasyon ve tecrübe kamusal, anlık ve geçicidir. Mesaj kaynağı, doğrudan kitleye ulaşmaz, karmaşık bir organizasyondan geçerek mesajlar kamuya yansıtılır. Mesajlar, kumuya yansıtılma

sürecinde birçok farklı görüşün süzgecinden geçirilir. Böylece, salt bir mesaj yoktur. Mesajların birer enformasyon olarak sunulmasında, yorumlama ve anlamlandırma işlemi söz konusudur" (Sözen, 1997: 38).

Basın, radyo, TV, film gibi iletişim araçları da çocuğu toplumsallaştırırlar. Bunlar diğer toplumsallaştırma araçlarına nazaran daha yenidirler; kişilerarası etkileşime doğrudan katılmazlar. Fakat bu araçların içeriği ve personeli, toplumda geniş bir saygınlığa ve hatırı sayılır bir bilgiye sahiptir. Ayrıca, özellikle reklamlar yoluyla gösteride çok etkili olmaktadır. Bu araçlar çocuğun yaşam alanının önemli parçalarıdır. Bu araçlar, çocuğun günlük yaşamının büyük bir kısmını doldurmaktadır. Yine bunlar, diğer kurumların yapmadığı popüler kültürün birçok özelliklerini gözönünde koyar. Örneğin hayalî, mizahî tipler gibi. Ayrıca birtakım davranış modelleri de sunarlar. Bunları çeşitli kişilik tipleri ve kahramanlık yaratma yoluyla yaparlar. Bu kişiliklerin yaratılmasında mesleksi ve etnik gruplardan da yararlanır.

Çocuk bu araçlarla oğünkü deneyim ve ilişkilerinin ötesine uzanan toplumsal tipler ve yaşam biçimleri hakkında bilgi edinir. Başka bir işlevleri, çocuklara diğer araçlardan elde edemediği geniş bir dizi halinde rol alma modelleri vermektedir. Örneğin film ve TV yıldızları kamu simgesi durumuna gelerek belirli bir statü ve kişilik özelliklerini temsil eden bir tip oluşturur. Çocuk tarafından rol oynama ve taklit kaynakları olarak kullanılabilir. Kahramanlarla özdeşir ve onlara tapacak derecede bir hayranlık duyarlar.

"Kitle iletişim araçlarının toplumsallaştırmayla ilgili etkisi sorunları karmaşıktır. İlk, bu araçlara çocuğun tepkileri onun gelişim düzeyine ve yaşına bağlıdır. 11-12 yaşlarındaki çocuk, macera konularını tercih eder. Daha ileri yaşlarda eğitsel, realist konulara ilgisi artar. Tarihsel ve entelektüel karakterlerin makul davranmalarını ister. Ayrıca çocuğun özel tercihleri ve tepkileri, kişilerarası ilişkilerine bağlıdır" (Tezcan, 1981: 160-161).

2.5.3.1. Kitle İletişim Vasıtası Olarak Televizyon

Televizyon, günümüzün en etkili kitle iletişim araçlarından biridir. Aynı anda çok sayıda seyirciye ulaşması ve anında haber verebilme özelliği televizyonu adeta vazgeçilmez

kılmaktadır. Kitle iletişim araçları tarihindeki, devrim sayılabilecek en son gelişme televizyondur (Becker ve Schoenbach, 1989). Her yenilik gibi televizyon da beraberinde toplumsal uyum ve entegrasyon sürecini getirmiştir.

Televizyon öncelikle, güncel hayatımızda yer alan ve iletileri görerek ve dinleyerek izlememizi sağlayan Bauhaus'çu ve Gelecekçi anlayışların tarif ettiği gibi bir fen bilimi ürünüdür. İnsan yaşamına ve yapısına uygun algılanabilir görüntüleri ve sesleri özel çevirim sistemleri aracılığı ile sağlamıştır. Bu özel çevirim sisteminin malzemesi elektronik teknoloji ile elde edilen renkli ışık ve sestir. Doğal görüntüler ve ses bu teknolojik süreçten geçerek yabancılaşmış, yalnız doğal görünümünden değil, düz bir yüzey üzerine boya gibi malzemelerle yapılmış resimsel, çizgisel ve hatta fotografiksel görüntülerden bile farklılaşmıştır. Televizyon görüntüleri ve sesi, yüksek elektronik teknoloji ile hızla çoğalabilir ve yok olup yenilenebilir. Bu kontrolü sağlayanlar elektronik teknoloji bilgisini ve becerisini, zaman ve hız bilincini, iletişimsel etik ve estetiği aynı anda kavrayıp yakalayan ve uygulamaya sokabilen bir kişilik, geliştirmek durumundadırlar. Yüksek bir başarı gücü isteyen bu kişilik, tüm sanatlardaki yaratıcı kişilikle özdeştir. Dolayısıyla televizyonun görüntü ve ses üreticileri teknik standartları manipüle ederek ortaya sanatsal ürünler çıkaran sanatkarlar olmalıdır.

İkinci Dünya Savaşından sonraki teknolojik gelişmeler televizyon yayınlarını her yönüyle geliştirmiştir. Özellikle bu gelişmeye paralel olarak bilgisayar, elektronik ve uydu yayın teknolojisindeki yenilikler televizyon yayınları için ülkelerin ulusal sınırlarını anlamsızlaştırmıştır. Televizyonun bir kitle iletişim aracı olarak işlevi de bu gelişmelere paralel olarak ülkelerin sınırlarını aşmıştır.

Televizyon görünürde, bireyleri biraraya toplamakta ve onlar için ortak bir gündem belirlemektedir. Böylelikle insanlar, televizyonun belirlediği ortak noktalar etrafında birbirleriyle işbirliği halinde bulunmaktadır. Fakat bu görüntü tamamen gerçek dışıdır. Televizyon ile sürekli ilişki halinde bulunan bir bireyin diğer fertlerle ve sosyal gruplarla dayanışma ve işbirliği içine girmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü televizyon, başlıbaşına bir ilgi alanı, eylem ve faaliyet olarak bireyin hayatını işgal ettiğinden, kendisinden başkalarıyla girişilecek dayanışma ve işbirliğine de fırsat vermemektedir.

Bunun yanısıra televizyon bireyi toplumsal dayanışma ve işbirliğinden soyutlayarak tek başına kaldığı bir dünyada oyalamayı da önemli bir görev olarak üstlenmektedir. Televizyonun yaygınlaşması ve seyretme oranının yükselmesiyle birlikte birbirleriyle bağlantıları ve ilişkileri hızla kesilen akrabaların, aile bireylerinin, arkadaşların oranlarının artması da bu tesbiti doğrulamaktadır.

Televizyon toplumunun gelenekselleşmiş ve kabul görmüş ölçüleri ise büyük ölçüde televizyondan görülen, öğrenilen ve edinilenlerdir. Starların hayat felsefeleri, beğenilen müzisyenlerin giyim tarzları, sunucuların konuşma biçimleri, politikacıların çarpıcı görüşleri, uygar ülkelerdeki yemek yeme, evlenme, misafir kabul etme, tartışma biçimleri, popüler sözcükler, ilginç mimikler, gönülsüz çevrecilik, hayvan hakları, çok seslilik, seks özgürlüğü vs. Televizyon, topluma, hayatın ve hayatın ardındaki felsefenin son derece basite indirgenmiş, kolaylaştırılmış, yüzeyselleştirilmiş, bayağılaştırılmış bir biçimini sunmakta ve öğretmektedir. Çünkü sürekli iktidarını devam ettirmenin tek yolu budur.

"Modern toplumda ailenin yok denecek kadar çekirdek hale gelmesi sosyalleşme sürecinde yeni kurumlara ihtiyaç hissettiriyordu. Kitle iletişim araçları bireye yeni düzenin ilişki kalıplarını öğreten kurumlardan biriydi. Aile içinde çocuğu ailesinden yabancılaştırabilecek derecede tutum ve davranışlar üzerinde etkiye sahip olabilen kitle iletişim araçları, öncelikle bireyi yalnızlaştırmakta, ardından kimliği silinmiş veya tekdüzeleştirilmiş birey yığınlarından biri haline getirerek toplumsal rolleri zayıflatıyordu. G. Simmel modern çağın bireyini eski zamanların yabancısına benzetmektedir; bir köye, topluma gelen yabancı, kolektiviteyle bütünleşmediği için, geleneksel ve heyecansal bağlantılara sahip değildi ve ancak kentte yaşayabilirdi. Kent, bireyden hiçbir kahramanca jest, hiçbir erdem, hiçbir özel unvan istememektedir" (Akdoğan, 1995: 16).

"Bu faaliyet, toplumumuzda görüldüğü gibi, global yada Amerikanlaşmış dünyanın verilerini bize sunmaktadır. Konuşmalarımıza sinen İngilizce kelimeler, kılık-kıyafet değişimi, yeme-içme alışkanlıklarındaki değişim, bireylerarası ilişkilerde artan şüphe ve rekabetçi yaklaşım, heyecan, sevinç taşkınlıklarına delalet eden ses ve söz değişimleri vs.

Bu değişmeler maalesef oldukça küçük boyuttaymış gibi görünüyor. Ama durum pek öyle değil. Cashmore'un dediği gibi, televizyon, üzerimizde bombardıman etkisi yapıyor, fakat biz onu arı sokması gibi algılıyoruz. Buna da televizyon estetiği deniliyor" (Sözen, 1997: 56).

Bir televizyon kanalının hedef kitlesi önceden belirlenebilir. Program anlatımı hedef kitleye göre gerçekleşse de bir kanalın seyircisinin yaş kategorisi olamaz. Kanal tercihi subjektiftir, bireylere göre değişir. Televizyonun seyirci yoğunluğu çocuklardan oluşsa da bu kanalı yetişkinlerin seyretmeyeceği ileri sürülemez. Asıl tehlikenin yönü çocuklarla ilgilidir. Günümüz çocukları hayata erken intibak ediyor ve bugün dünyada erken uyanan bir çocukluk süreci yaşıyor. Çocuklar yetişkinlerin dünyasına düne göre daha kolay ulaşabiliyor. Dolayısıyla çocukluktan erken çıkıyorlar. Yeni çocukluk, çocuk televizyonunu küçümseyebilir, hafife alabilir. Yalnızca çocuk merkezli programlardan oluşacak bir yayın kanalının bu yönüyle şansı çok azdır. Televizyon kanalları içinde günün belirli saatlerini çocuk televizyonuna ayırmak daha gerçekçi bir tercihtir.

"Televizyon, çağdaş toplumlarda pek çok açılardan bir aile aracıdır. Televizyon dramlarında, özellikle de seriyallerde anlatılan öykü olayları aileler etrafında gelişir. Televizyon dramlarını ilgilendiren sorunlar/olaylar temelde toplumbilimseldir. Bu sorunlar bir yandan gündelik yaşamda karşılaşılan kişisel problemler, diğer yandan da toplumsal problemler olarak kendisini göstermektedir" (Kaplan, 1992: 65).

Elbette yaşadığımız dönem, TV'nin başlangıç dönemidir. Matbaanın icadından sonra kitapların sayfalarını numaralama düşüncesi, matbaacıların altmış yılını almıştı. Gelecekte TV'nin alacağı biçimini kim bilebilir? Henüz doğmamış insanlar için düşünülecek olan TV'nin, yeni ve derin kullanımıyla ilgili düşünceler olabilir. Fakat eğer, şimdilik bildiğimiz gibi ticari TV yayıncılığını gözönüne alırsak, sözkonusu TV'de çocukluğu "yitirmesi" gereken yeni oluşan bir toplumsal yapı paradigmasının oluştuğunu çok açık biçimde görebiliriz.

Habercilikte televizyonun kullanılması etkili olmaktadır. Bu da televizyonun araç olarak taşıdığı özelliklerden kaynaklanmaktadır. Sesin ve görüntünün aynı anda iletilmesi ve

bunun yanı sıra “teknolojik ilerlemelere paralel olarak mini kameralarla çekilen görüntülerin uydular aracılığıyla anında stüdyoya iletilmesiyle” olay, anında haber haline gelir. Haberin doğasında bulunan zamanlılık, televizyon haberciliğinde bu biçimiyle yerini tam olarak almış olur.

Televizyon haberciliğinin diğerlerinden (basın, radyo). en büyük farkı televizyonun doğasından kaynaklanmaktadır. Haberlerin özü ve kaynağı aynı olmakla birlikte yazılı haberlerden büyük bir farkı vardır o da görüntülü olmasıdır. Bu durum da televizyon haberciliğinde etkili bir kullanımı ilk kural olarak değerlendirmektedir. Televizyon teknoloji gereği, ekrana getirdiği haberlerde olay ile haber verme süreci arasındaki zaman, “sıfır”dır.

Yirminci Yüzyılın en önemli teknik buluşlarından biri olan televizyon, getirdiği sınırsız olanaklarla eğitim, iletişim ve eğlence alanında büyük bir devrim yapmıştır. Televizyonun tartışılmayan gücü ve etkisi olumlu sonuçlarla birlikte birçok sakıncalar da doğurmaktadır. Bu nedenle TV.’nu iki ucu keskin bir kılıca benzetebiliriz. İnsanın yarattığı bu araç giderek insan üstünde büyük bir egemenlik kurmuş, büyük küçük herkesi kendine tutsak etmiştir. Bu bakımdan TV’un insanlardaki karmaşık etkisini doğru olarak değerlendirmek zordur. Her güçlü araç gibi yararlarıyla sakıncalarını birlikte taşımaktadır.

Televizyonun önemli sakıncalarından biri hiç kuşkusuz aile içinde söyleşiyi, dertleşme ve konuşmayı sınırlamasıdır. Akşamları biraraya gelen aile üyeleri yüzlerini ekrana çevirip konuşmayı en aza indirerek birbirini susturmaya çalışarak saatler geçirirler. Ana babalar kendi dizilerini seyredirken çocukları, çocuklar da kendi programlarını seyredirken ana-babayı konuşturamazlar. Aile içinde birlikte eğlenme, etkileşim, sorunları tartışma kalkar. Çocukların soruları kısa yanıtlarla geçiştirilir. TV. başında saatlerini geçiren çocuklar reklamlara kanıp abur-cubur yerler. TV, çocukları oyunlarından, arkadaşlık ilişkilerinden yoksun bırakır. Okuma alışkanlığını köreltir, düşünme yeteneğini baltalar. TV, alışkanlığı ülkemizde geleneksel ev gezmelerini, eş dostla yapılan akşam sohbetlerini de çok azaltmıştır. Aileler toplumsal yalnızlığa alışır olmuşlardır komşuluk ilişkileri zayıflamıştır. Ailelerin değer yargılarında aşınma ve değişme başlamıştır.

"İşte bu yüzden, televizyonun etkilerini, tek tek programlardan yola çıkarak ölçemeyeceğimiz gibi, bu programların aritmetik toplamına da indirgeyemeyiz. Özellikle, televizyonu bir bilgi, bir enformasyon kaynağı olarak görenler ve sadece bu sebepten ötürü televizyonu olumlayanlar, genellikle bu noktayı görmezlikten geliyorlar. Televizyon, münhasıran enformasyon iletmez; enformasyon+eğlence de üretmez. Bazılarının "eğlendirerek öğretmek, öğretirken eğlendirmek" türünden iyimser ifadelerle formüle ettikleri bir zihin durumu, bir zihni alışkanlık üretir. Bilginin bir niyet, bir cehd, bir sabır; kısacası bir hazırlık gerektirdiği düşüncesi bugün artık bir kenara itilmiş; ama yerine yeni iletişim ve enformasyon araçlarının etkilerini de açıklayabilecek bütünsel bir öğrenme kuramı konulamamıştır. Bu yüzden, günümüzde artık öğrenme kuramlarından değil, öğrenmeme, öğrenerek cahil kalma, öğrendikçe cahilleşme kuramlarından söz edilir hale gelmiştir. Televizyonun bütüncül etkisinin, tek tek programların aritmetik toplamından fazla bir şey olduğunu söylerken işaret etmek istediğimiz de işte budur" (Avcı, 1990: 114).

Genel olarak TV yayınlarının kişiler üzerindeki etkilerini incelerken unutulmaması gereken nokta toplumda ailenin önemidir. TV seyretme eylemi ve bu eylemin getirdikleri aile çerçevesi içerisinde incelenmelidir, çünkü TV seyretmek bir aile aktivitesidir. TV seyretmek aile bireylerinin sürekli değişen kişisel düşüncelerinin ruh ve durumlarının alıcılardan yayılan ve çok değişik programları kapsayan yayınlarla her ailenin kendine has koşullarının birleşmesi ve etkileşmesi olayıdır. Bireylerin ve ailelerin çok farklı özellikler gösterebilmeleri yüzünden yayınların etkileri konusunda net sınırlamamalar oluşturmak pek kolay değildir.

Aslında televizyon tam bir kaçıştır. Yokluğa, boşluğa, şuarsuzluğa açılan bir kapıdır. Televizyon seyrederken şuur yarı uykudadır. İşte televizyon çağının yorgun, bıkkın, sorunlu insanını televizyona mahkum ve mecbur eden sebep de budur. Acıları hissetmeyi, sorunlar üzerinde düşünmeyi, çile çekmeyi sağlayan şuurun uykuda olması. Televizyonun, insanların büyük bir çoğunluğunu, düşüncenin oluşması için gerekli ön koşulları biraraya getirmekten nasıl alıkoyduğu gözlemlendiğinde ortaya çıkan sonuç dikkat çekicidir. Düşünmek, özerklik ve eleştirel mesafe, sistematik şüphe ve kişisel yargı

gerektirir. Halbuki televizyon, seyircisini, birbirine benzeyen, eşit düzeylerde, betonlaşmış bireyler haline getirmektedir.

"Televizyona yöneltilen eleştirilerin en büyüklerinden biri, bireyi yüzeysel bir bakışla yetinme alışkanlığına götürmesidir. Televizyon çağının insanı, hangi ulustan olursa olsun birçok şeyi görüyor, birçok şey hakkında fikri var, ama bunların hepsi eksiktir. Bu durum televizyonda önemli bir unsur olan "zaman" probleminden kaynaklanıyor. Televizyonda her programa, akış içinde ancak belli bir süre verilebiliyor. Çoğu kez anlatım, seyircinin bir fikir edinmesine yararlı oluyor, ama onu o konuda yeterince bilgili kılmıyor" (Akdoğan, 1995: 49).

Televizyon teknolojisinin ileri dönük niyetleri kamuoyuna açıklandıkça, zincirleme bir mesaj reaksiyonu ile şenlenecek yahut kararacak yeni bir dünyaya gittiğimiz anlaşılıyor. Bu, haberleşmedeki nükleer savaştır. Yakında TV antenleri şekil değiştirerek çanaklaşacak, her odada bir televizyon alıcısı sayısız uydu kanalından yaydığı yayınlarla insanı, aileyi, toplumu ve medeniyeti atomlarına ayırtırmaya başlayacaktır. Sınırsız eğlencenin sersemleştirdiği şahıslar; kudretliler elinde toplanan her türlü sermâyenin, sarhoş müşterileri haline gelecektir. Uydu yayını ile gökyüzünden yağmakta olan eğlencenin miktarı akıl almaz seviyelere ulaşacaktır. Çağımızın kitle haberleşmesi, insanı Homo Ludens ve Homo Economicus / oyun-eğlence insanı ile alış-veriş insanı gibi iki yönlü yapmıştır. Bu yüzden balistik füzelerin son sözü söyleyeceği yıldız savaşlarından önce gökyüzünde birbirine karışan bir sürü yayının çılgınlıklarını duyar gibi oluyoruz.

"Kestirmeden söylemek gerekirse, çağdaş toplum, kendisine başkaldırma eğilimi gösteren merkezkaç güçlerini, eski toplumsal yapılar gibi kaba kuvvet kullanarak değil; bir yandan teknolojik etkinliğini, bir yandan da "hayat standardı" nı yükselterek hizaya getiriyor. İşte bu "hizaya getirme" operasyonunda, yani muhtemel merkezkaç güçlerinin yerleşik toplum yapısı tarafından özümsemesi işinde en büyük rolü kitle iletişim araçları -ve galiba en çok televizyon- oynuyor" (Avcı, 1990: 31).

2.5.3.1.1. Çocuğun Kişilik Gelişimi ve Televizyon

Çocuğun kişiliği , kendisine örnek aldığı erişkinlerle kurduğu sürekli ilişkilerden çıkan bir sonuçtur. Çocuk başlangıçta ana babasını kendine örnek alarak, onlarla özleşerek kişilik geliştirir. Diğer bir ifadeyle çocuğun kişiliğinin gelişmesi ailede başlar. Toplumsal normlar orada öğrenilir. İlk beş yılda aile, bilinçli ya da bilinçsiz birşeyler öğretir. Bu dönem, çocuğun ilk sosyalleşme dönemidir. Çocuk, değerleri, duyguları ve statü beklentilerini ailenin her üyesiyle olan deneyimleri yoluyla öğrenir. Çocuğun din eğitiminin önemli bir kısmı da aile kurumunda yerine getirilir. Dinsel törenler, dualar ailede öğretilir ve diğer dinsel uygulamalar yine genellikle aile içinde yerine getirilir. Ayrıca çocuk ya da ergenin anti-sosyal davranışlarının ailece denetlenmesi de onun sosyalleşmesini içerir. Çocuğun ilk ödüllendirilme ve cezalandırılması, kendisi hakkındaki ilk anıştırma ve ilk davranış örnekleri aile içinde deneyim durumuna gelir ve bütün bunlar temel kişiliğin gelişimine yardım eder

İlk beş yıldan sonra ailenin eğitim görevlerini okul üzerine alır. Çok az öğretmen, çocukta anne babası gibi derin izler bırakır. Oysa ergenlik döneminde işler değişir. Ana baba artık kusursuz örnek olmaktan çıkar. Genç eleştirici gözle baktıkça beğenmediği, kendine aykırı gelen pek çok özellikler bulmaya başlar.

Televizyon öncelikle ruh coğrafyasının bir biçimlendiricisidir. O daha çok umutları fiziğe dönüştürerek inşa eder. Televizyon bir bakıma insanların yerine düşünerek ve hayaller kurarak onları bu zahmetten kurtarır ya da onlara nasıl düşünmeleri, nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair işaretler gösterir. Böylelikle çağın yüksek temposu ve karmaşık sosyal ilişkileri içinde beyni bulanana, düşünme süreci hasar gören, geçmişine yabancılaşan, sıkıntılı, gerilimli, sorunlu insanlar için yeni formlar üretir.

Seyirci, televizyonla başlayan iletişim sürecinin sürekli pasif tarafıdır. Onun kaderi, televizyon karşısında sürekli oturmak ve hep susmaktır. Program kalitesi ne olursa olsun, birey televizyon karşısında daima pasif alıcı konumunda kalmakta; bu durum onda uzun vadede zihin durgunluğu, düşünce durağanlığı, dikkat dağınıklığı, yalnızlık hissi, karakter silikliği, cesaret noksanlıkları, zaman israfı gibi pek çok olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

"Birey için televizyona karşı duyarsız ve tepkisiz kalmak pek mümkün değildir. Bu bir bakıma insanın doğasına aykırıdır. Çünkü kişi, harici ve dahili şartlarda oluşan dürtülere karşı daima tepki gösterir. Işık gözlerine ulaşır, sesler kulaklarına gelir, kokular burnuna dolar, hava akımı tenine temas eder, ani sancılarla midesi kasılır, cisimler diline dokunur, salgılar kan dolaşımına karışır ve hatta düşünceler bile zaman zaman onu etkiler. Her durumda bu dürtüler, algılamaları harekete dönüştüren sinir uçlarını güçlendirir" (Cereci, 1996: 36).

"Televizyonun çocuklar için hiç yararlı etkisi yok mudur? Var elbette. Televizyon, dil gelişimini hızlandırır, söz dağarcığını artırır. Sözle görüntüyü birleştirdiği için TV. çocuğu kolay etkiler, kalıcı izler bırakır. Örneğin sözle görüntüyü ustaca ve en ekonomik biçimde sunan reklamları çocuklar hemen kapar ve papağan gibi yinelerler. Söz kalıplarını atasözü gibi benimserler; müziği çabucak tanır. Televizyon. çocukların bilgisini artırır, hayal alanını genişletir. Çocuk tıpkı oynarken öğrendiği gibi TV. başında eğlenirken öğrenir. Görüp duyduğunu yutarcasına içine alır. Büyülenmiş gibi bakarken uslanır, oyalanır ve ana-babasına sorun olmaktan çıkar. Bu bakımdan TV. iyi bir avutucu, iyi bir çocuk bakıcısıdır" (Yavuzer, 1986: 80).

"1987'de İngiltere'de Bağımsız bir TV Kuruluşu tarafından yapılan, çocukların TV seyretme alışkanlıklarının ve bunun suç ortamı içerisinde kendine güven duygusuyla ilgisinin araştırıldığı bir çalışma, macera filmleri de dahil olmak üzere çok fazla büyüklere yönelik film ve TV programı seyreden çocukların, kendileri düşmanca bir davranış veya şiddet hareketleri ile karşılaştıklarında çok daha cesurca davranabildiklerini ortaya koymuştur. Bu çocukların ayrıca iğne olmak veya lunaparkta korkutucu makinalara ilk defa binmek gibi cesaret isteyen olaylarla karşılaştıklarında da daha cesur olabildikleri görülmüştür" (Turam, 1996: 101).

Bu olumlu etkiler yanında TV. seyretmenin göze çarpmayan ama uzun sürede ortaya çıkan önemli sakıncaları da vardır: TV. seyretme büyük küçük herkes için ama özellikle çocuklar için şu zararları sonuçları yaratır: Çocuk pasif bir seyirci rolünü benimser; gördüğü ile yetinir. Algıladıklarını seçme, ayıklama, değerlendirme için zamanı yoktur.

Programın hızlı akışı buna olanak tanımaz. Aslında hayalle gerçeği ayırdetmekte güçlük çeken küçük çocuklar TV. ekranında gördüklerini mutlak gerçekler olarak benimserler. Çocuk en iyi sorarak ve kendi deneyerek öğrenir. Oysa çocuğun TV.'na soru sorması olanaksızdır. Ekrandan sürekli bombardımana uğrayan çocuk kavrayamadığı birçok uyaran altında sanki ezilir. Görüp duyduklarını çarpıtarak algılar. Görüntü oyunlarını gerçeğin kendisi sanır; korkar, ürker, şaşkına döner. Yaralama, öldürme ve korku sahnelerinden çok etkilenir, uykusu kaçar, karabasanlar görebilir. Bu nedenle TV. çocuğu tek yönlü etkiler, düşünmeye fırsat tanımadan egemenliği altına alır. TV.'un büyükler ve küçükler üstündeki etkisi keyif verici ilaçların etkisine benzer: Azı uyarıcı, çoğu uyuşturucu etki yapar.

Günümüzde üstünde çok durulup, çok tartışılan konulardan biri TV. ve saldırganlık ilişkisidir. Bu konuda pek çok araştırma yapılmış ve yapılmaktadır. Elde edilen bulgular toplu olarak değerlendirildiğinde TV. seyretmenin çocuklar üzerinde saldırganlığı artırıcı etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Vurdulu kırdılı, kavgalı dövüslü, öldürmeli filmlerin çocukları daha saldırgan yaptığı birçok deneysel araştırma ile ortaya konmuştur. Örneğin: Bir küme yuva çocuğuna yaralaması, öldürmesi bol olan filmler, bir kümeye de içinde saldırgan sahneler bulunmayan filmler göstermişler, daha sonra da her iki kümede yer alan çocukların oyunlarını gözlemişlerdir. Sonuçta kavgalı, dövüslü film seyreden çocukların birbirine daha çok sataşım vurduğu, daha çok itişip kakıştıkları saptanmıştır.

Çocuklar gerçeğe gerçek olmayanı ayırdetmekte güçlük çekerler. Gözleri önünde olup bitenin bir oyun veya temsil olduğunu bilmez, gerçek sanırlar. Hatta çok küçük çocuklar, ekrandaki insanların hayal ve görüntü değil, TV. kutusu içine girmiş gerçek insanlar olduğuna inanırlar. Çocuklar gördüklerine öykünür, süpermen gibi uçmaya çalışır, kavgalı sahnelerini arkadaşları üzerinde denemeye kalkışırlar.

Çocuklar TV. filmlerinin, özellikle büyükler için yapılmış olanlarını tam kavrayamazlar. Birisini kötülük için vurup öldürenle, kendini savunan ya da kötü kişileri cezalandıran kahramanın davranışını birbirinden ayırdedemezler. Dolayısıyla hep kaba güç kullananın haklı olduğu ve kazandığı sonucunu çıkarabilirler.

"A.B.D.'de bir çocuk 18 yaşına gelinceye değin TV.'de en az 30 bin adam öldürme olayı seyretmektedir. Sürekli tabanca, bıçak, yumruk kullanıldığını gören çocuklar sorunları çözmenin tek yolunun saldırganlık ve şiddet olduğuna inanabilirler. Öldürme olaylarını bir süre sonra kanıksar; duygusal tepkileri kütleşir, olağan dışı durumları bile olağan karşılama eğilimi geliştirirler. Küçük çocuklar kanlı, öldürmeli, boğmalı sahnelerle dolu filmlerden korkup sinerler, gece ve gündüz korkuları geliştirebilirler. Özellikle yalnız başına TV. seyreden çocuklar olup bitenleri çok değişik yorumlayabilirler.

Başka gözlemler okul çağı çocuklarının da değişik şekillerde etkilendiğini ortaya koymuştur. Örneğin: korkak bir çocuk, saldırgan sahneleri seyredince, saldırgan, vurucu, kırıcı olmuyor; tersine korkusu ve ürkeklığı artıyor. Öte yandan haşarı, öfkeli, geçimsiz bir çocuk TV.'de gördüklerini arkadaşları üzerinde denemeye kalkıyor. Başka bir deyimle her çocuk kendi kişiliği doğrultusunda etkileniyor. Sevgi ve barış içerisinde yaşayan bir ailede çocuk, TV.'de gördüklerini hemen uygulamaya kalkmıyor. Öte yandan tartışma, dövüşme ve sövüşmenin olağan sayıldığı evlerde yetişen çocuklar sorunlarını kavga ve zor kullanarak çözmeye daha yatkınlaşıyor, TV.'de seyrettikleri yöntemleri denemeye girişiyorlar" (Yavuzer, 1986: 83).

Bir kuşak öncesi çocuklar Hacivat'la Karagöz'ün espirilerine gülerken, günümüzde çizgi film kahramanı, seyircisini güldürebilmek için karşısındakine dinamit lokumları atmaktadır. Yapılan araştırma bulgularına göre, çok televizyon seyreden çocuklar az seyredenlere; içinde saldırganlık görüntüleri bulunan filmleri seyreden çocuklar bu filmleri seyretmeyenlere oranla daha fazla saldırgan davranışlarda bulunmaktadır. Sonuçlar, şiddet ve adam öldürme fimlerini seyreden çocukların okulda daha fazla saldırgan olma eğilimi gösterdiklerini vurgulamaktadır.

Medyada, özellikle görsel medyada şiddet, öteden beri üzerinde önemle durulması gereken toplumsal bir sorun halini almıştır. Bugün gelişmiş çağdaş toplumlarda da şiddete yönelik yayınlar ciddi bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Televizyondaki şiddetin gerçek hayattaki sonuçları yukarıda belirttiğimiz gibi Amerika Birleşik Devletleri'nde kırk yıldır üç binden fazla araştırmanın konusu olmuştur. Bizde ise bu araştırmalar henüz başlamıştır denebilir. Ülkemizde 1996 yılında Reklam Verenler

Derneği tarafından bir araştırma yapılmış ve sonuçları bir rapor halinde yayınlanmıştır. Bu rapordan edinilen bilgilere göre televizyon filmlerindeki şiddet unsuru %62'lik bir oranla dünya televizyonlarındaki yoğunluğa ulaşmış durumda. Türkiye'de bir pazar günü televizyonun başında oturan bir ocuk yedi kanalda 600'den fazla şiddet olayına, 500'den fazla insanın vahşice ölümüne tanık oluyor. Anketler televizyon kanallarında saat başına ortalama 32 şiddet sahnesinin sergilendiğini ortaya koymuş.

"Bir kutu kola içip susuzluğunu giderdikten sonra boş alimünyum kutusunu şevkle sıkıp öyle p kutusuna atan kişinin çevresine yaydığı "şiddetimi seviyorum!" mesajının rktclğn düşünün bir kere. Bir de kendisine bir bardak su getiren kişiye "su gibi aziz ol" diyen yaşlı yüzün, sevecen, ılık ılık yumuşaklığıyla gelen iyi dileğin yarattığı ortamı gözlerinizde canlandırın.

Ninni ile rahatlatılan, masal ile başka dünyalara taşınarak sakinleştirilen çocuklara karşılık, anne babalar da son moda müzik parçaları eşliğinde TV'den yeni dünyalara yelken açıyorlar. Bu arada da uyuşturulan kitlelerin üzerinde medya patronları ve siyasi güç odakları, el ele gönül birliği içinde, günlük ve uzun vadeli kararlarını demokrasinin hiçbir kuralına uymadan, uyuklayan kitlelerin uyanık önderleri olarak uyguluyorlar. Kitle iletişim araçlarından gelen en temel mesaj: İyi Uykular!" (Rigel, 1994: 12).

"zellikle çocukluktan gençliğe geçiş çağındaki kişilerin, ilgilendikleri fakat tanımak için bilgi kaynaklarının pek az olduğu, kendilerini bekleyen yetişkinler dünyasına, yani geleceklerine karşı geliştirdikleri tavırların, büyük lde televizyon seyirlerinden etkilendiği çeşitli araştırmalarla belgelenmiştir. Birçok dizi filmin ana malzemesini oluşturan incir çekirdeğini doldurmaz konulardaki kişiler arasındaki anlaşmazlıkların ve çelişkilerin çocuklarda daha çok erken yaşlarda yaşamın karmaşıklığı ve sıkıntılarını konusunda yanlış yönlendirmeler doğurduğu ve gelecek konusunda kuşkulu bir bekleyiş içine soktuğu da bu saptamalardan biridir. Özellikle on üç on dört yaşındaki kızlarda, seyrettikleri büyükler için filmlerin bir yan etkisi olarak, belirgin bir büyüme korkusu saptanmıştır. Erkek ocuklarda ise seyredilen film oranı ile metalara değer verme oranı aynı doğrultudadır. Diğer bir ilginç bulgu da bu çocukların gelecekte ne iş yapacaklarından çok, nelere sahip olmak istedikleri ile daha çok ilgilendikleridir"

(Çetinkaya, 1986: 10).

Özellikle son yıllarda kız olsun erkek olsun ergenlik dönemindeki suçlu sayısında büyük artışlar (son 25 yılda hemen hemen üçe katlandı). yaşanmaktadır. Bu artış TV kanallarında yaşanan patlama ile aynı döneme rastlamaktadır. TV yayınları konusu ergenlik dönemiyle bağlantılı olarak iki yönden bizi ilgilendirmektedir.

Bütün bu kararsızlıklar ve iç çatışmalar içerisindeki ergenler TV alıcılarından yayılan görsel ve yapay ihtişamın büyüleyici etkisine çok kolay kapılabilmektedirler. Ergenler bu yapaylığın farkına varmakta zorlandıkları gibi, hoşlarına giden olay ve davranışları olduğu gibi kabul etmek eğilimindedirler. Ekranda seyrettiklerini sorgulamadan kabul etmekte, hatta hayal güçleriyle süsleyerek görmek istedikleri gibi görmekte büyük bir ustalık gösterirler.

"Bu arada USD Today gazetesi, 24-30 Nisan 1993 tarihleri arasında Prime Time'da (19.30-22.30 saatleri arasında). 4 büyük TV kanalındaki programları incelemeye aldı. Araştırmada, TV ve sinema filmlerinde en çok rahatsızlık duyulan unsurların, şiddet, seks ve dil üzerinde odaklaştığı ortaya çıktı. Şiddet içerikli filmlerde genellikle film süresinin yüzde 26'sı silahsız saldırı sonucu ölüm, yüzde 3'ü katliam. Karakterlerin yüzde 7'si çocukların ev ödevlerine yardım ediyor, yüzde 4'ü kitap, gazete, dergi okuyor, yüzde 3'ü TV seyrediyor, yüzde 2'si alışveriş yapıyor, yüzde 2'si sigara içiyor, yüzde 1'i uyuşturucuyla ilgileniyor yada kullanıyor. Son olarak rastgele seçilen bir TV kanalında bir haftada neler olup bittiğine bir gözatıldığında oldukça düşündürücü bir sonuç ortaya çıkıyor: 57 cinayet, 99 saldırı, 29 otomobil kazası, 22 polisiye olay." (Rigel, 1994: 158).

Televizyonu çocukları ile birlikte seyreden büyüklerin ekrandaki şiddet örneklerini eleştirmelerinin sözü edilen olumsuz etkileri azalttığı saptanmaktadır. Ancak, yetişkinler eleştirseler bile, çocuklar saldırganlığın davranış yollarından biri olduğunu öğrenmeyi sürdürüyorlar. Sonuç olarak, televizyondaki saldırganlığın çocuklarda saldırganlığı artırdığı gerçeği üzerinde bütün araştırmacılar görüş birliği içindeler. "Dediğimi yap, yaptığımı yapma!" kuralının psikolojik açıdan geçersiz olduğu görülüyor; çünkü gözlemlenen davranışın dinlenen sözden daha etkili olduğu kesin.

"Bugün bütün çocuk ya da gelişim psikolojisi kitaplarında yer alan "televizyon ve saldırganlık" konusu da bunlardan biri ve başta gelenidir. Öyle ki, saldırganlık psikolojisi (ya da sosyolojisi). deyince akla hemen televizyonun gelmesi artık bir zorunluluktur. Hem de, televizyondaki saldırganlık örneklerinin denetlenmesi ve azaltılması yönünde ciddi önlemler alınmasını 'acilen' isteyecek kadar. Çünkü araştırma sonuçları korkunç!"(Onur, 1986: 3).

Sonuç olarak, porno ve şiddet konulu filmlere adı "ahlak ve değer kaybı" olan yaygın bir hastalığın belirtileri gözüyle bakılabilir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, yarının erişkinlerini meydana getirecek çocuk ve gençlerimizin ruh sağlığı yerinde, dengeli ve uyumlu birer birey olarak yetişmeleri, büyük ölçüde çocukluk yıllarında aldıkları uyarılara bağlıdır. Bu nedenle salgın halinde yaygınlaşan video kaset üretiminin öncelikle devlet denetimi altında gerçekleştirilmesi ve gerçek sansürün özdenetim (otokontrol). yoluyla büyük bir sorumluluk anlayışı içinde anne babalar tarafından yapılması gerekmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMU

Anket uygulamasının bitimini müteakip cevaplar araştırmacı tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler (editing). yapılmıştır. Editing ve kodlamadan sonra veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri girişi ve istatistiksel çözümleme SPSS for Windows programı ile gerçekleştirilmiştir.

3.1. OLGUSAL DURUM

Çocukların yetiştirilmesi, eğitilmesi ve sosyalleştirilmesinde etkili bir medya aracı olan televizyonun ayrıcalıklı bir yeri bulunmaktadır. Televizyonun bu ayrıcalığı, ebeveynin çocuğun eğitilmesi çerçevesinde tutum ve tavır geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Bunun yapılabilmesi ise büyük oranda çocuğun ve ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel kimliğine bağlıdır. İktisadi şartlara bağlı olarak gelişen fiziki yapı ve imkanlar da önem arz etmektedir.

Çocuklar ve televizyon ilişkisi üzerine gerçekleştirilen bu araştırmanın muhtevasının iyi anlaşılabilmesi için çocuklar ve ailelerine ilişkin göstergelerin sunulmasında yarar vardır.

Çocuklara sunulan ya da sunulmayan maddi, fiziki ve sosyal imkanlar çocuğun televizyon programlarından olumlu veya olumsuz etkilenmelerinde fonksiyonel bir güce sahiptir. Çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı da bu değerlendirmenin içerisinde yer almaktadır.

3.1.1. Cinsiyet ve Yaş

Tablo 3.1.a Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET	S	%
Erkek	731	47.5
Kız	807	52.5
TOPLAM	1.538	100

Tablo 3.1.b Yaş Dağılımı

YAŞ	S	%
12	404	26.3
13	483	31.4
14	499	32.4
15	109	7.1
16	24	1.6
17	7	0.5
18	1	0.1
20	11	0.7
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyet ve yaş dağılımları Tablo 3.1.a ve Tablo 3.1.b’de sunulmuştur. Yaş dağılımı ilköğretimin orta kısmına uygunluk arz etmekte ve ekseriyetinin (%90.1), 12-14 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Bununla birlikte az da olsa (%12.9). lise çağındaki çocukların orta kısımda buldukları anlaşılmaktadır.

3.1.2. Doğum Yeri

Tablo 3.2 Doğum Yeri Dağılımı

DOĞUM YERİ	S	%
İstanbul’da doğanlar	1.183	76.9
Diğer illerde doğanlar	299	19.4
Yurt dışında doğanlar	39	2.6
Cevap yok	17	1.1
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılanların doğum yeri dağılımında büyük bir çeşitlilik görülmektedir. Türkiye’nin 55 vilayetinden ve 16 ülkeden meydana gelen bu dağılım İstanbul’un sosyal yapısına da uygunluk arz etmektedir.

Bu uygunluğun öncelikle 55 vilayetlik dağılımını analiz etmeye çalışalım. Burada dağılım itibariyle %1'i aşan şehirler dikkati çekmektedir. Bunlar; Trabzon, Giresun, Rize, Ankara ve Sivas'tır. Karadeniz Bölgesi'nden gelenlerin toplamı %4.2'yi bulmaktadır. Bunun yanında Ankara ve Sivas'tan gelenlerin toplamı ise %3.1'dir.

55 vilayetlik dağılımı ve bu dağılım içerisinde Karadeniz Bölgesi ile birlikte İç Anadolu Bölgesi'nin diğer illere nazaran daha fazla yer edinmesi, İstanbul'un toplumsal haritası ile uygunluk arz etmektedir. Son yıllarda artan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden İstanbul'a göç henüz İstanbul'un eski semtlerine ortaöğretim kuşağına yansıyan şekli ile nüfuz edememiş görünmektedir. Ayrıntılı veriler saklı olup, biz doğum yeri tablosunu İstanbul'da doğanlar, diğer illerde doğanlar ve yurt dışında doğanlar diye tasnif ettik.

Araştırmaya katılanların %76.9'unun doğum yerinin İstanbul olması da ilginç bir veridir. Bu oranın içerisinde yer alan çocukların ebeveynlerinin doğum yeri memleketleri hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Ancak mevcut bilgilerimize göre bunların büyük bir kısmı köken itibariyle İstanbul dışındaki kentlere aittir. Bu durum, araştırmaya katılan öğrencilerin önemli ölçüde ikinci kuşak İstanbullu olduklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların doğum yerleri ile ilgili diğer bir bilgi; oranı az da olsa (%2.6) farklı 16 ülkeye ait çocukların/ebeveynlerin bulunduğu. Bu ülkeler başta Almanya olmak üzere, İngiltere, Amerika, İtalya, Avustralya, Suudi Arabistan, İran, Kanada, İrlanda, İsrail, Kıbrıs, Yugoslavya, Hollanda, Bulgaristan, İsviçre ve Belçika'dır.

Doğum yeri olarak yukarıdaki ülkeleri gösteren öğrencilerin etnik kökeni hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Fakat bu durumun İstanbul'un nüfus mozayikine uygun düştüğü bilinen bir gerçektir.

3.1.3. İkamet Edilen Semt

Bilindiği gibi İstanbul, Türkiye nüfus mozayikliğini ve sosyo-ekonomik yapısını büyük ölçüde yansıtan bir metropoldür. İstanbul'un ilçeleri ve büyük ölçüde de semtleri farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı temsil ederler. Önemli sayılabilecek oranda söz konusu yapı ile ilgili özellikle semtleri homojenlik arz ederler.

Bu açılardan öğrencilerin ikamet ettikleri semtler televizyon-çocuk ilişkisini anlamada ve yorumlamada önem taşıyan bir husustur.

Araştırmaya katılanlar ikamet ettikleri semt olarak 110 farklı isim bildirmişlerdir. Genellikle Şişli, Üsküdar ve Kadıköy'ün bünyesinde bulunan bu semtler, farklı sosyo-ekonomik yapıyı temsil etmektedirler. Örneğin; Gültepe, Okmeydanı, Bağlarbaşı, Suadiye, Bostancı, Acıbadem, Kuzguncuk, Küçükyalı, Altunizade, Etiler, Maçka, Ulus, Küplüce gibi semtler sosyo-ekonomik yapı açısından farklı olmakla birlikte kendi içlerinde büyük ölçüde homojen bir görüntü sergilemektedirler. Öğrencilerin farklı sosyo-ekonomik yapıları normal olarak okullarına da yansımaktadır.

3.1.4. Sosyo-Ekonomik Durum

3.1.4.1. Oturulan Konutun Sahiplik Durumu

Tablo 3.3 Oturulan Konutun Sahiplik Durumu Dağılımı

OTURULAN KONUT	S	%
Kendilerine ait	1.101	71.6
Kiracı	437	27.4
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılanların önemli bir oranı (%71.6). oturdukları konutun kendilerine ait olduğunu, düşük bir oranı ise (%27.4). kiracı olduklarını beyan etmişlerdir.

3.1.5. Kardeş Sayısı

Çocuğun kardeşinin olup olmaması veya kardeş sayısı, onun yetişmesini ve etkileşimini etkileyen bir unsurdur. Bu durum aynı zamanda çocukların televizyon seyretme sıklığını da etkilemektedir.

Tablo 3.4 Kardeş Sayısı Dağılımı

KARDEŞ SAYISI	S	%
0	213	13.8
1	703	45.7
2	344	22.4
3	156	10.1
4	55	3.6
5	20	1.3
6	16	1.0
7	8	0.5
8	4	0.3
9	19	1.2
TOPLAM	1.538	100

Çocukların sahip olduğu kardeş dağılımına baktığımızda, yığılmanın %45.7'lik oranla iki çocuğa sahip ailelerde olduğunu görüyoruz. Üç çocuğa sahip ailelerin toplam oranı %81.9'u bulmaktadır. Bu düzey, metropollerde yüksek oranda bulunan çekirdek ve az çocuklu aile yapısı ile örtüşmektedir.

3.1.6. Bağımsız Çalışma Odası

Çocukların kendilerine ait çalışma odalarına sahip olup-olmamları onların eğitimi, yetişmeleri ve televizyonla ilişkileri açısından önemli görülen bir husustur.

Tablo 3.5 Bağımsız Çalışma Odası Olup-Olmadığının Dağılımı

ÇALIŞMA ODASI	S	%
Çalışma odası var	1.090	70.9
Çalışma odası yok	448	29.1
TOPLAM	1.538	100

Araştırmamızda önemli bir çoğunluğun (%70.9). kendilerine ait çalışma odasına sahip oldukları, %29.1'lik bir oranda da bu fiziki imkandan yoksun buldukları görülmüştür.

3.1.7. Okul Türü

Tablo 3.6 Okul Türü Dağılımı

OKUL İSMİ	OKUL TÜRÜ	S	%
Resneli Niyazibey İlk.	Resmî	106	6.9
Asfa Kız L.	Özel	71	4.6
Küplüce İlk.	Resmî	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	Özel-Yabancı	82	5.3
Evrım L.	Özel	66	4.3
Ayazağa İlk.	Resmî	134	8.7
Nilüfer Hatun İlk.	Resmî	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	Resmî	111	7.2
Hasan Tan İlk.	Resmî	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	Resmî	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk.	Resmî	75	4.9
Surp Haç L.	Özel-Yabancı	71	4.6
Boğaziçi L.	Özel	75	4.9
Amerikan L.	Özel-Yabancı	100	6.5
Belde İstek V. L.	Özel	84	5.5
TOPLAM		1.538	100

Araştırmaya katılanların devam ettikleri okulların dağılımı Tablo 3.6.'da sunulmuştur. Burada da görüleceği gibi okulların sekizi resmî, yedisi özel bir hüviyet arz etmektedir. Özel okulların üç tanesi yabancı okul statüsündedir. Özel okullar kendi aralarında farklılık gösteren bir yapıya sahip bulunmaktadır.

Resmî okullar benzer bir yapı arz etmelerine rağmen, buldukları semtin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısından doğrudan etkilenmektedirler. Örneğin, Şişli ilçesi sınırları dahilinde bulunan Ayazağa İlköğretim Okulu ile Üsküdar'da bulunan Hasan Tan İlköğretim Okulu buldukları semtin bir yansıması olarak sosyo-ekonomik düzey açısından farklılık arz etmektedirler. Resmî okullara genel olarak buldukları semtin çocukları geldiklerinden semtin sosyo-ekonomik yapısı aynen okula taşınmaktadır. Bu durum çocukların bu yapıdan etkilenmeleri sonucunu doğurmaktadır.

3.1.8. Önceki Yılın Başarı Seviyesi

Tablo 3.7 Önceki Yılın Başarı Seviyesi Dağılımı

BAŞARI DÜZEYİ	S	%
Geçer	168	11.0
Orta	322	20.9
İyi	451	29.3
Pekiyi	596	38.8
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan öğrencilere geçen yıla ait başarı durumları sorulmuştur. Tablo 3.7'de görüldüğü üzere, öğrencilerin genel olarak sınıf geçme durumları iyi düzeyde bulunmaktadır.

3.1.9. Ebeveyne Yönelik Göstergeler

Çocuğun yetişmesinde, eğitiminde ve sosyalleşmesinde ebeveynin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan araştırmaya katılanlara, anne ve babalarına ait göstergeleri tespit etmeye yönelik sorular tevdi edilmiştir.

3.1.9.1. Ebeveynin Meslek Durumu

Çocuk-televizyon ilişkisinin sıklığı ve niteliği açısından ebeveynin ve özellikle annenin mesleği önem taşıyan bir unsurdur.

Araştırmaya katılanlara annelerinin ve babalarının mesleklerini belirlemeye yönelik açık uçlu soru sorulmuştur. Öğrenciler babaları ile ilgili 65, anneleri ile ilgili 35 meslek belirtmişlerdir. Baba meslekleri sekiz kategoride, anne meslekleri ise dokuz kategoride belirlenmiştir. Mesleklerin geniş dökümü elimizde mevcut olup, tasnif edilen tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.8.a Baba Mesleği Dağılımı

BABA MESLEĞİ	S	%
Serbest meslek	396	25.7
Memur	175	11.4
İşçi	119	7.7
Esnaf	387	25.2
İşletmeci	66	4.3
Kalifiye Meslek	258	16.8
Sanatçı	9	0.6
Emekli	75	4.9
Cevap yok	53	3.4
TOPLAM	1.538	100

Tablo 3.8.b Anne Mesleği Dağılımı

ANNE MESLEĞİ	S	%
Ev Hanımı	1.163	75.6
Serbest meslek	30	1.9
Memur	102	6.6
İşçi	73	4.8
Esnaf	9	0.6
İşletmeci	15	1.0
Kalifiye Meslek	82	5.3
Sanatçı	5	0.3
Emekli	24	1.6
Cevap yok	35	2.3
TOPLAM	1.538	100

Baba ve annenin mesleği ile ilgili bilgiler yukarıdaki Tablo 3.8.a ve Tablo 3.8.b'de gösterilmiştir. Burada annelerin önemli bir çoğunluğunun (%75.6). ev hanımı olduğu görülmektedir ki, bu oran çocuklarla ilgilenme açısından önem arz etmektedir.

3.1.9.2. Ebeveynin Ailevi Durumu

Tablo 3. 9 Ebeveynin Ailevi Durumuna Ait Dağılım

EBEVEYN	S	%
Sağ – Birlikte yaşıyor	1.422	92.5
Sağ – Ayrı yaşıyor	61	4.0
Baba vefat etti	34	2.2
Anne vefat etti	5	0.3
Cevap yok	16	1.0
TOPLAM	1.538	100

Ailenin herhangi bir nedenden dolayı parçalanmış olup olmadığı çocuğun gelişimi açısından önemli bulunmaktadır. Araştırmaya katılanların çok yüksek bir oranı (%92.5). anne-baba birlikte yaşayan ailelerden oluşmaktadır. Bunun yanında, ayrı yaşayan ailelerin oranı da kayda değer bir rakamı (%4.0). bulmaktadır.

3.1.9.3. Ebeveynin Eğitim Seviyesi

Ebeveynin eğitim düzeyi çocuk-televizyon ilişkisini anlamak açısından önemli bir husustur. Bu yüzden annenin ve babanın eğitim düzeyi Tablo 3.10.a ve Tablo 3.10.b'de belirlenmiştir.

Tablo 3.10.a Annenin Eğitim Seviyesine Ait Dağılım

ANNE EĞİTİM SEVİYESİ	S	%
Üniversite mezunu	244	15.9
Lise mezunu	417	27.1
Ortaokul mezunu	213	13.8
İlkokul mezunu	501	32.6
Okur-yazar	46	3.0
Okur-yazar değil	99	6.4
Cevap yok	18	1.2
TOPLAM	1.538	100

Tablo 3.10.b Babanın Eğitim Seviyesine Ait Dağılım

BABA EĞİTİM SEVİYESİ	S	%
Üniversite mezunu	484	31.5
Lise mezunu	320	20.7
Ortaokul mezunu	280	18.2
İlkokul mezunu	393	25.6
Okur-yazar	31	2.0
Okur-yazar değil	7	0.5
Cevap yok	23	1.5
TOPLAM	1.538	100

Ebeveynin eğitim düzeyi yukarıdaki tablolardan da görüldüğü gibi metropol ölçeğinde yüksek görünmektedir. Ancak, ilerleyen bölümlerde çocuklarını özel okula gönderen ebeveynin eğitim düzeyine bakıldığında diğerleri ile farklılığı görülecektir.

3.1.10. Evdeki Televizyon Sayısı

Televizyon, günümüz toplumlarında bireylerin en fazla yüz yüze kaldığı araçların başında gelir. Ülkemizde başta kentler olmak üzere, son yıllarda elektrifikasyon sisteminin de gelişmesi sayesinde televizyon, bütün bölgelerde ve yerleşim birimlerinde hanelerde bulunan başlıca demirbaşlar arasına girmiştir. Başbakanlık Devlet İstatistikleri Enstitüsü (B.D.İ.E.) verilerine göre Türkiye’de hanelerin %93’ünde televizyon bulunmaktadır.

Tablo 3.11’de araştırmaya katılmış deneklerin evinde mevcut bulunan televizyon sayısının frekans ve yüzdeleri yer almıştır.

Tablo 3.11 Evdeki Televizyon Sayısının Dağılımı

TELEVİZYON SAYISI	S	%
Yok	5	0.3
1 adet	663	43.1
2 adet	659	42.8
3 +	210	13.7
Cevap yok	1	0.1
TOPLAM	1.538	100

Buna göre tabloda karşılaşılan en çarpıcı sonuç, hemen hemen araştırmaya katılan bütün deneklerin evinde televizyonun bulunmasıdır. Deneklerden sadece 5’i evinde televizyon bulunmadığını belirtmiştir ki, bunların nispi dağılımdaki oranı sadece %0.3’tür. Bir diğer önemli sonuç ise, araştırmaya katılan deneklerin yarısından fazlasının evinde birden çok televizyonun bulunmasıdır. Deneklerin %43.1’inin evinde bir televizyon bulunurken, neredeyse buna yakın bir oranı %42.8)’in evinde 2 televizyon bulunmaktadır. Evinde 3 ve daha fazla sayıda televizyon bulunan deneklerin oranı da azımsanmayacak düzeydedir (%13.7).

3.1.11. Evdeki Uydu Anten Sayısı

İletişim teknolojileri zamanımızın en hızlı gelişen ve yenilenen alanlarıdır. Uydu antenler bu teknolojilerin ayrılmaz bir parçasıdır. Globalizasyon düşüncesinin somutlaştığı uydu antenler, aynı zamanda bireyin ve toplumun en geniş manada sosyal etkileşime olanak tanıyan araçlardır. Türkiye’de her türlü değişimin öncülüğünü elinde tutan İstanbul kenti, iletişim teknolojileri bakımından da bu öncülüğün sahibidir. Araştırma örnekleminin İstanbul’da yaşayan kişilerden oluştuğunu dikkate alırsak, uydu anten kullanımının da yaygın olacağını ifade etmek mümkündür.

Tablo 3.12’de araştırma örneklemini oluşturan kişilerin evlerindeki uydu anten durumunu göstermektedir.

Tablo 3.12 Evdeki Uydu Anten Sayısının Dağılımı

UYDU ANTEN	S	%
Yok	1.070	69.6
Var	454	29.5
Cevap yok	14	0.9
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin önemli çoğunluğunun (%69.6). evinde uydu anten bulunmamaktadır. Ancak %29.5’lik denek grubunun evinde uydu antenin olması oldukça yüksek sayılabilecek bir orandır.

3.2. SOSYALLEŞME SÜRECİNDE AİLE, OKUL VE TELEVİZYON

3.2.1. Aile ve Televizyon

3.2.1.1. Sosyalleştirme Aracı Olarak Aile ve Televizyon

Türkiye’de 1990’lı yılların başına kadar televizyon yayıncılığı konusunda TRT’nin tekeli bulunmaktaydı. İlk kurulan ve yayına 1991 yılında özel bir televizyon herhangi bir hukuki çerçeveye sahip olmaksızın ve yurt dışındaki uydu sistemlerinden faydalanarak yayına başlamıştır. Geçen süre içerisinde özel televizyon yayıncılığı hem yerel, hem de ulusal düzeyde şaşılacak ölçülerde çoğalmıştır. Bugün için Türkiye’de hemen hemen herkesin beğenilerine karşılık gelecek farklı programlarla seyirciye hitap eden birçok televizyon kanalı bulunmaktadır. Herkes beğenisi istikametinde kanal veya program tercihi yapabilmektedir. Bu tercihlerde ailenin değerler sisteminin önemli belirleyiciliği olacağı muhakkaktır. Ayrıca ebeveynlerin ve bilhassa babanın televizyon kanalı ve programı seçiminde belirleyici konumda olduğu daha önce de belirtilmişti. Bu cümleden olarak, babanın program seçiminde genel olarak çocukları dikkate alması beklenmelidir. Bu sebeplerle çocuk yetişme çağında televizyonun taşıyıcılığını yaptığı kültür ve değerler ile aileden edindikleri arasında büyük bir farklılık görmeyebilir.

Tablo 3.13 araştırmaya katılan deneklerin televizyondan öğrendikleri ile aileden öğrendiklerinin çatışıp çatışmadığı konusunda verdiği cevapların dağılımını göstermektedir.

Tablo 3.13 Deneklerin Televizyondan Öğrendikleri ile Aileden Öğrendiklerinin Çatışıp-Çatışmadığı Görüşlerinin Dağılımı

ÇATIŞMA	S	%
Evet	428	27.8
Hayır	1.088	70.7
Cevap yok	22	1.5
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin ağırlıklı çoğunluğu (%70.7). aileden ve televizyondan öğrendiklerinin çatışmadığını belirtmektedir. Bu çoğunluğun yanında kayda değer bir oran (%27.8). da aileden öğrendikleri ile televizyondan öğrendikleri arasında bir çatışma olduğunu belirtmiştir.

3.2.1.1.1. Annenin Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme

Yapılan χ^2 çözümlemesinde annenin eğitim durumu ile çocukların istediği zaman televizyon seyredip seyredememesi arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki saptanmıştır. Tablo 3.14’de bu ilişki görülmektedir.

Tablo 3.14 Annenin Eğitim Durumu ile Deneklerin İstedikleri Zaman Televizyon Seyredip-Seyredememeleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

EĞİTİM	Evet		Genellikle		Çok az		Hayır		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	124	17.5	96	17.5	16	7.8	8	10.7	-	-	244	15.9
Lise	205	29.0	149	27.2	42	20.6	20	26.7	1	25.0	417	27.1
Ortaokul	94	13.3	80	14.6	33	16.2	6	8.0	-	-	213	13.8
İlkokul	219	31.0	167	30.5	88	43.1	26	34.6	1	25.0	501	32.6
Okur-yazar	16	2.3	22	4.0	6	2.9	-	-	2	50.0	46	3.0
Okur-yazar değil	43	6.1	27	4.9	17	8.4	12	16.0	-	-	99	6.4
Cevap yok	6	0.8	7	1.3	2	1.0	3	4.0	-	-	18	1.2
TOPLAM	707	100	548	100	204	100	75	100	4	100	1538	100

$$\chi^2 = 83.58 \quad SD = 24 \quad P < 0.05$$

Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların istedikleri zaman televizyon seyredebilenlerin oranının da arttığı anlaşılmaktadır. Mesela, annesi Üniversite bitirmiş olan deneklerin %50.8’lik oranı istediği zaman televizyon seyredebiliyorken, daha düşük öğrenim düzeyine sahip annelere sahip olan denek gruplarında bu oranlar düşmekte ve annesi lise mezunu olan denek grubunda %49.2’ye, annesi ortaokul mezunu deneklerde %44.1’e, annesi sadece ilkokul okumuş deneklerde %43.7 ve annesi hiçbir örgün eğitim kurumunda öğrenim görmeyip sadece okur-yazar olan deneklerde %34.8’e kadar

düşmektedir. Bu trend, sadece annesi okur-yazar olmayan deneklerde bozulmakta ve bu denek grubunda istediği zaman televizyon seyredemeyenlerin oranı %43.4'e (annesi ilkokul mezunu denek grubu ile yaklaşık orandır). çıkmaktadır.

Dikkat çekici olan bir diğer husus da şudur; annenin eğitim düzeyi yükseldikçe istediği zaman televizyon seyredemeyenlerin oranının düşmesidir. Bu durum, yukarıdaki izahı pekiştirmektedir. Mesela, annesi üniversite mezunu çocukların %3.3'ü istediği zaman televizyon seyredemezken, bu oran annesi okur-yazar olmayan denek grubunda %12.1'e kadar çıkmaktadır. Yani çocuğun televizyon seyretmede sınırlandırılması annesinin eğitim düzeyi daha düşük deneklerde daha yüksektir. Bu sonuçlarda iki faktörün belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Birincisi, eğitilmiş annelerin çocukları ile ilişkiler daha demokratik bir zeminde gerçekleşir ve çocuğun istekleri daha çok dikkate alınır. İkincisi ise, eğitilmiş anneler daha az eğitilmiş olan annelere göre evin dışında daha fazla çalışmaktadırlar. Çalışan annelerin çocukları evde daha çok yalnız kaldıkları için anne kontrolünün dışında televizyon seyredabilmektedirler. Şimdi aynı hususa babanın eğitim durumu açısından bakalım.

3.2.1.1.2. Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme

χ^2 testi ile yapılan çözümlemede ortaya çıkan anlamlı ilişki, deneklerin istediği zaman televizyon seyredip seyredememe konusunda annenin eğitim durumuna benzer bir durumun babanın eğitim durumu ile olan münasebetinde de ortaya çıkmaktadır. Tablo 3.15'de babanın eğitim durumu ile araştırmaya katılan deneklerin istediği zaman televizyon seyretme arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 3.15 Babanın Eğitim Durumu ile Deneklerin İstedikleri Zaman Televizyon Seyredip-Seyredememeleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

EĞİTİM	Evet		Genellikle		Çok az		Hayır		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	244	34.5	187	34.1	42	20.6	11	14.7	-	-	484	31.5
Lise	158	22.3	101	18.4	40	19.6	19	25.3	2	50.0	320	20.8
Ortaokul	109	15.4	100	18.2	50	24.5	21	28.0	-	-	280	18.2
İlkokul	173	24.5	135	24.6	63	30.9	20	26.7	2	50.0	393	25.6
Okur-yazar	12	1.7	14	2.6	4	2.0	1	1.3	-	-	31	2.0
Okur-yazar değil	1	0.2	3	0.6	2	1.0	1	1.3	-	-	7	0.4
Cevap yok	10	1.4	8	1.5	3	1.4	2	2.7	-	-	23	1.5
TOPLAM	707	100	548	100	204	100	75	100	4	100	1538	100

$$\chi^2 = 46.02 \quad SD = 24 \quad P < 0.05$$

Deneklerin istediği zaman televizyon seyredemediklerini ifade eden en kalabalık grup, babaları en eğitilmiş olan çocuklardır. Babaları üniversite tahsili görmüş deneklerin yarısından fazlası (%50.4). istediği zaman televizyon seyredemediğini belirtmiştir. Babanın eğitim durumu düştükçe istediği zaman televizyon seyredeme oranlarının da düştüğü görülmektedir. Babası lise mezunu deneklerde bu oran %49.4'e düşerken, ortaokul mezunu babaların çocuklarında %38.9, ilkokul mezunu babaların çocuklarında %38.7'dir. Genel örneklem içindeki oranları çok düşük (%0.5). olmakla birlikte babası okur-yazar olmayan deneklerin de %14.3'ü istediği zaman televizyon seyredememektedir.

Deneklerin istediği zaman televizyon seyredemeyenlerin oranlarının yüksekliği, babanın eğitim düzeyinin yükselmesi ile ters orantılı görünmektedir. Mesela, yükseköğrenim görmüş babaların çocuklarının sadece %2.3'ü istediği zaman televizyon seyretme imkanı bulamadığını belirtirken, bu oranlar lise mezunu babaların çocuklarında %5.9, ortaokul mezunu babaların çocuklarında %7.5, ilkokul mezunu babaların çocuklarında %5.1 ve ilkokul mezunu babaların çocuklarında %3.2'dir. Okur-yazar olmayan babaların çocuklarında ise %14.3'tür.

Araştırmanı j maddeli hipotezinde, ebeveynlerin bilhassa annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin çocuğun televizyon ile olan ilişkilerine sınırlama getirileceği belirtilmiştir.

Çünkü eğitimli ebeveynlerin sınırsız televizyon seyredilmenin çocuk üzerindeki negatif sonuçlarını daha fazla takdir edeceği varsayılmıştı. Ancak χ^2 testinde ortaya çıkan, ebeveynlerle çocukların istediği zaman televizyon seyredilme arasındaki ilişki bu hipotezi doğrulamamaktadır.

3.2.1.1.3. Annenin Eğitim Durumu ve Kanal Tercihi

Ebeveynlerin eğitim düzeyinin yükselmesinin iki dolaysız sonucu ortaya çıkar. Birincisi, aile yapısındaki ilişki ve işleyiş daha demokratik bir hüviyet kazanır. İkincisi ise, çocukların aile içi karar süreçlerine katılım ve söz hakkı artar. Bu araştırmanın örnekleme açısından da ifade edilen genel açıklamalar geçerlidir. χ^2 testi uygulamasında saptanan veriler hem annenin, hem de babanın eğitim durumu ile televizyon seyrederken hangi kanalın seyredileceğine kimin karar verdiği hususu arasında $p < 0.05$ aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.16'da görülmektedir.

Tablo 3.16 Annenin Eğitim Durumu ile Hangi Kanalın Seyredileceğine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

EĞİTİM	Ailece		Annesi		Babası		Kardeşi		Kendisi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	156	19.2	9	12.9	28	6.8	4	10.3	45	23.3	2	16.7	244	15.9
Lise	218	26.9	20	28.6	96	23.2	10	25.6	70	36.3	3	25.0	417	27.1
Ortaokul	123	15.2	14	20.0	52	12.6	5	12.8	19	9.8	-	-	213	13.8
İlkokul	244	30.1	19	27.1	183	44.3	10	25.6	40	20.7	5	41.7	501	32.6
Okur-yazar	22	2.7	2	2.9	12	2.9	1	2.6	8	4.1	1	8.3	46	3.0
Okur-yazar değil	41	5.1	4	5.7	35	8.5	9	23.1	9	4.7	1	8.3	99	6.4
Cevap yok	7	0.8	2	2.8	7	1.7	-	-	2	1.1	-	-	18	1.2
TOPLAM	811	100	70	100	413	100	39	100	193	100	12	100	1538	100

$$\chi^2 = 108.87 \quad SD = 30 \quad P < 0.05$$

Seyredilecek kanal konusunda ailelerce karar verilmesine en yüksek oranda annesi üniversite mezunu olan deneklerde rastlanmaktadır. Bu denek grubunun %63.9'u hangi

kanalın seyredileceğine ailece karar verildiğini belirtmektedir. Bu oranlar sırasıyla annesi lise mezunu deneklerde %49.2'ye, ortaokul mezunu olanlarda %44.1'e, ilkokul mezunu olanlarda %43.7'ye ve sadece okur-yazar olan annelerin çocuklarında bu oran %34.8'dir. annesi okur-yazar bile olmayan deneklerin bu konudaki durumu bir istisna olup %43.4'lük oranı hangi kanalın seyredileceğine ailece karar verildiği belirtilmektedir.

Yukarıda ifade edilen açıklamaları doğrulayıcı tarzda başka bir sonuç da, hangi kanalın seyredileceğine kendisinin karar verdiğini belirten deneklerin oranıdır. Tabloda görüldüğü üzere, anneleri daha eğitimle denek gruplarında çocuğun görüşünün belirleyici olmada sayısal ve oransal bakımdan arttığı anlaşılmıştır. Mesela, annesi üniversite mezunu olan deneklerin %18.4'lük oranı ve annesi lise mezunu olan deneklerin %16.8'lik oranı kendi kararının seyredilecek kanalda belirleyici olduğunu belirtirken, bu oranlar ortaokul ve ilkokul mezunu olan deneklerde %8.9 ve %'e kadar düşmektedir.

Ebeveynlerin eğitim durumunun bu hususla ilişkisinin bütünü anlayabilmek için şimdi de araştırmaya katılan deneklerin babalarının eğitim durumuna göre seyredilecek televizyon kanalına kimin karar verdiğine bakalım.

3.2.1.1.4. Babanın Eğitim Durumu ve Kanal Tercihi

Tablo 3.17 Babanın Eğitim Durumu ile Hangi Kanalın Seyredileceğine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

EĞİTİM	Ailece		Annesi		Babası		Kardeşi		Kendisi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	286	35.3	17	24.3	77	18.6	11	28.2	90	46.6	3	25.0	484	31.5
Lise	168	20.7	15	21.4	89	21.5	7	17.9	38	19.7	3	25.0	320	20.8
Ortaokul	148	18.2	14	20.0	84	20.3	7	17.9	25	13.0	2	16.7	280	18.2
İlkokul	184	22.7	17	24.3	143	34.6	13	33.3	33	17.1	3	25.0	393	25.6
Okur-yazar	11	1.4	3	4.2	9	2.4	1	2.7	6	3.1	1	8.3	31	2.0
Okur-yazar değil	2	0.2	2	2.9	3	0.8	-	-	-	-	-	-	7	0.5
Cevap yok	12	1.5	2	2.9	8	1.8	-	-	1	0.5	-	-	23	1.4
TOPLAM	811	100	70	100	413	100	39	100	193	100	12	100	1538	100

$$\chi^2 = 89.71 \quad SD = 30 \quad P < 0.05$$

Annenin eğitim durumunda gözlenen hususlar babanın eğitim durumu için de yaklaşık olarak gözlenebilmektedir. Yani babanın eğitim durumunun düşmesine paralel olarak televizyon kanallarından hangisinin seyredileceği kararına diğer aile üyeleri ile birlikte çocuğun katılım oranı azalırken, aynı zamanda sadece kendi kararının belirleyici olma oranları da düşmektedir. Mesela babası okur-yazar olmayan deneklerin sadece %28.6'sı hangi kanalın seyredileceğine ailece karar verdiklerini belirtirken, bu oranlar babanın eğitim düzeyi yükseldikçe artmakta ve babası üniversite mezunu olan denek grubunda %59.1'lik orana kadar çıkmaktadır. Aynı şekilde babası okur-yazar olmayan deneklerden hiçbiri bu konuda kendi kararının belirleyici olduğunu belirtmezken, babası üniversite mezunu olan denek grubunun ise %18.6'lık oranı hangi kanalın seyredileceğine kendisinin karar verdiğini belirtmektedir.

Bu konuda dikkat çekici bir başka husus da şudur; ebeveynlerin eğitim durumu yükseldikçe ailenin demokratikleşmesine paralel olarak kararlar aile tarafından ortaklaşa alındığı gibi, ataerkil aile tipinde rastlanan babanın karar almadaki ağırlığının da azalmasıdır. Mesela, annesi üniversite mezunu olan deneklerin %11.5'inin babası ve babası üniversite mezunu olan deneklerin %15.9'unun babası hangi kanalın seyredileceğine karar verirken, anneleri ve babaları en az eğitim olan denek gruplarında bu oranlar %35.4 ve %42.9 oranlarına ulaşmaktadır. Annenin karar verdiği haller anne ve babanın eğitim durumundan fazlaca etkilenmemektedirler.

Hatırlanacağı üzere araştırmanın j maddeli hipotezinde özetle şu düşünceler dile getirilmiştir: Ebeveynlerin eğitim durumunun yükselmesi aile içerisinde ataerkil ilişki biçimlerini geriletirken, demokratik ilişkilerin gelişmesine fırsat hazırlar. Bunun en somut göstergelerinden birisi evde ne zaman ve hangi kanalın seyredileceğine kimin ve nasıl karar vereceğidir. Diğer aile üyeleri ile birlikte çocuklar da bu karar alma süreçlerinde aktif şekilde rol almaktadırlar. Böylece söz konusu hipotez de doğrulanmış bulunmaktadır.

3.2.1.1.5. Babanın Eğitim Durumu ile Evde Uydu Anten Olup-Olmaması Arasındaki İlişki

Modern kitle iletişim araçlarından yararlanabilme modern birey ve toplumun en önemli vasıfları arasındadır. Kitle iletişim araçlarından faydalanma başlı başına bazı niteliklere sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Söz konusu nitelikler çoğunlukla eğitim kurumlarında verilmektedir. Bu itibarla öğrenim düzeyi yüksek kişiler kitle iletişim araçlarını daha fazla miktarlarda kullanacaklardır. Uydu antenler modern iletişim araçlarının ve bilhassa televizyonun bir unsuru olarak günümüzde yaygınlaşmaktadır. Bu araç ile daha ziyade uzak mesafelerdeki yayınlara veya daha geniş bir yayın ağına ulaşılması amaçlanır. Böylesi bir yayın zenginliğine sahip olmayı öğrenim düzeyi daha yüksek olan kişilerin arzulayacağı düşünülmektedir. Araştırmaya katılan deneklerin çanak antene sahip olmasının, babalarının öğrenim düzeyi ile ilişkisini anlamak amacıyla Tablo 3.18. düzenlenmiştir. Bu iki değişken arasındaki χ^2 testinde $P < 0.05$ anlamlılık düzeyin bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 3.18 Babanın Eğitim Durumu ile
Evde Uydu Anten Olup-Olmadığı Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Uydu anteni Yok	256	52.9	229	71.6	219	78.2	322	81.9	23	74.2	5	71.4	16	69.6	1070	69.6
Var	223	46.1	88	27.5	57	20.4	69	17.6	8	25.8	2	28.6	7	30.4	454	29.5
Cevap yok	5	1.0	3	0.9	4	1.4	2	0.5	-	-	-	-	-	-	14	0.9
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 105.97$ sd = 12 P<0.05

Tablodan da açıkça anlaşılacağı üzere, hane reisi olan babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çanak antene sahip olma oranları da buna paralel olarak artmaktadır. Mesela, babalarının öğrenim düzeyi en düşük grubunun %71.4'lük bölümünde çanak anten bulunmazken, aynı denek grubunun %25.1'lik bölümünde çanak anten bulunmaktadır. Buna karşılık babalarının eğitim düzeyi en yüksek denek grubu çanak antene en yüksek oranda sahip olan denek grubudur. Bu denek grubundaki kişiler neredeyse yarı yarıya çanak anten sahibidirler. Söz konusu deneklerin %52.9'unun evinde çanak anten bulunmazken, %46.1'inin evinde çanak anten bulunmaktadır.

3.2.1.1.6 Annenin Eğitim Durumu ve Ailenin Program Tercihleri

Daha önce araştırma kapsamındaki deneklerin birinci sırada hoşlandıkları TV programları annenin eğitim durumu ile ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Çocuk ailenin tercihlerinden birinci dereceden etkilendiği için ailenin de bu konudaki tercihlerin önemli olacağı düşünülmüş, ayrıca çocuk ile ailenin tercihleri arasındaki farklılaşmanın bu sayede mümkün olacağı düşünülmüştür. χ^2 çözümlemesinde, annenin eğitim durumu ile ailenin birinci sırada seyretmekten hoşlandığı TV programları değişkenleri arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.19'da ele alınmıştır.

Tablo 3.19 Annenin Eğitim Durumu ve Ailenin Program Tercihlerine Ait Dağılım

Anne Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Program Türü	15	6.1	25	6.0	1	8.5	48	9.6	8	17.4	10	10.1	2	11.1	126	8.2
Müzik-Klip	20	8.2	54	12.9	23	10.8	45	9.0	5	10.9	6	6.1	1	5.6	154	10.0
Yabancı dizi	5	2.0	24	5.8	20	9.4	59	11.8	6	13.0	23	23.2	-	-	137	8.9
Yerli film	12	4.9	24	5.8	5	2.3	29	5.8	2	4.3	7	7.1	1	5.6	80	5.2
Bilim kurgu	-	-	1	0.2	1	0.5	-	-	1	-2.2	-	-	-	-	3	0.2
Reklam	83	34.0	121	29.0	80	37.6	166	33.1	14	30.4	26	26.3	3	16.7	493	32.1
Haber	15	6.1	17	4.1	11	5.2	21	4.2	1	2.2	5	5.1	1	5.6	71	4.6
Yerli dizi	-	-	4	1.0	1	0.5	11	2.2	-	-	1	1.0	1	5.6	18	1.2
Çizgi film	4	1.6	8	1.9	2	0.9	17	3.4	-	-	1	1.0	2	11.1	34	2.2
Belgesel	13	5.3	19	4.6	8	3.8	19	3.8	2	4.3	2	2.0	-	-	63	4.1
Eğlence	10	4.1	21	5.0	10	4.7	20	4.0	2	4.3	6	6.1	1	5.6	70	4.6
Spor	44	18.0	60	14.4	15	7.0	21	4.2	3	6.5	5	5.1	1	5.6	149	9.7
Yabancı film	14	5.7	14	3.4	9	4.2	20	4.0	-	-	3	3.0	-	-	60	3.9
Komedi filmi	-	-	5	1.2	3	1.4	4	0.8	-	-	1	1.0	-	-	13	0.8
Yarışma	8	3.3	15	3.6	6	2.8	16	3.2	1	2.2	1	1.0	1	5.6	48	3.1
Açık oturum	1	0.4	5	1.2	1	0.5	5	1.0	1	2.2	2	2.0	4	22.2	19	1.2
Cevap yok	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100
TOPLAM																

$\chi^2 = 245.75$ sd = 90 P < 0.05

Annelerinin öğrenim düzeyi düşük denek grubu daha çok müzik-eğlence programlarını tercih ettiği gibi, bu denek grubunun aileleri de öğrenim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının ailelerinin program tercihlerine kıyasla daha yüksek oranda müzik eğlence programlarını seçmişlerdir. Annelerinin öğrenim düzeyi yüksek denekler, anneleri düşük düzeyde eğitim görmüş deneklere kıyasla daha düşük oranlarda haber ve haber programlar seyrederken, tam tersine aile olarak öğrenim düzeyi yüksek aileler haberlere ve haber programlarına daha çok ilgi duymaktadırlar. Yabancı film konusunda deneklerde gözlenen duruma benzer bir tutum ailelerinde de gözlenmiştir. Çünkü, yüksek öğrenim görmüş ailelerde yabancı film seyretme oranı %18 iken, bu oran annesi ilköğretim mezunu olan deneklerin ailelerinde %10'a kadar gerilemektedir. Yerli film seyretme konusunda öğrenim düzeyi düşük ailelerde çok daha yüksek oranda bir tercih görülmektedir.

3.2.1.2. Ailedeki Televizyon Seyircileri

Türkiye'de toplumsal yapının en temel kurumu ailedir. Bireylerin yetişmesinde ve sosyalleşmesinde aile kurumunun yerini alabilecek başka bir müessese tesis edilememiştir. Çocuk evlilik çağına gelinceye kadar ebeveynlerle aynı çatı altında hayatını sürdürür. Zamanının büyük bölümünün aile bireyleri ile beraber geçirir. Bu cümleden olarak, çocukların birçok diğer etkinliği gibi televizyon seyretme faaliyetini de ailesiyle birlikte gerçekleştirmesi tabii bir durumdur. Türkiye'de ailelerin ekseriyetinin ekonomik durumlarının da etkisiyle, televizyon en önemli eğlence aracı durumuna dönüşmüştür. Bilhassa ailenin bir araya toplanabildiği gece saatlerinde, ekran karşısına geçip topluca televizyon seyretmek toplumsal bir geleneğe dönüşmüştür. Araştırma kapsamındaki örneklemin bu konudaki durumu bu genel yapıya uygun düşmektedir. Tablo 3.20 araştırma örnekleminin televizyon programlarını kimlerle seyrettiğini göstermektedir.

Tablo 3.20 Deneklerin Televizyon Programlarını
Kiminle İzledikleri Görüşlerinin Dağılımı

TV PROGRAMLARINI KİMİNLE SEYREDEDİ	S	%
Ailesiyle	1.049	68.2
Kardeşleriyle	170	11.1
Arkadaşlarıyla	20	1.3
Yalnız	290	18.9
Cevap yok	9	0.5
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin %68.2'si ebeveynleri ile, %11.1'i kardeşleriyle televizyon programlarını seyretmektedir. Bu oranları birlikte mütalaa ettiğimizde deneklerin %79.3'ü aileleriyle birlikte seyrettikleri görülmektedir. Ankete cevap veren deneklerin %18.9'u ise yalnız olarak televizyon seyrettiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan deneklerin önemli ağırlığının aileleri ile birlikte televizyon programlarını seyretmesi, programların negatif etkilerini aile içi yorumlarla nötralize etme şansını ortaya çıkardığı için bir şans olarak değerlendirmek gerekir. Zaten televizyon programlarının sanal alemi ile Türkiye'nin toplumsal gerçeklerinin örtüşmemesi, toplumun zihniyet dünyası ise televizyon programlarının sunduğu algı kalıplarının örtüşmediği gerçeğini ortaya koymaktadır. Aile kendi içinde televizyon programlarını ve bu programların ilettiği mesajları belirli süzgeçlerden geçirmekte, kendi gerçeğine göre yorumlamakta, ancak bu aşamadan sonra bu konuda bir neticeye ulaşmaktadırlar.

3.2.1.2.1. Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyri

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırma örneklemini meydana getiren deneklerin babalarının öğrenim düzeyi ile deneklerin birlikte televizyon seyrettiği kişiler arasında anlamlılık düzeyinde ($P < 0.05$) bir ilişki saptanmıştır. Söz konusu ilişkinin boyutları Tablo 3.21'de ele alınmıştır.

Tablo 3.21 Babanın Eğitim Durumu ile Deneklerin Birlikte Televizyon Seyrettiği Kişiler Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ailesiyle	282	58.3	223	69.7	201	71.8	301	76.6	21	67.7	3	42.9	18	78.3	1049	68.2
Kardeşleriyle	49	10.1	38	11.9	35	12.5	41	10.4	4	12.9	2	28.6	1	4.3	170	11.1
Arkadaşlarıyla	8	1.7	6	1.9	1	0.4	5	1.3	-	-	-	-	-	-	20	1.3
Yalnız	142	29.3	52	16.3	41	14.6	44	11.2	5	16.1	2	28.6	4	17.4	290	18.9
Diğer	1	0.2	-	-	-	-	2	0.5	-	-	-	-	-	-	3	0.2
Cevap yok	2	0.4	1	0.3	2	0.7	-	-	1	3.2	-	-	-	-	6	0.4
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 77.74$ sd = 30 P < 0.05

Genellikle babanın eğitim düzeyi yükseldikçe deneklerin aileleri ile birlikte TV seyretme oranlarının düştüğü gözlenmektedir. Mesela, babasının eğitim düzeyi ilkokul olan deneklerin %76.6 gibi ağırlıklı çoğunluğu TV programlarını aileleri ile seyrettiğini belirtmektedir. Buna karşılık babaların eğitim düzeyi en yüksek denek grubunda aile ile birlikte TV seyretme oranı %58.3'e kadar gerilemektedir. Bu durumun önemli sebepleri vardır. Her şeyden önce ebeveynlerin eğitim düzeyi yüksek ailelerin gelir düzeyi daha yüksek aile daha küçük olduğundan ve evde birden fazla TV daha fazla bulunduğundan çocuk ailesinden ayrı olarak TV seyretme imkanı bulabilmektedir. Öte yandan bu tip ailelerde ebeveynler günün önemli bölümünü ev dışında geçirdikleri çocukları ile birlikte olmaya daha az zaman ayırabilmektedirler. Kısaca modern hayatın gerekleri ile daha fazla iç içe olan eğitilmiş ailelerin çocukları hayatı bireysellik içinde yaşamaktadır. Öte yandan ebeveynlerin eğitim düzeyi daha düşük denekler, geniş aile tipine daha yakın ve geleneksel yaşam tarzına daha bağlı bulunmaktadır. Aile daha çok bir arada bulunabilmekte ve ortaklaşa paylaşılan hususların sayısı daha fazladır. Bu izah tarzını deneklerin yalnız TV seyretme oranları da desteklemektedir. Mesela, babası üniversite mezunu deneklerin %29.3'ü TV programlarını yalnız seyrettiğini belirtirken, babası ilkokul mezunu deneklerin sadece %11.2'si TV programlarını yalnız seyrettiğini belirtmiştir.(burada kaldım)

3.2.1.3. Ailede Televizyon Seyretme Özgürlüğü

Tablo 3.22 araştırmaya katılan öğrencilerin evde istedikleri zaman televizyon seyredip seyredemediklerini göstermektedir.

Tablo 3.22 Ailede Televizyon Seyretme Özgürlüğü

İSTEDİĞİ ZAMAN TV SEYREDEBİLİYOR MU?	S	%
Evet	707	46.0
Genellikle	548	35.6
Çok az	204	13.3
Hayır	75	4.9
Cevap yok	4	0.2
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin yarısından az bir bölümü (%46). evde istediği zaman televizyon seyredemediğini belirtmiştir. Deneklerden %35.6'lık bölümü genellikle istediği zaman televizyon seyredilmektedir. Buna karşılık deneklerin %13.3'lük bölümü çok az olarak istediğinde televizyon seyredemediğini belirtirken sadece %4.9'luk denek bölümü istediği zaman televizyon seyredemediğini belirtmiştir. Bu verilerden okul yaşındaki çocukların televizyon seyretme konusunda büyük ölçüde kendilerinin karar verdikleri anlaşılmaktadır. Bir eğitimci olarak zaman zaman öğrenci velileri ile yaptığımız görüşmelerde en çok yakınma konusu olan husus, çocukların ölçsüz televizyon seyretmeleridir.

3.2.1.4. Televizyon Yüzünden Evde Kanal Kavgası

Televizyon kanalı tercihinin aile içinde bir tartışma konusu olduğu bilinmektedir. En azından bazı ailelerde durum böyledir. Hatta bunun farkında olan televizyon üreticileri reklamlarda bu temayı kullanarak tüketicileri ikinci televizyon almaya teşvik ettiklerine şahid olunmuştur. Nitekim araştırma örnekleminin yarısından fazlasının (%56.6). evinde birden çok televizyon bulunmaktadır.

Tablo 3.23, televizyon kanalı tercihi sebebi ile evlerinde tartışma çıkıp çıkmadığına ilişkin deneklerin verdiği cevapları yansıtmaktadır.

Tablo 3.23 Kanal Tercihi Yüzünden Evde Kavga Çıkıp-Çıkmadığına İlişkin Deneklerin Verdiği Cevapların Dağılımı

TARTIŞMA	S	%
Olmaz	471	30.6
Çok az olur	406	26.4
Ara sıra olur	498	32.4
Çoğu zaman olur	145	9.4
Cevap yok	18	1.2
TOPLAM	1.538	100

3.2.1.4.1. Kanal Seçiminde Ebeveynin Rolü

Türk toplumunun geleneksel aile yapısında ataerkil karakterler daha ağır basmaktadır. Bilindiği üzere, ataerkil ailenin en bariz vasfı, babanın (aile büyüğü). karar verme süreçlerinde belirleyici ve tayin edici bir konumda olmasıdır. Ancak, toplumumuzun modernleşme süreçlerinde bu durumun fark edilir biçimde değiştiğini ifade edersek, yanılmış olmayacağız. Bilhassa Cumhuriyet döneminde hızlanan kentleşmeye, artan eğitim ve refah düzeyine paralel olarak ailenin ataerkil karakterinin daha demokratik bir şekle doğru evrildiğini ifade etmek mümkündür (Kongar, 1986: 25). Ailedeki demokratikleşmenin niteliğine paralel olarak karar verme süreçlerine ailenin diğer bireylerinin ve bilhassa kadının daha fazla ve etkili biçimde katılacağı muhakkaktır. Zaten ev dışındaki faaliyetleri sebebi ile, aile içi kararlara fazla zaman ve enerji harcama imkanı olmayan babanın da bu sebeple bu duruma daha olumlu bakması gerekmektedir. Aile seyredilebilecek televizyon kanalı ve televizyon programının tercihi meselesi aile içindeki demokratik ilişki biçimleri ile yakından ilgilidir. Tablo 3.24, araştırmaya katılan deneklerin televizyon kanallarının seyredilmesine kimin karar verdiğine ilişkin cevaplarını göstermektedir.

Tablo 3.24 Kanal Seçimine Kimin Karar Verdiğine Ait Dağılım

KİM KARAR VERİR	S	%
Ailece	811	52.7
Annesi	70	4.6
Babası	413	26.9
Kardeşi	39	2.5
Kendisi	193	12.5
Cevap yok	12	0.8
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin yarısından fazlası (%52.7). hangi televizyon kanalının seyredileceğine ailece karar verdiklerini belirtmektedirler. Bu oran toplumumuzun demokratikleşme-modernleşme düzeyinin aileye yansıyan yönünü yansıtmaktadır. Öte yandan deneklerin ikinci sırada hangi televizyon kanalının seyredileceğine babanın karar

verdiğini belirtmesi ataerkil aile yapısının halen önemli oranda varlığını sürdürdüğünün göstergesidir. Bu istikamette cevap veren deneklerin oranı %26.9'dur. Hangi televizyon kanalının seyredilmesine üçüncü sırada yer alan grubunu kendilerinin karar verdiğini belirtmiştir. Annenin bu konudaki belirleyiciliği sadece %4.6 oranındadır.

3.2.1.5. Sosyalleşme Sürecinde Aile ve Televizyon İkilemi

Tablo 3.25 “Aileden ve Televizyondan öğrendiklerinin çatışıyor mu?” sorusuna, “evet” cevabı veren deneklerin çatışmanın hangi alanlarla ilgili olduğuna dair verdikleri cevapları ihtiva etmektedir.

Tablo 3.25 Aileden ve Televizyondan Öğrendiklerinin Çatıştığını Söyleyen Deneklerin Çatışma Nedenlerine Verdikleri Cevapların Dağılımı

ÇATIŞMA NEDENLERİ	S	%
Giyim-kuşam	79	5.1
Aile içi davranışlar	83	5.4
Dini kurallar	97	6.3
Arkadaş ilişkileri	81	5.3
Gelenek ve görenek	27	1.8
Tarihi bilgiler	20	1.3
Diğer	29	1.8
Cevap yok	1.122	73.0
TOPLAM	1.538	100

Hatırlanacağı üzere, deneklerin %27.8'lik oranı televizyon ile ailenin öğrettikleri arasında bir çatışmanın varlığını belirtmişlerdir. Bu genel kabulün hangi konularda gerçekleştiğine gelince... Birinci sırada dinî ve ahlâkî konulardaki çatışmanın öne çıktığını görüyoruz. Aslında geleneksel hafıza sürekli olarak modernlik ile din arasında bir uyumsuzluk olduğuna inanır. Buna göre, eğer televizyon modern olanın aracılığını yapıyorsa, dinî olanla çatışması kaçınılmazdır. Deneklerden %5.4'lük oranın belirttiği aile içi davranışlar kültürel duruş ve tavır alışla alakalı bulunmaktadır. Toplumsal geleneğimiz dikkate

alındığında kültüre hakim olan en belirgin rengin din olduğu rahatlıkla görülecektir. Bu itibarla, yukarıda da dile getirilen, televizyonun iletlediği ile dinin talepleri arasında toplumsal hafızanın bir çelişkenin varlığını kabul etmesi tabii karşılanmalıdır. Oysa deneklerin sadece %1.8 gibi son derece düşük bir oranı tek başına gelenek ve göreneklerin bu çatışmanın nedenini teşkil ettiğini belirtmektedir. Fakat deneklerin gelenekten farklı olarak değerlendirdiği giyim-kuşam gibi konuları gelenekten ayrı olarak düşünmek mümkün görünmemektedir. Bu sebeple, daha genel olarak deneklerin televizyon ile ailenin öğrettikleri arasında dile getirdikleri çatışma nedenlerinin kültürel nedenler olduğu son derece açıktır.

3.2.1.5.1. Annenin Eğitim Durumu ve Televizyonla Çatışma

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırma örneklemini kapsamındaki kişilerin annelerinin eğitim durumu ile TV'den öğrendiklerinin aileden öğrendikleri ile çatışıp çatışmaması hususundaki düşünceleri arasında anlamlılık düzeyinde ($P < 0.05$) bir ilişkinin olmadığı anlaşılmıştır. $P > 0.05$ aralığındaki ilişki Tablo 3.26'da görülmektedir.

Tablo 3.26 Annenin Eğitim Durumu ile Televizyonla Çatışma İlişkisinin Dağılımı

Anne Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Çatışma	70	28.7	104	24.9	55	25.8	146	29.1	11	23.9	35	35.4	7	38.9	428	27.8
Evet	173	70.9	309	74.1	156	73.3	343	68.5	33	71.7	63	63.6	11	61.1	1088	70.7
Cevap yok	1	0.4	4	1.0	2	0.9	12	2.4	2	4.4	1	1.0	-	-	22	1.5
TOPLAM	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100

$\chi^2 = 16.32$ sd = 12 P<0.05

Anlamlılık düzeyinden de anlaşılacağı üzere, anneleri farklı eğitim düzeyine sahip deneklerin benzer düşüncelere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Mesela aileden ve TV'den öğrendiklerinin çatıştığını belirten deneklerin, annesi üniversite mezunu olan denekler arasındaki oranı %28.7 iken, annesi ilkokul mezunu olan deneklerde de buna yakın (%29.1) bir orandadır. Aynı şekilde TV'den öğrendikleri ile aileden öğrendiklerinin çatışmadığını belirten deneklerin annesi üniversite bitirmiş denekler arasındaki oranı %70.9, annesi ilkokulu bitirmiş denekler arasındaki oranı da %68.5'tir.

3.2.1.5.2. Çocukların Okudukları Okullar ve Televizyonla Çatışma

Televizyon, modernleşmenin aktarıcısı bir araçtır. Buna mukabil yaşam tarzı itibariyle gelenekselliği yaşayan halk esimleri oldukça fazladır. Deneklerin televizyondan öğrendikleri ile aileden öğrendiklerinin çatışması, modern olan ile geleneksel olan yaşam tarzı ve bu yaşam tarzının dayandığı değerler bağlamındadır. Toplumsal gerçeğimiz bakımından gelir düzeyi düşük aileler daha az modernleşmiş, dolayısıyla daha geleneksel bir karakter arzetmektedirler. Bu sebeple araştırmanın hipotezlerinden birisi, gelir düzeyi düşük aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan deneklerin, aileden öğrendikleri ile televizyondan öğrendikleri arasında daha yüksek oranda çatışma olacağı beklentisidir. Yapılan χ^2 çözümlemesinde bu iki değişken arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamlılığa göre araştırmanın ilgili hipotezi doğrulanmıştır. Tablo 3.27 bu ilişkiyi açıklamaktadır.

Tablo 3.27 Çocukların Okudukları Okullar ile Televizyonla Çatışma İlişkisinin Dağılımı

	Çatışıyor		Çatışmıyor		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Resneli Niyazibey İlk.	27	6.3	79	7.3	-	-	106	6.9
Asfa Kız L.	27	6.3	43	4.0	1	4.5	71	4.6
Küplüce İlk.	45	10.5	87	8.0	3	13.6	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	13	3.0	69	6.3	-	-	82	5.3
Evrin L.	10	2.3	55	5.1	1	4.5	66	4.3
Ayazağa İlk.	38	8.9	90	8.3	6	27.3	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	47	11.0	101	9.3	1	4.5	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	38	8.9	72	6.6	1	4.5	111	7.2
Hasan Tan İlk.	44	10.3	120	11.0	1	4.5	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	29	6.8	83	7.6	2	9.1	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk..	29	6.8	44	4.0	2	9.1	75	4.9
Surp Haç L.	14	3.3	57	5.2	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	18	4.2	55	5.1	2	9.1	75	4.9
Amerikan L.	32	7.5	67	6.2	1	4.5	100	6.5
Belde İstek V. L.	17	4.0	66	6.1	1	4.5	84	5.5
TOPLAM	428	100	1088	100	22	100	1538	

$$\chi^2 = 45.7 \quad SD = 18 \quad P < 0.05$$

Gelir düzeyin düşük aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler aile ile televizyondan öğrendikleri en yüksek oranda çatışan denek grubudur. Mesela bu kategorideki bir okul olan Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan katılan deneklerin %38.7'si aileden öğrendikleri ile aileden öğrendiklerinin çatıştığını belirtmektedir. Bu orana yakın bir oran (%38). muhafazakar aile çocuklarının çoğunlukta olduğu Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım)'nden araştırmaya katılan deneklerde görülmektedir.

Televizyondan öğrendikleri ile aileden öğrendiklerinin çatıştığını en düşük oranda ifade edildiği denek grubu Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım)'nden katılan denekler (%15.9) ile Surp Haç Lisesi (orta kısım)'nden katılan denekler (%19.7). arasında görülmektedir.

3.2.1.6. Televizyon Filmlerindeki Ailelerle Ülkemizdeki Ailelerin Karşılaştırılması

Türkiye'de ailenin uzunca sayılabilecek bir değişim süreci vardır. Geleneksel aile, kısmen çekirdek aileye rastlanmakla birlikte geneli itibariyle çok fonksiyonlu, geniş aile tipinde olup ataerkil nitelikleri ağır basan özellikleri yansıtır. Türkiye'de aile, diğer toplumsal tecrübeye paralel olarak değişmektedir. Türkiye'nin modernleşmesi sürecinde diğer kurumlar gibi aile kurumu da gözle görülür biçimde yapı ve fonksiyon bakımından modernleşmektedir. Bu değişim bir kopuş olarak değerlendirilemez. Çünkü, değişimin her kategorisinde bir önceki durumdan izler bulmak mümkündür. Fakat yine de Türk ailesini modern/çekirdek aile olarak tanımlamak mümkün değildir. Kendisine mahsus biçim ve içeriklerle diğer toplumlardaki ailelerden ayırdedilmesi mümkündür. Araştırma örnekleminin televizyondaki aile ile içinde yaşadığı toplumun ailesi arasında ne tür bir değerlendirmeye sahip olduğunu anlamak üzere bu soru sorulmuştur. Tablo 3.28, bu konuda deneklerin düşüncelerini yansıtmaktadır.

Tablo 3.28 Televizyon Filmlerindeki Ailelerle Ülkemizdeki Ailelerin Karşılaştırılmasına Ait Dağılım

	S	%
TV'dekiler örnek aile	256	16.6
TV'dekiler hoşgörülü	395	25.7
TV'deki aileler problemlili	292	19.0
TV'de bireyler yapmacık	468	30.4
Diğer	73	4.7
Cevap yok	54	3.6
TOPLAM	1.538	100

Televizyondaki okul ile gerçek hayattaki okul mukayesesinde denekler, televizyondaki okulu daha 6zg6rl6k6, daha hoşg6r6l6 ve okul içi ilişkiler bakımından daha olumlu bulmuştu. Ancak televizyondaki ailenin T6rk ailesi ile mukayesesinde televizyondaki ailenin bu oranda olumlulanmadığı g6r6lmektedir. Mesela, araştırmaya katılan deneklerin en b6y6k grubu (%30.4). televizyondaki aile bireylerinin davranışlarını çok yapmacıklı bulduğunu belirtmektedir. Bu değerlendirme de televizyondaki aile g6r6nt6s6n6n kurgulanmışlığının seyirci zihninde yer edinmiş olmasının da rol6 bulunabilir. Fakat her hal6karda denekler bu g6r6nt6y6 ailenin sahip olması gereken içtenlik ve sevecenlikten uzak bir g6r6nt6 olarak değerlendirmektedirler.

Bu soruya cevap veren deneklerin %16.6'lık oranı televizyondaki aileyi 6rnek aile olarak kabul etmektedir. Televizyondaki aileleri daha hoşg6r6l6 bulan deneklerin genel nispi dağılımdaki oranı ise, %25.7'dir. Televizyondaki okulu da denekler daha hoşg6r6l6 bulmuştu. Anlaşılmaktadır ki, orta6đretim gençliği gerek okul, gerekse aile içinde yetişkinlerin daha hoşg6r6l6 olmasını beklemektedir. Bu sebeptendir ki, deneklerde hoşg6r6 meselesi hemen yoğun bir ilgi g6rmektedir.

3.2.1.6.1. Yabancı Ailelerde G6r6len Farklı 6zellikler: Aile Toleransı ve Anne-Baba-ocuk İletišimi

Araştırmaya katılan kız ve erkek deneklerin televizyondaki yabancı ailelerle 6lkemizdeki aileler hakkında yaptığı mukayese Tablo 3.29'da ele alınmıştır.

Tablo 3.29 Kız ve Erkek Deneklerin Yabancı Ailelerle Ülkemizdeki Aileleri Mukayeselerine Ait Dağılım

CİNSİYET	TV'de örnek aile		TV'de hoşgörülü		TV'de aile problemlili		TV'de birey yapmacık		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	149	58.2	158	40.0	132	45.2	230	49.1	29	37.0	25	48.1	723	47.0
Kız	106	41.4	237	60.0	157	53.8	235	50.2	46	63.0	26	50.0	807	52.5
Cevap yok	1	0.4	-	-	3	1.0	3	0.7	-	-	1	1.9	8	0.5
TOPLAM	256	100	395	100	292	100	468	100	75	100	52	100	1538	100

$$\chi^2 = 34.5 \quad SD = 13 \quad P < 0.05$$

Televizyondaki yabancı ailelerle ülkemiz aileleri karşılaştırırken araştırmanın kız ve erkek deneklerinin farklı değerlendirmelere sahip olduğu görülmektedir. Mesela, erkek denekler kız deneklere kıyasla daha yüksek oranda televizyondaki aileleri örnek aile olarak değerlendirirken araştırmanın kız denekleri, erkek deneklerle mukayese edildiğinde daha yüksek oranda televizyondaki yabancı aileleri ülkemiz ailelerinden hoşgörülü kabul etmektedirler. Bu konudaki kız ve erkek deneklerin oransal ifadesi ise şu şekildedir: Erkek deneklerin %20.6'sı, kız deneklerin ise %13.1'i televizyondaki yabancı aileleri örnek aile olarak değerlendirirken, erkek deneklerin %21.9'u, kız deneklerin ise %29.4'ü televizyondaki yabancı aileleri ülkemiz ailelerinden hoşgörülü kabul edilmektedir. Bu verilerden kız deneklerin erkek deneklerden daha fazla oranda yerli ailelere güven duymakla beraber ailelerin iç ilişkilerdeki tutumlarını yabancı ailelere kıyasla daha az hoşgörülü bulmaktadır.

Araştırmaya katılan kız deneklerin yerli aileye güven duymasını destekleyen bir başka değerlendirmesi de televizyondaki yabancı aileleri erkeklerden daha yüksek oranda problemlili olarak görmektedir. Erkek deneklerin %18.3'ü, kız deneklerin ise %19.5'i televizyondaki yabancı aileyi problemlili olarak görmektedir. Deneklerin televizyondaki yabancı aileler konusundaki bir diğer olumsuz değerlendirmesinde ise, erkek deneklerin %31.8'i, kız deneklerin de %29.1'i televizyondaki ailelerde bireyler arası ilişkileri yapmacık bulmaktadır.

3.2.1.7. İyi Bir İnsan Olmada Aile Faktörü

Tablo 3.30 araştırmaya katılan deneklerin cinsiyeti ile iyi bir insan olmakta nelerin etkili olduğu konusundaki düşünceleri arasındaki ilişkiyi yansıtmaktadır.

Tablo 3.30 Deneklerin İyi Bir İnsan Olmada Nelerin Etkili Olduğu Konusundaki Düşüncelerine Ait Dağılım

CİNSİYET	Aile eğitimi		TV prog.		Okul eğitimi		Arkadaş grubu		Dini kitaplar		Örnek kişiler		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	319	42.7	14	42.4	233	54.1	43	48.9	15	50.0	73	52.9	14	30.4	12	48.0	723	47.0
Kız	424	56.8	19	57.6	19.5	45.2	45	51.1	15	50.0	65	47.1	32	69.6	12	48.0	807	52.5
Cevap yok	4	0.5	-	-	3	0.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4.0	8	0.5
TOPLAM	747	100	33	100	431	100	88	100	30	100	138	100	46	100	25	100	1538	100

$\chi^2=34.6$ SD= 11 P<0.05

Araştırmanın bütün deneklerinin aileye önemli fonksiyonlar yüklediğini daha önce belirtilmiştir. Bilhassa hangi davranışın doğru olduğu hususunda kime inanır sorusuna bütün deneklerin ağırlıklı çoğunluğu aile olarak cevaplandırmışlardır. Benzer bir durum iyi bir insan olarak yetişmekte nelerin etkili olduğuna deneklerin verdiği cevaplarda da görülmektedir. Hem erkek, hem de kız denek gruplarında en yüksek oranda iyi bir insan olarak yetişmekte aile eğitiminin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, aile eğitiminin bu konudaki belirleyiciliğine araştırmanın kız denekleri daha yüksek bir oranla öncelik tanımaktadırlar. Erkek deneklerin %44.1'i, buna karşılık kız deneklerin %52.5'i aile eğitiminin iyi bir insan olarak yetişmekteki belirleyiciliğini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan denekler ikinci sırada iyi bir insan yetişmesinde etkili olacağını düşündüğü unsur okul eğitimidir. Ancak okul eğitiminin belirleyiciliğine erkek denekler kız deneklerden daha fazla öncelik tanımaktadırlar. Erkek deneklerin %32.2'lik bölümü iyi bir insanın yetişmesinde okuldaki eğitimin etkili olduğuna inandığını belirtirken, kız deneklerin %24.2'si okul eğitiminin etkisine inandığını ifade etmiştir.

Bu ilişki biçiminden araştırmaya katılan kız denekler aileye daha fazla güven duymakta, erkek denekler ise aile kadar olmazsa da kız deneklerden daha yüksek oranda okul eğitiminin belirleyiciliğine öncelik vermektedirler.

3.2.1.7.1. Babanın Eğitim Durumu ve Babaya Yüklenen Misyon

Yapılan χ^2 testinde araştırmaya katılan deneklerin babalarının eğitim durumu ile iyi bir insan olarak yetişmede etkili olan faktörler hakkındaki düşünceleri arasında anlamlılık düzeyinde ($P<0.05$) bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu iki değişken arasındaki ilişki Tablo 3.31'de ele alınmıştır.

Tablo 3.31 Babanın Eğitim Durumu ile Babaya Yüklenen Misyon Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Aile eğitimi	269	55.6	156	48.8	128	45.7	173	44.0	10	32.3	1	14.3	10	43.5	747	48.6
TV programı	13	2.7	4	1.3	9	3.2	7	1.8	-	-	-	-	-	-	33	2.1
Okul eğitimi	103	21.3	94	29.4	81	28.9	128	32.6	10	32.3	4	57.1	11	47.8	431	28.0
Arkadaş grubu	36	7.4	20	6.3	18	6.4	13	3.3	-	-	1	14.3	-	-	88	5.7
Dini kitaplar	6	1.2	8	2.5	5	1.8	10	2.5	-	-	1	14.3	-	-	30	2.0
Örnek kişiler	34	7.0	27	8.4	28	10.0	41	10.4	8	25.8	-	-	-	-	138	9.0
Diğer	16	3.3	5	1.6	4	1.4	18	4.6	3	9.7	-	-	-	-	46	3.0
Cevap yok	7	1.4	6	1.9	7	2.5	3	0.8	-	-	-	-	2	8.7	25	1.6
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 92.32$ sd = 42 P < 0.05

Daha önce deneklerin doğru ve yanlışın tespit mercii olarak aileye tanınan öncelik, iyi bir insan olarak yetişmede etkili faktörler arasında da bütün denek grupları arasında aileye öncelikli olarak yer verilmektedir. Ancak ailenin bu konudaki belirleyici rolüne olan inanç, deneklerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Mesela, babasının eğitim düzeyi en düşük denek grubu aileye bu hususta en az öncelik tanıyan denek grubudur. İyi bir insanın yetişmesinde en yüksek oranda aileye öncelik tanıyan denek grubu, babası üniversite mezunu olan denek grubudur.

Aileden sonra, bütün denek grupları iyi bir insanın yetişmesinde okul eğitiminin önemli olduğuna inanmaktadırlar. Ancak, deneklerin babalarının eğitim durumu ile aileye tanınan önceliğin aksine, deneklerin babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe iyi bir insan yetiştirmede okulun etkisine olan inanç azalmaktadır. Mesela, babası üniversite mezunu deneklerin %21.3'ü iyi bir insan yetiştirmede okulun belirleyici etkisi olduğunu düşünürken, babası ilkökul mezunu deneklerin %32.6'sı okulun bu konudaki belirleyiciliğine vurgu yapmıştır. Örnek kişilerin iyi bir insan yetiştirmedeki etkisine babasının eğitim düzeyi düşük ailelerin çocukları inanmaktadır. Buna mukabil, arkadaş grubunun etkisi olduğuna babasının eğitim düzeyi yüksek denekler daha çok inanmaktadırlar. TV programları ve dini kitapların bu konudaki etkisi bütün denek gruplarında düşük ve birbirine yakın oranlarda görülmektedir. Dolayısıyla, iyi insan yetiştirmede insan unsurunun dolaysız biçimde dahil olduğu unsurlar daha etkili kabul edilmektedir.

3.2.1.8. Babanın Eğitim Durumu ve Popüler Meslekler

Medyanın diğer birçok etkileyici faktör arasında çocuğu etkilemede bir üstünlüğü olduğu muhakkaktır. Medya ise daha ziyade popüler alanları öne çıkardığı için çocukları bu istikamette etkilemektedir. Ailenin de meslek tercihinde önemli bir etkisinin olacağı beklenebilir. Bu itibarla, babanın eğitim durumu ile deneklerin meslek tercihi arasındaki ilişkiyi anlamak üzere Tablo 3.32 hazırlanmıştır.

Tablo 3.32 Babanın Eğitim Durumu ile
Deneklerin Meslek Seçimi Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

	Üniversite		Lise		Ortaokul		İlkokul		Okur- yazar		Okur- yazar değil		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Sporcu	71	14.7	51	15.9	36	12.9	54	13.7	6	19.4	-	-	3	13.0	221	14.4
Subay	14	2.9	20	6.3	21	7.5	25	6.4	1	3.2	-	-	4	17.5	85	5.5
İşadamı	60	12.4	32	10.0	26	9.3	32	8.1	4	12.9	-	-	-	-	154	10.0
Doktor	83	17.1	57	17.8	57	20.4	73	18.6	5	16.1	-	-	5	21.7	280	18.2
Dinadamı	6	1.2	2	0.6	6	2.1	7	1.8	2	6.5	-	-	-	-	23	1.5
Spiker	20	4.1	15	4.7	14	5.0	17	4.3	1	3.2	-	-	1	4.3	68	4.4
Mühendis	47	9.7	29	9.1	26	9.3	33	8.4	2	6.5	3	42.8	3	13.0	143	9.3
Şarkıcı	7	1.4	10	3.1	5	1.8	5	1.3	1	3.2	-	-	1	4.3	29	1.9
Politikacı	25	5.2	4	1.3	4	1.4	6	1.5	1	3.2	1	14.3	1	4.3	42	2.7
Yazar-Şair	29	6.0	33	10.3	29	10.4	39	9.9	2	6.5	1	14.3	2	8.8	135	8.8
Öğretmen	38	7.9	25	7.8	33	11.8	58	14.8	3	9.7	1	14.3	2	8.8	160	10.4
Diğer	72	14.9	40	12.5	18	6.4	40	10.2	3	9.6	1	14.3	1	4.3	175	11.4
Cevap yok	12	2.4	2	0.6	5	1.7	4	1.0	-	-	-	-	-	-	23	1.5
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$$\chi^2 = 45.3 \quad SD = 22 \quad P < 0.05$$

Babası üniversite mezunu olan denekler açısından popüler mesleklerin sayısal ve oransal bakımdan diğer deneklerle mukayese edildiğinde en çok tercih edilen ve saygınlık getireceğine inanılan bir meslek grubu olduğu görülmektedir. Mesela, bu kategorideki deneklerin %14.7'si sporcu olmayı tercih etmektedir. Bu deneklerin spiker ve şarkıcılık meslekleri tercih edenlerini de ilave ettiğimizde popüler mesleklere yönelen babası üniversite mezunu deneklerin oranı %20'nin üzerine çıkmaktadır. Aynı mesleği tercih etme oranı babalarının eğitim düzeyi düştükçe gerilemektedir. Babası üniversite mezunu deneklerin belirgin şekilde tercih ettikleri diğer meslekler de doktorluk (%17.1) ve işadamlığı (%12.4)'dir. Bu denek grubunda öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin oranı %7.9 ile önemli bir yekun oluşturmaktadır.

Babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan denekler birinci sırada doktorluğu saygın bir meslek olarak görmektedirler. Bu kategorideki deneklerin söz konusu mesleği tercih oranları sırası ile %18.6, %20.4 ve %17.8'dir. Bu denek grubunda ikinci sırada tercih

edilen meslek sporculuktur. Babası ilkokul mezunu deneklerde sporcu olmayı tercih etme oranı %13.7.ortaokul mezunlarında %12.9 ve lise mezunlarında %15.9'dur. Babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu denekler üçüncü sırada %14.8, %11.8 ve %7.8 oranlarıyla öğretmenlik mesleğini tercih etmektedirler. Bu veriler babasının eğitim düzeyi düşük deneklerin, babası daha eğitilmiş deneklere kıyasla öğretmenliği daha çok tercih ettiğini göstermektedir. Babası ilkokul, ortaokul ve lise mezunu deneklerin tercih ettiği meslekler arasında yazarlık ve şairliğin oransal bakımdan dördüncü sırada yer alması dikkat çekici bir başka husustur.

3.2.1.9. Doğru ve Yanlış Konusunda Aileye Güven

Geçen yüzyılda aile kurumu üzerine birçok söz söylendi ve çok sayıda tartışma yapıldı. Kimileri modern toplumlarda ailenin bireyin tam manasıyla özgürleşmesini engellediğini ifade etmişlerdir. Yeteri kadar özgür olmayan bireylerin üretimde verimliliği yakalayamayacağı vurgulanmış, özgür bireylerin oluşması için ailenin ortadan kalkması gereği savunulmuştur (Kongar, 1986: 25). Kimileri de ailenin sanayileşen toplumlarda evrimde olduğunu, ailenin dışında gelişen sosyal örgütlerin, ailenin görevlerini üzerine almasıyla bu kurumun varlığına duyulan ihtiyacın süreç içinde ortadan kalkacağı savunulmuştur (Gökçe, 1991: 220). Aile konusunda daha iyimser görüş sahipleri ise kentleşme/modernleşmeye paralel olarak ailenin fonksiyonlarında azalma olacağını, çünkü geleneksel toplumda aile tarafından yerine getirilen birçok fonksiyonun modern toplumda kurumlara devredildiğini belirtmektedirler. Modern aile fonksiyonlarının geleneksel aileye kıyasla oldukça daraldığından kuşku yoktur. Modern toplumda aile iktisadî, dinî ve siyasî fonksiyonlarını önemli ölçüde kaybetmiş, buna mukabil mikro sosyolojik seviyede önemli fonksiyonlar ifa etmeye devam etmektedir. Bu fonksiyonların başında da bireyin sosyalleştirilmesi fonksiyonu ile yetişkin bireyleri istikrara kavuşturacak, duygusal hayatlarının dengeye kavuşturulması fonksiyonudur (Meriç Yazan, 1991: 461-463). Böylece köy-kent, geleneksel-modern veya küçük-büyük hangi kategoride ele alınırsa alınsın bireyin evreninde ailenin başka bir kurumla mukayese götürmeyecek oranda bağlılık ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkinin en tabii sonuçlarından birisi de bireylerin değer yargısı belirlemede aileye öncelik vermeleri ve en fazla aile

kurumuna güven duymalarıdır.

Araştırmaya katılan denekler, bir davranışın doğruluğu veya yanlışlığı hususunda kimlere en çok güvendikleri sorusunu, Tablo 3.33’de gösterildiği biçimde yanıtlamışlardır.

Tablo 3.33 Deneklerin Doğru ve Yanlış Konusunda En çok Kime ve Neye Güvendiklerine Ait Dağılım

EN GÜVENİLEN	S	%
Ailesine	1.210	78.7
Din adamlarına	33	2.1
Öğretmenine	114	7.4
Televizyona	15	1.0
Arkadaşlarına	84	5.5
Ders kitaplarına	54	3.5
Cevap yok	28	1.8
TOPLAM	1.538	100

Tablodan belirgin biçimde görüldüğü gibi, araştırmaya katılan denekler bir davranışın doğru veya yanlış olması konusunda en çok aileye inanmaktadırlar. Aileye inananların oranı genel nispi dağılımın ağırlıklı çoğunluğunu oluşturarak %78.7’ye kadar çıkmaktadır. Ailenin bu kadar büyük bir çoğunluk tarafından bu derece önemli bir konuda öncelikli konumda düşünülmesi, Türkiye’de geleneksel yapıların hangi kanalla sürdürüldüğü hususunda da önemli ipuçları vermektedir. Anlaşılmaktadır ki birey, birçok başka unsurdan da etkilenmekle beraber, hiçbirine kendisini aileye teslim ettiği kadar karşılıksız teslim etmemektedir.

Deneklerin doğru veya yanlış tespiti konusunda aileden sonra en çok öğretmenlerine inandıklarını bildirmişlerdir. Öğretmenlerine inandıklarını belirtenlerin genel nispi dağılımdaki oranı %7.4 kadardır. Öğretmenin aileden sonra ikinci sırada inanılan öge olması da toplumsal gerçeklerimiz açısından anlaşılır bir şeydir. Toplumsal kabullerimiz arasında okul ikinci bir ev ve öğretmen manevi anne ve baba konumundadır. Yetişme çağındaki bireyin sosyalleşmesi ve değer inşasında öğretmen önemli roller ifa etmektedir.

Bu dönemlerde çocuk için öğretmen en ideal tipler arasında yer alır.

Araştırmaya katılan deneklerin üçüncü sıradaki tercihi arkadaşlardır. Bilindiği gibi bu yaş grubundaki kişiler için arkadaş grubunda önemli bir unsurdur. Arkadaşlarına inandığını belirten deneklerin genel nispi dağılımdaki oranı %5.5 kadardır. Aynı kuşak üzerinde etkisi tartışmasız çok büyük olan televizyonun bu bağlamda denekler tarafından çok düşük oranda değer yargılarını belirleyen bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Deneklerden sadece %1'i bir davranışın doğru mu, yanlış mı olduğu konusunda televizyona inandığını belirtmektedir. Bu oran aynı zamanda diğer bütün seçenekler içerisinde de en düşük orandır. Böylece televizyonun bireyleri etkilemede gösterdiği performansı, inandırıcı ve güvenilir olmakta gösteremediği anlaşılmaktadır. Araştırma sonucunun bu şekilde çıkması anne ve baba adına son derece sevindiricidir. Türk aile yapısını sarsmaya yönelik çabalar büyük ölçüde sonuçsuz kalmıştır.

3.2.1.9.1. Ailenin Eğitim Durumu ve Aileye Güven İlişkisi

Daha önce bütün deneklerin bu konuda aileye tartışmasız en yüksek oranda bir öncelik verdikleri belirtilmişti. Tablo 3.34, annenin eğitim durumuna bağlı olarak deneklerin bu konudaki kanaatlerinin nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Tablo 3.34 Ailenin Eğitim Durumu ile Deneklerin Aileye Güven İlişisine Dair Dağılım

Annelerin Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ailesine	205	84.0	341	81.8	171	80.3	383	76.4	33	71.7	66	66.7	11	61.1	1210	78.7
Din adamlarına	1	0.4	7	1.7	3	1.4	18	3.6	2	4.3	2	2.0	-	-	33	2.1
Öğretmenine	5	2.0	20	4.8	17	8.0	45	9.0	5	10.9	21	21.2	1	5.6	114	7.4
TV'ye	3	1.3	4	1.0	3	1.4	3	0.6	2	4.3	-	-	-	-	15	1.0
Arkadaşlarına	22	9.0	29	7.0	9	4.2	17	3.4	1	2.2	3	3.0	3	16.7	84	5.5
Ders kitaplarına	3	1.3	13	3.1	7	3.3	27	5.4	1	2.2	3	3.0	-	-	54	3.5
Cevap yok	5	2.0	3	0.6	3	1.4	8	1.6	2	4.3	4	4.1	3	16.7	28	1.8
TOPLAM	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100
Babaların Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ailesine	402	83.1	252	78.8	217	77.5	299	76.1	20	64.5	4	57.1	16	69.6	1210	78.7
Din adamlarına	10	2.1	5	1.6	8	2.9	10	2.5	-	-	-	-	-	-	33	2.1
Öğretmenine	12	2.5	25	7.8	25	8.9	43	10.9	7	22.5	2	28.6	-	-	114	7.4
TV'ye	7	1.4	5	1.6	3	1.1	-	-	-	-	-	-	-	-	15	1.0
Arkadaşlarına	38	7.9	19	5.9	9	3.2	13	3.3	1	3.2	-	-	4	17.4	84	5.5
Ders kitaplarına	7	1.4	11	3.4	14	5.0	19	4.8	2	6.5	1	14.3	-	-	54	3.5
Cevap yok	8	1.6	3	0.9	4	1.4	9	2.4	1	3.2	-	-	3	13.0	28	1.8
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 101.27$ sd = 36 P < 0.05

Tabloda da görüldüğü gibi, annenin eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak araştırmaya katılan deneklerin bir davranışın doğruluğu veya yanlışlığı konusunda aileye öncelik vermesinin aritmetik olarak arttığı görülmektedir. Mesela, annesi okur-yazar olmayan deneklerde, ailenin doğru-yanlış tespitindeki belirleyiciliğine atıf yapan deneklerin oranı %66.7 iken, bu kanaat annesi üniversite mezunu deneklerde %84'e kadar çıkmaktadır. Bu ilişki biçimi modern toplumun ilişki biçimleri içinde oldukça önemlidir. Çünkü modern toplumda yüz yüze ilişkiler alabildiğine sınırlandırıldığı için, başka kurumlara karşı olabilecek güven duygusu ancak rasyonel bir esasa göre gerçekleşir. Bunun haricinde bir güvenilirlik ilişkisi düşünülemez. Bu sebeple, eğitim düzeyinin yükselmesinin modernleştirici etkisi dikkate alındığında modern toplumda birincil ilişkilerin sürdürüldüğü kurumların başında yer alan aileye bu denek gruplarında daha yüksek oranda öncelik tanınmaktadır.

Araştırmaya katılan deneklerin aile dışındaki unsurlarca davranışların doğruluğu ve yanlışlığını belirlemedeki etkisine verdikleri cevaplar yukarıdaki açıklamaları doğrulamaktadır. Çünkü, annesinin eğitim düzeyi düşük deneklerin aile dışındaki unsurlara, annesinin eğitim düzeyi yüksek deneklerden daha yüksek oranda yer vermektedir. Mesela, öğretmenlerin doğru ve yanlış davranışlarda belirleyici olduğuna inanma bakımından annesi üniversite mezunu deneklerin %2'si görüş belirtirken, bu oran annesi ilköğretim mezunu deneklerde %9'a, annesi sadece okur-yazar olan deneklerde %10.9'a kadar çıkmaktadır.

Annenin eğitim durumunda rastlanan tutumlara babanın eğitim durumu değişkeni bakımından da yaklaşık tutumlar gözlenmektedir. Babasının eğitim düzeyi yüksek denekler %83.1 nisbetinde aileyi, doğru ve yanlışın inanılacak mercii olarak değerlendirirken, deneklerin babasının eğitiminin düşmesine paralel olarak aileye olan inanç da azalmakta ve babasının eğitim düzeyi en düşük denek grubunda %57.1'e gerilemektedir. Buna karşılık öğretmene, bu konudaki inanç tersine gelişmektedir. Mesela, babası üniversite mezunu deneklerin sadece %2.5'i öğretmene doğru veya yanlışın tespitinde belirleyici olma rolü verilirken, eğitim düzeyi en düşük denek grubunda bu konuda öğretmene olan inanılabilirlik %28.6'ya kadar çıkmaktadır.

3.2.1.9.2. Aileye Güvende Cinsiyet Faktörü

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırmaya katılan deneklerin cinsiyeti ile davranışlarının doğruluk ve yanlışlığı konusunda inandığı kişiler ilişkisinde $P < 0.05$ aralığında bir anlamlılığın olduğu görülmüştür. Tablo 3.35 bu ilişkiyi göstermektedir.

3.35 Deneklerin Cinsiyeti ile Aileye Güven İlişkisine Ait Dağılım

	Ailesi		Din adamları		Öğretmeni		TV		Arkadaşları		Ders kitapları		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	552	45.6	25	75.8	58	50.9	5	33.3	32	38.1	30	55.6	21	75.0	723	47.0
Kız	652	53.9	8	24.2	56	49.1	10	56.7	50	59.5	24	44.4	7	25.0	807	52.5
Cevap yok	6	0.5	-	-	-	-	-	-	2	2.4	-	-	-	-	8	0.5
TOPLAM	210	100	33	100	114	100	15	100	84	100	54	100	28	100	1538	100

$$\chi^2 = 20.8 \quad SD = 10 \quad P < 0.05$$

Araştırmanın hem erkek, hem de kız denekler için davranışların değer hükümlerini belirlemede ailenin açık üstünlüğü ortadadır. Bununla birlikte kendi içinde denekler oransal bakımdan farklılaşmaktadırlar. Mesela kız denekler erkeklere göre ailelerin davranışlara ilişkin değer hükümlerini belirlemede daha etkili olduğuna inanmaktadırlar. Erkek deneklerin %78.3'lük oranı, kız deneklerin ise %80.8'lik oranı bir davranışın doğru veya yanlış olduğu konusunda aileye inandığını belirtmektedir. Kız çocukları sosyo-kültürel pozisyonları itibarıyla aileye daha yakındırlar. Erkek çocuklar ise zamanlarının ve sosyal ilişkilerinin daha azını aile ile paylaşmaktadırlar.

Araştırmanın kız denekleri küçük nisbetlerle de olsa televizyonun (%11.2) ve arkadaşlarının (%6.2) davranışların dayandığı değer hükümlerini oluşturmada erkeklerden daha yüksek oranda inanmaktadır. Buna karşılık araştırmanın erkek denekleri, din adamları (%3.5), öğretmenler (%8) ve ders kitaplarının (%4.1) davranışların doğruluk ve yanlışlığı konusunda etkili olduğuna kızlardan daha fazla inanmaktadırlar.

3.2.2. Okul ve Televizyon

3.2.2.1. Sosyalleşme Sürecinde Okul ve Televizyon

Daha önce Tablo 3.33’de, “bir davranışın doğru ya da yanlış olduğu hususunda kime inanırsınız” sorusuna deneklerin verdiği cevaplarda ailenin belirgin biçimde öne çıktığı görülmüştü. Tablo 3.36 topluma faydalı iyi bir insan olmamızda nelerin daha çok etkili olduğu konusunda deneklerin verdiği cevapları göstermektedir.

Tablo 3.36 İyi Bir İnsan Olmada Etken Olan Faktörlerin Deneklere Göre Dağılımı

İYİ BİR İNSAN OLMADA ETKENLER	S	%
Aile eğitimi	747	48.6
TV programları	33	2.1
Okul eğitimi	431	28.0
Arkadaş grubu	88	5.7
Dini kitaplar	30	2.0
Örnek kişiler	138	9.0
Cevap yok	71	4.6
TOPLAM	1.538	100

Deneklerin en büyük grubu, iyi bir insan yetişmesinde en büyük etkinin ailede verilen eğitimle mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu görüşte olan deneklerin genel nispi dağılımdaki oranı %48.6’dır. Daha önce deneklerin davranışların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda aileyi %78.7 oranında öne çıkarmalarının, bu konuda oldukça geriye düştüğü görülmektedir. Burada eğitim konusunda aileye alternatif olabilecek başka kurumların denekler tarafından daha çok gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu kurum da doğal olarak okuldur. Davranışların doğruluğu ve yanlışlığı hususunda okulun öğrettiklerine öncelikle inandığını belirten deneklerin oranı %7.4 iken, faydalı bir insan yetiştirmede okuldaki eğitimin etkisine inanan deneklerin oranı yaklaşık beş misli artarak %28 oranına çıkmaktadır. Sıralamada bir değişiklik olmasa da oransal değişimlerde önemli farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Denekler model tiplerinde iyi ve faydalı insan yetişmesinde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu görüşte olanların oranı %9 nisbetindedir. Buna karşılık, faydalı ve iyi insan yetiştirmede en az etkisi olduğuna inanılan iki unsur dinî kitaplar ve vaazlar ile televizyondur. Bu iki unsurun etkili olduğunu düşünen deneklerin genel nispi dağılımdaki oranı %2 ve %2.1'dir.

3.2.2.2. Televizyon Seyretme Nedenlerinde Okul Faktörü

Bu iki değişken arasındaki ilişki $P < 0.05$ aralığında anlamlı bulunmuş olup, Tablo 3.37'de ele alınmıştır.

Tablo 3.37 Televizyon Seyretme Nedenleri ile Okul Faktörü Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

TV İZLEME NEDENLERİ	Arkadaş olmaması		Oyun ortamı yok		Anne-Baba ilgisizliği		Gezme imkansızlığı		TV Oturma odasında		Hayal dünyayı geliştirir		TV izlemeyi sevdiğinden		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
OKULLAR	15	9.2	6	3.5	2	7.1	10	5.7	21	8.2	13	8.1	21	5.9	16	8.9	2	4.1	106	6.9
Resneli Niyazibey İlk.	13	8.0	8	4.6	2	7.1	8	4.5	10	3.9	4	2.5	18	5.1	4	2.2	4	8.2	71	4.6
Asfa Kız L.	20	12.3	13	7.5	1	3.6	17	9.7	18	7.1	9	5.6	32	9.1	19	10.6	6	12.2	135	8.8
Küplüce İlk.	3	1.8	3	1.7	1	3.6	4	2.3	21	8.2	10	6.2	30	8.5	6	3.3	4	8.2	82	5.3
NotreDame deSion L.	1	0.6	11	6.4	3	10.7	4	2.3	9	3.5	7	4.3	25	7.1	2	1.1	4	8.2	66	4.3
Evrım L.	11	6.7	16	9.2	1	3.6	25	14.2	20	7.8	13	8.1	18	5.1	25	13.9	5	10.2	134	8.7
Ayazağa İlk.	10	6.1	14	8.1	1	3.6	18	10.2	24	9.4	19	11.8	38	10.8	25	13.9	-	-	149	9.7
Nülüfer Hatun İlk.	11	6.7	20	11.6	9	32.1	15	8.5	18	7.1	10	6.2	11	3.1	14	7.8	3	6.1	111	7.2
İzzetpaşa İlk.	27	16.6	23	13.3	2	7.1	19	10.8	23	9	19	11.8	28	7.9	18	10.0	6	12.2	165	10.7
Hasan Tan İlk.	9	5.5	6	3.5	2	7.1	15	8.5	17	6.7	16	9.9	33	9.3	14	7.8	2	4.1	114	7.4
Şemsipaşa İlk.	5	3.1	9	5.2	1	3.6	11	6.3	19	7.5	5	3.1	10	2.8	14	7.8	1	2.0	75	4.9
Ali Nihat Tarlan İlk.	12	7.4	7	4.0	1	3.6	10	5.7	13	5.1	4	2.5	15	4.2	8	4.4	1	2.0	71	4.6
Surp Haç L.	9	5.5	10	5.8	1	3.6	6	3.4	12	4.7	9	5.6	16	4.5	9	5.0	3	6.1	75	4.9
Bogaziçi L.	10	6.1	19	11.0	-	-	9	5.1	16	6.3	12	7.5	28	7.9	5	2.8	1	2.0	100	6.5
Amerikan L.	7	4.3	8	4.6	1	3.6	5	2.8	14	5.5	11	6.8	30	8.5	1	0.6	7	14.3	84	5.5
Belde İstek V. L.	163	100	173	100	28	100	176	100	255	100	161	100	353	100	180	100	49	100	1538	100

$\chi^2 = 221.80$ sd = 112 P<0.05

Çocuk ile televizyon arasındaki ilişki, genellikle başka ilgi araçlarının sayısı ve etkisi azaldıkça artacaktır. Bu sebeple yaşadığı sosyal çevre ev dışında farklı uğraşlar edinme imkanı bulan çocuklar, genellikle televizyona karşı daha az ilgili olmaktadır. Buna karşılık zamanının büyük bölümünü ev ortamında geçiren çocuklar için televizyon en cazip oyuncak durumundadır. Bunun içindir ki, araştırma örneklemini kapsamındaki varlık düzeyleri düşük aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler, televizyon seyretmeye sebep olan faktörler arasında televizyon seyretmeyi sevmek gerekçesini düşük nisbetlerde ifade ederken, varlıklı aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılanlar en yüksek nisbetlerde bu gerekçeyi dile getirmişlerdir. Mesela, Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu öğrencilerinin %13.3'lük, İzzet Paşa İlköğretim Okulu öğrencilerinin %9.9'luk ve Resneli Niyazi Bey İlköğretim Okulu öğrencilerinin %19.8'i televizyon seyretmeyi sevdiği için seyrettiğini belirtirken, bu konuda Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım)'nden araştırmaya katılan deneklerin %36.6'sı, Evrim Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %37.9'u, Belde İstek V. Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %35.7'si televizyon seyretmeyi sevdiği için seyrettiğini belirtmiştir. Varlıklı aileler kentleşmenin geliştiği bölgelerde yaşadığı ve çocuklarının öğrencilik dışında başka uğraşları olmadığı varsayılırsa, bu ailelerin çocuklarının evde daha çok televizyon başında kalmaları anlaşılır bir durumdur. Oysa, gelir düzeyi düşük ailelerin çocukları kentleşmenin tamamlanmadığı ve geleneksel sosyal çevrenin ağırlığını hissettirdiği bölgelerde yaşadıkları için zamanlarının önemli bölümünü bu sosyal çevre içinde ve başka faaliyetlerle geçirme imkanı bulabilmektedirler. Öte yandan, bu ailelerin çocuklarının önemli bir bölümü aile bütçesine katkıda bulunmak için, okul dışındaki zamanlarının bir kısmını çeşitli işlerde çalışarak geçirmektedirler. Böylece çocukların televizyonla ilişkileri asgari düzeye inmektedir.

Varlıklı aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler diğerleri ile mukayese edildiğinde televizyon seyretme sebepleri arasında televizyona daha fazla olumlu fonksiyon yüklemenin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Mesela, gelir düzeyi düşük aile çocuklarının devam ettiği okullardan Küplüce İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan deneklerin %6.7'si, İzzet Paşa İlköğretim Okulu'ndan katılanların %9'u ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan katılanların %6.7'si hayal dünyasını geliştirdiği için

televizyon seyrettiğini belirtirken, özel okullardan katılan deneklerin genellikle %10 ile %15 arasında değişen nisbetlerde söz konusu gerekçe ile televizyon seyrettiğini ifade etmektedirler.

Televizyonun çok seyredilmesine sebep olan faktörler arasında televizyonun oturma odasında yer alması ile yakından ilgilidir. Televizyonun oturma odasında bulunması sebebi ile seyreden denekler, gelir düzeyi düşük ailelerden gelen çocuklardır. İkamet mekanının yetersizliği fakir ailelerde ders çalışan çocuklar için ayrı bir oda hazırlanmasını güçleştirdiği bilinen bir husustur. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının televizyon seyretmesine sebep olan faktörler arasında öne çıkan diğer bir gerekçe de gezme imkanının sınırlılığıdır. Bütün denek gruplarında anne-baba ilgisizliği oldukça düşük oranlara sahiptir. Arkadaş yokluğu sebebi ile televizyon seyretme oranları bakımından hem özel, hem devlet, hem sosyo-ekonomik düzeyi yüksek, hem düşük deneklerin okuduğu okul öğrenciler arasında belirgin bir farklılık göstermemektedir.

3.2.2.3. Davranışların Değerlendirilmesinde Okul Faktörü

İstanbul geneli ve araştırmanın özelinde yer alan okulların öğrenci tablosu, aynı zamanda farklı sosyo-kültürel yapıları temsil eder. Farklı sosyo-kültürel yapıların beslendiği farklı değer ölçülerinin de olacağı tabiidir. Bu tesbitten hareketle araştırmaya katılan deneklerin okudukları okullar ile doğru ve yanlış konusunda kime inandığı meselesi arasında bir ilişkinin olacağı düşünülerek χ^2 testine başvurulmuştur. χ^2 çözümlemesinde ilgili değişkenler arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu ilişki Tablo 3.38'de ele alınmıştır.

Tablo 3.38 Doğru ve Yanlış Davranışların Değerlendirilmesi ile Deneklerin Okudukları Okullar Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

	Ailesine		Din adamlarına		Öğretmenine		Televizyona		Arkadaşlarına		Ders kitaplarına		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
OKULLAR																
Resneli Niyazibey İlk.	84	6.9	4	12.1	10	8.8	-	-	2	2.4	4	7.4	2	7.1	106	6.9
Asfa Kız L.	53	4.4	6	18.2	3	2.6	3	20.0	4	4.8	1	1.9	1	3.6	71	4.6
Kaplıca İlk.	108	8.9	6	18.2	11	9.6	1	6.7	2	2.4	5	9.3	2	7.1	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	66	5.5	-	-	1	0.9	1	6.7	12	14.3	2	3.7	-	-	82	5.3
Evrin L.	55	4.5	-	-	2	1.8	1	6.7	6	7.1	2	3.7	-	-	66	4.3
Ayazağa L.	93	7.7	8	24.2	13	11.4	1	6.7	6	7.1	8	14.8	5	17.9	134	8.7
Nülüfer Hatun İlk.	111	9.2	2	6.1	19	16.7	1	6.7	8	9.5	8	14.8	-	-	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	74	6.1	-	-	19	16.7	1	6.7	3	3.6	11	20.4	3	10.7	111	7.2
Hasan Tan İlk.	140	11.6	3	9.1	10	8.8	1	6.7	6	7.1	3	5.6	2	7.1	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	96	7.9	-	-	5	4.4	-	-	9	10.7	2	3.7	2	7.1	114	7.4
Ali Nihat Tarian İlk.	63	5.2	1	3.0	9	7.9	-	-	1	1.2	-	-	1	3.6	75	4.9
Surp Həç L.	52	4.3	1	3.0	9	7.9	-	-	5	6.0	4	7.4	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	66	5.5	-	-	-	-	2	13.3	4	4.8	1	1.9	2	7.1	75	4.9
Amerikan LI	84	6.9	-	-	-	-	1	6.7	13	15.5	1	1.9	1	3.6	100	6.5
Belde İstek V. L.	65	5.4	2	6.1	3	2.6	2	13.3	3	3.6	2	3.7	7	25.0	84	5.5
TOPLAM	1210	100	33	100	114	100	15	100	84	100	54	100	28	100	1538	100

$\chi^2 = 208.35$ sd = 84 P < 0.05

Bütün denek grupları için doğru ve yanlış tespit konusunda ailenin inanırlılığı tartışmasız şekilde birinci sırada yer almaktadır. Ama yine de bütün denek grupları arasında aileyi en düşük oranda dile getirenler %66.7'lik oran ile İzzet Paşa İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan deneklerdir. Bu okul şehrin kenar semtlerinde birinde yer alan ve daha ziyade düşük gelir grubundaki ailelerin çocuklarının devam ettiği bir okuldur. Aynı okul öğrencileri bir davranışın doğruluğu ve yanlışlığı konusunda en yüksek oranda öğretmene inandığını belirten denek grubudur. Bu okuldan katılan öğrencilerin %17.1'i öğretmene inandığını belirtmektedir. Bu konuda öğretmene hiçbir kimsenin inanç belirtisinde bulunmadığı denek grubu Boğaziçi ve Amerikan Lisesi (orta kısım) öğrencilerinin yer aldığı gruplardır.

Araştırmanın konusu açısından önem taşıyan bir husus da deneklerin televizyona duydukları inançtır. Diğer unsurlarla mukayese edildiğinde televizyon, davranışların doğruluğu ve yanlışlığı hususunda en az güvenilen kurum durumundadır.

3.2.2.4. İyi İnsan Olmaya Etki Eden Faktörler ve Okullara Göre Dağılımı

χ^2 çözümlemesi sonucunda, araştırmaya katılan deneklerin okudukları okullar ile iyi bir insan olarak yetişmede etkili olan faktörler konusundaki düşünceleri arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlılık olduğu anlaşılmıştır. Tablo 3.39 bu ilişkiyi ele almaktadır.

Tablo 3.39 İyi İnsan Olmaya Etki Eden Faktörler ile Deneklerin Okudukları Okullar Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

	Aile eğitimi		TV programı		Okul eğitimi		Arkadaş grubu		Dini kitaplar		Örnek kişiler		Diğer		Cevap yok		TOPLAM		
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
OKULLAR																			
Resneli Niyazibey İlk.	43	5.8	2	6.1	40	9.3	7	8.0	1	3.3	8	5.8	4	8.7	1	4.0	106	6.9	
Asfa Kız L.	37	5.0	4	12.1	7	1.6	5	5.7	10	33.3	8	5.8	-	-	-	-	71	4.6	
Küplüce L.	59	7.9	4	12.1	45	10.4	6	6.8	4	13.3	13	9.4	4	8.7	-	-	135	8.8	
NoireDame de Sion L.	46	6.2	4	12.1	11	2.6	10	11.4	1	3.3	5	3.6	3	6.5	2	8.0	82	5.3	
Evrin L.	35	4.7	2	6.1	14	3.2	5	5.7	1	3.3	3	2.2	4	8.7	2	8.0	66	4.3	
Ayazağa İlk.	57	7.6	3	9.1	45	10.4	5	5.7	4	13.3	12	8.7	2	4.3	6	24.0	134	8.7	
Nühtifer Hatun İlk.	80	10.7	1	3.0	41	9.5	5	5.7	3	10.0	12	8.7	5	10.9	2	8.0	149	9.7	
İzzetpaşa İlk.	35	4.7	5	15.2	39	9.0	2	2.3	-	-	21	15.2	9	19.6	-	-	111	7.2	
Hasan Tan İlk.	88	11.8	-	-	53	12.3	7	8.0	2	6.7	10	7.2	3	6.5	2	8.0	165	10.7	
Şemsipaşa İlk.	59	7.9	1	3.0	27	6.3	8	9.1	1	3.3	14	10.1	3	6.5	1	4.0	114	7.4	
Ali Nihat Tarlan İlk.	37	5.0	1	3.0	23	5.3	4	4.5	-	-	6	4.3	-	-	4	16.0	75	4.9	
Surp Haç L.	33	4.4	1	3.0	20	4.6	4	4.5	-	-	12	8.7	-	-	1	4.0	71	4.6	
Bogaziçi L.	41	5.5	3	9.1	14	3.2	10	11.4	-	-	4	2.9	1	2.2	2	8.0	75	4.9	
Amerikan L.	47	6.3	2	6.1	33	7.7	4	4.5	1	3.3	7	5.1	6	13.0	-	-	100	6.5	
Belde İstek V. L.	50	6.7	-	-	19	4.4	6	6.8	2	6.7	3	2.2	2	4.3	2	8.0	84	5.5	
TOPLAM	747	100	33	100	431	100	88	100	30	100	138	100	46	100	25	100	1538	100	

$\chi^2 = 226.20$ sd = 98 P<0.05

Daha önce farklı denek gruplarının bir davranışın doğruluğu ve yanlışlığı konusunda aileye tartışılmaz bir öncelik verdikleri belirtilmişti. Aynı yoğunlukta olmamakla birlikte benzer bir durum, iyi bir insanın yetişmesinde etkili faktörler konusundaki düşüncelerde de kendisini göstermektedir. Bütün denek gruplarında deneklerin yarısına yakını aile eğitiminin bu konuda da belirleyici olduğuna inanmaktadırlar. Ancak, gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler, diğer deneklerle mukayese edildiğinde aile eğitiminin etkisine daha az önem atfetmektedirler. Mesela, bu gruptaki okullardan olan Resneli Niyazibey İlköğretim Okulu öğrencilerinin %40.6'sı, Küplüce İlköğretim Okulu öğrencilerinin %43.7'si ve İzzet Paşa İlköğretim Okulu öğrencilerinin %31.5'i aile eğitiminin birinci derecede önemli olduğunu belirtirken, varlıklı aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırma deneklerinin aile eğitimine verdiği öncelik %50 nisbetleri ve üzerindedir. Hatırlanacağı gibi bu veriler, deneklerin doğru ve yanlış tespit konusunda inandığı kişiler hakkındaki düşünceleri ile uyumludur.

Aile eğitiminden sonra deneklerin en fazla önem attıkları faktör, okul faktörüdür. Bu hususta da ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi düşüktükçe deneklerin okul eğitimine verdikleri önem artmaktadır. Bu güvende geleneksel kültürümüzde okula ve öğretmene yüklenen önemli misyonların büyük payı bulunmaktadır. Mesela, varlık düzeyi düşük aile çocuklarının devam ettiği okullardan Resneli Niyazibey İlköğretim Okulu öğrencilerinin %37.7'si okul eğitiminin etkisini ifade ederken, Boğaziçi Lisesi (orta kısım) öğrencilerinin %18.7'si okul eğitiminin önemini vurgulamıştır.

Deneklerin, iyi bir insan olarak yetişmede televizyon programlarının etkisi konusundaki inançları da oldukça düşük düzeydedir. Bu hususta farklı denek grupları arasında ayırıcı bir farklılık bulunmamaktadır. Arkadaş grubunun bu konudaki etkisi bilhassa özel okullardan araştırmaya katılan denekler tarafından daha çok vurgulanmıştır.

3.2.2.5. Saygın Bir Meslek Seçimi ve Okullara Göre Dağılımı

χ^2 çözümlenmesi sonucunda, araştırmaya katılan deneklerin okudukları okullar ile saygın bir kişi olmak için seçecekleri meslek konusundaki düşünceleri arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlılık olduğu anlaşılmıştır. Tablo 3.40 bu ilişkiyi ele almaktadır.

Tablo 3.40 Saygın Bir Meslek Seçimi ile
Deneklerin Okudukları Okullar Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

OKULLAR	Sporcu		Subay		İş adamları		Doktor		Din adamları		Spiker		Mühendis		Şarkıcı		Politikacı		Yazar-Şair		Öğretmen		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Resneli Niyazibey İlk	16	7.2	8	9.4	10	6.5	19	6.8	1	4.3	1	1.5	17	11.9	-	-	2	4.8	12	8.9	9	5.6	11	-	-	-	106	6.9
Asfa Kız L.	5	2.3	3	3.5	5	3.2	24	8.6	8	34.8	4	5.9	3	2.1	-	-	-	-	2	1.5	11	6.9	5	1	4.3	71	4.6	
Kıptıce İlk	17	7.7	7	8.2	10	6.5	30	10.7	4	17.4	2	2.9	13	9.1	1	3.4	3	7.1	18	13.3	16	10.0	14	-	-	135	8.8	
Notre Dame de Sion L.	13	5.9	1	1.2	15	9.7	12	4.3	-	-	8	11.8	1	0.7	4	13.8	4	9.5	-	-	2	1.3	22	-	-	82	5.3	
Evrin L.	13	5.9	3	3.5	6	3.9	12	4.3	2	8.7	3	4.4	3	2.1	-	-	2	4.8	1	0.7	9	5.6	11	1	4.3	66	4.3	
Ayazağa İlk	20	9.0	10	11.8	8	5.2	27	9.6	2	8.7	4	5.9	15	10.5	4	13.8	3	7.1	10	7.4	19	11.9	9	3	13.0	134	8.7	
Nüfûr Hatun İlk	30	13.6	10	11.8	9	5.8	19	6.8	2	8.7	12	17.6	9	6.3	5	17.2	4	9.5	13	9.6	19	11.9	14	3	13.0	149	9.7	
İzzetpaşa İlk	9	4.1	8	9.4	6	3.9	18	6.4	1	4.3	6	8.8	11	7.7	-	-	1	2.4	24	17.8	20	12.5	6	1	4.3	111	7.2	
Hasan Tanı İlk	18	8.1	16	18.8	20	13.0	38	13.6	2	8.7	8	11.8	16	11.2	2	6.9	1	2.4	17	12.6	15	9.4	10	2	8.7	165	10.7	
Şemsipaşa İlk	15	6.8	11	12.9	14	9.1	22	7.9	-	-	10	14.7	9	6.3	1	3.4	2	4.8	7	5.2	8	5.0	12	3	13.0	114	7.4	
Ali Nihat Tarlan İlk	15	6.8	5	5.9	6	3.9	15	5.4	1	4.3	1	1.5	5	3.5	2	6.9	3	7.1	4	3.0	11	6.9	7	-	-	75	4.9	
Sırp Haç L.	12	5.4	-	-	7	4.5	12	4.3	-	-	2	2.9	7	4.9	4	13.8	2	4.8	4	3.0	12	7.5	8	1	4.3	71	4.6	
Boğaziçi L.	10	4.5	2	2.4	11	7.1	13	4.6	-	-	3	4.4	6	4.2	3	10.3	1	2.4	7	5.2	3	1.9	13	3	13.0	75	4.9	
Amerikan L.	13	5.9	1	1.2	17	11.0	8	2.9	-	-	1	1.5	21	14.7	-	-	9	21.4	10	7.4	3	1.9	14	3	13.0	100	6.5	
Belde İstek V.L.	15	6.8	-	-	10	6.5	11	3.9	-	-	3	4.4	7	4.9	3	10.3	5	11.9	6	4.4	3	1.9	19	2	8.7	84	5.5	
TOPLAM	221	100	85	100	154	100	280	100	23	100	68	100	143	100	29	100	42	100	135	100	160	100	175	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 401.14$ sd = 182 P < 0.05

Araştırmaya katılan denekler toplumda saygın bir kişi olmak için öncelikle doktorluk mesleğini seçeceklerini belirtmişlerdir (%18.2) Bunu sırası ile sporcu (%14.4), öğretmen (%10.4), iş adamı (%10), mühendis (%9.3), yazar (%8.8), subay (%5.5), spiker (%4.4), politikacı (%2.7), şarkıcı (%1.9), din adamı (%1.5) olmayı isteyenler seyretmiştir. Başka meslekleri tercih edenlerin oranı ise (%2.3) olmuştur.

Çocukların meslek seçimlerinde ailelerinin etkisinde kaldıkları bilinen bir gerçektir. Birinci derecede doktorluğu seçmelerinde bu etkinin rolü vardır. İkinci sırada sporcu mesleğini tercih etmelerinde medyanın, özellikle de televizyonun özendirici bir rolünün olduğu muhakkaktır. Spor programlarının sporcuların sosyal hayatlarını cazibeli bir tarzda sunmaları bu özentiye daha da artırmaktadır. Sporcular içerisinde özellikle futbolcuların almış olduğu ücretler, ekonomik sıkıntı içerisindeki aile çocukları için seçilecek önemli bir meslek olarak görülmektedir.

Araştırmaya katılan deneklerden sosyo-ekonomik durumları üst gelir grubunda yer alan aile çocukları doktorluktan sonra mühendislik v iş adamı olmayı tercih ederken (Notre Dame de Sion ve Amerikan Lisesi-orta kısımlar-), sosyo-ekonomik durumları üst gelir grubunda olmayan ailelerin çocukları doktorluktan sonra ikinci ve üçüncü sırada sporcu ve öğretmenlik mesleğini tercih etmişlerdir (Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu ve Surp Haç Lisesi-orta kısım).

3.2.3. Televizyonun Fonksiyonları

3.2.3.1. Televizyon: Evdeki Sinema

Araştırma örneklemini oluşturan ortaöğretim öğrencilerinin seyretmek için tercih ettikleri program türleri bu kuşak seyirci grubunun televizyona olan ilişkisine önemli ölçüde ışık tutacaktır. Bu kuşak seyirci kitlesinin seyrettiği program türleri aynı zamanda ortaöğretim gençliğinin televizyondan hangi alanlarda etkilendiğini gösterecektir.

Tablo 3.41 En Çok Seyredilen Televizyon Programlarının Dağılımı

TV PROGRAMLARI	Birinci Sırada Seyrettiği Program		İkinci Sırada Seyrettiği Program		Üçüncü Sırada Seyrettiği Program	
	S	%	S	%	S	%
Müzik-Klip-Eğlence	472	30.7	231	15.0	367	23.9
Film	586	38.0	697	45.3	684	44.5
Çizgi film	132	8.6	179	11.6	98	6.4
Belgesel	54	3.5	96	6.3	79	5.1
Spor	175	11.4	154	10.0	139	9.0
Haber/Açık oturum	103	6.8	150	9.8	130	8.4
Cevap yok	16	1.0	31	2.0	41	2.7
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin tercihine en fazla mazhar olan program türü hem birinci, hem ikinci, hem de üçüncü sırada filmlerdir. Film seçeneğinin içinde yerli ve yabancı diziler ile yerli ve yabancı sinema filmleri bulunmaktadır. Deneklerin filmleri tercih oranlarına gelince; birinci sırada filmleri tercih edenlerin oranı %38, ikinci sırada tercih edenlerin oranı %45.3 ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %44.5'tir. Deneklerin neredeyse yarısına yakını televizyonda film seyretmektedirler. Televizyonlarda yayınlanan filmlerin niteliğine ilişkin tartışmalar bir yana, yetişme çağındaki bireylerin gelişimine menfi etkisi tartışmasız şiddet ve cinsellik yüklü filmlerin çokluğu bu seyirci

topluluğunun ciddi bir tehlike ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

Denekler her üç aşamada da ikinci olarak müzik ve eğlence programlarını tercih etmektedirler. Müzik ve eğlence programları birinci sırada deneklerin %30.7'lik oranı, ikinci sırada %15'i ve üçüncü sırada %23.9'u tarafından tercih edilmektedir. Bu rakamlar deneklerin televizyonu bir eğlence aracı olarak gördükleri ortaya çıkmaktadır. Bu oranlara filmleri de ilave edersek, deneklerin televizyonun büyük ölçüde eğlence fonksiyonundan istifa ettikleri görülmektedir.

Üçüncü sırada tercih edilen programlar spor programlarıdır. Türkiye'de yayın yapan televizyonların spor programlarının büyük ölçüde futbol programları olduğu bilinmektedir. Spor programlarının birinci sırada tercih edenlerin oranı %11.4, ikinci sırada tercih edenlerin oranı %10 ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %9'dur. Buna karşılık belgesel niteliğindeki programları tercih edenlerin oranları sırasıyla %3.5, %6.3 ve %5.1 gibi hayli düşük sayılacak oranlardır.

Bir diğer dikkat çekici durum da deneklerin haber, haber programları ve açık oturumları tercih etme oranları ile ilgilidir. Bu tür programları birinci sırada tercih edenlerin oranı sadece %6.8, ikinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı %9.8 ve %8.4'tür. Bu oranlar Türkiye'de halkın bu tür programlara görülen yoğun ilgisi dikkate alındığında oldukça düşük sayılabilir. Denebilir ki, ortaöğretim gençliği aktüel sosyo-ekonomik, sosyo-politik gelişmelere fazlaca ilgili görünmemektedir. Zaten öğrenim gören kişilerin, politizasyonu daha ziyade üniversite düzeyinde başlamaktadır.

3.2.3.2. Televizyon: Bir Haber Alma ve Eğlence Aracı

Bu konuda deneklerin verdiği cevaplar onların televizyona yükledikleri fonksiyonları da önemli ölçüde ortaya koyacaktır. Zaten televizyon tarihi gelişimi içinde kamu televizyonculuğundan özel televizyonculuğa doğru yöneliş vardır. Özel televizyonlar ise, ticari birer kuruluş olarak kâr amacına göre yayın yapmaktadırlar. Günümüzde gerek dünya genelinde, gerekse ülkemizde televizyonculuk sektörü büyük ölçüde ticari

televizyonların kontrolündedir. Bu işletmeler seyredilebilir (Reyting). olmak için yayınlarının içeriğini seyircilerin arzu ve beklentileri istikametinde şekillendirirler. Televizyonlar seyircilerin beklentilerini tespit etmek için program ölçümlerini yapan geniş araştırmalar yapmaktadırlar. Televizyonların bu tutumu zamanla seyircilerin programlara ilişkin beklentileri ile karşılıklı bir etkileşim içerisinde birbirini besleyen bir kısır döngüye de dönüşebilmektedir.

Tablo 3.42, araştırma evrenini oluşturan ortaöğretim gençliğinin televizyon programlarından beklentilerini konu edinmektedir.

Tablo 3.42 Televizyondan Beklentilerin Dağılımı

BEKLENTİLER	Birinci Sırada Seyrettiği Program		İkinci Sırada Seyrettiği Program		Üçüncü Sırada Seyrettiği Program	
	S	%	S	%	S	%
Rahatlama	206	13.4	103	6.7	99	6.4
Haber alma	412	26.8	159	10.3	149	9.7
Merak	182	11.8	195	12.7	157	10.2
Güven duygusu	12	0.8	50	3.3	27	1.8
Heyecan	134	8.7	249	16.2	119	7.7
Zevk-Eğlence	387	25.2	419	27.2	270	17.6
Yalnızlık giderme	45	2.9	84	5.5	116	7.5
Bilgilenme	130	8.4	185	12.0	387	25.2
Davranışları belirleme	30	2.0	94	6.1	214	13.9
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin verdiği cevaplardan, değişik beklentileri olduğunu görebiliyoruz. Televizyon programları her kişinin farklı arzu ve isteklerine denk gelebildiği gibi her programın seyredilmesinin maksadı da farklı olabilmektedir. Bununla birlikte deneklerin verdiği cevaplar, araştırma örneklemini meydana getiren grubun ortak bazı arzu ve isteklerle televizyon seyrettiğini göstermektedir. Bu açıdan araştırmaya katılan deneklerin televizyondan beklentilerine baktığımızda zevk ve eğlence ile haber alma arzu ve isteğinin öne çıktığını görüyoruz. Deneklerin %25.2'lik oranı birinci

derecede, %27.2'lik oranı ikinci derecede, %17.6'sı üçüncü derecede televizyonun içlerindeki zevk ve eğlence isteğini karşıladığını belirtmektedir. Türkiye'de televizyonların program çeşitliliği arasında eğlence niteliğine sahip programların yayın sürelerindeki ağırlığı dikkate alındığında televizyonların seyircilerin bu arzusunu dikkate aldıkları görülecektir.

3.2.3.2.1. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Cinsiyet Faktörü

Televizyonun bireyin algılamasında ne tür beklentilere cevap verdiğini araştırmanın kız ve erkek denekleri bakımından anlamak amacıyla χ^2 testinde bu ilişkiye bakılmıştır. Test çözümlemesinde bu iki değişken arasındaki anlamlılık düzeyinin $p < 0.05$ aralığında olmadığı anlaşılmıştır. Tablo 3.43 bu ilişkiyi yansıtmaktadır.

Tablo 3.43 Cinsiyet ve Televizyona Yüklenen Fonksiyon Arasındaki İlişki

	Rahatlama		Haber alma		Merak		Güven duygusu		Heyecan		Zevk-Eğlence		Yalnızlık		Bilgilendirme		Davt. Beirleme		TOPLAM		
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	
CİNSİYET																					
Erkek	99	48.1	205	49.8	91	50.0	6	50.0	73	54.5	149	38.5	19	42.2	64	49.2	17	56.7	723	47.0	
Kız	106	51.5	205	49.8	90	49.5	6	50.0	60	44.8	235	60.7	26	57.8	66	50.8	13	43.3	807	52.5	
Cevap yok	1	0.4	2	0.4	1	0.5	-	-	1	0.7	3	0.8	-	-	-	-	-	-	8	0.5	
TOPLAM	206	100	412	100	182	100	12	100	134	100	387	100	45	100	130	100	30	100	1538	100	

$\chi^2= 19.61$ SD= 16 P<0.05

Araştırmaya katılan deneklerin televizyondan beklentileri kız ve erkek bakımından önemli bir farklılık göstermemektedir. Hem erkek, hem de kız denekler birbirine yakın oranlarda televizyonun içlerindeki beklentilere cevap verdiğini belirtmişlerdir. Mesela, “televizyon içimizdeki rahatlama arzusunu karşılamaktadır” diyenlerin erkek deneklerdeki oranı %48.1, kız deneklerdeki oranı %51.5’tir. Haber alma arzusunu karşıladığını belirten deneklerin oranı her iki denek grubunda da aynı oranlardadır (%49.8). Bunun gibi, erkek deneklerin %50’si, kızların %49.5’i merak duygusuna, erkek ve kızlar yarı yarıya güven duygusuna, erkek deneklerin %49.2 kızların %50.8’i bilgilenme arzusuna televizyonun cevap verdiğini belirtmiştir.

Araştırmanın kız denekleri zevk ve eğlence ile yalnızlığı gidermesi özelliği sebebi ile televizyonun içlerindeki arzuladığını erkek deneklere nisbetle öne çıkarken, araştırmanın erkek denekleri televizyonun içlerindeki heyecan duygusu ile bilgilenme ihtiyacına cevap vermesi bakımından kızlardan daha yüksek oranlarda belirtmektedirler.

3.2.3.2.2. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Okul Faktörü

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırma deneklerinin okudukları okul ile televizyonun içlerindeki hangi arzulara cevap verdiği hususundaki düşünceleri arasında anlamlılık düzeyinde bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki Tablo 3.44’de gösterilmiştir.

Tablo 3.44 Televizyona Yüklenen Fonksiyon ile Okul Faktörü Arasındaki İlişki

OKULLAR	Rahatsızlama		Haber alma		Merak		Güven duygusu		Heyecan		Zevk Eğlence		Yalnızlık		Bilgilenme		Davr. Belir.		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
R. Niyazibey İlk.	6	2.9	24	5.8	20	11.0	-	-	11	8.2	27	7.0	3	6.7	14	10.8	1	3.3	106	6.9
Asfa Kız L.	7	3.4	18	4.4	18	9.9	-	-	3	2.2	17	4.4	2	4.4	2	1.5	4	13.3	71	4.6
Küplüce İlk.	14	6.8	53	12.9	21	11.5	-	-	9	6.7	17	4.4	7	15.6	11	8.5	3	10.0	135	8.8
Notre Dame	12	5.8	11	2.7	3	1.6	-	-	7	5.2	43	11.1	1	2.2	4	3.1	1	3.3	82	5.3
De Sion L.	8	3.9	16	3.9	9	4.9	1	8.3	3	2.2	23	5.9	3	6.7	2	1.5	1	3.3	66	4.3
Evrin L.	18	8.7	49	11.9	19	10.4	1	8.3	15	12.7	16	4.1	2	4.4	13	10.0	1	3.3	134	8.7
Ayazağa İlk.	21	10.2	37	9.0	22	12.1	1	8.3	17	12.7	30	7.8	4	8.9	16	12.3	1	3.3	149	9.7
Niütferrahum İlk.	15	7.3	42	10.2	15	8.2	1	8.3	5	3.7	13	3.4	4	8.9	13	10.0	3	10.0	111	7.2
İzzetpaşa İlk.	21	10.2	50	12.1	13	7.1	2	16.7	11	8.2	42	10.9	4	8.9	19	14.6	3	10.0	165	10.7
Hasan Tan İlk.	19	9.2	29	7.0	10	5.5	1	8.3	12	9.0	31	8.0	3	6.7	5	3.8	4	13.3	114	7.4
Şemsipaşa İlk.	16	7.8	27	6.6	8	4.4	2	16.7	3	2.2	8	2.1	4	8.9	6	4.6	1	3.3	75	4.9
Ali Nihat T. İlk.	13	6.3	13	3.2	5	2.7	1	8.3	6	4.5	19	4.9	1	2.2	11	8.5	2	6.7	71	4.6
Surp Haç L.	6	2.9	13	3.2	5	2.7	2	16.8	9	6.7	27	7.0	3	6.7	7	5.4	3	10.0	75	4.9
Boğaziçi L.	15	7.3	10	2.4	6	3.6	-	-	10	7.5	54	14.0	3	6.7	2	1.5	-	-	100	6.5
Amerikan L.	15	7.3	20	4.7	8	4.7	-	-	13	9.8	20	5.0	1	2.1	5	3.9	2	6.9	84	5.5
Belde İstek V.L.	206	100	412	100	182	100	12	100	134	100	387	100	45	100	130	100	30	100	1538	100

$\chi^2=25.34$ SD=19 P<0.05

Sosyo-ekonomik bakımdan düşük düzeydeki ailelerin çocuklarının okuduğu Ayazağa, İzzetpaşa ve Ali Nihat Tarlan ilköğretim okullarından araştırmaya katılan deneklerini daha ziyade televizyondan rahatlama ve haber alma beklentisi içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu okullardan araştırmaya katılan deneklerin yaklaşık yarısına yakını bu iki seçeneği tercih etmektedirler.

Daha çok orta düzeyde gelir sahibi ailelerin çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler en çok televizyonun içerindeki zevk-eğlence, merak ve haber alma arzularına cevap verdiğini belirtmişlerdir. Aynı denekler televizyonun en az içerindeki yalnızlık duygusu ile davranış belirme hususundaki beklentilere cevap teşkil ettiğini belirtmektedir.

Özel okullar ile varlıklı ailelerin yaşadığı semtlerdeki okullardan araştırmaya katılan denekler ise, en çok televizyonun zevk-eğlence ihtiyacı ile haber alma ihtiyacını karşıladığını ortaya koymaktadır. Bu iki seçenekteki yoğunlaşma televizyonun sadece alt gelir grupları için değil ama, üst gelir grupları için de en önemli zevk, eğlence araçlarından birisidir. Aynı husus azınlık okulları ile yabancı okullardan araştırmaya katılan denekler için de geçerlidir. Mesela, araştırmaya Amerikan Lisesi (orta kısım).’nden katılan 100 denekten 54’ü, Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım).’nden katılan 82 denekten 43’ü televizyonun zevk ve eğlence ihtiyacını karşıladığını belirtmektedir.

3.2.3.2.3. Televizyona Yüklenen Fonksiyonda Babanın Eğitim Durumu

Babanın eğitim düzeyinin öğrencilerin televizyonda beklentilerini ne ölçüde etkilediğini anlayabilmek amacıyla bu iki değişken arasında χ^2 testi uygulanmış ve sonuçları tablo halinde aşağıya alınmıştır.

Tablo 3.45 Televizyona Yüklenen Fonksiyon ile Babanın Eğitim Durumu Arasındaki İlişki

	Üniversite		Lise		Ortaokul		İlkokul		Okur-Yazar		Okur-Yazar Değil		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Rahatlama	71	14.7	39	12.2	38	13.6	50	12.7	6	19.4	-	-	2	8.8	206	13.4
Haber alma	100	20.7	85	26.6	92	32.9	121	30.8	8	25.8	1	14.3	5	21.7	412	26.8
Merak	43	8.9	36	11.3	33	11.8	60	15.3	5	16.1	-	-	5	21.7	182	11.8
Güven duygusu	3	0.6	1	0.3	4	1.4	3	0.8	-	-	-	-	1	4.4	12	0.8
Heyecan	40	8.3	33	10.3	25	8.9	32	8.1	-	-	1	14.3	3	12.9	134	8.7
Zevk-Eğlence	173	35.7	72	22.5	63	22.5	63	16.0	9	29.0	2	28.6	5	21.7	387	25.2
Yalnızlık	9	1.9	15	4.7	4	1.4	15	3.8	2	6.5	-	-	-	-	45	2.9
Bilgilenme	36	7.4	29	9.1	17	6.1	43	10.9	1	3.2	3	42.8	1	4.4	130	8.5
Davr. Belirle.	9	1.8	10	3.0	4	1.4	6	1.6	-	-	-	-	1	4.4	30	1.9
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2=107.36$ SD=48 P<0.05

Babaları üniversite mezunu deneklerin en fazla tercih ettikleri seçenek televizyonun zevk, eğlence ihtiyacına cevap verdiğini belirten seçenektir. Babası üniversite mezunu olan 484 denekten 173'ü (%35.7). televizyonun zevk ve eğlence, ihtiyacını karşıladığı belirtirken, aynı denek grubunun ikinci sırasındaki tercihi 100 (%20.6). kişi ile haber alma beklentisini karşıladığını belirtmiştir. Bunu rahatlama (71 kişi)., merak (43 kişi)., heyecan (40 kişi). gibi çeşitli beklentiler takip etmektedir. Aynı denek grubundan sadece 36 (%7.4). televizyonun bilgilendirme beklentisini karşıladığını belirtmektedir.

Lise mezunu babaların çocukları olan deneklerin televizyondan beklentilerinin yoğunlaştığı hususlar, babaları üniversite mezunu çok farklı değildir. Bu denek grubunda yer alan 320 kişiden 85'i (%26.5). televizyonun en çok haber alma beklentisine cevap verdiğini belirtirken, 72 kişi (%22.5). ile ikinci sırada televizyonun zevk ve eğlence beklentisine cevap verdiğini ifade etmiştir.

Babası ortaokul ve lise mezunu olan deneklerin de birinci ve ikinci sırada televizyondan en çok bekledikleri hususlar haber alma ile zevk-eğlence ihtiyaçlarını gidermektedir. Bütün denek gruplarında televizyonun bilgilendirme fonksiyonunun ya üçüncü veya çok daha geri sıralarda önemsendiği görülmektedir. Bu sebeple, daha eğitilmiş babalar, çocuklarının televizyonu daha rasyonel kullanacağı beklentisi doğrulanmamış bulunmaktadır.

3.2.3.3. Televizyon: Genel Bilgilendirme Aracı

Tablo 3.46, araştırmaya katılan deneklerin televizyondan öğrendiklerinin en çok nerelerde işlerine yaradığına ilişkin cevaplarını göstermektedir.

Tablo 3.46 Televizyondan Öğrenilenlerin
En çok Nerelerde İşe Yaradığının Dağılımı

	S	%
Her yerde	660	42.9
Sokakta	169	11.0
Evde	91	5.9
İşyerinde	431	28.0
Okulda	79	5.1
Hiçbir yerde	59	3.8
Diğer	21	1.4
Cevap yok	28	1.9
TOPLAM	1.538	100

Daha önce hem genel olarak Türk toplumunun, hem de bu araştırmanın örneklemini oluşturan grubunun en fazla eğlence içerikli programlar seyrettikleri belirtilmişti. Seyirci ile televizyon arasında bu çerçevedeki ilişki, seyircinin televizyondan bir bilgi edinme aracı olarak faydalanmadığı anlamına gelmemektedir. Zaten yasal düzenlemelerle televizyonlara belirli sürelerde eğitici programlar yayınlama zorunluluğu getirilmiştir. Buna trafik kurallarının öğretildiği filmlerin her kanalda yayınlanması mecburiyetini örnek olarak gösterebiliriz. İşte televizyonları bu ve bunun gibi çeşitli konularda eğitici-öğretici bir fonksiyon icra etmektedir. Televizyonun böyle bir fonksiyonu olduğunu deneklerin verdiği cevaplardan da anlıyoruz. Mesela deneklerin çok önemli bir bölümü (%42.9). televizyondan öğrendiklerinin her yerde işine yaradığını belirtmiştir. Dolayısıyla denekler televizyonu hayattan çok kopuk olarak düşünmemektedirler. Ayrıca deneklerin %28'lik oranı televizyondan öğrendiklerinin iş yerinde işine yaradığını, %11'i sokakta, %5.97u evde ve %5.1'i okulda işine yaradığını belirtmiştir. En dikkat çekici olan sonuç, televizyondan öğrendiklerinin hiçbir yerde işine yaramadığını belirten deneklerin oranıdır. Bu şekilde cevap verenlerin oranı bütün denekler içerisinde sadece %3.8'dir.

3.2.3.4. Televizyonun Cezbedici Özelliği

Televizyon seyredilmesinin ne ölçüde ihtiyaçtan kaynaklandığı veya seyircilerin iradi ve bilinçli tercihinin sonucu olduğu öteden beri merak konusu olmuştur. Bilhassa kent hayatı sürdüren kişiler kapalı mekanlarda daha fazla kaldıkları için televizyonla sık olarak yüz yüze kalmaktadırlar. Böyle olduğu için iradi veya gayr-i iradi olarak insanlar televizyon seyretmektedirler. Hayatlarının en cevval dönemini yaşayan ortaöğrenim gençliğinin farklı seçenekler sunulduğu taktirde televizyon seyretme yerine bu seçeneklere yöneleceğinde kuşku yoktur.

Tablo 3.47, araştırmaya katılan deneklerin televizyon seyretmesine hangi faktörlerin neden olduğuna dair verdiği cevapları yansıtmaktadır.

Tablo 3.47 Televizyonun Seyredilmesine Neden Olan Faktörlerin Dağılımı

FAKTÖRLER	S	%
Arkadaşı olmaması	163	10.6
Oyun ortamının olmaması	173	11.2
Anne-baba ilgisizliği	28	1.8
Gezme imkanının olmaması	176	11.4
TV'nin oturma odasında olması	255	16.6
Hayal dünyasını geliştirmek için	161	10.5
TV seyretmeyi sevdiğinden	353	23.0
Diğer	180	11.7
Cevap yok	49	3.2
TOPLAM	1.538	100

Deneklerin bu konudaki cevapları dikkate alındığında kayda değer bir bölümünün televizyona olumlu bir misyon yüklediği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple de bu kişiler kendi istekleri ile ve iradi olarak televizyon seyretmektedirler. Bu durumdaki deneklerin oranı %33.5 kadardır. Buna karşılık yapmak istediği halde başka bir iş yapamadığı için televizyon seyredenlerin oranı çoğunluktadır. Bu çoğunluğun içinde en büyük bölümü (%16.6). televizyon oturma odasında olduğu için seyrettiğini belirtmiştir. Oturma

odasında televizyon çalışır halde iken ders çalışan öğrenciler bulunduğu bilinmektedir. Böylesi bir çalışmanın pek verimli olmayacağı açıktır. Bu hususa bilhassa ebeveynlerin dikkat etmesi gerekmektedir. Bunun haricinde gezme imkanı bulamadığı için (%11.4), oyun ortamı bulamadığı için (%11.2), arkadaş yokluğu (%10.6). gibi sebepler deneklerin televizyon seyretmesine sebep olmakta, en azından seyretme miktarını artırmaktadır. Deneklerin oldukça düşük bir oranı (%1.8). anne-baba ilgisizliğini ifade etmiştir. Bu durum kendi başına olumlu bir neticedir.

3.2.3.4.1. Babanın Eğitim Durumu ve Televizyon Seyretme Sebepleri

Araştırmaya katılan deneklerin babalarının eğitim durumuna göre TV seyretmesine neden olan faktörlerin nasıl dağıldığını anlamak üzere χ^2 testinde müracaat edilmiştir. Yapılan çözümlemede değişkenler arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.48'de ele alınmıştır.

Tablo 3.48 Babanın Eğitim Durumu ile Televizyon Seyretme Sebepleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Arkadaşının olmaması	49	10.1	43	13.4	20	7.1	46	11.7	2	6.5	-	-	3	13.0	163	10.6
Oyun ortamının olmaması	52	10.7	33	10.3	39	13.9	45	11.5	1	3.2	-	-	3	13.0	173	11.2
Anne-Baba ilgisi yetersiz	3	0.6	8	2.5	8	2.9	7	1.8	1	3.2	-	-	1	4.3	28	1.8
Gezme imkanı yok	45	9.3	27	8.4	37	13.2	56	14.2	6	19.4	2	28.6	3	13.0	176	11.4
TV oturma odasında	74	15.3	53	16.6	50	17.9	69	17.6	3	9.7	3	42.9	3	13.0	255	16.6
Hayal dünyasını geliştirir	62	12.8	44	13.8	21	7.5	31	7.9	2	6.5	-	-	1	4.3	161	10.5
İzlemeyi sevdiği için	142	29.3	69	21.6	55	19.6	72	18.3	8	25.8	1	14.3	6	26.1	353	23.0
Diğer	41	8.5	27	8.4	42	15.0	59	15.0	7	22.6	1	14.3	3	13.0	180	11.7
Cevap yok	16	3.3	16	5.0	8	2.9	8	2.0	1	3.2	-	-	-	-	49	3.2
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 86.10$ sd = 48 P < 0.05

Babası yüksek öğrenim görmüş denekler, en çok televizyona yükledikleri pozitif işlevler sebebi ile seyrettiklerini belirtmişlerdir. Bu denek grubunun %29.3'lük bölümü televizyonu seyretmeyi sevdiği için seyrettiğini, %12.8'i televizyonun hayal dünyasına katkı sağladığını düşündüğü için seyrettiğini belirtmiştir. Oysa televizyona müspet bir fonksiyon yükleyerek seyretme, babasının eğitim düzeyi düşük deneklerde daha azdır. Aynı denek gruplarından babası ilkokul mezunu kişilerin %7.9'u televizyon seyretmesinin hayal dünyasını geliştirdiğini, %18.3'ü ise televizyon seyretmeyi sevdiği için seyrettiğini belirtmektedir. Bu verilerden geleneksel aileden gelen çocuklar, modern aileye mensup çocuklara kıyasla daha az televizyona bağlıdırlar.

Babası ilkokul ve ortaokul mezunu denekler, babası lise ve üniversite mezunu deneklere kıyasla TV ile aynı odada bulunduğu gerekçesi ile TV seyretmelerini daha yüksek oranlarda belirtmişlerdir. Bu durum daha önce de ifade edildiği ebeveyn eğitimi ile gelir düzeyi arasındaki ilişki sebebi ile gelir düzeyi düşük aile çocukları ders çalışmak için müstakil bir mekan bulamamakta ve ailelerin beraber oturduğu ve televizyonun da yer aldığı mekanda ders çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Öte yandan, aynı denek grubu daha eğitilmiş babaların çocuklarına göre daha az gezme imkanı bulduğu için bu deneklerden daha yüksek oranda TV seyretmeye sebep olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumun da yukarıda ifade edilen ailenin sosyo-ekonomik durumundan bağımsız olmadığından kuşku yoktur.

Öte yandan; arkadaş yokluğu, oyun ve spor yapma ortamı bulamama sebebi ile televizyon seyretmeyi tercih etme bütün denek gruplarında yaklaşık nispetlerde ifade edilmiştir.

3.2.3.5. Reklamlar ve Haber İlişkisi

Televizyondaki reklam kuşakları, seyircilerin dikkatini çeken program türleri arasında yer alır. Hatta zaman zaman reklam filmlerindeki tipler ve söz kalıpları kısa bir süre için dahi olsa, bütün toplumun dilinde ve gündeminde yer bulabiliyor. Ayrıca reklamların modern kent toplumunda bireylerin tüketim eğilimlerini yönlendirmedi, hatta belirlemede önemli bir fonksiyona sahiptir. Araştırma örneğinin televizyonda reklamı yapılan ürünler hakkındaki kanaatleri Tablo 3.49'da ele alınmıştır.

Tablo 3.49 Deneklerin Reklamlara Dair Görüşlerinin Dağılımı

GÖRÜŞLER	S	%
Kalitelidir	219	14.2
Herkes gereklidir	159	10.3
Herkes beğenir	90	5.9
Yeni bir ürün	810	52.7
Diğer	235	15.3
Cevap yok	25	1.6
TOPLAM	1.538	100

Araştırma örnekleminin yarısından fazlası (%52.7). reklamlara karşı nötr bir tutum sayılabilecek bir algılama içinde olduğunu belirtmiştir. En kalabalık denek grubunu oluşturan bu kişiler, televizyonda reklamı yapılan bir ürünü “yeni bir ürün” olarak algılamaktadırlar. Deneklerden %14.2’si reklamı yapılan ürünü kaliteli olarak değerlendirmekte, %10.3’ü herkese gerekli olarak görmekte ve %5.9’luk oranı ise herkesin beğendiği ürün olarak kabul etmektedir.

3.2.3.6. Reklamların İnanırcılığı ve Annenin Eğitim Durumu

Reklam, muhatap kabul ettiği kitleye en cazip gelebilecek özellikleri, biraz da abartılı bir sunumla takdim eder. Reklamı yapılan ürünler ulaşıldığı oranda bu cazibesini yitirir ve sıradanlaşırlar. Buna mukabil, reklama muhatap olup da reklamı yapılan ürünlere ulaşamayan kişilerin reklama karşı ilgisi de artmaktadır. Bu sebeple gelir düzeyi düşük ailelerden araştırmaya katılan denekler, gelir düzeyi yüksek ailelerden araştırmaya katılanlara kıyasla reklamlara daha yüksek oranda pozitif anlamlar yükleyeceklerdir. Deneklerin annelerinin eğitim durumuna göre reklamlar karşısındaki düşünceleri Tablo 3.50’de ayrıntıları ile gösterilmiştir.

Tablo 3.50 Anmenin Eğitim Durumu ile Deneklerin Reklamla Dair Düşünceleri Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Anne Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Düşüncesi	26	10.7	53	12.7	20	9.4	91	18.2	9	19.6	15	15.2	5	27.8	219	14.2
Kaliteli	17	7.0	39	9.4	20	9.4	57	11.4	9	19.6	17	17.2	-	-	159	10.3
Herkese gerekli	7	2.9	16	3.8	20	9.4	36	7.2	3	6.5	5	5.1	3	16.7	90	5.9
Herkese beğenir	129	52.9	239	57.3	118	55.4	249	49.7	17	37.0	51	51.4	7	38.8	810	52.7
Yeni bir ürün	60	24.5	63	15.1	32	15.0	61	12.2	6	13.0	10	10.1	3	16.7	235	15.3
Diğer	5	2.0	7	1.7	3	1.4	7	1.3	2	4.3	1	1.0	-	-	25	1.6
Cevap yok	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100

$\chi^2 = 81.14$ sd = 24 P < 0.05

Annesi lise ve üniversite mezunu olan deneklerin reklamları kaliteli bulma oranı %12.7 ve %10.7 iken, annesi okur-yazar ve ilkokul mezunu olan deneklerden reklamlar hakkında “kalitelidir” düşüncesinde olan deneklerin oranı %19.6 ve %18.2’dir. Aynı şekilde reklamı yapılan bir ürünü herkese gerekli olarak değerlendiren deneklerin oranı, annesi lise ve yüksek öğrenim görmüş denekler arasında %9.4 ve %7 iken, annesi okur-yazar ve ilkokul mezunu olan denekler arasında %19.6 ve %11.4’tür. Öğrenim durumu ile gelir düzeyi arasındaki ilişki hatırlanırsa, bu verilerin yukarıda söylenenleri doğruladığı anlaşılacaktır. Çünkü, öğrenim düzeyi yüksek ailelerden araştırmaya katılan denekler çoğunlukla reklamı yapılan ürünlere ulaşabilmektedirler. Bu sebeple reklamı yapılan bu ürünlere ulaşmakta büyük güçlüğü olan alt gelir grubundaki annesinin öğrenim düzeyi düşük denekler reklamı yapılan ürünlere daha pozitif ve ilgili bir durumdadırlar.

3.2.3.7. Televizyonun Arkadaşı 900’lü Hatlar

900’lü Alo Bilgi Hatları, 1990’lı yıllarda Türkiye’nin gündemine girmiştir. Bu tarihler aynı zamanda 1980’li yıllar boyunca uygulanan liberal ekonomik politikalarının olgunlaşmaya başladığı zaman dilimine denk gelmektedir. Çok farklı konularla ilgili olan bu hatların en belirgin biçimde yoğunlaştığı alan ise, cinsellik ve çocuğa hitap eden oyunlardır. Bu bilgi hatlarının duyuruları basın yolu ile ve özellikle televizyonda tanıtım yolu ile yapılmaktadır. Aktif bir televizyon seyircisi olan okul yaşındaki çocukların bu tanıtımlardan etkilenecek bu hatları arayacağı tabiidir. Nitekim ebeveynlerin gelen kabarık telefon faturaları sonrasında çocuklarının bu hatları aradığını fark etmiş, kimi aileler telefon sisteminden bu hatları kestirmiş, kimiler ise bu konuda çocuklarını bilgilendirerek ondan sakındırmayı arzulamışlardır. Fakat ne olursa olsun merak duygusunun en canlı ve yoğun olduğu yetişme dönemindeki bireylerden bir bölümünün bu tür araçları kullanacağı muhakkaktır. Tablo3.51, araştırma örnekleminin 900’lü bilgi hatlarını arama frekanslarını yansıtmaktadır.

Tablo 3.51 Deneklerin 900'lü Hatları Arama Durumu

900'LÜ HATLARI ARADI MI?	S	%
Evet	237	15.4
Hayır	1.298	84.4
Cevap yok	3	0.2
TOPLAM	1.538	100

Görülüyor ki araştırmaya katılan deneklerin ağırlıklı çoğunluğu (%84.4). hiçbir zaman 900'lü telefonları aramadığını belirtmiştir. Buna karşılık bu telefonları arayanların oranı %15.4 kadardır. Aslında bu telefon hatları Türkiye'de ilk çıktığı dönem ile mukayese edildiğinde bugün daha az miktarda insanların dikkatini celbettiği görülecektir. Çocuklara yönelik olarak eğitimci ve ebeveynlerin kuracağı sağlıklı iletişim, çocuğun bu ve benzeri konularda dengeli tutumlar geliştirmesinde önemli katkıyı sağlayacaktır.

3.2.3.7.1. 900'lü Hatlar ve Ailenin Eğitim Durumu

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırmaya katılan deneklerin annelerinin eğitim durumu ile 900'lü telefon aramasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişkiye rastlanırken, babanın eğitim durumu ile deneklerin 900'lü telefon araması arasında aynı aralıkta anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Her iki ilişki biçimi Tablo 3.52'de ele alınmıştır.

3.52 Ailenin Eğitim Durumu ve 900'lü Hatların Aranması

EĞİTİM	ANNE								BABA							
	Evet		Hayır		Cevap yok		TOPLAM		Evet		Hayır		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	51	21.5	193	14.9	-	-	244	15.9	99	11.8	384	29.6	1	33.3	484	31.5
Lise	75	31.6	342	26.3	-	-	417	27.1	45	9.0	275	21.2	-	-	320	20.8
Ortaokul	36	15.2	176	13.6	1	33.3	213	13.8	40	6.9	239	18.4	1	33.3	280	18.2
İlkokul	53	22.4	446	34.4	2	66.7	501	32.6	43	8.1	349	26.9	1	33.4	393	25.6
Okur-yazar	8	3.4	38	2.9	-	-	46	3.0	5	2.1	26	2.0	-	-	31	2.0
Okur-yazar değil	9	3.8	90	6.9	-	-	99	6.4	1	0.4	6	0.5	-	-	7	0.5
Cevap yok	5	2.1	13	1.0	-	-	18	1.2	4	1.7	19	1.4	-	-	23	1.4
TOPLAM	237	100	1298	100	3	100	1538	100	237	100	1298	100	3	100	1538	100

$$\chi^2 = 38.9 \quad SD = 12 \quad P < 0.05$$

Annelerin eğitim durumu yükseldikçe genellikle deneklerin 900'lü telefon arama eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Mesela, annesi üniversite mezunu olan deneklerin %20.9'u 900'lü telefon aradığını dile getirirken, bu oran annesi lise mezunu olan deneklerde %18'e gerilemektedir. 900'lü telefonları en az arayan denek grubu %9.1'lik oranı ile annesinin eğitim durumu en düşük olan denek grubudur. Daha önce eğitilmiş ebeveynler aynı zamanda gelir düzeyinin yüksek olduğu aileler olduğu ifade edilmişti. Dolayısıyla bu unsurla beraber diğer birçok hususta olduğu gibi eğitilmiş ebeveynlerin çocukları daha az müdahale ettikleri için çocuklar kendi kararları ile bazı davranışlar geliştirmektedirler.

Babanın eğitim durumu ile 900'lü telefon aranması arasında böyle bir ilişki saptanamamıştır. Mesela babası üniversite mezunu olan deneklerden %20.5'i 900'lü telefon aradığını belirtirken, bu oran babası lise mezunu deneklerde %14.1'dir. Oysa bu oran babası sadece okur-yazar olan deneklerde %16.1 ve babası okur-yazar bile olmayan deneklerde ise %14.3'tür.

Bu mukayeseden anlaşılıyor ki, annelerin yetişme çağındaki çocuklara olan ve onların tutumlarındaki belirleyiciliği babaya kıyasla daha üst düzeydedir.

3.2.3.7.2. 900'lü Hatları Aramada Okul Faktörü

"Alo bilgi hatları" ücret olarak normal telefon görüşmelerinden birkaç misli daha fazla para ödenerek yapılmaktadır. Birçok aile, ama bilhassa gelir düzeyi düşük aileler önceden 900'lü görüşmelere telefonlarını kapatmaktadırlar. Bu sebeple, gelir düzeyi ile 900'lü telefon arama arasında anlamlı bir ilişki olacağı düşünülmüştür. Varlıklı aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan deneklerin bilgi hatları daha sıklıkla arayacağı varsayılmıştır. Tablo 3.53, araştırma örnekleminin okuduğu okullar itibariyle 900'lü telefonları arama veya aramama tutumunu yansıtmaktadır.

Tablo 3.53 Okul Faktörü ve 900'lü Hatların Aranması

	Evet		Hayır		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Resneli Niyazibey İlk.	21	8.9	85	6.5	-	-	106	6.9
Asfa Kız L.	17	7.2	54	4.2	-	-	71	4.6
Küplüce İlk.	9	3.8	126	9.7	-	-	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	10	4.2	72	5.5	-	-	82	5.3
Evrin L.	14	5.9	52	4.0	-	-	66	4.3
Ayazağa İlk.	5	2.1	127	9.8	2	66.7	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	23	9.7	126	9.7	-	-	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	13	5.5	98	7.6	-	-	111	7.2
Hasan Tan İlk.	14	5.9	151	11.6	-	-	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	31	13.1	83	6.4	-	-	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk.	11	4.6	4	4.9	-	-	75	4.9
Surp Haç L.	11	4.6	60	4.6	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	20	8.4	54	4.2	1	33.3	75	4.9
Amerikan L.	20	8.4	80	6.2	-	-	100	6.5
Belde İstek V. L.	18	7.6	66	5.1	-	-	84	5.5
TOPLAM	237	100	1298	100	3	100	1538	100

$$\chi^2 = 45.7 \quad SD = 13 \quad P < 0.05$$

Yukarıda ifade edildiği üzere, adı geçen iki değişken arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu anlamlılık araştırmanın ilgili hipotezini de doğrular istikamettedir. Buna göre, şehrin kenar semtlerinde bulunan, alt gelir grubundaki aile çocuklarının devam ettiği ve tamamı devlete ait olan okullardan araştırmaya katılan denekler en az oranda 900'lü telefon arayan denek gruplarıdır. Bu kategoride yer alan Küplüce İlköğretim Okulu, Ayazağa İlköğretim Okulu ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan deneklerin 900'lü telefon arama nisbeti sırasıyla %6.7.%3.7 ve %14.7'dir. Buna karşılık varlıklı aile çocuklarının devam ettiği özel okullar ile devlet okullarında okuyan öğrencilerin bu hatları arama oranlarının hayli

yükseldiği görülmektedir. Mesela, özel okullardan Boğaziçi Lisesi (orta kısım)'nden katılan öğrencilerin %26.7'si, veli tabanı muhafazakar olan Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım)'nden katılan öğrencilerin %23.9'u şimdiye kadar 900'lü telefon aradığını belirtmektedir.

Yabancı ve azınlık okullarından araştırmaya katılan denekler yukarıda ifade edilen iki denek kategorisinin arasında bir oranda 900'lü telefon aradığı görülmektedir. Bu okullardan Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım)'dan katılanların %12.2'si Surp Haç Lisesi (orta kısım) 'den katılan deneklerin %15.5'i 900'lü telefon aradığını belirtmiştir.

3.2.3.8. Televizyon ve Popüler Mesleklere Yöneliş

İnsanlar belirli meslekleri tercih ederken, bazı saiklerden hareket ederler. Bu saikler de genellikle üç türdür. Birincisi; kişiler o mesleğin kendisine getireceği maddi kazancı ve refahı dikkate alarak seçebilirler. İkinci olarak kişiler, sağlayacağı sosyal statü ve itibar dolayısıyla herhangi bir mesleği seçebilirler. Nihayet insanlar daha kolektif idealleri sebebiyle bir mesleği seçebilirler. Tablo 3.54, araştırmaya katılan kişilerin tercih etmek istedikleri mesleklerin dağılımını göstermektedir.

Tablo 3.54 Televizyon ve Popüler Meslekler

MESLEKLER	S	%
Sporcu	221	14.4
Subay	85	5.5
İşadamı	154	10.0
Doktor	280	18.2
Dinadamı	23	1.5
Spiker	68	4.4
Mühendis	143	9.3
Şarkıcı	29	1.9
Politikacı	42	2.7
Yazar-Şair	135	8.8
Öğretmen	160	10.4
Diğer	175	11.3
Cevap yok	23	1.5
TOPLAM	1.538	100

Deneklerin en çok tercih ettiği meslek, tıp doktorluğudur. Bu mesleği tercih edeceğini ifade edenlerin genel nispi dağılımdaki oranları %18.2'dir. Aslında tıp doktorlarının hem toplumdaki saygınlıkları, hem de maddi kazancı yüksek bir meslek olduğu için ailelerin çocuklarını bu alana yönlendirdikleri gözlenebilmektedir. Tıp doktorluğu geleneksel itibarını, modern toplumda da sürdürdüğü ve Türkiye'nin sağlık elemanına duyduğu ihtiyaç sebebiyle de bugün için gözde meslekler arasında yer almaya devam etmektedir.

Tıp doktorluğundan sonra, deneklerin tercihine en fazla oranda mazhar olan meslek, sporculuktur. Deneklerin %14.4'lük oranı sporcu olmayı meslek olarak tercih etmektedir. Kabul etmek gerekir ki, sporculuk bir meslek olarak modern zamanların bir olgusudur. Modern toplumlarda popüler mesleklerin başında yer alan sporculuk, başta televizyon olmak üzere medyalar aracılığı ile sürekli şekilde özendirilir. Bunların haricinde %10 oranlarında yazar, şair, mühendis ve öğretmenlik denekler tarafından tercih edilmektedir.

3.2.4. Televizyon ve Seyretme Süreleri

3.2.4.1. Televizyon Bağımlıları Olarak Çocuklar

Tablo 3.55, araştırmaya katılan deneklerin evlerinde en çok kimin televizyon seyrettiğine verdiği cevapları göstermektedir.

Tablo 3.55 En Çok Kimin Televizyon Seyrettiğinin Dağılımı

EN ÇOK KİM TV SEYREDER	S	%
Annesi	203	13.2
Babası	307	20.0
Kardeşi	538	35.0
Kendisi	467	30.4
Cevap yok	23	1.4
TOPLAM	1.538	100

Deneklerin bu soruya verdiği cevaplardan ev içinde çocukların en çok televizyon seyreden kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan deneklerin %35'i kardeşlerinin ve %30.4 oranlık bölümü kendilerinin en çok televizyon seyrettiğini belirtmiştir. Bu iki denek grubunun toplam oranı %65.4'ünü teşkil etmektedir. Bundan sonra baba %20 ve anne %13.2 oranında ev içinde en çok televizyon seyreden kişilerdir.

3.2.4.2. Televizyon: Bir Akşam Keyfi mi?

Genel olarak televizyonun en fazla seyredildiği zaman dilimi akşam/gece saatleridir. Çünkü, bu zaman dilimi aile üyelerinin en fazla bir arada ve evde olma şansını bulduğu vakittir. Tablo 3.56, araştırmaya katılan deneklerin kendi tecrübelerinde en çok hangi saatlerde televizyon seyrettiklerini ele almaktadır.

Tablo 3.56 Televizyon Seyretme Saatlerinin Dağılımı

TV SEYRETME SAATLERİ	S	%
Sabah	118	7.7
Öğle	87	5.7
Akşam	973	63.3
Gece	86	5.6
Her zaman	255	16.6
Cevap yok	19	1.1
TOPLAM	1.538	100

Yukarıdaki ifade edildiği deneklerin en ağırlıklı bölümü (%63.3). akşam saatlerinde televizyon seyrettiğini belirtmektedir. Bu oranlara %5.6'lık gece saatlerinde televizyon seyrettiğini belirten denek grubunu da ilave ettiğimizde %70'lere varan bir oran en çok akşam/gece saatlerinde televizyon seyrettiğini belirtmektedir. Bunun dışında en yüksek oranda (%16.6). denek "her zaman" cevabını vermiştir.

3.2.4.3. Hafta İçi ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süreleri

Daha evvel Türkiye'nin televizyon seyredilme oranları bakımından dünyanın en fazla televizyon bağımlılığının yaşandığı bir ülke olduğunu belirtmiştik. Mesela UNESCO'nun yayınladığı Dünya Haberleşme Raporu'na göre, Türkiye günde 3.36 saat ile ABD'den sonra dünyada en fazla televizyon seyredilen ülke konumundadır (Yeni Şafak, 5 Şubat 1999). Genel anlamda Türkiye'de durum bu şekilde iken, zaman dilimleri itibariyle hafta sonu televizyon seyredilme süreleri ile hafta içi iş günlerinde televizyon seyredilme süreleri arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Doğal olarak insanların zamanının daha fazlasını evde geçirdiği hafta sonlarında televizyon seyretme oranları da daha yüksek olacaktır. Tablo 3.57, araştırmaya katılan deneklerin hafta içi ve hafta sonlarında televizyon seyretme sürelerini mukayese olarak göstermektedir.

Tablo 3.57 Hafta İçi ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Sürelerinin Dağılımı

KAÇ SAAT TV SEYREDER	HAFTA İÇİ		HAFTA SONU	
	S	%	S	%
1 saatten az	142	9.2	77	5.0
1 saat	254	16.5	121	7.9
2 saat	427	27.8	267	17.4
3 saat	387	25.2	426	27.7
4 +	288	18.7	641	41.7
Cevap yok	40	2.6	6	0.3
TOPLAM	1.538	100	1.538	100

Tablo 3.57'de açıkça görüldüğü gibi, hafta içinde nisbeten düşük sürelerde televizyon seyreden deneklerin sayıları hafta sonlarında artmaktadır. Örneğin, hafta içi günde bir saatten daha az televizyon seyreden deneklerin genel nispi dağılımdaki oranı %9.2 ve günde ortalama bir saat televizyon seyredenlerin oranı %16.5 iken, hafta sonlarında aynı sürelerde televizyon seyredenlerin oranı %5 ve %7.9'dur. Buna karşılık hafta içi günde üç saat ile dört ve daha fazla televizyon seyredenlerin oranı %25.2 ve %18.7 iken, hafta sonlarında aynı sürelerle televizyon seyredenlerin oranı %27.1 ve %41.7 gibi yüksek oranlardadır.

3.2.4.3.1. Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresi ve Annenin Eğitim Durumu

Annelerin eğitim durumu ile araştırmaya katılan deneklerin hafta içi kaç saat süre ile televizyon seyrettikleri ilişkisi Tablo 3.58’de ele alınmıştır.

Tablo 3.58 Annelerin Eğitim Durumu ve Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

EĞİTİM	1 saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	26	18.3	44	17.3	73	17.1	58	15.0	39	13.5	4	10.0	244	15.9
Lise	34	23.9	62	24.4	110	25.8	106	27.4	99	34.4	6	15.0	417	27.1
Ortaokul	20	14.1	36	14.2	68	15.9	61	15.8	23	8.0	5	12.5	213	13.8
İlkokul	41	28.9	84	33.1	135	31.6	129	33.3	94	32.6	18	45.0	501	32.6
Okur-yazar	3	2.1	8	3.1	14	3.3	8	2.1	10	3.5	3	7.5	46	3.0
Okur-yazar eğil	15	10.6	15	5.9	25	5.9	23	5.9	17	5.9	4	10.0	99	6.4
Cevap yok	3	2.1	5	2.0	2	0.4	2	0.5	6	2.1	-	-	18	1.2
TOPLAM	142	100	254	100	427	100	387	100	288	100	40	100	1538	100

$$\chi^2 = 42.77 \quad SD = 30 \quad P < 0.05$$

Tablodan da açıkça anlaşılacağı üzere anneleri farklı eğitim düzeyine sahip deneklerin hafta içi televizyon seyretme süreleri arasında kayda değer bir farklılık göze çarpmamaktadır. Anneleri hangi eğitimi düzeyine sahip olursa olsun deneklerin genelinde hafta içi üç saat televizyon seyredenlerin oranı %23.8 ve annelerinin eğitim seviyesi en düşük denek grubunda da %23.2’dir. Aynı denek gruplarında dört saatten fazla televizyon seyretme oranları da birbirine oldukça yakındır (%16 ve %17.2).

Annelerin eğitim durumu ile deneklerin hafta içi televizyon seyretmesi arasındaki ilişkinin yapılan χ^2 testin $p > 0.05$ aralığında olduğu anlaşılmıştır. Böylece ilgili hipotezde dile getirilen annelerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak televizyon seyretme sürelerinin azalacağı beklentisi doğrulanmamış bulunmaktadır. Şimdi de bu ilişkinin deneklerin babalarının eğitim durumuna göre hafta içi ne kadar sürelerle televizyon seyrettiklerine bakalım.

3.2.4.3.2. Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresi ve Babanın Eğitim Durumu

Tablo 3.59’da deneklerin babalarının eğitim düzeyi ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Tablo 3.59 Babanın Eğitim Durumu ve Hafta İçi Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

EĞİTİM	1saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	42	29.6	81	31.9	144	33.7	118	30.5	90	31.3	9	22.5	484	31.5
Lise	28	19.7	48	18.9	84	19.7	87	22.5	67	23.3	6	15.0	320	20.8
Ortaokul	26	18.3	50	19.7	82	19.2	66	17.1	47	16.3	9	22.5	280	18.2
İlkokul	35	24.6	67	26.4	104	24.4	106	27.4	68	23.6	13	32.5	393	25.6
Okur-yazar	8	5.6	3	1.2	5	1.2	5	1.3	8	2.8	2	5.0	31	2.0
Okur-yazar değil	1	0.7	1	0.4	4	0.9	1	0.2	-	-	-	-	7	0.5
Cevap yok	2	1.5	4	1.5	4	0.9	4	1.0	8	2.8	1	2.5	23	1.4
TOPLAM	142	100	254	100	427	100	387	100	288	100	40	100	1538	100

$$\chi^2 = 32.96 \quad SD = 30 \quad P < 0.05$$

Tabloda detayları ile görülen verilerden anlaşılmaktadır ki, araştırma kapsamındaki deneklerin babalarının eğitim durumu ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişki daha önce annelerin eğitim düzeyinde rastlanan ilişki benzer özellikler arz etmektedir. Hatırlanacağı üzere yapılan χ^2 testinde annenin eğitim düzeyi ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasında $p < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olmadığı anlaşılmış ve ilgili hipotez reddedilmiştir. Aynı duruma babanın eğitim düzeyi ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişkide rastlanmıştır. Mesela babası üniversite mezunu deneklerin hafta içinde dört ve daha fazla sürelerle televizyon seyredenlerin oranı %18.6 iken, babası ilkokul düzeyinde eğitimli deneklerin hafta içi dört ve daha fazla saat süre ile televizyon seyredenlerin oranı %17.3’tür. Düşük sürelerde televizyon seyreden deneklerde farklı eğitim düzeyindeki babaların çocukları birbirine yakın oranlarda çıkmıştır. Mesela, üniversite mezunu babaların çocuklarından hafta içi bir saatten az televizyon seyredenlerin oranı %8.7 iken, aynı süreyle televizyon seyretme oranı babası ilkokul mezunu deneklerde %8.9 oranındadır.

Bu veriler “ebeveynlerin eğitim durumunun yükselmesine paralel olarak televizyon seyretme sürelerinin daha çok kontrol altında tutulacağı ve seyretme sürelerinin düşeceği” hipotezini doğrulamamaktadır. Anlaşılmaktadır ki, eğitilmiş aile çocukları televizyon seyretme konusunda daha az eğitilmiş aile çocuklarından hiç geri kalmamaktadırlar.

3.2.4.3.3. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi ve Annenin Eğitim Durumu

Annenin eğitim durumu ile hafta sonu deneklerin televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişki Tablo 3.60’da ele alınmıştır.

Tablo 3.60 Annenin Eğitim Durumu ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

EĞİTİM	1saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	7	9.1	20	16.5	47	17.6	73	17.1	96	15.0	1	16.7	244	15.9
Lise	17	22.1	21	17.4	63	23.6	109	25.6	205	32.0	2	33.3	417	27.1
Ortaokul	12	15.6	13	10.7	42	15.7	62	14.6	84	13.1	-	-	213	13.8
İlkokul	28	36.4	52	43.0	96	36.0	130	30.5	194	30.3	1	16.7	501	32.6
Okur-yazar	1	1.3	5	4.1	5	1.9	9	2.1	24	3.7	2	33.3	46	3.0
Okur-Yazar değil	11	14.3	8	6.6	12	4.5	37	8.7	31	4.8	-	-	99	6.4
Cevap yok	1	1.2	2	1.7	2	0.7	6	1.4	7	1.1	-	-	18	1.2
TOPLAM	77	100	121	100	267	100	426	100	641	100	6	100	1538	100

$$\chi^2 = 65.41 \quad SD = 30 \quad P < 0.05$$

Bütün denek gruplarında yüksek seviyede seyreden hafta sonu televizyon seyretme süreleri annelerin eğitim durumuna göre farklı seviyelerde görünmekle birlikte, oransal bakımdan birbirine yakın seyretmektedir. Mesela, annesi üniversite mezunu deneklerden %2.9’luk oranı hafta sonları günde bir saatten az televizyon seyredirken, annesi sadece okur-yazar olan deneklerde bu oran %2.2’dir. aynı sürelerle televizyon seyretme oranları ise annesi lise mezunu olan deneklerde %4.1, annesi ortaokul mezunu olanlarda %5.6, annesi ilkokul mezunu olan deneklerde ise %5.6’dır.

Birbirine yakın oranlara uzun sürelerle televizyon seyreden denek gruplarında da rastlanmaktadır. Mesela, anneleri eğitimli denek grubunun %39.3'ü hafta sonları günde dört saat ve daha fazla süreyle televizyon seyrederken, annesi ortaokul mezunu olan deneklerin de aynı sürelerle televizyon seyretme oranları hemen hemen aynıdır (%39.4). Bunun gibi annesi ilkokul mezunu olan deneklerde hafta sonu televizyon seyretme süreleri dört ve daha fazla süreler itibariyle %38.7 nisbetindedir.

Bu veriler ışığında şu söylenebilir: Daha evvel annenin eğitim durumu ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişkide görüldüğü gibi, annenin eğitim durumu yükseldikçe hafta sonu televizyon seyretme süreleri düşmemektedir. Söz konusu ilişkide de dile getirildiği gibi, araştırmanın ilgili hipotezinde dile getirilen annenin eğitim düzeyinin yükselmesinin televizyon seyretme sürelerinde düşüşe yol açacağı beklentisi bu verilerden sonra bir kez daha yanlışlanmış bulunmaktadır.

3.2.4.4. Televizyon Seyretme Süresinde Okul Faktörü

Tablo 3.61, deneklerin okuduğu okul ile televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişkiyi konu almaktadır.

Tablo 3.61 Okul Faktörü ve Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

OKUL	1saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Resneli Niyazibey	9	6.3	16	6.3	30	7.0	33	8.5	16	5.6	2	5.0	106	6.9
Özel Asfa Kız	8	5.6	12	4.7	22	5.2	25	6.5	3	1.0	1	2.5	71	4.6
Küplüce İlk.	6	4.2	20	7.9	38	8.9	34	8.8	30	10.4	7	17.5	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	11	7.7	19	7.5	17	4.0	18	4.7	14	4.9	3	7.5	82	5.3
Evrin L.	1	0.7	8	3.1	16	3.7	18	4.7	22	7.6	1	2.5	66	4.3
Ayazağa İlk.	16	11.3	23	9.1	30	7.0	33	8.5	22	7.6	10	25.0	134	8.7
Nilüferhatun	11	7.7	27	10.6	41	9.6	30	7.8	39	13.5	1	2.5	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	13	9.2	24	9.4	31	7.3	21	5.4	20	6.9	2	5.0	111	7.2
Hasan Tan	14	9.9	36	14.2	56	13.1	43	11.1	14	4.9	2	5.0	165	10.7
Şemsipaşa	7	4.9	10	3.9	34	8.0	25	6.5	36	12.5	2	5.0	114	7.4
Nihat Tarlan	6	4.2	8	3.1	17	4.0	29	7.5	13	4.5	2	5.0	75	4.9
Surp Haç L.	24	16.9	11	4.3	14	3.3	11	2.8	9	3.1	2	5.0	71	4.6
Boğaziçi L.	4	2.8	8	3.1	26	6.1	17	4.4	17	5.9	3	7.5	75	4.9
Amerikan L.	9	6.3	21	8.3	26	6.1	31	8.0	13	4.5	-	-	100	6.5
Belde İstek V.	3	2.1	11	4.3	29	6.8	19	4.9	20	6.9	2	5.0	84	5.5
TOPLAM	142	100	254	100	427	100	387	100	288	100	40	100	1538	100

$$\chi^2 = 180.96 \quad SD = 70 \quad P < 0.05$$

Sosyo-ekonomik düzeyi düşük aile çocukların devam ettiği Ayazağa, İzzetpaşa ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okullarından araştırmaya katılan deneklerin hafta içi televizyon seyretme sürelerine baktığımızda bir saatten az seyredenlerin oranının kendi grubu içinde sırası ile %11.9, %11.7 ve %8 olduğunu görmekteyiz. Bu okullarda okuyan öğrencilerin bir, iki ve üç saatle televizyon seyretme sürelerinde oranların aritmetik olarak arttığı görülmektedir. Bu üç okul öğrencilerinin en çok hafta içi üç saat televizyon seyrettikleri görülmektedir. Üç saat televizyon seyredenlerin oranlarına gelince sırasıyla %24.6, %18.9 ve %38 oranlarındadır.

Daha çok çalışan aile çocukları ile küçük esnaf ailelerinin çocuklarının devam ettiği devlet okullarında ise hafta içi televizyon seyretme yoğunluğu iki, üç ve dört saat seyredenlerde yoğunlaşmaktadır. Örneğin Resneli Niyazibey İlköğretim Okulu'nda dört saatten fazla televizyon seyreden deneklerin oranı %15.1, Küplüce İlköğretim Okulu'nda %22 ve Şemsipaşa İlköğretim Okulu'nda %31.6'dır.

Genellikle varlıklı aile çocuklarının okuduğu özel okul, nitelikli devlet okulu ve kolejlerde okuyan öğrencilerin hafta içi televizyon seyretme oranlarının oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Mesela bu kategorideki okullarda okuyan deneklerden dört ve daha fazla süreyle televizyon seyredenler Özel Evrim Lisesi (orta kısım).’nde deneklerin %33’ünü, Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu’nda %26.2’sini, Hasan Tan İlköğretim Okulu’nda %8.5’ini, Özel Boğaziçi Lisesi (orta kısım).’nde %22.7’sini, Özel Belde İstek V. Lisesi (orta kısım)’nde ise %23.8’ini oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik durumu orta ve orta üstü aile çocuklarının okuduğu bu okulların veli tabanının da daha eğitilmiş olacağından kuşku yoktur. Tıpkı eğitilmiş ebeveynlerin çocukları için öngörüldüğü gibi gelir düzeyi yüksek aileler içinde çocuklarının televizyon seyretme sürelerinin fazla yüksek olmayacağı düşünülmüştü. Oysa χ^2 testinde ortaya çıkan veriler bu öngörünün çok doğru olmadığını ortaya koymaktadır.

Farklı bir sosyo-kültürel bir kategoriye ifade edeceği düşünülen azınlık ve yabancı okullarda okuyan denekler ayrıca değerlendirilmiştir. Bu kategorideki okullarda okuyan deneklerin Türkiye’deki günlük televizyon seyretme süresinden (Türkiye’deki ortalama televizyon seyretme süresi 3.36 saattir). daha uzun süreyle televizyon seyretmenin diğer denek gruplarına kıyasla daha düşüktür. Mesela Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım). öğrencilerinin bu sürelerde televizyon seyredenlerin oranı %17.1.Surp Haç Lisesi (orta kısım). öğrencilerinde bu oran %12.7 ve Amerikan Lisesi (orta kısım). öğrencilerinde bu oran %13’tür.

3.2.4.4.1. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi ve Okul Faktörü

Araştırmaya katılan deneklerin öğrenim gördüğü okullara göre hafta sonu televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişki Tablo 3.62’de ele alınmıştır.

Tablo 3.62 Okul Faktörü ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

OKUL	1 saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Resneli Niyazibey İlk.	5	6.5	7	5.8	21	7.9	22	5.2	51	8.0	-	-	106	6.9
Özel Asfa Kız L.	-	-	3	2.5	16	6.0	29	6.8	23	3.6	-	-	71	4.6
Küplüce İlk.	11	14.3	11	9.1	29	10.9	28	6.6	55	8.6	1	16.7	135	8.8
Notre Dame de Sion L.	6	7.8	4	3.3	18	6.7	25	5.9	29	4.5	-	-	82	5.3
Evrım L.	1	1.3	3	2.5	4	1.5	14	3.3	44	6.9	-	-	66	4.3
Ayazağa İlk.	10	13.0	25	20.7	25	9.4	36	8.5	36	5.6	2	33.3	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	3	3.9	10	8.3	22	8.2	40	9.4	74	11.5	-	-	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	9	11.7	15	12.4	26	9.7	30	7.0	30	4.7	1	16.7	111	16.7
Hasan Tan İlk.	11	14.3	7	5.8	28	10.5	63	14.8	56	8.7	-	-	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	6	7.8	3	2.5	14	5.2	29	6.8	62	9.7	-	-	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk.	4	5.2	16	13.2	10	3.7	17	4.0	28	4.4	-	-	75	4.9
Surp Haç L.	3	3.9	4	3.3	8	3.0	20	4.7	36	5.6	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	4	5.2	4	3.3	11	4.1	25	5.9	31	4.8	-	-	75	4.9
Amerikan L.	3	3.9	6	5.0	24	9.0	22	5.2	44	6.9	1	16.7	100	6.5
Belde İstek V. L.	1	1.3	3	2.5	11	4.1	26	6.1	42	6.6	1	16.7	84	5.5
TOPLAM	77	100	121	100	267	100	426	100	641	100	6	100	1538	100

$$\chi^2=163.67 \quad SD=70 \quad P<0.05$$

Genellikle üst gelir grubunu teşkil eden ailelerin çocuklarının okuduğu özel okullar ile gelir seviyesi yüksek semtlerde yer alan devlet okullarından araştırmaya katılan deneklerin hafta sonu televizyon seyretme sürelerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu grupta yer alan okullardan Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım). öğrencilerinin %73.2'si, Evrım Lisesi (orta kısım). öğrencilerinin %87.9, Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu öğrencilerinin %75.5'i, Hasan Tan İlköğretim Okulu öğrencilerinin

%74.6'sı, öğrencilerinin ise %81'i hafta sonları itibarı ile günde üç saat ile dört saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyretmektedirler. Bunun anlamı kategorideki deneklerin ağırlıklı çoğunluğu Türkiye ortalaması (Türkiye ortalaması günde 3.3 saattir). ve üzerinde bir oranda televizyon seyretmektedirler.

Sosyo-ekonomik kategori bakımından orta düzeyde yer alan ailelerin çoğunlukta olduğu okullardan araştırmaya katılan deneklerin yukarıdaki kategoriye nisbetle daha düşük sürelerle televizyon seyretmektedir. Mesela, bu kategoride mütalaa edilen Küplüce İlköğretim Okulu öğrencilerinin %61.4'ü, Resneli Niyazi Bey İlköğretim okulu öğrencilerinin %79.8'i hafta sonları günde üç saat ile dört saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyretmektedirler.

Gelir düzeyi düşük bölgelerde mevcut ve çoğunlukla alt gelir grubunda yer alan aile çocuklarının devam ettiği okullardan araştırmaya katılan denekler hafta sonu televizyon seyretme sürelerinin en düşük olduğu grup olmuştur. Bu kategoride yer alan okullardan Ayazağa İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan deneklerin %53.8'i, İzzetpaşa İlköğretim Okulu'ndan katılan öğrencilerin %54'ü ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan katılanların %60'ı hafta sonları günde üç saat ile dört saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyretmektedirler.

Yabancı okullardan araştırmaya katılan deneklerin televizyon seyretme sürelerinde bir çeşitlilik görülmektedir. Mesela günde üç, dört saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyretme oranları, Amerikan Lisesi (orta kısım). öğrencilerinden denek olanlarda %65.9 iken Surp Haç Lisesi (orta kısım)'nden katılan deneklerde %78.9 oranındadır. Yabancı okullar arasında bir azınlık okulu olan Surp Haç Lisesi öğrencileri arasında görülen yüksek oranda televizyon seyretme dikkat çekicidir.

Yapılan χ^2 çözümlemesi ile araştırmaya katılan deneklerin okuduğu okul ile hafta sonları televizyon seyretme süreleri arasında $p < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki bulunduğu anlaşılmıştır. Araştırmanın ilgili hipotezinde dile getirilen “özel okullar ile kaliteli eğitim veren okullara kıyasla kenar semtlerde yer alan okullarda öğrenim gören öğrencilerin daha fazla sürelerle televizyon seyredeceği” istikametindeki beklenti doğrulanmamış ve bu hipotez reddedilmiştir.

3.2.4.5. Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişki

Öğrencinin başarısını etkileyen birçok faktördür. Modern iletişim araçları başta televizyon, günümüz toplumlarında eğitim çağındaki çocukların etkilendiği araçların başında gelmektedir. Televizyon gibi etkili ve çok seyredilen bir kitle iletişim aracı çocuğun başarısını artırabilecek istikamette fonksiyon icra ettiği gibi yerinde ve bilinçli bir ilişki geliştirilemediği zaman çocuğun başarısını olumsuz istikamette de etkileyebilir. Bu araştırmanın hipotezleri kurulurken, öğrenci başarı ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasında $p<0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmüş ve hafta içi televizyon seyretme süreleri arttıkça öğrencilerin başarılarının düşeceği varsayılmıştır.

Tablo 3.63 araştırmaya katılan deneklerin sınıf geçme dereceleri (başarı durumu) ile hafta içi televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 3.63 Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Sınıf Geçme Durumu	1saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Geçer	12	8.5	16	6.3	35	8.2	27	7.0	31	10.7	4	10.0	125	8.2
Orta	31	21.8	51	20.1	83	19.4	93	24.0	55	19.1	9	22.5	322	20.9
İyi	36	25.4	72	28.3	140	32.8	113	29.2	79	27.4	11	27.5	451	29.3
Pekiyi	60	42.3	109	42.9	160	37.5	146	37.7	108	37.5	13	32.5	596	38.8
Cevap yok	3	2.0	6	2.4	9	2.1	8	2.1	15	5.3	3	7.5	44	2.8
TOPLAM	142	100	254	100	427	100	387	100	288	100	40	100	1538	100

$$\chi^2 = 27.10 \quad SD = 25 \quad P < 0.05$$

χ^2 testi sonuçları araştırmanın ilgili hipotezini doğrular nitelikte çıkmamıştır. Başarı durumu farklı olan denek gruplarının televizyon seyretme sürelerine bakıldığında önemli farklılıklar görülmemektedir. Mesela geçen yıl sınıfı geçer derece ile geçen öğrenci grubunun %9.7'si bir saatten az süreyle televizyon seyredirken, sınıfı orta, iyi ve pekiyi derece ile geçen deneklerde bu sürelerde televizyon seyredenlerin oranları %9.6, %8 ve %10.1'dir. Bütün başarı derecelerindeki denek gruplarında birbirine yakın oranlara uzun sürelerle televizyon seyretmede de rastlanmaktadır. Mesela, geçer derece ile sınıf geçen

deneklerden hafta içi üç saat televizyon seyredenlerin oranı %21.8 iken, sınıfı orta derece ile geçenlerin oranı %28.9, iyi derece ile geçenlerin oranı %25.1 ve pekiyi derece ile sınıf geçen deneklerin oranı %24.5'tir.

Bu veriler χ^2 testinin $p>0.05$ aralığında bir anlamlılığı ortaya çıkarmış ve araştırmanın ilgili hipotezi reddedilmiştir.

3.2.4.5.1. Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişki

Daha önce hafta içi televizyon seyretme süreleri ile araştırmanın deneği konumundaki öğrencilerin başarı durumu arasında $p<0.05$ aralığında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı belirtilmiş ve araştırmanın televizyon seyretme sürelerinin artmasının öğrenci başarısını negatif istikamette etkileyeceği yönündeki hipotez kabul edilmemişti. Tablo 3.64 ise, öğrencinin başarı durumu ile hafta sonu televizyon seyretme süreleri arasındaki ilişkiyi konu edinmiştir.

Tablo 3.64 Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi İle Başarı Durumu Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

Sınıf Geçim Durumu	1 saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Geçer	8	10.4	11	9.2	18	6.7	30	7.0	57	8.9	1	16.7	125	8.2
Orta	14	18.2	30	24.8	64	24.0	78	18.3	136	21.2	-	-	322	20.9
İyi	25	32.5	43	35.5	70	26.2	137	32.2	173	27.0	3	50.0	451	29.3
Pekiyi	27	35.1	35	28.9	106	39.7	173	40.6	253	39.5	2	33.3	596	38.8
Cevap yok	3	3.9	2	1.6	9	3.4	8	1.9	22	3.4	-	-	44	2.8
TOPLAM	77	100	121	100	267	100	426	100	641	100	6	100	1538	100

$$\chi^2 = 32.76 \quad SD = 25 \quad P < 0.05$$

Tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin başarı düzeyi ile hafta sonu televizyon seyretme süreleri arasında $p<0.05$ aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye rastlanamamıştır. Araştırmaya katılan ve geçen yıl sınıfı orta derece ile geçen deneklerin %42.2'si (bu oran bu grubun aynı zamanda en yüksek oranıdır). hafta sonları günde dört

saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyredirken, sınıfı pekiyi derece ile geçen denekler de buna yakın oranlarda (%42.4). hafta sonları dört saat veya daha fazla sürelerle televizyon seyretmektedirler. Az sürelerle televizyon seyretme bakımından da durum bundan pek farklı değildir. Mesela, hafta sonu günde bir saatten az televizyon seyretme bakımından sınıfı orta derece ile geçen öğrencilerle, sınıfı pekiyi derece ile geçenler arasında büyük bir oransal farklılık bulunmamaktadır. Orta derece ile geçen deneklerde bu oran %4.3 iken, pekiyi derece ile geçen deneklerde %4.5'tir.

Bu verilerden televizyon seyretme sürelerinin uzunluğu veya kısalığı öğrencilerin başarısında etkili bir faktör görünümünde değildir. Araştırmanın hipotezleri arasında ifade edilen ve hafta içi televizyon seyretme süreleri ile başarı durumu arasındaki ilişki açıklanırken tartışılan “fazla sürelerle televizyon seyretmenin başarıyı olumsuz etkileyeceği” öngörüsünün isabetsizliği böylece pekişmiş bulunmaktadır.

3.2.5. Televizyon ve Cinsiyet

3.2.5.1. Televizyon Seyretmede Cinsiyet Ayrımı

Cinsiyet meselesi modern dönemde birçok yönü ile her zaman toplumun gündeminin ana konuları arasında yer alır. Erkek ve kadının eşitliği ise bu meselenin en önemli yanını teşkil eder. Cinsler arasındaki eşitlik, onların doğuşu ile beraber başlayan bir dizi ilişki dolayısıyla tartışma konusu olmaktadır. Modernleşmenin kadının özgürleşmesine pozitif katkı sağladığı genel kabul gören görüştür. Toplumumuzun modernleşmesi serüveni açısından meseleye bakıldığında kadının eşitliği konusunun çokça vurgulandığı görülecektir. Bu vurgular toplumsal pratiğimiz bakımından da doğrudur. Bilhassa okuyan kentli kadınların sosyal hayatta erkeğin yanında çok aktif roller almaya başladığı görülmektedir. Ebeveynler ev dışında erkek çocuklarına nisbetle kız çocuklarına daha çok duyarlı davranışlar da ev içinde kız çocukların zaman zaman kayırdığına da şahid olunmaktadır. Bu itibarla, ev içinde kız çocuklar daha geniş bir özgürlük alanı bulabilmektedirler. Bu araştırmada ev içinde istediği zaman televizyon seyretme

bakımından kız çocukların erkeklere kıyasla daha fazla seyretme imkanı bulduğu anlaşılmaktadır. Tablo 3.65, araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet ile istediği zaman televizyon seyretme arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 3.65 Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme

CİNSİYET	Evet		Genellikle		Çok az		Hayır		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	305	43.1	275	50.2	95	46.6	44	58.7	4	100	723	47.0
Kız	399	56.4	270	49.3	108	52.9	30	40.0	-	-	807	52.5
Cevap yok	3	0.5	3	0.5	1	0.5	1	1.3	-	-	8	0.5
TOPLAM	707	100	548	100	204	100	75	100	4	100	1538	100

$$\chi^2 = 16.62 \quad SD = 8 \quad P < 0.05$$

Tablodan da açıkça anlaşılmaktadır ki, kız çocuklar hem istediği zaman televizyon seyredebildiğini belirtenlerin oranı bakımından daha yüksek görünmekte, hem de istediği zaman televizyon seyredemediğini belirtenler oran bakımından daha düşüktür. Araştırmaya katılan kız deneklerin %49.4'lük oranı istediği zaman televizyon seyredebildiğini belirtirken, erkeklerde bu oran %42.2'dir. Buna karşılık istediği zaman televizyon seyredemediğini ifade eden kız deneklerin oranı %3.7'de kalırken, bu oran erkek deneklerde %6.1'e kadar çıkmaktadır.

Bu ilişki göstermektedir ki, ev içerisinde televizyon seyredebilme açısından kız çocukları en az erkekler kadar, hatta onlardan daha yüksek oranda seyretme imkanına sahiptirler. Deneklerin istediği zaman televizyon seyredebilme durumuna ebeveynlerin eğitim durumu itibarıyla bakılmıştır. Bu ilişki, televizyona karşı çocuklarını hazırlamada eğitim düzeyinin veli tutumlarını nasıl etkilediğini göstermesi bakımından önemlidir.

3.2.5.2. Televizyon Kimlerle Seyrediliyor?

Yapılan χ^2 çözümlemesinde cinsiyet ile deneklerin televizyon programlarını kiminle seyrettiği arasında $p > 0.5$ aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.66'da gösterilmiştir.

Tablo 3.66 Cinsiyet Faktörü ve Televizyonun Kimlerle Seyredildiğine Dair Dağılım

CİNSİYET	Ailesiyle		Kardeşleri		Arkadaşları		Yalnız		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	478	45.6	87	51.2	9	45.0	143	49.3	6	100	723	47.0
Kız	566	54.0	83	48.8	11	55.0	144	49.7	-	-	807	52.5
Cevap yok	5	0.4	-	-	-	-	3	1.0	-	-	8	0.5
TOPLAM	1049	100	170	100	20	100	290	100	6	100	1538	100

$$\chi^2 = 8.70 \quad SD = 10 \quad P < 0.05$$

Tablodaki verilerden erkeklere nisbetle kız çocukların aileleri ile birlikte televizyon seyrettiği anlaşılmaktadır. Çünkü araştırmaya katılan erkek deneklerin %66.1'lik oranı ailesi ile televizyon programlarını seyrettiğini belirtirken, bu oran araştırmanın kız olan denekleri için %70.1 oranına kadar çıkmaktadır. Yalnız televizyon seyretme konusunda da erkeklerin oranı daha fazladır. Televizyon programlarını tek başına seyrettiğini belirten kız deneklerin oranı %17.8 iken, erkek deneklerde bu oran %19.8'e çıkmaktadır.

Bilindiği gibi kız çocukları erkek çocuklara nisbetle hem evde daha fazla bulunmakta, dolayısıyla aile bireyleri ile paylaştıkları süreler daha fazla olmaktadır. Buna karşılık erkek çocuklar kızlara nisbetle zamanlarının daha büyük bölümünü ev dışında geçirebilmekte ve bu sebeple aile bireyelerine ayırdıkları süre bu oranda azalmaktadır. Deneklerin beraber televizyon seyretme konusunda verdikleri cevapların cinsiyet bakımından çıkan sonuçların büyük ölçüde toplumsal yapıdaki kız erkek algılamalarının önemli tesiri bulunmaktadır.

3.2.5.3. Televizyon Seyretme Sebepleri ve Cinsiyet Faktörü

Yapılan χ^2 testi çözümlemesinde araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet ile televizyon seyretmesine sebep olan faktörler arasında $p < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu ilişki Tablo 3.67'de ele alınmıştır.

Tablo 3.67 Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme Sebeplerinin Dağılımı

CİNSİYET	Arkadaşı olmaması		Oyun ortamı yok		Anne-Baba ilgisi		Gezme imkanı yok		TV, oturma odasında		Hayal dünyasını geliştir.		TV seyretmeyi seviyor		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	88	54.0	102	59.0	10	35.7	71	40.3	118	46.3	73	45.3	142	40.2	93	51.7	26	53.1	723	47.0
Kız	73	44.8	70	40.5	18	64.3	102	58.0	137	53.7	88	54.7	210	59.5	86	47.8	23	46.9	807	52.5
Cevap yok	2	1.2	1	0.5	-	-	3	1.7	-	-	-	-	1	0.3	1	0.5	-	-	8	0.5
TOPLAM	163	100	173	100	28	100	176	100	255	100	161	100	353	100	180	100	49	100	1538	100

$\chi^2 = 36.35$ SD= 16 P<0.05

Araştırmaya katılan hem kız, hem de erkek deneklerin televizyon seyretmesine sebep olan faktörlerin başında televizyon seyretmekten hoşlanmalarıdır. Araştırma kapsamındaki erkek deneklerin %19.6'lık oranı, kız deneklerin de %26'lık oranı başka bir faktörün değil, televizyon seyretmekten hoşlanmasının televizyon seyretmesine yol açtığını belirtmektedir. Bunun haricinde araştırmanın erkek denekleri kızlara nisbetle arkadaşları olmadığı (%12.2), oyun oynama ortamı bulamadığı için (%14.1) televizyon seyretmektedir. Buna mukabil araştırmanın beyan denekleri düşük oranda da olsa anne baba ilgisizliği (%2.2), gezme imkanlarının olmaması (%12.6) ve televizyonun oturma odasında bulunması (%17) sebepleri ile erkek deneklerden daha yüksek oranlarda televizyon seyretmektedir.

3.2.5.3.1. Kız Çocukları ve Televizyon Seyretme

Yapılan χ^2 çözümlemesinde araştırmaya katılan deneklerin cinsiyeti ile televizyondan öğrendiklerinin hayatının hangi alanlarında kendisine yaradığı konusundaki düşünceleri arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişki Tablo 3.68'de ele alınmıştır.

Tablo 3.68 Cinsiyet Faktörü ve Televizyondan Öğrenilenlerin Nerelerde İşe Yaradığının Dağılımı

CINSİYET	Her yerde		Sokakta		Evde		İşyerinde		Okulda		Hiçbir yerde		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	295	44.7	86	50.9	67	73.6	176	40.8	40	50.6	31	52.5	13	57.1	15	55.6	723	47.0
Kız	362	54.8	82	48.5	24	26.4	253	58.7	38	48.1	28	47.5	9	42.9	11	40.7	807	52.5
Cevap yok	3	0.5	1	0.6	-	-	2	0.5	1	1.3	-	-	-	-	1	3.7	8	0.5
TOPLAM	660	100	169	100	91	100	431	100	79	100	59	100	22	100	27	100	1538	100

$\chi^2=44.4$ SD=18 P<0.05

Deneklerin geneli itibariyle en öne çıkan husus, televizyonda öğrendiklerinin her yerde işlerine yaradıkları biçimindeki düşünceleridir. Araştırmaya katılan erkek deneklerin %40.8'i, kız deneklerin %44.9'u televizyondan öğrendiklerinin her yerde işlerine yaradığını belirtmektedir. Deneklerin bu kanaati, televizyonu kullanım biçimleri ve televizyondan yararlanması dikkate alındığında bir çelişkinin olduğu açıkça görülür. Çünkü araştırmanın denekleri, daha önce ortaya konduğu gibi televizyondan daha ziyade bir eğlence aracı olarak yararlanmaktadırlar. Oysa eğlencenin her yerde kullanışlı bir öge olacağını düşünmek mümkün değildir. Denebilir ki, deneklerin öğrendiklerini kullanacakları alanlar konusundaki görüşleri televizyon ile mevcut ilişkisine değil, televizyondan beklentilerine dayanmaktadır.

Araştırmanın hem kız, hem erkek denekleri ayrıca televizyondan öğrendiklerinin sokakta (erkek denekler %11.9, kız denekler %10.2), evde (erkekler %9.3, kızlar %3), işyerinde (erkekler %24.3, kızlar %31.4), okulda (erkekler %4.3, kızlar %4.7) işlerine yaradığını belirtmiştir. Buna karşılık erkek deneklerin sadece %4.3 ve kız deneklerin %3.5'i televizyondan öğrendiklerinin hiçbir yerde işine yaramadığını belirtmektedir.

3.2.5.4. Kanal Tercihinde Cinsiyet Faktörü

Tablo 3.69 Cinsiyet ile Aile İçinde Hangi TV Kanalının Seyredileceğine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiyi yansıtmaktadır.

Tablo 3.69 Cinsiyet Faktörü ile Kanal Tercihine Kimin Karar Verdiği Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

CİNSİYET	Erkek		Kız		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kim Karar Verir								
Ailece	332	45.9	477	59.1	2	25.0	811	52.7
Anne	32	4.4	38	4.7	-	-	70	4.6
Baba	235	32.5	174	21.6	4	50.0	413	26.9
Kardeş	18	2.5	21	2.6	-	-	39	2.5
Kendisi	100	13.8	91	11.3	2	25.0	193	12.5
Cevap yok	6	0.9	6	0.7	-	-	12	0.8
TOPLAM	723	100	807	100	8	100	1538	100

$$X^2 = 36.09 \quad sd = 10 \quad P < 0.05$$

TV kanalı tercihi konusunda hem erkek, hem de kız deneklerin en büyük bölümü tercihin demokratik biçimde yapıldığını belirtmektedir. Ancak, araştırmaya katılan deneklerin cinsiyetleri itibariyle TV kanalı tercihindeki aile tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Araştırmanın kız denekleri erkek deneklere nisbetle TV kanalı tercihi konusunda ailenin topluca karar verdiğini daha yüksek oranda ifade etmiştir. Araştırmanın kız deneklerinin %59.1'i ailece karar verdiklerini belirtirken, erkek deneklerin %45.9'u hangi TV kanalının seyredileceğine ailece karar verdiklerini belirtmişlerdir.

Seyredilecek TV kanalına babanın karar verici olması bakımından erkek denekler kız deneklere oranla daha yüksek düzeydedir. Erkek deneklerin %32.5'i, kız deneklerin ise %21.6'sı babalarının seyredilecek TV kanalına karar verdiklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık annenin karar vericiliği konusunda erkek ve kız deneklerin birbirine yakın oranlarda (4.4 ile %4.7) görüş belirtmişlerdir. Erkek çocuklarda baba imajının kız çocuklara göre daha belirgin olduğu anlaşılmaktadır. Erkek deneklerin kız deneklere nisbetle seyredilecek TV kanalı konusunda daha fazla söz sahibi olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan erkek deneklerin %13.8'i seyredilecek TV kanalına kendisinin karar verdiğini belirtirken, kız deneklerin %11.3'ü seyredilecek TV kanalına kendisinin karar verdiğini belirtmiştir.

3.2.5.4.1. Kız Çocuklarının Tutkusu: Diziler

Yapılan χ^2 testinde araştırmaya katılan deneklerin cinsiyet durumu ile en çok seyredilen TV programı arasında anlamlılık düzeyinde ($P<0.05$) bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.70'de ele alınmıştır.

3.70 Cinsiyet Faktörü ve En Çok Seyredilen Programların Dağılımı

CİNSİYET	Erkek		Kız		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%
I. Sırada Tercih								
Müzik-Klip	100	13.8	332	41.1	4	50.0	436	28.3
Yabancı dizi	25	3.5	60	7.4	-	-	85	5.5
Yerli film	23	3.2	35	4.3	-	-	58	3.8
Bilim kurgu	135	18.7	29	3.6	1	12.5	165	10.7
Reklam	1	0.1	2	0.2	-	-	3	0.2
Haber	49	6.8	43	5.3	2	25.0	94	6.1
Yerli dizi	6	0.8	39	4.8	-	-	45	2.9
Çizgi film	70	9.7	62	7.7	-	-	132	8.6
Belgesel	27	3.7	27	3.3	-	-	54	3.5
Eğlence	7	1.0	16	2.0	-	-	23	1.5
Spor	152	21.0	23	2.9	-	-	175	11.4
Yabancı film	68	9.4	64	7.9	1	12.5	133	8.6
Komedi filmi	42	5.8	58	7.2	-	-	100	6.5
Yarışma	2	0.3	8	1.0	-	-	10	0.7
Açık oturum	5	0.7	4	0.5	-	-	9	0.6
Cevap yok	11	1.5	5	0.6	-	-	16	1.0
TOPLAM	723	100	807	100	8	100	1538	100

$$X^2 = 349.28 \quad sd = 30 \quad P < 0.05$$

Daha önce araştırma örnekleminin çoğunlukla hangi program türlerine eğilim gösterdikleri belirtilmişti. Bu eğilimlere deneklerin cinsiyetleri itibarıyla bakıldığında, erkek ve kız denekler arasında önemli bir farklılaşmanın olduğu anlaşılmaktadır. Mesela, kız denekler erkek deneklere kıyasla kız deneklerin müzik-klip, eğlence ve dizi filmlere daha yüksek oranda ilgi duyarken, araştırmaya katılan erkek denekler bilim kurgu filmler, haber programlar ve bilhassa spor programlarını kız deneklere nisbetle daha yüksek oranda tercih etmektedirler.

Kız ve erkek deneklerin farklı programlara ilgi duymalarının kişilik özelliklerinin yanısıra çocuğun sosyalleşmesine toplumun attığı değerlerle de yakından ilgilidir. Erkeğe göre daha duygusal bir kişiliğe sahip olan kız, duygusal içerikli yerli ve yabancı dizilere yönelmektedir. Bunun yanında Türkiye’de bilhassa popüler sporların toplum nezdinde bir erkek uğraşı gibi anlaşılması erkek ilgisi, kızlara nisbetle daha yüksek düzeyde bu tür programlara yönlendirmektedir. Bu toplumsal değerlendirme dolayısıyla ki, erkek deneklerin %21’lik oranı spor programlarını en çok seyrettiği program türü olarak ifade ederken, bu program türü kız deneklerin sadece %2.9’luk bölümü tarafından en çok seyredilen program türü olarak tercih edilmektedir.

3.2.5.5. Televizyon Seyretme Süresi ve Cinsiyet Faktörü

Ortaöğretim öğrencisi olan deneklerin cinsiyete göre televizyon seyretme sürelerini öğrenmek üzere χ^2 testine müracaat edilmiştir. Testin sonucunda cinsiyet bağımsız değişkeni ile deneklerin hafta için televizyon seyretme süreleri arasında anlamlık düzeyinde ($p>0.05$), bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki Tablo 3.71’de ele alınmıştır.

Tablo 3.71 Cinsiyet Faktörü ve Televizyon Seyretme Süresinin Dağılımı

CİNSİYET	1 saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	75	52.8	97	38.2	195	45.7	184	47.5	148	51.4	24	60.0	723	47.0
Kız	66	46.5	155	61.0	231	54.1	201	51.9	138	47.9	16	40.0	807	52.5
Cevap yok	1	0.7	2	0.8	1	0.2	2	0.6	2	0.7	-	-	8	0.5
TOPLAM	142	100	254	100	427	100	387	100	288	100	40	100	1538	100

$$\chi^2 = 16.58 \quad SD = 10 \quad P < 0.05$$

Televizyon seyretme süreleri bakımından erkek ve kız denekler arasında büyük oransal farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak yine de deneklerin değişik televizyon seyretme sürelerinde farklılaştığı görülmektedir. Mesela, iki ve üç saat süreyle televizyon seyretmede kız olan denekler oransal olarak erkeklerden daha fazla televizyon seyrederken, dört ve beş saat süre ile televizyon seyretmede erkek deneklerin kız deneklerden daha fazla seyrettiği anlaşılmaktadır. Oranlara baktığımızda, erkeklerin iki ve üç saat televizyon seyretme oranı %13.4 ve %27 iken kızların seyretme oranı %19.2 ve %28.6'dır. Buna mukabil erkeklerin dört ve beş saat televizyon seyretme oranları %25.4 ve %20.5 iken, kızların dört ve beş saat televizyon seyretme oranları %24.9 ve %17.1'dir.

Televizyon seyretme süreleri deneklerin televizyonla olan bütün ilişkileri bakımından adeta belirleyici konumdadır. Çocuğun gerek televizyon yolu ile sosyalleşmesi, gerekse onun sosyal ve psikolojik durumunu etkilemede televizyon seyretme süreleri birinci derecede etkili olacakları düşünüldüğü için deneklerin okuduğu okul, ebeveynlerin eğitim durumu ve nihayet öğrencinin başarısı ile olan ilişkisi açısından ele alınmıştır. Şimdi sırasıyla araştırmanın diğer bağımsız değişkenleri ile televizyon seyretme süresi değişkeni arasındaki ilişki ele alınacaktır.

3.2.5.5.1. Cinsiyet ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi Arasındaki İlişki

Cinsiyet ile hafta içi televizyon seyretme oranları arasında $p < 0.05$ aralığında gerçekleşmeyen anlamlılık düzeyindeki ilişkiye deneklerin hafta sonu televizyon seyretme süreleri ile cinsiyet arasındaki ilişkide rastlanmıştır. Bu ilişki Tablo 3.72'de ele alınmıştır.

Tablo 3.72 Cinsiyet Faktörü ve Hafta Sonu Televizyon Seyretme Süresi Arasındaki İlişkiye Ait Dağılım

CİNSİYET	1saatten az		1 saat		2 saat		3 saat		4 saat +		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	39	50.6	61	50.4	113	42.3	177	41.5	330	51.5	3	50.0	723	47.0
Kız	37	48.1	60	50.6	152	56.9	249	58.5	306	47.7	3	50.0	807	52.5
Cevap yok	1	1.3	-	-	2	0.8	-	-	5	0.8	-	-	8	0.5
TOPLAM	7	100	121	100	267	100	426	100	641	100	6	100	1538	100

$$x^2= 19.21 \quad SD= 10 \quad P<0.05$$

Hafta içi televizyon seyretme süreleri araştırmanın kız ve erkek arasında yaklaşık düzeydedir. Ancak tablodan da açıkça anlaşıldığı üzere hafta sonu günlük televizyon seyretme süreleri bakımından erkek ve kız denekler arasında farklılık olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan kız öğrenciler hafta sonları itibariyle erkek öğrencilerden daha fazla televizyon seyretmektedirler. Düşük televizyon seyretme süresi olan bir saatten az ve günde bir saat seyretme grubundaki deneklerde erkek denekler oransal bakımdan fazla iken hafta sonu günde iki ve üç saat televizyon seyretme grubundaki deneklerde kız deneklerin oransal bakımdan daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Her iki denek grubunda da en yüksek oranlardaki denekler %45.6 ve %37.9 ile günde dört saat ve daha fazla sürelerle televizyon seyreden denek gruplarında toplanmaktadır.

Araştırmanın kız deneklerinin hafta sonlarında erkek deneklere kıyasla nisbeten daha çok televizyon karşısında olması büyük ölçüde kız çocukların erkekler gibi rahat ve istediği zaman ev dışına çıkamamasından kaynaklanmaktadır. Okul dışındaki zamanının büyük bölümünü evde geçiren kız çocukları doğal olarak toplumumuzun en büyük eğlencesi olan televizyon karşısında geçirmesi anlaşılır bir husustur.

Şimdi de deneklerin oldukları okullara göre hafta sonu televizyon seyretme sürelerine bakalım.

3.2.5.6. Televizyon ve Müstehcenlik

Televizyonlardaki cinsel teşhirciliğin gelişim çağındaki çocukların ruhsal dünyasında olumsuz etkilere yol açtığı konunun uzmanı herkes tarafından kabul edilen bir husustur. Bu kabulden hareketle, bilhassa gelişmiş Batı ülkelerinde televizyon yayıncılığının tabii olduğu kurallar, bu hususlar dikkate alınarak düzenlenmiştir. Bu husus dikkate alınarak, cinsellik ihtiva eden programların, çocukların televizyon karşısında olmadığı gecenin geç saatlerinde yayınlanması mecburiyeti getirilmiştir. Türkiye’de de son dönemde bu istikamette kararlar alınmış olmakla birlikte, uygulamada farklılıklar yaşandığı da bir vâkıdır.

Bilimsel gerçeklerin cinsel teşhirciliğin çocuk psikolojisi üzerindeki negatif etkileri olduğu istikametindeki tespitleri bir yana, Türk toplumunun aile yapısı ve değerler sistemi bu konuda muhafazakar eğilimleri ile tebarüz etmektedir. Araştırma örnekleminin televizyondaki açık-saçık bir sahne karşısındaki tutumu bu genel eğilimlere paralel istikamette görünmektedir. Tablo 3.73 araştırma örnekleminin bu konudaki tutumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 3.73 Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır

AÇIK-SAÇIK SAHNE ÇIKARSA	S	%
İzlemeye devam eder	235	15.3
Etrafa göre hareket eder	350	22.8
Başka kanal açar	673	43.8
Rahatsız olur	271	17.6
Cevap yok	9	0.5
TOPLAM	1.538	100

Araştırmaya katılan deneklerin sadece %15.3'lük oranı televizyondaki açık-saçık bir sahne ile yüz yüze geldiğinde seyretmeye devam edeceğini belirtmiştir. Geriye kalan ve örneklemin ağırlıklı bölümünü oluşturan denekler, çeşitli nisbetlerde rahatsızlıklarını ifade etmektedirler. Deneklerin %43.8'lik oranı başka kanala geçtiğini, %22.8'lik oranı etrafa göre hareket ettiğini, %17.6'sı ise rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir.

3.2.5.6.1. Müstehcenliğe Tavrıda Cinsiyet Faktörü

Araştırmanın deneklerinin cinsiyeti ile televizyonda açık bir sahne çıktığında aldığı tutumlar arasında yapılan χ^2 çözümlemesinde $P < 0.05$ aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Tablo 3.74, bu ilişkiyi açıklamaktadır.

Tablo 3.74 Cinsiyet Faktörü ve Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır

CİNSİYET	İzlemeye devam		Etrafa göre hareket		Başka kanala geç		Rahatsız olur		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	148	63.0	186	53.1	279	41.5	105	38.7	5	55.6	723	47.0
Kız	85	36.2	162	46.3	393	58.4	163	60.1	4	44.4	807	52.5
Cevap yok	2	0.8	2	0.6	1	0.1	3	1.2	-	-	8	0.5
TOPLAM	235	100	350	100	673	100	271	100	9	100	1538	100

$$\chi^2 = 33.6 \quad SD = 22 \quad P < 0.05$$

Veriler televizyonlarda çok sık rastlanan cinsel içerikli açık-saçık sahneler karşısında kız deneklerin daha hassas olduğu ve benzeri sahnelere erkeklere kıyasla daha olumsuz yaklaştığını ortaya koymaktadır. Televizyonda açık-saçık bir sahne çıktığında araştırmanın erkek deneklerinin %20.5'i "izlemeye devam ederim" derken, aynı konudan kız deneklerin tutumu erkeklerin yarısı nisbetindedir. Bütün kız deneklerin sadece %10.5'lik oranı "izlemeye devam" edeceğini belirtmektedir. Erkek deneklerin %25.7'si "etrafa göre hareket ederim" derken, kız deneklerin sadece %20.1'i etrafa göre hareket edeceğini dile getirmektedir. Bu hususta da kız deneklerin erkeklerden daha kararlı bir tutum içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Araştırma deneklerinin sayısal ve oransal bakımdan yoğunlaştığı kategorilerde durum farklı değildir. Erkek deneklerin %38.6'sı, kız deneklerin ise yaklaşık yarısına yakını (%48.7) başka kanala geçtiğini belirtmektedir. Rahatsız olduğunu belirten deneklerin %14.5'i erkek, %20.2'si ise kız deneklerden oluşmaktadır. Televizyonlardaki cinselliğin varlığı konusunda kız denekler daha tutucu bir tutum içindedirler. Bunun en önemli sebepleri arasında toplumun kültürel tutumlarının yanısıra kentte kızın cinsellik dolayısıyla uğradığı tacizlerin etkisi olduğundan da kuşku yoktur.

3.2.5.6.2. Müstehcenliğe Tavrıda Okul Faktörü

Yapılan χ^2 çözümlemesinde deneklerin okudukları okullar ile televizyonda çıkan açık-saçık sahne karşısındaki tutumları arasında anlamlılık düzeyinde ($P<0.05$). bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki Tablo 3.75’de ele alınmıştır.

Tablo 3.75 Okul Faktörü ve Müstehcenliğe Karşı Takınılan Tavır

	İzlemeye devam		Etrafa göre hareket		Başka kanala geç		Rahatsız olur		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
R. Niyazibey İlk.	9	3.8	22	6.3	47	7.0	28	10.3	-	-	106	6.9
Asfa Kız L.	7	3.0	10	2.9	43	6.4	11	4.1	-	-	71	4.6
Küplüce İlk.	3	1.3	24	6.8	85	12.6	22	8.1	1	11.1	135	8.8
NotreDame De Sion L.	29	12.3	28	8.0	16	2.4	8	3.0	1	11.1	82	5.3
Evrin L.	19	8.1	20	5.7	20	3.0	7	2.6	-	-	66	4.3
Ayazağa İlk.	7	3.0	24	6.9	80	11.9	21	7.7	2	22.2	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	24	10.2	26	7.4	69	10.3	29	10.7	1	11.1	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	16	6.8	13	3.7	52	7.7	29	10.7	1	11.1	111	7.2
Hasan Tan İlk.	7	3.0	24	6.8	93	13.8	40	14.8	1	11.1	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	19	8.1	23	6.6	50	7.4	22	8.1	-	-	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk.	5	2.1	17	4.9	44	6.5	9	3.3	-	-	75	4.9
Surp Haç L.	20	8.5	19	5.4	25	3.7	7	2.6	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	23	9.8	34	9.7	9	1.3	7	2.6	2	22.3	75	4.9
Amerikan L:	27	11.5	42	12.0	14	2.1	17	6.3	-	-	100	6.5
Belde İstek V. L.	20	8.5	24	6.9	26	3.9	14	5.1	-	-	84	5.5
TOPLAM	235	100	350	100	673	100	271	100	9	100	1538	100

$$\chi^2= 45.8 \quad SD= 12 \quad P<0.05$$

Televizyonda ağır cinsellik ihtiva eden sahneler karşısında düşük gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının okuduğu okullardan araştırmaya katılan denekler en yüksek

düzeyde olumsuz tutum takınan denek grubudur. Örneğin Küplüce İlköğretim Okulu'ndan katılan deneklerin %63'ü, Ayazağa İlköğretim Okulu'ndan katılanların %59.7'si ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan katılan öğrencilerin %58.7'si televizyondaki açık-saçık sahne karşısında başka kanala geçeceğini belirtirken, aynı okullardan araştırmaya katılan deneklerin %16.3, %15.7 ve %12'si de böyle bir sahne karşısında rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Söz konusu kategorideki deneklerden "izlemeye devam ederim" diyenlerin oranı Küplüce İlköğretim Okulu'nda %2.2, Ayazağa İlköğretim Okulu'nda %5.2 ve Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'nda %6.7 gibi bütün denek grupları içinde en düşük oranlarını oluşturmaktadır.

Açık-seçik sahne karşısında en az rahatsızlık duyan denek grubu yabancı okullarda okuyan deneklerdir. Bu grubu da varlıklı aile çocuklarının okuduğu okullardaki öğrenciler takip etmektedir. Mesela, Amerikan Lisesi (orta kısım).’nden araştırmaya katılan deneklerin %14’ü, Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım).’nden katılanların %19.5’i ve Boğaziçi Lisesi (orta kısım).’nden katılanların %12’si başka kanala geçeceğini belirtmiştir. Bu kategorideki okullarda Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım) bir istisna oluşturmaktadır. Bunun sebebi ise, bu okulun kız lisesi olmanın yanı sıra, öğrencilerin veli tabanının muhafazakar ailelerden oluşmuş olmasıdır.

Bu veriler, muhafazakar değerlerin en çok düşük gelir gruplarında temsil edildiğini, bu değerlerin de çocuğunu sosyalleşme sürecinde aile kanalı ile çocuğa aktarıldığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla televizyondaki ağır cinsellik ihtiva eden sahneler karşısında okul eğitiminin yönlendirmesi ile değil, ailenin yönlendirmesi ile hareket etmektedir.

3.2.5.6.3. Müstehcenliğe Tavırda Annenin Eğitim Durumu

Ailenin ve bilhassa annenin, değer aktarımı konusunda yetişme çağındaki bireyler üzerinde öncelikli etkisi vardır. Eğitim modernleştirici fonksiyona sahip en önemli araçların başında gelmektedir. Bu sebeple eğitim düzeyi ile modernleşme arasında yakın bir ilgi bulunmaktadır. Dolayısıyla iyi eğitilmiş annelerin çocukları geleneksel tutumlardan ziyade, modern tutumlara sahip olacağı beklenmelidir. Televizyonun kendisi modern bir araç olması bir yana, cinsellik içeren programlar geleneksel algılayışın çok

yabancı olduğu bir durumdur. Bu sebeple geleneksel özellikleri daha ağır basan ve eğitim düzeyi daha düşük ailelerin çocukları bu tür programlara karşı daha menfi bir tutum alacağı tabiidir. Tablo 3.76, araştırmaya katılan deneklerin annelerinin eğitim durumuna göre TV’de açık-saçık bir sahne ile karşılaştıklarında aldıkları tutumları göstermektedir.

Tablo 3.76 Annenin Eğitim Durumu ve Müstehecnliğe Karşı Takimlan Tavrı

Anne Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Açık-seçik	64	26.2	80	19.2	29	13.6	43	8.6	6	13.0	11	11.1	2	11.1	235	15.3
İzlemeye devam	80	32.8	114	27.3	39	18.3	84	16.8	3	6.5	28	28.3	2	11.1	350	22.8
Başka kanala geçer	60	24.6	158	37.9	102	47.9	269	53.8	29	63.0	46	46.5	9	50.0	673	43.8
Rahatsızlık duyar	38	15.6	64	15.4	40	18.8	103	20.6	7	15.2	14	14.1	5	27.8	271	17.6
Cevap yok	2	0.8	1	0.2	3	1.4	2	0.4	1	2.3	-	-	-	-	9	0.5
TOPLAM	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100

$\chi^2 = 124.94$ sd = 24 P < 0.05

Araştırmaya katılan deneklerin annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe TV'deki cinsellik içeren program ve sahnelere karşı daha rahat bir tutum aldıkları gözlenmektedir. Mesela annesi sadece okur-yazar olan denekler ile annesi ilkokul mezunu olan deneklerin %13'ü ile %8.6'sı TV'de açık-saçık bir sahne çıkarsa seyretmeye devam ettiğini belirtirken, bu tutuma sahip olanların oranı annesi Lise mezunu olan deneklerde %19.2, annesi Üniversite mezunu deneklerde %26.2'dir. Etrafa göre hareket etme oranı da annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bunun tam tersi olarak annenin eğitim düzeyi yükseldikçe başka kanala geçtiğini belirtenler ile rahatsızlık eğilimine sahip olma oranlarının düştüğü görülmektedir. Mesela annesi okur-yazar ve ilkokul mezunu olan deneklerin %63 ve %53.7'si başka kanala geçeceğini belirtirken, başka kanala geçeceğini belirtenlerin annesi Lise ve Üniversite mezunu olan deneklerdeki oranları %37.9 ve %24.6'dır.

Bunun gibi anneleri okur-yazar ve ilkokul mezunu olan deneklerin %15.2'si ile %20.6'sı bu tür sahnelerden rahatsızlık duyduğunu belirtirken, annesi Lise ve Üniversite mezunu deneklerin %15.3 ile %15.6'sı rahatsızlık duyduğunu ifade etmiştir.

Aslında yetişme çağındaki bireylerin televizyonlardaki açık-saçık sahnelerden bilinçli şekilde korunması en çok iyi eğitilmiş annelerden beklenir. Fakat araştırmadan elde edilen bulgular eğitim düzeyi yüksek annelerin ya bu görevi yeterince yapmadıklarını veya çocuklarını eğittikleri halde yeterince etkili olamadıkları sonucunu karşımıza çıkarmaktadır. Her halükarda geleneksel aile ortamının çocuğun tutum alışması üzerinde daha etkili olduğu ve daha kalıcı izler bıraktığı anlaşılmaktadır.

3.2.6. Televizyonda Tercihler

3.2.6.1. Dizilerde Yerli Arayışı

Dizilerin seyirciler açısından iki önemli özelliği öne çıkmaktadır. Birincisi, dizilerin uzun süren özellikleri gereği seyircilerin fazla zamanını alması, ikincisi buna bağlı olarak

seyircilerde oluşan dizilere karşı bağımlılıktır. Bu bağımlılığın yansımalarını zaman zaman televizyon karşısında olmadığı sürelerde de seyircilerde gözlemlemek mümkündür. Hatta seyirci kendi hayatı ile diziler ve bu dizilerdeki kahramanlar arasında bir örtüşme görebilir. Böylesi örtüşmelerin görüldüğü durumlarda dizilere bağımlılık oranı da artacaktır. Bağımlılığın oluşmasındaki diğer bir etken de, dizilerin seyircinin özlemine duyduğu yaşam tarzını ve dünyayı yansıtmalarıdır. Seyirci reel hayatta ulaşamadığı şeylere, ekran karşısında, görselliğin büyüğü kurgulamasıyla, manevi düzeyde ulaşabilmektedir. Yerli diziler, mahalle çevresinde veya okulda geçen dizilere büyük seyirci teveccühü, görsel olanla reel olanın örtüşmesinden kaynaklanırken, pembe diziler veya yüksek sosyetenin hayatından kesitleri içeren dizilerin seyirci toplaması, özlem duyulan fakat ulaşılamayan yaşam tarzını seyrederek tatmin etme yoludur.

Bu araştırma örnekleminin televizyon dizilerini seyretme durumları Tablo 3.77’de ele alınmıştır. Tablo deneklerin birinci, ikinci ve üçüncü sırada seyretmeyi tercih ettikleri dizileri ayrıntılı olarak göstermektedir.

Tablo 3.77 En Çok Seyredilen Dizilerin Dağılımı

DİZİLER	Birinci Sırada Seyrettiği Program		İkinci Sırada Seyrettiği Program		Üçüncü Sırada Seyrettiği Program	
	S	%	S	%	S	%
Yerli diziler	810	52.7	791	51.4	668	43.4
Yabancı diziler	279	18.2	225	14.6	188	12.2
Pembe diziler	168	10.9	118	7.7	104	6.8
Komedi dizileri	96	6.2	117	7.6	111	7.2
Cevap yok	185	12.0	287	18.7	467	30.4
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Verilen cevaplardan deneklerin ağırlıklı çoğunluğunun televizyon dizisi seyrettiği anlaşılmaktadır. Dizi seyredenlerin oranı %88 nisbetindedir. Bu soruya cevap kabul edersek, yine de bunların oranı %12 kadardır. Bu oranlar seyredilen program türleri hatırlandığında aykırı düşmemektedir. Denekler en çok seyrettikleri program türleri sorusuna %45.3 oranı ile film cevabını vermişlerdir.

Araştırmaya katılan deneklerin seyrettikleri dizi film türleri ve seyredilme sıralaması itibariyle de oldukça dikkat çekici sonuçlar vermektedir. Buna göre, araştırma kapsamındaki deneklerin birinci, ikinci ve üçüncü sırada ne çok yerli dizileri tercih ettikleri görülmektedir. Birinci sırada yerli dizi seyretmeyi tercih edenler, bütün örneklemin yarısından fazlasına (%52.7). tekabül etmektedir. Aynı durum ikinci sıradaki dizi film tercih oranlarında da (%51.4). görülmektedir. Televizyonlardaki yerli dizilerin içeriğine bakıldığında önemli bir bölümünün kentleşme ile birlikte kaybolmaya yüz tutan toplumsal ilişkileri konu aldığı görülecektir. Ailenin birliği, yardımlaşma ve fedakarlık temalarının işlendiği bu diziler halkın geleneği yaşatma istemlerine cevap vermektedir (Süper Baba örneği).

Araştırmaya katılan deneklerin yerli dizilerden sonra en çok seyretmeyi tercih ettiği diziler yabancı dizilerdir. Yabancı diziler birinci sırada deneklerin %18.2'si, ikinci sırada %14.6'sı ve üçüncü sırada %12.2'si tarafından tercih edilmiştir. Türkiye'de televizyonların gösterdikleri yabancı dizilerin şiddet ve bilim kurgu ağırlıklı olduklarını söylemek mümkündür. Bu içerikteki diziler araştırmaya konu olan yaş grubu için oldukça cazip gelmektedir.

Deneklerin dizi film seyretme ile ilgili tutumları hakkında söylenmesi gereken diğer bir husus da pembe dizilere ilişkin tutumlardır. Bilindiği üzere, 1990'lı yılların hemen başlarında pembe dizilere büyük bir ilgi vardı. Hatta o dönemde en çok seyirci toplayan televizyon programları olduğunu söylemek abartılı bir tespit olmayacaktır. Fakat geçen süre içinde bu dizilerin seyredilmesinde belirli bir doyuma ulaşıldığı ve bu dizilerin eski rağbeti görmediği ortaya çıkmıştır. Bunun en somut göstergesi son dönemlerde televizyonların bu dizileri yayından kaldırmaları veya seyredilirlik oranlarının düşük olduğu vakitlere almalarıdır. Bu araştırmada da pembe dizi seyretme nisbeti birinci sırada tercih edenler için %10.9, ikinci ve üçüncü sırada tercih edenler için %7.7 ve %6.8 oranlarındadır.

Araştırmaya katılan deneklerin sadece %30.6'lık oranı evlerinde televizyon kanalı tercihi yüzünden herhangi bir tartışma yaşanmadığını belirtmektedir. Geriye kalan ve örneklemin çoğunluğunu oluşturan deneklerin değişik şekillerde bu sebeple ev içinde bir

tartışma yaşadığı anlaşılmaktadır. Tartışma yaşayanlardan %9.4'lük oranı çoğu zaman bu konunun evde tartışma sebebi olduğunu belirtirken, %32.4'lük bir oran arasına, %26.4'lük bir oran ise çok nadir olarak bu meselenin tartışma nedeni olduğunu belirtmektedir.

3.2.6.2. En Çok Seyredilenler: Haber, Dizi Film, Açık Oturum

Aynı soru denekler için de kendilerine yöneltilmişti. Şimdi de ailenin hoşlandığı program türleri konusunda deneklerin verdiği cevaplar ele alınacaktır. Tablo 3.78, deneklerin bu konuda verdiği cevapları ele almaktadır.

Tablo 3.78 En Çok Seyredilen Programların Dağılımı

PROGRAMLAR	Birinci Sırada Seyrettiği Program		İkinci Sırada Seyrettiği Program		Üçüncü Sırada Seyrettiği Program	
	S	%	S	%	S	%
Müzik-Klip-Eğlence	205	13.3	268	17.4	317	20.7
Film	651	42.3	617	40.1	578	37.5
Çizgi film	18	1.2	31	2.0	15	1.0
Belgesel	34	2.2	88	5.7	72	4.7
Spor	70	4.6	134	8.7	142	9.2
Haber/Açık oturum	541	35.2	337	22.0	336	21.8
Cevap yok	19	1.2	63	4.1	78	5.1
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Farklı yaş kategorisinde bulunan insanların farklı ilgileri olacağı, bu sebeple farklı program türlerini seyredebilecekleri anlaşılır bir husustur. Araştırma örnekleminin verdiği cevaplardan da bu sonuç çıkmaktadır. Gerçi bazı program türlerinin seyredilirlik sıralaması açısından bir yer değişikliği olmazsa da sıralamada yer aldığı oranlarda önemli değişiklikler olmaktadır. Mesela, televizyon filmleri denekler tarafından en çok seyredilen program türü iken, aileler için de bu program türü en fazla seyredilen program türüdür. Deneklerde %38, %45.3 ve %4.5 oranlarında seyredilirken, ailelerde bu oranlar

%42.3, %40.1 ve %37.5'tir. Müzik, klip ve eğlence programlarına da gençlerin rağbeti ebeveynlerine kıyasla daha fazladır. Deneklerde %30'lar nisbetindeki bir bölüm en çok müzik, klip, eğlence türü programları seyretmekten hoşlanırken, ebeveynlerde bu oran %13'lere kadar düşebilmektedir. Buna benzer düşümlere çizgi film, belgesel ve spor türü programlarında rastlamaktayız. Bu tür programlara ebeveynlere kıyasla gençlerin ilgisi daha fazladır.

Yukarıda ifade edilen çeşitli program türlerinde deneklerin ailelerinden daha yüksek oranda seyirci olmalarının sadece bir program türünde istisnası bulunmaktadır. Bu program türü haber ve açık oturumlardır. Denekler bu program türünü birinci sırada %6.8, ikinci sırada %9.8 ve üçüncü sırada %8.4 oranında seyrederken ailelerin bu programları seyretme oranları sırasıyla %35.2, %22 ve %21.8'dir. Yani ebeveynler deneklere oranla birkaç misli daha fazla bu tür programları seyretmektedirler. Bunun en önemli sebebi büyüklerin genel ekonomik, sosyal ve siyasal meselelerde genç kuşaklara göre daha çok ilgili olmalarıdır. Ailenin bu ilgisi dolaylı da olsa çocukları da alakadar etmektedir. Çünkü aynı çatı altında yaşayan çocuklar ve ebeveynler televizyonun açık bulunduğu sırada hangi program seyrediliyorsa ona direkt veya dolaylı biçimde muhatap kalmaktadırlar.

3.2.6.2.1. Annenin Eğitim Durumu ve En Çok Tercih Edilen Program Türleri

Araştırma örnekleminin en çok seyrettiği program türleri bakımından cinsiyet değişkeni ile anlamlı bir ilişki içinde yer alırken aynı anlamlılık ilişkisi, yapılan χ^2 çözümlemesinde annenin eğitim durumunu açıklayan değişken ile de ortaya çıkmıştır. Bu ilişki Tablo 3.79'da gösterilmiştir.

Tablo 3.19 Annenin İm Durumu ve En Çok İercih Edilen Program Türlerinin Dağılımı

Anne Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Program Türü	53	21.7	124	29.7	63	29.6	147	29.3	19	41.4	29	29.3	1	5.6	436	28.3
Müzik-Klip	24	9.8	24	5.8	9	4.2	23	4.6	3	6.5	1	1.0	1	5.6	85	5.5
Yabancı dizi	5	2.0	17	4.1	7	3.3	23	4.6	2	4.3	4	4.0	-	-	58	3.8
Yerli film	24	9.8	48	11.5	20	9.4	58	11.6	3	6.5	10	10.1	2	11.1	165	10.7
Bilim kurgu	1	0.4	-	-	1	0.5	1	0.2	-	-	-	-	-	-	3	0.2
Reklam	13	5.3	15	3.6	14	6.6	37	7.4	3	6.5	8	8.1	4	22.1	94	6.1
Haber	4	1.6	9	2.2	11	5.2	16	3.2	3	6.5	2	2.0	-	-	45	2.9
Yerli dizi	20	8.2	19	4.6	20	9.4	51	10.2	3	6.5	16	16.2	3	16.6	132	8.6
Çizgi film	3	1.2	17	4.1	9	4.2	20	4.0	1	2.2	3	3.0	1	5.6	54	3.5
Belgesel	5	2.0	9	2.2	2	0.9	5	1.0	-	-	2	2.0	-	-	23	1.5
Eğlence	23	9.5	49	11.8	23	10.8	63	12.6	5	10.9	10	10.1	2	11.1	175	11.4
Spor	41	16.9	43	10.3	19	8.9	20	4.0	2	4.3	6	6.2	2	11.1	133	8.6
Yabancı film	28	11.6	33	7.9	10	4.7	23	4.6	1	2.2	4	4.0	1	5.6	100	6.6
Komedi filmi	-	-	2	0.2	3	1.3	4	0.8	-	-	1	1.0	-	-	10	0.7
Yarışma	-	-	4	1.0	1	0.5	1	0.2	-	-	2	2.0	1	5.6	9	0.6
Açık oturum	-	-	4	1.0	1	0.5	9	1.7	1	2.2	1	1.0	-	-	16	1.0
Cevap yok	-	-	4	1.0	1	0.5	9	1.7	1	2.2	1	1.0	-	-	16	1.0
TOPLAM	244	100	417	100	213	100	501	100	46	100	99	100	18	100	1538	100

$\chi^2 = 161.4$ sd = 90 P < 0.05

Annelerinin öğrenim düzeyi en düşük denek grubu birinci sırada en çok müzik programlarını tercih etmektedirler. Bu tür program tercihinde bulunan deneklerden anneleri okur-yazar bile olmayanların oranı %29.3, anneleri okul okumamış olmakla birlikte sadece okur-yazar olanların oranı %41.3'tür. aynı denek grubunun bu program türünü müteakip en çok tercih ettiği program türleri çizgi filmler ile spor programlarıdır.

Öğrenim düzeyi yüksek annelerin çocukları olan araştırma deneklerinin seyrettikleri program türlerinin önemli oranlarda farklılaştığı görülmektedir. Mesela, anneleri sadece okur-yazar veya ilkokul mezunu olan deneklerde yabancı film tercih etme oranı %4'lerde kalırken, bu program türünü tercih etme oranı annesi Lise mezunu deneklerde %10.3'e, annesi Üniversite mezunu deneklerde ise %16.8'e kadar çıkmaktadır. Buna mukabil, eğitim durumu yüksek annelerin çocuklarında çizgi film seyretme oranı, annesinin eğitim düzeyi düşük deneklere göre daha azdır. Aynı şekilde annenin eğitim düzeyi yükseldikçe komedi film türünü tercih etme oranlarının yükseldiği, oysa haber bülteni ve haber programlarına ilgi azalmaktadır.

Ebeveynlerin öğrenim düzeyi ile ailenin gelir düzeyi arasında bir ilişki olduğu daha evvel ifade edilmiştir. Bu çerçevede yukarıdaki verilere bakıldığında eğitim düzeyi düşük ailelerin çocukları üzerindeki etkisi daha fazla ve onun sosyalleşmesi ile değer yüklenmesinde daha belirleyicidir. Aynı zamanda bu veriler aile içi etkileşim sebebi ile öğrenim düzeyi düşük aile çocukları yerli film ve dizilere, haber programlarına ilgi duyarken, öğrenim düzeyi yüksek aile çocuklarının yabancı filmlere, komedi filmlerine daha fazla ilgi duymaktadırlar.

3.2.6.3. Televizyon ve Popüler Müzik

Müzik bütün insanlar için, ama bilhassa yetişme çağındaki kuşaklar için daha çok zaman ayrılan bir olgudur. Müziğin bunun dışında televizyon seyirciliği ile yakın bir alakası bulunmaktadır. Çünkü televizyonların program türlerine bakıldığında, müzik programlarının televizyonlarda önemli süreleri kapladığı görülecektir. Bundan ayrı olarak genel yayın akışının dışında ulusal düzeyde müzik yayını yapan üç televizyon kanalı

bulunmaktadır. Ayrıca uydu kanalı ile seyretme imkanı bulunan yabancı müzik kanalları mevcuttur. Bu sorunun, soru anketi formunda yer almasının müzik programlarının televizyonlarda ağırlıklı bir yere sahip olması ile yakın ilgisi bulunmaktadır.

Bu soru, iki aşamalı olarak düşünülmüş, soru anketinde en beğenilen ses sanatçısı olarak sorulmuştu. Fakat daha sonra gelen cevaplar, oluşturulan müzik türlerine göre tasnif edilmiş, bu tasnif altılı bir gruplandırma biçiminde yapılmıştır. Kuşkusuz bu tasnif daha farklı şekillerde de yapılabilirdi. Bu tasnife, Türk müziğinin geleneksel iki türü olarak Halk ve Sanat müziği girdi. Türüne bakılmaksızın yabancı müzisyen ve gruplar bir kategoride mütalââ edildi. Popüler, özgün/protest ve arabesk müziği tasnifleri Türkiye'deki yaygın tanımlama dikkate alınarak yapıldı.

Tablo 3.80, yukarıdaki tasnife göre araştırmaya katılan deneklerin müzik türleri konusundaki tercihlerini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.80 Televizyon ve En Çok Tercih Edilen Müzik Türlerinin Dağılımı

MÜZİK TÜRLERİ	Birinci Sırada Seyrettiği Program		İkinci Sırada Seyrettiği Program		Üçüncü Sırada Seyrettiği Program	
	S	%	S	%	S	%
Halk Müziği	102	6.7	99	6.4	97	6.3
Sanat Müziği	71	4.6	73	4.8	59	3.7
Popüler Müzik	812	52.8	786	51.1	711	46.2
Özgün/Protest Müzik	22	1.6	22	1.4	28	1.8
Arabesk Müzik	77	5.6	85	5.5	123	8.0
Yabancı Müzik	391	25.6	376	24.5	337	22.0
Cevap yok	63	4.1	97	6.3	184	12.0
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Tablodan da açıkça anlaşılacağı gibi, araştırmaya katılan denekler en çok popüler müzik dinlemeyi tercih etmektedirler. Araştırmaya katılan deneklerin yarısından fazlası birinci, ikinci ve üçüncü sırada en çok popüler müzik sanatçıları dinlediklerini belirtmişlerdir. Daha önceleri Türk hafif müziği olarak ifade edilen ve 1980'li yılların ikinci yarısında

yaygın olarak dinlenmeye başlayan popüler müziğin bu yaygınlığının dönemin ekonomik ve sosyal şartlarından bağımsız olarak anlaşılamayacağı muhakkaktır, 1980'li yıllarda uygulamaya sokulan liberal politikalar, bir anda ortaya çıkan yeni zengin sınıflar ve yaygınlaşan tüketim kültürü, müzik sahasını ve dolayısıyla dinlenen müzik türleri konusundaki tutumları da önemli ölçüde değiştirdi. Bu gelişmelere 1990'lardan sonra kurulan ve sayısı hızla artan yerel ve ulusal televizyonların katkısını da unutmamak gerekir. Bizzat tüketim kültüründen beslenen özel televizyonculuk kurumu, genel manada popüler kültürün taşıyıcı ajanları fonksiyonunu ifa ettiği gibi, popüler müziğin de en büyük propagandistleri olmuştur. Söz konusu televizyon sektörü, kısa süre içinde elinden tuttuğu bir kişiyi yıldızlaştırmaya muktedir olabilmıştır. Etkisi çok kısa süren bu kişilerin etkisi geçtiğinde, hemen bunların yerine yeni yıldızlaştırılanlar ikame edilmiştir. Aktif televizyon seyircileri olan ve kendilerine iletilen simgeleri analiz edecek yeterli donanımlara sahip bulunmayan bu kesimler popüler müziği daha kolay benimsemiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin popüler müzikten sonra en çok tercih ettikleri müzik türü yabancı müziktir. Deneklerin yaklaşık 1/4'ü hem birinci, hem ikinci, hem de üçüncü sırada yabancı müzisyenleri dinlemeyi tercih etmektedirler. Zaten deneklerin birinci sıradaki tercihleri diğer sıralara da yaklaşık olarak, bütün müzik türleri için yansımaktadır. Yabancı müzik dinleyenlerin oranının geleneksel müziğimizin iki ana damarı olan Halk müziği ve Sanat müziğini birkaç kez katlaması oldukça düşündürücüdür ve bu müzik türlerinin geleceği açısından kaygı vericidir. Çünkü, araştırmaya katılan deneklerin sadece %6.7'lik oranı Halk müziğini ve %4.6'lık oranı Sanat müziğini birinci sırada dinlediğini belirtmiştir.

Öyle anlaşılıyor ki, okumayan genç kuşak arasında yaygın olarak dinlenen arabesk müzik, okuyan genç kuşak arasında daha düşük oranlarda dinlenmektedir. Bu araştırma kapsamındaki deneklerin sadece %5'lik oranı birinci sırada arabesk müziği dinlemeyi tercih ederken, ikinci ve üçüncü sırada bu müziği tercih edenlerin oranı %5.5 ve %8 oranındadır. Dikkate değer bir husus da ideolojik müzik olarak da tanımlanan özgün/protest müziğe olan ilgilinin oldukça düşük oranlarda olmasıdır. Araştırmaya katılan deneklerden sadece %1.4'lük bir bölümü birinci sırada bu tarz müziği dinlerken, ikinci ve üçüncü sırada tercih edenlerin oranı da %1.4 ve %1.8 oranında kalmaktadır.

3.2.7. Televizyondaki Modeller

3.2.7.1. Televizyondaki Kötü Modeller ve Çocuk

Araştırma örneklemini oluşturan yaş kategorisindeki kişiler kişilik gelişimlerinin ruhsal ve düşünsel gereği olarak “içten pazarlıklı” değillerdir. Kişinin insani doğasının henüz negatif etkilere fazlaca girmedeği bir dönemdir. Hayata ve olaylara yaklaşım rasyonel ve pragmatik olmaktan öte, idealistçedir. İnsanlara yardıma yönelmek, kolektif etkinliklerde yararlı roller üstlenmek için küçük motivasyonlar yeterlidir. Buna mukabil modern kent hayatı, bireyi büyük kalabalıkların içerisinde yalnızlaştırabilmektedir. Çevrelerinden yeterli ilgi ve alakayı göremeyen kişiler, kendi içine kapanarak, toplumda sağlıklı iletişim kuramamaktadırlar. Bu türden gelişim çizgisi gösteren kişilerde kendisi dışındakilere karşı ilgisizlik, umursamazlık, hatta daha tehlikeli bir eğilim olarak düşmanlık hisleri gelişebilmektedir. Geleneksel toplumdan modern topluma geçerken, ortaöğretim çağındaki gençlerin modern kent ortamında bu çerçevede ne tür değer ve tutumlar içerisinde olduğunu anlayabilmek için bu soru sorulmuştur. Bu soruya verilecek cevapların niteliği aynı zamanda ortaöğretim gençliğinin toplumsal sorumluluk bilincindeki durumunu anlamaya yardımcı olacaktır. Tablo 3.81, araştırmaya katılan deneklerin bu konudaki tutumlarını yansıtmaktadır.

Tablo 3.81 Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum

	S	%
Umursamaz	45	2.9
Polise haber verir	128	8.3
Hastaneye götürür	106	6.9
Hasta ile ilgilenir	1.167	75.9
Doğum gününü kutlamaz	69	4.5
Cevap yok	23	1.5
TOPLAM	1.538	100

Araştırma deneklerinin bu soruya verdikleri cevaplar umut verici özelliktedir. Çünkü, deneklerin tamamına yakın bölümü böyle bir olay karşısında duyarlılık ifadesi sayılacak tutumlar alacağını belirtmişlerdir. Deneklerden sadece %2.9'u "meydana gelen kazayı umursamadan eve doğum gününü kutlamaya gideceğini" belirtmiştir. Buna karşılık, deneklerin ağırlıklı çoğunluğu (%75.9). en üst düzeyde sorumluluk bilinciyle hareket ederek "hastaneye götürdükten sonra durumunun öğrenir, ailesine haber verir, ailesi geldikten sonra eve doğum günümü kutlamaya giderim" seçeneğini tercih etmiştir. Deneklerin %8.3'lük oranı "polise haber vereceğini", %6.9'luk bir oran da "hastaneye götürdükten sonra eve döneceğini" belirtmiştir. Deneklerin %4.5'i ise doğum gününü kutlamadığı için bu konuda fikir beyan etmemiştir.

Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul'da yaşayan araştırma örnekleminin verdiği cevaplar, modernleşmeyle beraber toplumsal yapıda görülen çözümlerin sınırlı kadar etkili olmadığını düşündürmektedir.

3.2.7.1.1. Televizyondaki Modeller Karşısında Kız-Erkek Tutumları

Kızların hissiyat bakımından daha duyarlı bir yapıya sahip oldukları bilinmektedir. Başkalarına yardım etme, bilhassa zor durumunda yardım etme, kişinin acıma duygusu ile yakından irtibatlıdır. Kızların acıma duygularının daha hızlı harekete geçtiği hesaba katılırsa soruda dramatize edilen bir vukuat karşısında kız müşahidelerin daha ilgili olacağı söylenebilir. Bu münasebetle araştırmanın hipotezlerinden birisi kız deneklerin böyle bir olay karşısında erkek deneklere göre daha ilgili görüneceği ve daha fazla yardımcı olmak isteyeceği düşünülmüştür. Araştırma deneklerinin bu konudaki tutumları Tablo 3.82'de ele alınmıştır

Hem erkek, hem de kız denekler en yüksek oranda hasta ile sonuna kadar ilgileneceğini ifade etmekle birlikte, bu tutum kız denekler arasında erkeklerden daha yüksektir. Erkek denekleri %73'ü, kız deneklerin ise %78.6'sı bu tutumu takınacaklarını belirtmişlerdir. Olaya karşı lakayt davranma bakımından da kız deneklerin erkeklerden daha düşük oranda (%2.5 ile %3.3) olduğu görülmektedir. Buna karşılık, olayın asayiş yönünü düşünmede erkek deneklerin kızlara kıyasla daha yüksek oranda eğilim belirttiği anlaşılmaktadır. Erkek deneklerin %10.1'i polise haber vermekle yetineceğini belirtirken, kız deneklerin sadece %6.8'i polise haber vereceğini belirtmiştir. Doğum gününü kutlamayan denekler kız ve erkek denekler itibarıyla birbirine oldukça yakın oranlardadır.

Yapılan χ^2 testinde, cinsiyet ile doğum gününde rastladığı kazaya karşı alacağı tutum arasında $P<0.05$ düzeyinde bir anlamlılığın olduğu anlaşılmıştır. Buna göre, ilgili hipotezde öne sürülen benzer olaylarda kız deneklerin daha yüksek düzeyde yardım hissi taşıyacağı öngörüsü doğrulanmış bulunmaktadır.

3.2.7.1.2. Televizyondaki Modeller Karşısında Yoksul Çocuklar

Araştırmaya katılan deneklerin okudukları okullar ile doğum gününde karşılaştığı kaza karşısında aldığı tutum arasında $P<0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.83'de ele alınmıştır.

Tablo 3.83 Okul Faktörü ve Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum

	Umursamaz		Polise haber verir		Hastaneye götürür		Hasta ile ilgilenir		Doğum günü kutlamaz		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
R Niyazibey İlk.	1	2.2	5	3.9	6	5.7	89	7.6	4	5.8	-	-	1	5.0	106	6.9
Asfa Kız L.	4	8.9	6	4.7	2	1.9	50	4.3	7	10.1	-	-	2	10.0	71	4.6
Küplüce İlk.	-	-	10	7.8	8	7.5	107	9.2	8	11.6	1	33.3	1	5.0	135	8.8
Notre Dame De Sion L.	4	8.9	9	7.0	12	11.3	55	4.7	1	1.4	-	-	1	5.0	82	5.3
Evrin L.	2	4.4	9	7.0	4	3.8	50	4.3	-	-	-	-	1	5.0	66	4.3
Ayazağa	3	6.7	14	10.9	6	5.7	93	8.0	14	20.3	2	66.7	2	10.0	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	7	15.6	8	6.3	7	6.6	121	10.4	5	7.2	-	-	1	5.0	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	7	15.6	7	5.5	9	8.5	79	6.8	6	8.7	-	-	3	15.0	111	7.2
Hasan Tan İlk.	3	6.7	14	10.9	13	12.3	126	10.8	7	10.1	-	-	2	10.0	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	6	13.3	7	5.5	4	3.8	92	7.9	5	7.2	-	-	-	-	114	7.4
A.N. Tarian İlk.	3	6.7	3	2.3	3	2.8	60	5.1	3	4.4	-	-	3	15.0	75	4.9
Surp Haç L.	2	4.4	9	7.0	8	7.5	48	4.1	3	4.4	-	-	1	5.0	71	4.6
Boğaziçi L.	1	2.2	8	6.3	4	3.8	59	5.1	3	4.4	-	-	-	-	75	4.9
Amerikan L.	2	4.4	8	6.3	11	10.4	76	6.5	3	4.4	-	-	-	-	100	6.5
Belde İstek V. L.	-	-	11	8.7	9	8.4	62	5.2	-	-	-	-	2	10.0	84	5.5
TOPLAM	45	100	128	100	106	100	1167	100	69	100	3	100	20	100	1538	100

$$\chi^2 = 68.9 \quad SD = 36 \quad P < 0.05$$

Gelir düzeyin düşük aile çocuklarının okuduğu okullardan araştırmaya katılan denekler, diğer denek gruplarına göre nisbeten daha duyarlı bir tavır sahibi olduğu görülmektedir. Mesela, böyle bir olayı “umursamam” diyen deneklerin Resneli Nizayibey İlköğretim Okulu’ndan sadece 1 kişi (%0.9), Küplüce İlköğretim Okulu’ndan ise hiçbir denek böyle bir tavır içinde değildir. Bu iki okulda sonuna kadar ilgilenmek gerektiğini belirtenlerin oranı %84 ve %79.3 nisbetindedir.

Böyle bir olayı asayiş boyutunda değerlendiren deneklere en yüksek oranda azınlık ve yabancı okullardan araştırmaya katılan denekler arasında rastlanmaktadır. Mesela, Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım)’nden katılanların %11’i, Surp Haç Lisesi (orta kısım)’nden katılanların %12.7’si polise haber vermekle yetineceğini belirtmiştir. Her iki okul, sonuna kadar ilgilenme hususunda diğer denek gruplarıyla mukayese edildiğinde en düşük oranda tutum sahibi olan denek grubudur.

Özel okullarda araştırmaya katılan deneklerin tutumlarına bakıldığında Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %70.4'ü, Evrim Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %75.8'i, Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu'ndan katılanların %81.2'si, Boğaziçi Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %78.7'si ve Belde İstek V. Lisesi (orta kısım)'nden katılanların %73.8'i böyle bir durumda sonuna kadar ilgileceğini belirtmişlerdir.

3.2.7.1.3. Eğitimli Anneler ve Çocuklarının Tavrı Alışları

Yapılan χ^2 testinde annenin eğitim durumu ile doğum gününde yüzyüze kaldığı bir trafik kazasında alacağı tutum arasında anlamlık düzeyinde ($P<0.05$) bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilişki Tablo 3.84'de ele alınmıştır.

Tablo 3.84 Annenin Eğitim Durumu ve Deneklerin Doğum Gününde Rastladıkları Kazaya Karşı Aldıkları Tutum

	Umursamaz		Polise haber verir		Hastaneye götürür		Hasta ile ilgilenir		Doğum günü kutlamaz		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Üniversite	8	17.8	17	13.3	26	24.5	186	15.9	3	4.3	-	-	4	20.0	244	15.9
Lise	14	31.1	45	35.2	31	29.2	305	26.1	17	24.6	-	-	5	25.0	417	27.1
Ortaokul	6	13.3	14	10.9	15	4.2	167	14.3	10	14.5	-	-	1	5.0	213	13.8
İlkokul	10	22.2	40	31.3	30	28.3	387	33.2	26	37.7	1	33.3	7	35.0	501	32.6
Okur-yazar	3	6.7	3	2.3	-	-	32	2.7	6	8.7	1	33.3	1	5.0	46	3.0
Okur-yazar değil	3	6.7	7	5.5	3	2.9	81	6.9	4	5.8	1	33.4	-	-	99	6.4
Cevap yok	1	2.2	2	1.5	1	0.9	9	0.9	3	4.4	-	-	2	10.0	18	1.2
TOPLAM	45	100	128	100	106	100	1167	100	69	100	3	100	20	100	1538	100

$$\chi^2 = 44.7 \quad SD = 18 \quad P < 0.05$$

Daha önce ifade edildiği gibi araştırma örnekleminin tamamında en ağırlıklı eğilim, kaza geçiren kişi ile sonuna kadar ilgilenmek biçimindedir. Fakat cinsiyet değişkeninde rastlandığı gibi, araştırmaya katılan deneklerin annelerin eğitim durumuna göre bu konudaki tutumlarda yoğunlaşma düzeyinde farklılaşma ortaya çıkmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan çocukların annelerinin eğitim düzeyi yükseldikçe kazada yardım edeceği kişiye yardım dozunda nisbi düşme görülmektedir. Mesela annesi üniversite mezunu olan deneklerin %76.2'si kazaya uğrayan kişiyi yardım edeceğini belirtirken, en

düşük eğitim seviyesindeki annelerin çocuklarının %81.8'i bu tutumu sergileyeceğini ifade etmektedir. Benzer bir eğilim, böyle bir olayı umursamayacağını ifade ederken de rastlanan bir tutumdur. Bu eğilimlerde eğitim düzeyinin yükselmesinin bireyselleşmeyi arttırmadaki etkili fonksiyonunun etkisi bulunmaktadır. Annesinin eğitim düzeyi düşük denekler aynı zamanda geleneksel tutumları en fazla sürdüren kişilerdir.

Deneklerin doğum günü kutlaması ile annenin eğitim durumu arasında benzer bir ilişki görülmektedir. Annenin eğitim durumu yükseldikçe deneklerin doğum günü kutlamasının da arttığı görülmektedir. Çünkü geleneksel kültürümüzde doğum günü kutlaması yoktur. Toplumun modernleşmesine paralel olarak doğum günü kutlaması da yerleşmiştir. Eğitim modernleştirici bir unsur olduğu için daha eğitilmiş annelerin çocukları daha yüksek oranda doğum günü kutlamaktadırlar.

3.2.7.2. Televizyondaki Okullar ve Çocukların Düşünceleri

Televizyon, seyircisinin karşısına sanal bir dünya koymaktadır. Kişi televizyon karşısında olduğu müddet içerisinde aslında kendisi de o dünyanın bir üyesi gibidir. Kendisine orada roller belirler, oradaki kişilerin yerine kendisini koyar. Kendi reel hayatı ile televizyondaki sanal alem arasında mukayeseler yapar. Daha önce ifade edildiği gibi, televizyon ekranında karşısına çıkan şeylere sempati veya antipati duyar. Taraf olur veya karşı çıkar. Özlemine duyar, gıpta ile bakar veya nefret ederek tepkisini dile getirir. Bu yönü ile televizyon, bireyin iç dünyasında bir zenginliğe ve çeşitliliğe kapı aralar. Ama hepimizin çok sık rastladığı üzere, televizyon seyircileri daha ziyade televizyon ekranlarından seyrettikleri ile kendi gerçek hayatları arasında mukayeseler yaparlar. Okul döneminin bireylerin hayatında, okul yaşamlarının en çok önemsenen hayat kesiti olduğundan kuşku yoktur. Televizyon seyircisi öğrenciler, ekranlarda seyrettikleri programlarda gördükleri okul, öğretmen, öğrenci bağlamındaki enstantaneleri sürekli olarak kendi okul ilişkileri ile mukayese ederler. Bu mukayesenin içerisinde okulların fiziki şartlarından, ders müfredatlarına; öğretmen-öğrenci ilişkilerinden, arkadaşlar arası ilişkilere kadar çeşitli konular bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki, televizyonlarda en sık yayınlanan filmler olan "Hababam Sınıfı" serilerinin etkisi ile hemen hemen her okulda

bir hababam sınıfından veya Mahmut Hoca'dan söz edilmektedir veya öğrenciler bu filmlerdeki karakterlere kendi arkadaşlarını yakıştırmaktadırlar. Öğretmenler de televizyondan etkilenmenin ve kendisi ile televizyondaki bir eğitimci karakter arasında ilişki kurma anlayışının dışında değildir. Mesela, televizyonda "Doğum Günü 4 Temmuz" filmini seyreden, yeni öğretmenliğe başlayan Edebiyat öğretmeni bir dostum, sınıfa girdiğinde öğrencilere edebiyat kitaplarını yırtarak atmalarını tavsiye ettiğini kendisi anlatmıştı.

Öğrencilerin televizyonda seyrettikleri yabancı filmlerdeki okullar ile kendi okullarını mukayese ederken en çok neleri önemsediklerini anlamak maksadı ile bu soru yöneltilmiştir. Deneklerin bu konudaki cevapları Tablo 3.85'de gösterilmiştir.

Tablo 3.85 Televizyondaki Okullara Ait Çocukların Düşüncelerinin Dağılımı

	S	%
TV'de ilişkiler iyi	297	19.3
TV'de öğrenci serbest	384	25.0
TV'de kıyafet serbest	439	28.5
TV'de arileşki iyi	142	9.2
TV'de davranışlar yapay	171	11.1
Diğer	61	4.0
Cevap yok	44	2.9
TOPLAM	1.538	100

Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, Türk televizyonlarında yayınlanan film ve dizilerin büyük bölümü, Avrupa ve ABD menşeli film ve dizilerdir. Doğal olarak bu filmler ve diziler Batı tarzı okul hayatını yansıtmaktadır. Deneklerin bu mukayeseyi yaparken kendi durumunu bu çerçevede değerlendirdiğini gözden uzak tutmamak gerekir. Genel olarak Türk toplumu yukarıdan aşağıya doğru uzunca bir zamandır Batı'ya öykünmektedir. Öğrenim çağındaki bireyler de bu öykünmenin dışında değildir. Televizyondan seyrettikleri okul hayatı da tabii olarak bu çerçevede olmaktadır.

Araştırmaya katılan deneklerin yabancı filmlerdeki okullar ile ülkemiz okullarını karşılaştırdığında en çok okullarda kıyafet zorunluluğu olmamasını önemseydiği görülmektedir. Bu kanaatte olanların genel nispi dağılımdaki oranı %28.5'tir. Türkiye'deki okullarda kılık-kıyafet konusunda aşırı ölçülerde yapılan uygulamalar öteden beri öğrenciler arasında rahatsızlık nedenidir. Saçını uzattığı için veya giydiği elbise için okulda terslenen öğrenci, dünyadaki özgürlükçü uygulamaları seyrettikçe kendilerine yapılan uygulamaları anlamakta güçlük çekmektedir. Doğrusu Türkiye'de okulların nitelik açısından ikmal etmesi gereken çok büyük sorunları beklerken şekillere fazlaca vurgu yapılması, akla eğitim-öğretim politikalarının yetersizliğini getirmektedir. Nitelikleri yeteri kadar, geliştiremedikleri için çözümlenmesi daha kolay olan, biçime ilişkin sorunlara ağırlık verilmesi uzun vadede eğitim-öğretimin hedeflerine ulaşmasını güçleştirecektir.

Araştırmaya katılan deneklerin ikinci sırada önemseydikleri husus, öğrencilerin davranış düzeyinde çok daha serbest olmalarıdır. Bu kanaatte olan deneklerin oranı %25'tir. Bu sonuçlardan anlaşılmaktadır ki, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerimiz (en azından bu araştırmaya katılan denekler). kendilerini davranış düzeyinde yeterince özgür hissetmemektedirler. Bilhassa eğitimcilerin öğrencileri ile olan ilişkilerinde otoriterlikten uzak bir tutum içerisinde olmalıdırlar. Zaten denekler üçüncü sırada yabancı filmlerdeki okullarda öğretmen-öğrenci ilişkilerinin daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin çok daha iyi olduğunu belirten deneklerin oranı %19.3'tür. Bu veriler öğretmenlerin bilhassa psikolojik ve rehberlik formasyonu bakımından daha fazla donatılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Verilen cevaplardan hareketle zikredilmesi gereken bir husus da, deneklerin bir bölümünün televizyondaki yabancı filmlerdeki okul içi davranışları yapay görmeleridir. Bu düşüncede olan deneklerin oranı %11.1'dir.

3.2.7.2.1. Çocukların Okullardan Ortak Beklentileri

Yapılan χ^2 testi sonucunda araştırmaya katılan deneklerin okudukları okullar ile onların televizyonda seyrettikleri yabancı okulları ile yerli okulları mukayeseleri arasında $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişki Tablo 3.86'da gösterilmiştir.

Tablo 3.86 Çocukların Televizyonda Seyrettikleri Okullardan Ortak Beklentileri

	TV'de çok iyi		Öğrenci serbest		Kıyafet serbest		TV arkadaş ilişkileri iyi		TV'de davranacak		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
R Niyazibey İlk.	9	3.0	27	7.0	30	6.8	15	10.6	16	9.4	8	13.1	1	2.3	106	6.9
Asfa Kız L.	11	3.7	30	7.8	13	3.0	3	2.1	6	3.5	4	6.6	4	9.3	71	4.6
Küplüce İlk.	28	9.4	28	7.3	45	10.3	11	7.7	19	11.1	2	3.3	2	4.7	135	8.8
Notre Dame Sion L.	11	3.7	41	10.7	18	4.1	5	3.5	4	2.3	2	3.3	1	2.3	82	5.3
Evrin	8	2.7	19	4.9	21	4.8	9	6.3	5	2.9	2	3.3	2	4.7	66	4.3
Ayazağa İlk.	38	12.8	18	4.7	38	8.7	15	10.6	20	11.7	1	1.6	4	9.3	134	8.7
Nilüferhatun İlk.	29	9.8	28	7.3	46	10.5	16	11.3	23	13.5	4	6.6	3	7.0	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	30	10.1	17	4.4	22	5.0	8	5.6	17	9.9	11	18.0	6	14.0	111	7.2
Hasan Tan İlk.	31	10.4	37	9.6	46	10.5	20	14.1	20	11.7	4	6.6	7	16.3	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	28	9.4	25	6.5	31	7.1	10	7.0	10	5.8	8	13.1	2	4.7	114	7.4
A.N. Tarlan İlk.	20	6.7	12	3.1	17	3.9	9	6.3	10	5.8	1	1.6	5	11.6	74	4.8
Surp Haç	12	4.0	23	6.0	25	5.7	3	2.1	4	2.3	3	4.9	1	2.3	71	4.6
Boğaziçi L.	16	5.4	15	3.9	30	6.8	6	4.2	5	2.9	3	4.9	-	-	75	4.9
Amerikan L.	11	3.7	46	12.0	25	5.7	5	3.5	7	4.1	6	9.8	-	-	100	6.5
Belde İstek V. L.	15	5.1	18	4.7	32	7.3	7	4.9	5	2.9	2	3.3	5	11.6	84	5.5
TOPLAM	297	100	384	100	439	100	142	100	171	100	61	100	43	100	1538	100

$$\chi^2 = 46.9 \quad SD = 14 \quad P < 0.05$$

Televizyondaki filmlerde seyrettiği yabancı okullardaki durumu ülkemizdeki okullardan öğretmen öğrenci ilişkileri bakımında daha iyi bulan deneklerin en yüksek oranı gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının devam ettiği okullarda rastlanmıştır. Devlet okulları olan ve birçok sorun ile içi içe yaşamak durumundaki bu okullarda öğretmen öğrenci ilişkilerinin oldukça sorunlu olduğu bilinmektedir. Buna mukabil özel okullarda okuyan deneklerin daha düşük oranlarda televizyonda seyrettiği yabancı filmlerdeki öğretmen öğrenci ilişkisini iyi şekilde değerlendirmesinde şaşılacak bir durum yoktur, çünkü yüksek sayılabilecek ücretler vererek çocuğunu özel okula veren veli, okul ile daha fazla diyalog içine girmektedir. Bunun yanında, özel okullardaki personel, öğrenci aynı zamanda gelir sağlayan bir müşteri olarak ele aldığı için daha itinalı davranmaktadır.

Televizyondaki yabancı okulları ülkemizdeki okullardan öğrenci serbestliği bakımından en yüksek oranda ifade eden deneklere yabancı ve azınlık okullarında okuyan öğrencilerde rastlanmıştır. Mesela, Surp Haç Lisesi (orta kısım)'nde okuyan deneklerin

%32.4'ü, Amerikan Lisesi (orta kısım)'nde okuyan deneklerin %46'sı ve Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım)'nde okuyan deneklerin yarısı (%50) televizyonda seyrettiği yabancı okulları ülkemizdeki okullardan daha özgür görmektedir. Bu oranlara sadece muhafazakar aile çocuklarının çoğunlukta olduğu Özel Asfa Kız Lisesi (orta kısım)'nde (%42.3) yaklaşmaktadır.

Kılık kıyafet bakımından televizyonda seyrettiği okulları daha serbest bulan denekleri yüksek oranda özel okullarda ve varlıklı ailelerin çocuklarının devam ettiği okullardan katılan deneklerde görülmüştür.

Devlet okullarında okuyan, fakir veya orta düzey gelir sahibi ailelerin çocukları en yüksek oranda televizyondaki okulları yapmacık bulmaktadır. Bu konudaki tutumları itibariyle devlet okullarında okuyan denekleri özel okullarda okuyan denekler ve onları da yabancı okullarda okuyan öğrenciler takip etmektedir.

3.2.7.2.2. Çocuğun Yabancı Okullara Bakışı ve Babanın Eğitim Durumu

Çocuğun sosyalleşmesi sürecinde, ailesinden etkilenmesi çok boyutludur. Aile içi ilişkiler ve yetiştirilme tarzı onun dış dünyayı algılama formlarını önemli ölçüde belirlemektedir. Bu arada aile kadar olmasa bile okul da çocuğun sosyalleşmesi ve hayatı algılamasının biçimlenmesinde önemli bir yeri vardır. Aile ve okul ilişkisinde çocuğun gözlediği ve yaşadığı ilişki biçimleri bir yandan içselleştirilirken, bir yandan da dahili ve harici faktörlerin yardımı ile muhakemeye tabi tutulmaktadır. Televizyon bu harici faktörlerden biridir. Çünkü, çocuk televizyondan farklı ilişki biçimlerini seyrederken bu ilişki biçimleri ile kendisinin içinde yaşadığı toplumun ilişki biçimlerini mukayese şansı bulmaktadır. Şayet aile veya okul, çocuğun hoşuna gitmeyen bir davranış modelini ona yüklüyor ve çocuk da televizyondan seyrettiği benzer örneklerde daha olumlu modeller bulabiliyorsa, bu durumda çocuğun içinde yaşadığı toplumun modellerine karşı tutumu daha ziyade negatif olacaktır. Bu açıdan bakıldığında eğitim düzeyi yüksek ailelerde, ailenin sosyal kontrol görevi nispeten gevşektir. Ebeveyn-çocuk ilişkileri daha açık ve aradaki mesafe daha kısadır. Bu aile aynı zamanda ekonomik düzeyi daha iyi olduğu için,

çocuğunun buna uygun eğitim kurumlarına vermektedir. Dolayısıyla, bu ailede yetişen çocuğun talebeleri daha çok karşılandığı gibi, talep motivasyonu da daha üst düzeydedir. Okul içindeki kuralların kendisine göre düzenlenmesini daha çok talep eder. Bilhassa televizyondan seyrettiği batılı okul modelinden hareketle ülkemiz okullarındaki çeşitli uygulamaları hoş karşılamaz.

Bu araştırmaya katılan deneklerin bu konudaki mukayeselerinde vardıkları kanaatleri öğrenmek ve bu konuda televizyondaki okul modellerinden hangi istikamette etkilendiklerini anlamak maksadıyla babanın eğitim durumu değişkeni ile bu hususun anlamlılık ilişkisine bakılmıştır. χ^2 testi bu iki değişken arasında $P<0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Söz konusu ilişki Tablo 3.87'de ele alınmıştır.

Tablo 3.87 Babanın Eğitim Durumu ve Çocukun Yabancı Okullara Bakışı

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
TV'de öğrenci-öğretim. iliş. iyi	89	18.4	52	16.3	53	18.9	91	23.2	6	19.4	4	57.1	2	8.7	297	19.3
TV'de öğrenci serbest	141	29.1	79	24.7	74	26.4	79	20.2	9	29.0	-	-	2	8.7	384	25.0
TV'de kıyafet serbest	140	28.9	97	30.3	83	29.6	101	25.8	9	29.0	3	42.9	6	26.1	439	28.6
TV'de arkadaş ilişkileri iyi	40	8.3	30	9.4	25	8.9	43	11.0	3	9.7	-	-	1	4.3	142	9.2
TV'de davranış yapmacak	38	7.9	42	13.1	29	10.4	54	13.8	1	3.2	-	-	7	30.4	171	11.1
Diğer	25	5.2	11	3.4	8	2.9	15	3.8	2	6.5	-	-	-	-	61	4.0
Cevap yok	11	2.3	9	2.8	8	2.9	9	2.3	1	3.2	-	-	6	-	44	2.8
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	392	100	31	100	7	100	24	100	1538	100

$\chi^2 = 81.94$ sd = 36 P < 0.0

Babası orta, lise ve üniversite düzeyinde öğrenim görmüş denekler birbirlerine yakın nispetlerde televizyondaki yabancı okullardaki öğretmen-öğrenci ilişkilerini ülkemizdeki okullardaki ilişkilerden daha iyi olarak değerlendirirken, babası ilkokul düzeyi ve altında öğrenim görmüş denekler daha yüksek oranda yabancı okullardaki ilişkileri daha iyi olarak değerlendirmektedir. Bu durum aynı zamanda velinin eğitim durumunun yükselmesinin, çocuğun okulda öğretmenleri ile iletişimine müspet katkı sağladığı anlamına da gelmektedir. Oysa özgürlük konusunda eğitimi yüksek babaların çocukları daha fazla güdülendikleri için eğitim düzeyi daha düşük babaların çocuklarından daha yüksek oranda televizyondaki yabancı okulları öğrenciler açısından daha serbest olarak değerlendirmektedirler.

Eğitim düzeyi yüksek babaların çocukları yaşam tarzı olarak televizyondaki yabancı okullardaki modele daha yakın oldukları için, eğitim düzeyi daha düşük babaların çocuklarına oranla daha az televizyondaki davranışları daha yapmacık olarak değerlendirmişlerdir. Mesela, babası üniversite mezunu deneklerin sadece %7.9'luk bölümü televizyondaki ilişkileri yapay olarak değerlendirirken, bu oran babası ilkokul mezunu deneklerde %13.8'e kadar çıkmaktadır.

Bütün denek grupları birbirine yakın, ama en yüksek oranda televizyondaki yabancı okullarda kılık-kıyafet serbest olduğu konusunda hemfikirdirler.

3.2.7.3. Çocuğun Yabancı Ailelere Bakışı ve Babanın Eğitim Durumu

Yapılan χ^2 çözümlemesinde babanın eğitim durumu ile deneklerin televizyondaki yabancı aileler ile ülkemiz aileler hakkındaki düşüncelerinin mukayesesi arasında da anlamlılık düzeyinde ($P<0.05$) bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Tablo 3.88, bu ilişkiyi yansıtmaktadır.

Tablo 3.88 Babanın Eğitim Durumu ve Çocuğun Yabancı Ailelere Bakışı

Baba Eğitim Durumu	Üniversite Mezunu		Lise Mezunu		Ortaokul Mezunu		İlkokul Mezunu		Okur-yazar		Okur-Yazar değil		Cevap Yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
TV'de örnek ailede ilişki iyi	73	15.1	56	17.5	49	17.5	66	16.8	8	25.8	-	-	4	17.4	256	16.6
TV'deki aile hoşgörülü	113	23.3	96	30.0	68	24.3	109	27.7	6	19.4	1	14.3	2	8.7	395	25.7
TV'deki aile problemli	104	21.5	56	17.5	52	18.6	66	16.8	7	22.6	1	14.3	6	26.1	292	19.0
TV'de bireyler yapmacak	133	27.5	86	26.9	94	33.6	135	34.4	9	29.0	4	57.1	7	30.4	468	30.4
Diğer	36	7.4	17	5.3	8	2.9	10	2.5	1	3.2	1	14.3	-	-	73	4.7
Cevap yok	25	5.2	9	2.8	9	3.3	7	1.8	-	-	-	-	-	-	52	3.5
TOPLAM	484	100	320	100	280	100	393	100	31	100	7	100	23	100	1538	100

$\chi^2 = 62.85$ sd = 36 P < 0.05

Tabloya bakıldığında, ilk bakışta denek gruplarının kendi aralarında çelişik görünen düşünceler sergilemektedirler. Mesela, eğitim düzeyi düşük babaların çocukları daha eğitilmiş babaların çocuklarına nispetle daha yüksek oranda televizyondaki aileyi örnek bir aile olarak değerlendirmektedir. Diğer yandan televizyondaki ailelerin bireyleri arasındaki davranışları yapmacık görmede babasının eğitim düzeyi düşük denekler daha yüksek oranda fikir belirtmiştir. Çelişkili gibi görünen bu durum araştırmanın diğer bulguları dikkate alındığında oldukça anlamlı bir bütünlük oluşturmaktadır. Hatırlanacağı üzere birçok konuda eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocukları, eğitim düzeyi düşük ailelerin çocuklarına nispetle daha yüksek oranlarda aileyi önemsemektedirler. İşte TV'deki yabancı ailelerin ülkemizdeki ailelerden, eğitim düzeyi düşük babaların çocuklarına nispetle, eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarının daha düşük oranda benimsenmesi ve olumlanması yukarıdaki tespitle uyumludur. Mesela, babası üniversite mezunu deneklere göre babası ilköğretim mezunu denekler TV'deki yabancı aileleri daha yüksek oranlarda "örnek aile", "hoşgörülü aile", "problemleri daha az aile" olarak nitelendirmektedir. Bu veriler aynı zamanda Türkiye'deki geleneksel aile tabanından gelen çocukların TV'deki batılı aile modeline daha yüksek oranda özenmektedirler. Bunun yanında, okumuşluk düzeyi yüksek aileler, zaten yaşam tarzı itibarıyla daha fazla batılılaştığı için, TV'deki yabancı aile, bu aileden gelen çocuklara daha az cazip görünmektedir.

3.2.8. Televizyonun Başarıya Etkisi

3.2.8.1. Televizyon Seyrinin Başarıya Etkisi

Başından beri, kontrollü kullanılmadığı takdirde televizyonun öğrencinin başarısını olumsuz şekilde etkileyeceği düşünülmüştü. Bu düşüncelerle araştırmanın hipotezleri arasında daha çok televizyon seyredenlerin, daha az televizyon seyredenlere nispetle başarılarının düşeceği ifade edilmişti. Ancak, yapılan χ^2 çözümlemesinde, başarı durumu değişkeni ile evde en çok kimin televizyon seyrettiği bağımlı değişkeni arasında $P < 0.05$

aralığında anlamlılık düzeyinde bir ilişkiye rastlanmamış ve böylece yukarıda dile getirilen hipotez doğrulanmamıştır. Söz konusu değişkenler arasında istatistiksel anlamlılık olmamakla birlikte, sosyolojik bir anlamı bulunduğu düşüncesi ile tablo olarak düzenlenmiştir. Tablo 3.89, bu ilişkiyi yansıtmaktadır.

Tablo 3.89 Televizyon Seyrinin Başarıya Etkisine Ait Dağılım

Başarı durumu	Geçer		Orta		İyi		Pekiyi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
En çok kim?												
Annesi	12	9.6	37	11.5	58	12.9	89	14.9	7	15.9	203	13.2
Babası	16	12.9	70	21.7	90	20.0	123	20.6	8	18.2	307	20.0
Kardeşi	44	35.5	115	35.7	154	34.1	213	35.7	12	27.3	538	35.0
Kendisi	50	40.3	97	30.1	139	30.8	164	27.5	17	38.6	467	30.4
Cevap yok	3	2.4	3	0.9	10	2.2	7	1.2	-	-	22	1.4
TOPLAM	125	100	322	100	451	100	596	100	44	100	1538	100

$$\chi^2 = 27.89 \quad sd = 25 \quad p < 0.05$$

Araştırmaya katılan deneklerden sınıfı pekiyi derece ile geçen grubun %14.9'u annesinin, %20.6'sı babasının, %35.7'si kardeşinin, %27.5'i kendisinin en çok televizyon seyrettiğini belirtmiştir. Görülüyor ki, başarılı öğrenciler en az kendisinin televizyon seyrettiğini belirtmemekte, ailenin diğer fertleri arasında kendilerinin ikinci sırada en çok televizyon seyreden kişiler olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan deneklerden başarı düzeyi en düşük denek grubunda ise durum biraz farklıdır. Bu denek grubunda yer alan deneklerin en büyük bölümü kendisinin (%40) televizyon seyrettiğini belirtmiştir. Başarılı öğrenciler arasında gözlenmeyen televizyonun seyredilme etkisinin başarısız öğrenciler arasında daha etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum kısmen de olsa yukarıda ifade edilen hipotezin tamamen gözden uzak tutulmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.2.8.2. Başarı Durumu ve Televizyon Seyretme Sebepleri

Başarı durumuna göre öğrencilerin televizyonu seyretmeye neden olan daha fazla yöneldiklerini anlamak üzere bu ilişkiye bakılmıştır. χ^2 testinde $P < 0.05$ aralığında anlamlılığı tespit edilemeyen bu ilişkinin başarılı ve başarısız öğrencilerin televizyona yönelişinde etkili faktörleri anlamaya katkı sağlayacağı düşüncesi ile ele alınmıştır. Tablo 3.90, araştırmaya katılan deneklerin başarı durumu televizyon seyretmesinde hangi faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.90 Başarı Durumu ve Televizyon Seyretme Sebeplerine Ait Dağılım

Başarı durumu	Geçer		Orta		İyi		Pekiyi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Faktörler												
Arkadaş olmaması	8	6.5	37	11.5	53	11.8	58	9.7	7	15.9	163	10.6
Oyun ortamının yokluğu	15	12.1	34	10.6	47	10.4	72	12.1	5	11.4	173	11.2
Anne-Baba ilgisizliği	5	4.0	6	1.9	10	2.2	5	0.8	2	4.5	28	1.8
Gezme imkanı yok	15	12.1	33	10.2	55	12.2	70	11.7	3	6.8	176	11.4
TV oturma odasında	26	21.8	66	20.5	56	12.4	101	16.9	5	11.4	255	16.6
Hayal dünyası geliyor	6	4.8	31	9.6	53	11.8	68	11.4	3	6.8	161	10.5
TV seyretmeyi seviyor	28	22.6	74	23.0	116	25.7	125	21.0	10	22.7	353	23.0
Diğer	18	14.5	30	9.3	45	10.0	80	13.4	7	15.9	180	11.7
Cevap yok	3	2.4	11	3.4	16	3.5	17	2.9	2	4.5	49	3.2
TOPLAM	125	100	322	100	451	100	596	100	44	100	1538	100

$$\chi^2 = 45.35 \quad sd = 40 \quad p < 0.05$$

Derslerinde en başarılı denek grubunun televizyon seyretmesinin başında gelen gerekçe, televizyon seyretme sevgisidir. Başarılı denek grubunun %21'lik bölümü bu gerekçe ile televizyon seyrettiğini belirtirken, başarı düzeyi en düşük denek grubunda bu gerekçe ile televizyon seyredenlerin oranı nisbi bir artış kaydederek %22.6'ya çıkmaktadır. Başarılı öğrencilerle, başarı düzeyleri düşük öğrencilerin gezme imkanlarının sınırlılığı ile oyun

ortamı bulamamaları sebebi ile televizyon seyretmeye yönelmelerinin de yaklaşık nisbetlerde gerçekleştiği görülmektedir. Anlaşılmaktadır ki, aynı yaş kategorisinde yer alan öğrencilerin televizyona karşı ilgileri önemli ölçüde birbirine yaklaşık oranlarda aynı sebeplere dayanmaktadır.

Deneklerin televizyon seyretme sebeplerinin öğrencilerin başarı durumlarına göre farklılaşma gösterdiği hususlar ise, televizyonunun oturma odasında yer alması ile televizyonun kişinin hayal dünyasını geliştirdiğine olan inançtır. Başarı düzeyi düşük öğrenciler başarılı öğrencilerle mukayese edildiğinde, televizyonun oturma odasında yer alması sebebi ile daha yüksek oranda televizyon seyretme zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık, başarı düzeyi yüksek öğrenciler, başarı düzeyi düşük öğrencilerle mukayese edildiğinde televizyonun hayal dünyasını geliştirdiğine olan inançları sebebi ile daha çok televizyon seyrettikleri anlaşılmaktadır.

3.2.8.3. Başarı Durumu ve Ailenin Öncelikli Program Tercihleri

Ailelerin genellikle birlikte televizyon seyrettikleri düşünülürse, ailenin hoşlandığı ve seyrettiği programlar önemli ölçüde çocuklar tarafından da seyredilmektedir. Öte yandan, ailelerin hoşlandığı program türleri onların ilgilerini ve sosyo-kültürel durumlarını yansıtacağından, bu durumun öğrenci başarısı ile ne derece ilişkili olduğu anlaşılacak istenmiştir. Tablo 3.91, araştırmaya katılan deneklerin derslerde gösterdikleri başarı ile ailelerinin hoşlandığı program türleri arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır.

Tablo 3.91 Başarı Durumu ve Ailenin Öncelikli Program Tercihlerine Ait Dağılım

Başarı durumu	Geçer		Orta		İyi		Pekiyi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Müzik-Klip	16	12.9	28	8.7	38	8.4	39	6.5	5	11.4	126	8.2
Yabancı dizi	10	8.1	37	11.5	48	10.6	55	9.2	4	9.1	154	10.0
Yerli film	16	12.9	33	10.2	34	7.5	50	8.4	4	9.1	137	8.9
Bilim kurgu	3	2.4	15	4.7	28	6.2	33	5.5	1	2.3	80	5.2
Reklamlar	2	1.6	-	-	-	-	1	0.2	-	-	3	0.2
Haber	34	27.4	106	32.9	153	33.9	188	31.5	12	27.3	493	32.1
Yerli dizi	6	4.8	17	5.3	15	3.3	32	5.4	1	2.3	71	4.6
Çizgi film	1	0.8	5	1.6	6	1.3	4	0.7	2	4.5	18	1.2
Belgesel	3	2.4	4	1.2	14	3.1	11	1.8	2	4.5	34	2.2
Eğlence	7	5.6	7	2.2	17	3.8	30	5.0	2	4.5	63	4.5
Spor	5	4.0	13	4.0	19	4.2	31	5.2	2	4.5	70	4.6
Yabancı film	7	5.6	36	11.2	35	7.8	70	11.7	1	2.3	149	9.7
Komedi filmi	6	4.8	10	3.1	21	4.7	18	3.0	5	11.4	60	3.9
Yarışma	1	0.8	-	-	5	1.1	7	1.2	-	-	13	0.8
Açık oturum	7	5.6	9	2.8	12	2.7	20	3.4	-	-	48	3.1
Cevap yok	1	0.8	2	0.6	6	1.3	7	1.2	3	6.8	19	1.2
TOPLAM	125	100	322	100	451	100	596	100	44	100	1538	100

$$\chi^2 = 100.5 \quad sd = 75 \quad p < 0.05$$

Daha önce araştırmanın deneklerinin çoğunlukla müzik-eğlence ve spor programlarından hoşlandığını, ailelerin ise daha ziyade haber programlarından hoşlandığını belirtmiştik. Aileler genel olarak haber programlarından hoşlanmakla birlikte, deneklerin başarı durumuna göre bu hoşlanma oranlarının farklılaştığı görülmektedir. Başarı düzeyi yüksek deneklerin aileleri başarı düzeyi daha düşük öğrencilerin ailelerine göre daha yüksek oranda haber programlarından hoşlanmaktadır. Mesela, geçen yıl geçer derece ile sınıf geçen deneklerin %27.4'ünün ailesi en çok haber programları seyredirken, bu oran sınıfını pekiyi derece ile geçen deneklerin aileleri için %31.5'e çıkmaktadır. Haber programlarını seyretmek ülke ve dünya gündemine hassasiyetin ifadesi olduğundan, bu hassasiyetin ebeveynlerin çocuklara karşı sorumluluklarına da yansıtacağı düşünülebilir.

Bu hassasiyet de öğrencinin başarısına olumlu katkılar sağlar.

Öğrencilerin okuldaki başarıları ile ailelerin müzik-eğlence programlarından hoşlanmaları arasında ters bir ilişki görülmektedir. Mesela, geçen yıl sınıfını pekiyi derece ile geçen deneklerden %6.5'inin ailesi en çok müzik programlarından hoşlanırken, bu tür programlardan hoşlanma oranı geçen yıl sınıfını geçen derece ile geçen deneklerin ailelerinde %12.9'a kadar çıkmaktadır. Bunun dışında kalan program türlerini farklı başarı düzeyindeki denek gruplarının aileleri birbirine yakın nisbetlerde seyrettikleri görülmektedir.

3.2.8.4. Başarı Durumu ve Meslek Tercihi İlişkisi

Eğitim süreçlerinin kişiye beklenen katkıları sağlaması bireylerin bu süreçlere tam olarak adaptasyon göstermesi ile mümkün olmaktadır. Bireyler örgün eğitim kurumlarında eğitim görürken başarılı oldukları nisbette eğitim müfredatlarına daha kolay adaptasyon gösterebilmektedirler. Bu sebeple başarılı öğrenciler, sonuçları eğitim kurumlarının müfredatları sonucu ulaşılan iş ve mesleklere daha fazla ilgi duyarlar. Yani, bilgi yoğun iş ve meslekler başarılı öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. Buna karşılık okulda başarı düzeyi düşük öğrenciler bilgi gerektirmeyen ama, yüksek statü sağlayan popüler mesleklere daha fazla ilgi göstermektedirler. Araştırmanın hipotezlerinden birisi de bu hususu dile getirmektedir. Araştırma örnekleminin başarı durumu ile saygın bir kişi olmak için tercih ettiği meslek arasında yapılan χ^2 testinde $P < 0.05$ aralığında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu anlamlılık düzeyi araştırmanın ilgili hipotezini doğrulamaktadır. Tablo 3.92 bu ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 3.92 Başarı Durumu ve Meslek Tercihi İlişkinine Ait Dağılım

Başarı durumu	Geçer		Orta		İyi		Pekiyi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Sporcu	29	23.4	46	14.3	70	15.5	71	11.9	5	11.4	221	14.4
Subay	4	3.2	20	6.2	30	6.7	27	4.5	4	9.1	85	5.5
İş adamı	5	4.0	39	12.1	39	8.6	66	11.1	5	11.4	154	10.0
Doktor	22	17.7	44	13.7	73	16.2	132	22.4	9	20.5	280	18.2
Din adamı	4	3.2	5	1.6	7	1.6	7	1.2	-	-	23	1.5
Spiker	3	2.4	10	3.1	21	4.7	31	5.2	3	6.8	68	4.4
Mühendis	10	8.1	36	11.2	50	11.1	46	7.7	1	2.3	143	9.3
Şarkıcı	5	4.0	7	2.2	6	1.3	9	1.5	2	4.5	29	1.9
Politikacı	4	3.2	9	2.8	9	2.0	19	3.2	1	2.3	42	2.7
Yazar-Şair	9	7.3	33	10.2	47	10.4	45	7.6	1	2.3	135	8.8
Öğretmen	10	8.1	27	8.4	51	11.3	66	11.1	6	13.6	160	10.4
Diğer	19	15.3	44	13.7	37	8.2	70	11.8	5	11.4	175	11.3
Cevap yok	1	0.8	2	0.6	11	2.4	7	1.2	2	4.5	23	1.5
TOPLAM	125	100	322	100	451	100	596	100	44	100	1538	100

$$x^2 = 97.58 \quad sd = 65 \quad p < 0.05$$

Araştırmanın en başarılı denek grubu en yüksek oranda bilgi yoğun bir meslek olan doktorluğu tercih etmişlerdir. Geçen yıl sınıfını orta derece ile geçen öğrencilerin %13.7'si doktor olmayı tercih ederken, pekiyi derece ile sınıf geçen öğrencilerin %22.1'i doktorluğu tercih etmektedir. Öğretmenlik mesleğinde de başarılı öğrencilerin tercih oranı, başarısız öğrencilerden daha fazladır. Başarılı öğrencilerin iş adamlığını da daha yüksek oranda tercih etmeleri belirgin bir nisbettedir. Geçen yıl sınıfını geçer derece ile geçen öğrencilerin sadece %4'lük bölümü iş adamı olmayı tercih ederken, sınıfını pekiyi derece ile geçen öğrencilerin %11.1'i iş adamlığını meslek olarak tercih etmiştir. Buna mukabil, sporculuk ve şarkıcılık meslekleri daha ziyade okulda başarı düzeyi daha düşük öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. Mesela, sınıfını pekiyi derece ile geçen öğrencilerin %11.4'ü sporcu olmayı tercih ederken, sınıfı geçer derece ile geçen deneklerin %23.4'ü sporculuğu saygın bir kişi olmak için tercih edilecek meslek olarak görmektedir. Bunun gibi, şarkıcılık mesleğini de en başarılı denek grubunun %1.5'i tercih

ederken, başarı düzeyi en düşük denek grubunun %4'ü bunu bir meslek olarak seçmektedir.

Subaylık, mühendislik, yazar ve şairlik gibi toplumun orta sınıflarını oluşturan meslekler, en yüksek oranlarda başarı düzeyleri vasat olan öğrenci grupları arasında görülmektedir.

3.2.8.5. Başarı Durumu ve Çocuğun Yabancı Okullara Bakışı

Araştırmaya katılan deneklerin başarı düzeylerine göre televizyondaki yabancı okullarla ülkemizdeki okullardaki öğretmen, öğrenci, arkadaş ilişkileri ve genel durumu mukayese ederken neler düşündüğünü anlamak üzere Tablo 3.93 düzenlenmiştir. Buna göre ilgili değişkenler arasındaki ilişki anlamlı ($P<0.05$) çıkmıştır.

Tablo 3.93 Başarı Durumu ve Çocuğun Televizyondaki Yabancı Okullara Bakışı

Başarı durumu	Geçer		Orta		İyi		Pekiyi		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
TV'de öğrenci- öğretmen iliş iyi	28	22.6	58	18.0	103	22.8	101	17.0	7	15.9	297	19.3
TV'de öğrenci serbest	24	19.4	85	26.4	112	24.8	157	26.4	6	13.6	384	25.0
TV'de kıyafet serbest	46	37.1	100	31.1	118	26.2	165	27.7	10	22.7	439	28.6
TV'de arkadaş ilişkileri iyi	13	10.5	25	7.8	42	9.3	55	9.2	7	15.9	142	9.2
TV'de davranış çok yapmacık	9	7.3	34	10.6	51	11.3	69	11.6	8	18.2	171	11.1
Diğer	3	2.4	11	3.4	16	3.5	30	5.0	1	2.3	61	4.0
Cevap yok	2	1.6	9	2.8	9	2.0	18	3.0	5	11.4	43	2.8
TOPLAM	125	100	322	100	451	100	595	100	44	100	1538	100

$$\chi^2 = 48.08 \quad sd = 30 \quad p < 0.05$$

Genel olarak bakıldığında başarı düzeyi düşük denekler, başarı düzeyi yüksek deneklerle mukayese edildiğinde televizyonda seyrettikleri filmlerdeki yabancı okulları ülkemizdeki okullardan daha olumlu olarak görmektedirler. Mesela, bir önceki yıl sınıfını geçer derece

ile geçen deneklerin %22.6'sı televizyonda seyrettiği yabancı okullardaki öğretmen-öğrenci ilişkilerini daha iyi olarak değerlendirirken, geçen yıl sınıfı pekiyi derece ile geçen deneklerin %17'si bu kanaati paylaşmaktadır. Bunun gibi, televizyondaki yabancı okullardaki arkadaşlar arası ilişkilerde de benzer bir değerlendirme gözlenmektedir.

Televizyondaki yabancı okullarda kılık-kıyafet serbestliğinin daha fazla bulunduğu hususu da başarı düzeyi daha düşük öğrenciler tarafından daha yüksek oranda vurgulanmıştır. Buna karşılık başarı düzeyi yüksek öğrenciler televizyondaki yabancı okullarda genel anlamda öğrencilerin daha serbest olduğu kanaatini dile getirmektedir.

Televizyonda seyrettikleri yabancı okullardaki kişilerin davranış ve ilişkilerini başarı düzeyi düşük öğrencilere kıyasla daha başarılı öğrenciler daha yüksek oranda yapmacık olarak değerlendirmektedir. Mesela, geçen yıl sınıfını geçer derece ile geçen deneklerin %7.3'ü televizyondaki yabancı okullardaki ilişkileri çok yapmacık olarak görürken, bu oran geçen yıl sınıfını pekiyi derece ile geçen deneklerde %11.6'ya kadar çıkmaktadır.

Bu verilerden sonra şu değerlendirme yapılabilir: Kişilerin başarı düzeyleri arttıkça kendilerine özgüvenleri arttığı gibi, kendisi dışındaki yapılara özentileri de azalmaktadır.

3.2.9. Televizyon Olmasaydı

3.2.9.1. Televizyon Seyretmeye Alternatifler

Televizyon seyredilme oranlarının hem genel olarak, hem de araştırma örneklemini için yüksek olduğu daha önce belirtilmişti. Televizyonun modern insanın hayatında önemli bir zamanı alıp götürmesinin onun yapabileceği veya yapmak isteyeceği birçok başka etkinlikten geri bırakacağı açıktır. Tablo 3.94, araştırmaya katılan deneklerin televizyon seyretmeseydi birinci, ikinci ve üçüncü derecede ne yapmak istediğini göstermektedir.

Tablo 3.94 Deneklerin Televizyon Seyretmediklerinde Yaptıkları Uğraşların Dağılımı

TV SEYRETMEDİKLERİNDE	Birinci Sırada Yaptığı Uğraşı		İkinci Sırada Yaptığı Uğraşı		Üçüncü Sırada Yaptığı Uğraşı	
	S	%	S	%	S	%
Spor yapmak	857	55.7	164	10.7	133	8.6
Oyun oynamak	91	5.9	169	11.0	88	5.7
Anneye yardım	77	5.0	121	7.9	60	3.9
Babayla beraber olmak	34	2.2	97	6.3	81	5.3
Arkadaşıyla gezmek	198	12.9	385	25.0	213	13.8
Kitap okumak	112	7.3	302	19.6	296	19.2
Ders çalışmak	122	7.9	131	8.5	382	24.8
Diğer	25	1.6	30	2.0	75	4.9
Cevap yok	22	1.4	138	9.0	210	13.8
TOPLAM	1.538	100	1.538	100	1.538	100

Araştırmaya katılan denekler, televizyon seyretmemiş olsaydı bunun yerine ne yapmayı daha çok isterdi, sorusuna birinci derecede en çok spor yapmak isterdim cevabını vermektedir. Bu derecede spor yapmak istediklerini belirtenlerin oranı genel nispi dağılımda %55.7'dir. İkinci derecede spor yapmak isteyenlerin oranı %10.7 ve üçüncü derecede %8.6'ya gerilemektedir. Spor yapmak isteğinden sonra deneklerin birinci derecede yapmak istediği %12.9 oranı ile arkadaşları ile gezmek, %7.9 ve %7.3 oranları ile ders çalışmak ve kitap okumaktır.

Araştırmaya katılan deneklerin ikinci ve üçüncü derecede yapmak istediği işler değişmektedir. Örneğin, ikinci derecede deneklerden %25'lik oranı arkadaşları ile gezmeyi ve %19.6 oranı ile kitap okumak istediğini belirterek birinci derece isteklerinden farklı seçeneklerde yoğunlaşma görülmektedir. Üçüncü derecede deneklerin isteklerinin yoğunlaştığı gruplar %24.8 oranı ile ders çalışma ve %19.2 oranı ile kitap okuma isteğini ifade eden gruplardır.

Televizyon seyretme yerine deneklerin yapmak istedikleri bütün işler çocuğun fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimi için hayati öneme sahip etkinliklerdir. Kabul etmek gerekir ki

televizyon, kontrollü ve disipline edilmemiş çocuk-televizyon ilişkisi, çocuğun gelişme çağında bu faaliyet alanlarında yeterince yer almasına engel olmaktadır.

Gerek Türkiye’de, gerekse dünyada basın bir kolu olarak televizyonun önemli bir fonksiyonu da haber vermedir. Bu sebeple, televizyonların yayınları arasında haber bültenleri ve haber programları önemli bir yer tuttuğu gibi, sadece haber verme amaçlı kurulmuş televizyonlar hem dünyada, hem de Türkiye’de mevcuttur. Bu araştırmaya katılan deneklerin önemli bir bölümü televizyonun içerindeki haber alma isteğine cevap verdiğini belirtmiştir. Deneklerin %26.8’lik oranı birinci sırada, %10.3’lük oranı ikinci sırada ve %9.7’lik oranı üçüncü sırada televizyonun içerindeki haber alma isteğine cevap verdiği için seyrettiğini belirtmiştir. Bu oranlara deneklerin %8.5, %12 ve %25.2 oranındaki bilgilenme isteğini ilave edersek, oldukça yüklü bir oranı teşkil edecektir. Çünkü, bilgilenme isteği haber alma isteği ile yaklaşık anlama gelmektedir. Hatta bütün derecelerde deneklerin yaklaşık %10 oranlarında belirttiği merak arzusu sebebi ile seyrettiğini belirtmesi de haber alma arzusu ile aynı kapıya çıkmaktadır. Dolayısıyla zevk ve eğlence, arzu ve beklentisi haber alma isteği ile beraber deneklerin ağırlıklı yekûnunu oluşturmaktadır.

Ortaöğretim seviyesindeki araştırma örnekleminin televizyona yüklediği haber alma ve bilgilenme fonksiyonu, bizleri televizyonun eğitim fonksiyonu ile karşı karşıya getirmektedir. Bilhassa televizyonların yayın politikalarını belirleyenler ile program yapımcılarına önemli görevler yüklemektedir. Öte yandan öğretmen ve ebeveynler de çocuklara televizyon seyretme konusunda doğru rehberlik yapmak durumundadırlar. Kişilik şekillenmesinin en kritik dönemindeki araştırma örneklemini oluşturan kişiler ve onların yaşlılarının televizyonun negatif tezahürlerinden korunması için bilhassa gelişmiş ülkelerde önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde de bu düzenlemelerin ivedilikle yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak bundan önce toplumun genel olarak bilinçlenmesi gerekmektedir.

3.2.9.1.1. Televizyona Alternatif Uğraşılarda Cinsiyet Faktörü

Her insanın yapmak isteyeceği birbirinden farklı işler olduğu gibi farklı cinslerin de ayrı yönelişlere sahip olması tabiidir. Erkek ve kızlar doğuştan fizyolojik ve psikolojik farklılıklarla dünyaya geldikleri gibi, içinde sosyalleştikleri toplum birçok yeni tutum ve alışkanlık kazandırır. Erkek ve kız bireyler de umumiyetle içinde şahsiyet kazandıkları bu toplumun beklentilerine uygun yönelişlere sahip olurlar. Bu yönelişlerin içinde zamanların nasıl ve ne tür etkinliklerle geçirileceği de önemli bir yer tutar. İşte bu araştırma kapsamındaki erkek ve kız denekler televizyon seyretmemeleri halinde neler yapmak isteyeceklerini belirlemek üzere Tablo 3.95 düzenlenmiştir. Çünkü bu belirleme aynı zamanda televizyonun öğrencilerin neler yapmalarına engel olduğunu anlamaya katkı sağladığı gibi bu yaş gruplarında yer alan kişilerin beklentilerini önemli ölçüde ortaya çıkarmaktadır.

CİNSİYET	Spor yapardı		Oyun oynardı		Anneye yardım		Babayla beraber		Arkadaşla gezmek		Kitap okumak		Ders çalışmak		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Erkek	484	56.5	47	51.6	11	14.3	24	70.6	51	25.8	28	25.0	55	45.1	10	40.0	13	59.1	723	47.0
Kız	367	42.8	43	47.3	66	85.7	10	29.4	147	74.2	84	75.0	66	54.1	15	60.0	9	40.9	807	52.5
Cevap yok	6	0.7	1	1.1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.8	-	-	-	-	8	0.5
TOPLAM	857	100	91	100	77	100	34	100	198	100	112	100	122	100	25	100	22	100	1538	100

$\chi^2=138.63$ SD=16 P<0.05

Araştırmanın hem erkek, hem de kız denekleri televizyon seyretmemesi halinde öncelikle spor yapmayı arzu ettiğini belirtmektedir. Ancak spor yapma isteğini bildirmede erkekler kızlara oranla oldukça yüksek bir oranı oluştururlar. Erkek deneklerin %66.9, kız deneklerin ise %45.5'i spor yapacağını ifade etmektedir. Araştırmanın erkek deneklerinin kız deneklere kıyasla daha yüksek oranlarda oyun oynamak (%6.5), babaya yardım (%3.3), yapacaklarını belirtirken, araştırmanın kız denekleri erkek deneklere kıyasla anneye yardım etmeyi (%8.2), bilhassa arkadaşları ile gezmeyi (%18.2), kitap okumayı (%10.4), ve ders çalışmayı (%8.2), daha fazla yapmayı arzu ettiklerini belirtmektedirler.

3.2.9.2. Televizyona Alternatif Uğraşılarda Okul Faktörü

Yapılan χ^2 testinde söz konusu iki değişken arasında anlamlılık düzeyinde ($p<0.05$), bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bu ilişki Tablo 3.96'da ele alınmıştır.

Tablo 3.96 Okul Faktörü ve Televizyona Alternatif Uğraşların Dağılımı

	Spor yapardı		Oyun oynardı		Anneye yardım		Babayla beraber		Arkadaşla gezmek		Kitap okumak		Ders çalışmak		Diğer		Cevap yok		TOPLAM	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
R. Niyazibey İlk.	62	7.2	4	4.4	6	7.8	1	2.9	6	3.0	13	11.6	13	10.7	-	-	1	4.5	106	6.9
Asfa Kız L.	29	3.4	8	8.8	7	9.1	1	2.9	10	5.1	4	3.6	9	7.4	1	4.0	2	9.1	71	4.6
Küplüce İlk.	77	9.0	9	9.9	14	18.2	5	14.7	13	6.6	5	4.5	10	8.2	-	-	2	9.1	135	8.8
Notre Dame DeSion L.	35	4.1	8	8.8	2	2.6	-	-	25	12.6	8	7.1	1	0.8	2	8.0	1	4.5	82	5.3
Evrin L.	31	3.6	6	6.6	-	-	3	8.8	18	9.1	2	1.8	1	0.8	1	4.0	4	18.2	66	4.3
Ayazağa İlk.	79	9.2	9	9.9	6	7.8	2	5.9	11	5.6	5	4.5	16	13.1	4	16.0	2	9.1	134	8.7
Niitiferhatun İlk.	87	10.2	3	3.3	7	9.1	3	8.8	17	8.6	9	8.0	18	14.8	4	16.0	1	4.5	149	9.7
İzzetpaşa İlk.	68	7.9	4	4.4	6	7.8	-	-	5	2.5	21	18.8	4	3.3	1	4.0	2	9.1	111	7.2
Hasan Tan İlk.	90	10.5	5	5.5	6	7.8	5	14.7	18	9.1	18	16.1	19	15.6	3	12.0	1	4.5	165	10.7
Şemsipaşa İlk.	63	7.4	5	5.5	5	6.5	2	5.9	23	11.6	9	8.0	6	4.9	-	-	1	4.5	114	7.4
Ali Nihat Tarlan İlk.	40	4.7	6	6.6	10	13.0	3	8.8	4	2.0	4	3.6	7	5.7	-	-	1	4.5	75	4.9
Surp Haç L.	46	5.2	5	5.5	3	3.9	2	5.9	4	2.0	1	0.9	10	8.2	-	-	-	-	71	4.6
Boğaziçi L.	45	5.3	7	7.7	2	2.6	5	14.8	7	3.5	2	1.8	3	2.5	2	8.0	2	9.2	75	4.9
Amerikan L.	53	6.2	6	6.6	-	-	-	-	29	14.6	7	6.2	-	-	5	20.0	-	-	100	6.5
Belde İstek V. L.	52	6.1	6	6.5	3	3.8	2	5.9	8	4.1	4	3.5	5	4.0	2	8.0	2	9.2	84	5.5
TOPLAM	857	100	91	100	77	100	34	100	198	100	112	100	122	100	25	100	22	100	1538	100

$\chi^2 = 272.91$ SD= P<0.05

Daha önce ifade edildiği üzere, araştırma kapsamındaki denekler televizyon seyretmedikleri zamanlarda genellikle spor yapmak istediklerini belirtmektedirler. Bu durum farklı okullardan katılan denekler için de söz konusudur. Televizyon seyretmeseydi spor yapacağını belirten deneklerin oransal bakımdan en fazla arttığı denek grubu %64.8 oranı ile Surp Haç Lisesi (orta kısım). 'dir. Bu konuda en düşük orana Özel Asfa Kız Lisesi'nde rastlanmıştır.

Televizyon seyretmeseydi oyun oynayacağını belirtenlere en çok Özel Asfa Kız Lisesi'nde (%11.3). ve en az Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu'nda okuyan deneklerde (%2). rastlanmıştır. Anneye yardım edeceğini belirtenler %13.3 ile Ali Nihat Tarlan İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan denekler olmuştur. Amerikan Lisesi (orta kısım). (%29)., Notre Dame de Sion Lisesi (orta kısım). (%30.5)., Özel Evrim Lisesi (orta kısım). (%27.3). ve Şemsipaşa İlköğretim Okulu'ndan (%20.2). araştırmaya katılan denekler belirgin oranlarda televizyon seyretmeseydi arkadaşları ile gezeceklerini ifade etmişlerdir. Gerek spor yapmak, gerekse arkadaşlarıyla gezmek faaliyeti yetişme çağındaki bireylerin sosyalleşmesini sağlayacak önemli faaliyetlerdir. Öyle görünüyor ki, uzun sürelerini ekranla baş başa geçiren araştırma örnekleminin sosyalleşmenin diğer araçlarından yeterince istifade edemediği anlaşılmaktadır. Sosyalleşme de kitle iletişim araçlarının ve bilhassa televizyonun en etkileyici araç haline gelmesi, dengeli sosyalleşmenin önündeki en aktüel sorunlardan biridir.

Kitap okumak ile ders çalışmak konusunda da denekler televizyonun engelleyici bir rol oynadığını dolaylı olarak ifade etmektedirler. Çünkü araştırmaya çeşitli okullardan katılan denekler önemli oranlarda televizyon seyretmemiş olsaydı ya kitap okuyacağını veya ders çalışacağını belirtmiştir. Mesela Resneli Niyazi Bey İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan öğrencilerin %12.3'ü kitap okuyacağını, %12.3'ü de ders çalışacağını ifade etmektedir. İzzetpaşa İlköğretim Okulu'ndan araştırmaya katılan öğrencilerin %18.9'u ve Hasan Tan İlköğretim Okulu'ndan katılan deneklerin %10.9'u televizyon seyretmeseydi kitap okuyacağını belirtmektedir. Özel Asfa Kız Lisesi'nden araştırmaya katılan öğrencilerin %12.7'si, Ayazağa İlköğretim Okulu'ndan katılanların %11.9'u, Nilüfer Hatun İlköğretim Okulu'ndan katılanların %12.1'i, Hasan Tan İlköğretim

Okulu'ndan katılanların %11.5'i ve Surp Haç Lisesi (orta kısım). 'nden katılan öğrencilerin %14'ü ders çalışacağını belirtmiştir. Daha önceki verileri de hatırlatarak ifade edebiliriz ki, hem hafta içi hem de hafta sonlarında günde birkaç saatini televizyon karşısında geçiren gençler, sadece çok yönlü sosyalleşememe dolayısıyla sıkıntı içinde değillerdir. Aynı zamanda onların yetişmesi ve geleceğin nitelikli bireyleri olmalarına en büyük katkıyı sağlayacak kitap okuma ve ders çalışma gibi faaliyetlere yeterince vakit ayıramamaktadırlar. Bu itibarla eğitimci ve ebeveynlerin müşterek rehberliği ile öğrenci-televizyon münasebeti daha rasyonel hale getirilmeye çalışılmalıdır.

4- SONUÇ

4.1. Özet ve Tespitler

Araştırmaya katılan bütün deneklerin evinde televizyon bulunmaktadır. Deneklerin önemli çoğunluğunun evinde uydu anten bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan deneklerin büyük çoğunluğu televizyonu ailesiyle birlikte seyretmekte, okul yaşındaki çocukların televizyon seyretme konusunda büyük ölçüde kendilerinin karar verdikleri anlaşılmaktadır. Bu da toplumun demokratikleşme ve modernleşme düzeyinin aileye yansıyan tarafını göstermektedir.

Araştırmaya katılan denekler en çok kardeşlerinin sonra kendilerinin televizyon seyrettiğini ifade etmişlerdir. Hafta sonu televizyon daha çok seyredildiği tespit edilmiştir. Televizyon seyretme daha çok günün akşam saatlerinde olmaktadır.

Televizyonda en çok filimler seyredilmekte, bunlar içerisinde en çok yerli filimler daha çok tercih edilmektedir. Televizyonlarda yayınlanan yerli filmlerin niteliğine ilişkin tartışmalar bir yana yetişme çağındaki bireyin gelişmesine menfi etkisi tartışmasız şiddet ve cinsellik içeren filmlerin çokluğu çocukların ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Pembe diziler veya yüksek sosyetenin hayatından kesitler içeren dizilerin seyirci toplaması, özlem duyulan fakat ulaşılamayan yaşam tarzını seyrederek belli bir tatmin sağlamaktadır.

Diziler içerisinde en fazla yerli diziler seyredilmektedir. Televizyondaki yerli dizilerin içeriğine bakıldığında önemli bir bölümünün kentleşmeyle birlikte kaybolmaya yüz tutan toplumsal ilişkileri konu aldığı görülecektir. Ailenin birliği, yardımlaşma ve fedakarlık temalarının işlendiği bu diziler halkın, geleneği yaşatma isteklerine cevap vermektedir. Bu diziler çocuklar tarafından da beğeniyle seyredilmektedir. Süper Baba dizisinde olduğu gibi.

Deneklerin televizyon seyretme sebeplerinin başında seyretmeyi sevmeleri, televizyonun oturma odasında olması ve oyun ortamı ve gezme imkanının bulunmaması gelmektedir. Şayet çocuklar televizyon seyretmemiş olsalardı yapacakları işin başında gezi ve spor gelecekti Araştırmanın hem erkek, hem de kız denekleri televizyon seyretmemeleri halinde öncelikle spor yapmayı arzu ettiğini belirtmektedirler. Ancak spor yapma isteğini bildirmede erkekler kızlara oranla oldukça yüksek bir oranı oluştururlar.

Araştırmaya katılan deneklerin büyük bir kısmı televizyonda açık-saçık bir sahne olmasından rahatsız olmaktadır. Bilimsel gerçeklerin cinsel teşhirciliğin çocuk psikolojisi üzerinde negatif etkileri olduğu tespitleri bir yana Türk toplumunun aile yapısı ve değerler sistemi bu konuda muhafazakar eğilimleriyle ön plana çıkmaktadır. Araştırma örnekleminin açık-saçık bir sahne karşısındaki tutumu bu genel eğilimlere paralellik arz etmektedir.

Araştırmaya katılan denekler toplumda saygın bir kişi olmak için doktorluk ve sporculuk mesleğini öncelikle seçmişlerdir. Kabul etmek gerekir ki sporculuk bir meslek olarak modern zamanların bir olgusudur. Modern toplumlarda popüler mesleklerin başında yer alan sporculuk başta televizyon olmak üzere medya aracılığıyla sürekli şekilde özendirilmektedir.

Denekler en çok popüler müzik dinlemeyi tercih etmektedirler. Araştırmaya katılan deneklerin yarısından fazlası birinci, ikinci ve üçüncü sırada en çok popüler müzik sanatçılarını dinlediklerini belirtmişlerdir. Bizzat tüketim kültüründen beslenen özel televizyon şirketleri genel manada popüler kültürün taşıyıcı ajanları fonksiyonunu ifa ettiği gibi popüler müziğin de en büyük destekçileridir. Popüler müzikten sonra en çok yabancı müzik tercih edilmektedir. Yabancı müzik dinleyenlerin oranının geleneksel müziğimizin iki ana damarı olan halk müziği ve sanat müziğini birkaç kez katlaması oldukça düşündürücüdür.

Deneklerin büyük grubu iyi bir insan olmada en büyük etkinin ailede verilen eğitimle mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu görüşte olan deneklerin genel nisbi dağılımdaki oranı %48.6'dır. Daha önce deneklerin davranışların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda aileyi %78.7 oranında öne çıkarmalarının bu konuda oldukça geriye düştüğü görülmektedir. Burada eğitim konusunda aileye alternatif olabilecek başka kurumların denekler tarafından daha çok gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu kurum da doğal olarak okuldur.

Araştırmaya katılan denekler televizyonda seyrettiği yabancı filmlerdeki okullarla ülkemizdeki okulları karşılaştırdığında en çok okullarda zorunlu kıyafet konusunu önemseddiği görülmektedir. Deneklerin ikinci sırada önemsedikleri husus öğrencilerin davranış düzeyinde çok daha serbest olmalarıdır.

Araştırmaya katılan deneklerden kız çocuklarının ev içinde istediği zaman televizyon seyretme bakımından erkeklere kıyasla daha fazla imkan bulduğu anlaşılmıştır.

Anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların istedikleri zaman televizyon seyredebilme oranının da arttığı anlaşılmaktadır. Dikkat çekici diğer bir husus ta anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe istediği zaman televizyon seyretemeyenlerin oranının düşmesidir. Aynı şekilde ailelerin gelir düzeyi yükseldikçe çocukların daha fazla televizyon seyrettikleri anlaşılmaktadır.

Televizyonda seyredilecek kanal konusunda ailece karar verilmesine en yüksek oranda annesi üniversite mezunu olan deneklerde rastlanmaktadır. Annesi ilkokul mezunu olan deneklerde bu durum %43.7'dir.

Araştırmaya katılan deneklerin televizyondan beklentileri kız ve erkek bakımından önemli bir farklılık göstermemektedir. Gerek erkek, gerekse kız denekler birbirine yakın oranda televizyonun içlerindeki beklentilere cevap verdiğini belirtmişlerdir.

Bütün denek gruplarında televizyonun bilgilendirme fonksiyonun ya üçüncü veya çok daha geri sıralarda önemsendiği görülmektedir. Bu sebeple daha eğitimli babalar çocukların televizyonu daha rasyonel kullanacağı beklentisi doğrulanmamıştır.

Televizyonda çok sık rastlanan müstehcen sahneler karşısında kız deneklerin daha hassas olduğu ve benzeri sahnelere erkeklere kıyasla daha olumsuz yaklaştığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca müstehcen sahnelere karşı alt gelir grubu aile çocuklarının daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. En az duyarlı denekler ise yabancı okullarda okuyan öğrencilerdir.

Gelir düzeyi düşük aile çocuklarının sosyal olaylara karşı daha duyarlı, anne ve baba eğitim düzeyi yüksek aile çocuklarının ise sosyal olaylara karşı daha az duyarlı olduğu tespit edilmiştir.

Anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan deneklerin popüler meslekleri tercih ettiği ve bu mesleklerin saygınlık getireceğine inandığı görülmektedir (Sporcu, spiker ve şarkıcılık meslekleri gibi).

Araştırmaya katılan deneklerden anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olanlar diğer deneklerle aynı sürelerle yakın televizyon seyretmekle birlikte seyrettikleri program türlerinin önemli oranda farklılaştığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan deneklerden başarı düzeyleri düşük olanlar televizyonda gördükleri yabancı ülkelerdeki okulları daha olumlu görürken başarılı denekler yabancı okulları daha az oranda olumlu görmektedirler. Kişilerin başarıları arttıkça kendilerine özgüvenleri artmakta, azaldıkça kendisi dışındakilere özenti duymaktadır.

Televizyon ile çocuk arasındaki ilişkiden başka araçlar devreye girdikçe televizyonun çocukları etkileme gücü azalacaktır. Bu vasıtalar azaldıkça televizyonun etkisi artacaktır. Yaşadığı sosyal çevre sebebiyle ev dışında farklı uğraşlar edinme imkanı bulan çocuklar genellikle televizyona karşı daha az ilgili olmaktadır. Buna karşılık zamanının büyük bir bölümünü ev ortamında geçiren çocuklar için televizyon en cazip oyuncak durumundadır.

4.2 Genellemeler

a. Ülkemizde televizyon yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarca da bir eğlence, hoşça vakit geçirme ve haber alma aracı olarak görülmektedir. Bundan dolayı müzik, eğlence ve haber programlarına ilgi çoğunluktadır.

b. Televizyon kanalı tercihi yüzünden aile içerisinde tartışmaların çıktığı tespit edilmiştir. Ailelerin yarıdan fazlası bu tartışmaları önleyebilmek için ikinci bir televizyon alma ihtiyacı duymuşlardır.

c. Deneklerin %27.8'i televizyondan öğrendikleri ile ailesinden öğrendikleri arasında bir çatışma yaşadığını ifade etmişlerdir. Bu çatışma sırasıyla dini, ahlaki ve kültürel konularda olmaktadır.

ç. Televizyonda yayınlanan reklamlar özellikle alt gelir grubu aile çocuklarında etkin olmakta, tüketim eğilimlerini artırmakta hatta belirleyici olmaktadır. Reklamların, modern kent toplumunda bireylerin tüketim eğilimlerini yönlendirmede önemli bir fonksiyona sahip olduğu anlaşılmıştır.

d. Türk toplumu uzunca bir zamandır yukarıdan aşağıya doğru Batı tarzı yaşama biçimine öykünmektedir. Öğrenim çağındaki bireyler de bu öykünmenin dışında değildir. Türk televizyonlarında yayınlanan film ve dizilerin büyük bir bölümü ABD ve Avrupa menşeli film ve dizilerdir. Doğal olarak bu film ve diziler kendi kültürel değerleri doğrultusunda bir aileyi örnek olarak göstereceklerdir. Araştırmaya katılan deneklerin %16.6'lık oranı televizyondaki aileyi örnek aile olarak kabul etmektedir. Televizyondaki aileleri daha hoşgörülü bulan deneklerin genel nisbi dağılımdaki oranı ise %25.7'dir. Televizyondaki okulu da denekler daha hoşgörülü bulmaktadırlar. Anlaşılmaktadır ki ilköğretim gençliği gerek okul, gerekse aile içinde yetişkinlerin daha hoşgörülü olmasını beklemektedir.

Yukardaki bu genellemeler çerçevesinde başta belirttiğimiz hipotezler doğrulanmış olmaktadır. Bununla birlikte aşağıdaki genellemeler ise hipotezlerimizden bazılarını doğrulamamıştır.

a. Araştırmaya katılan denekler bir davranışın doğru veya yanlış olduğu konusunda en çok ailesine inanmaktadırlar. Aileye inananların oranı genel nisbi dağılımın ağırlıklı çoğunluğunu oluşturarak %78.7'ye kadar çıkmaktadır. Ailenin bu kadar büyük bir çoğunluk tarafından bu derecede önemli bir konuda öncelikli konumda düşünülmesi Türkiye'de geleneksel yapıların hangi kanalla yaşatıldığı hususunda da önemli ipuçları vermektedir. Televizyon bireyleri etkilemede gösterdiği performansı inandırıcı ve güvenilir olmakta gösterememiştir. Araştırma sonucunun bu şekilde çıkması anne ve baba adına son derece sevindiricidir. Türk aile yapısını sarsmaya yönelik çabalar büyük ölçüde sonuçsuz kalmıştır.

b. Araştırmaya katılan denekler sosyal olaylara çok duyarlı olduklarını ortaya koymuşlardır. Deneklerin tamamına yakın bir bölümü yaralı bir vatandaşa yardımcı olmak isteklerini belirtmişlerdir. Türkiye'nin en büyük kenti olan İstanbul'da yaşayan araştırma örnekleminin verdiği cevaplar, modernleşme ile beraber toplumsal yapıda görülen çözümlerin sanıldığı kadar etkili olmadığını göstermiştir.

c. Başarı durumu farklı olan denek gruplarının televizyon seyretme sürelerine bakıldığında önemli farklılıklar görülmemektedir. Fazla televizyon seyreden çocukların genelde başarısız olması sözkonusu değildir.

4.3. Teklifler

Kişilik oluşumu ve yapılanmasında temel çocuklukta atılmaktadır. Çocuğun psikolojik benliğinde açılan yara çok zor kapanmaktadır. Televizyonlarda korku ve şiddet içeren filmler yayınlanmamalıdır. Yayınlanacaksa da mutlaka gece geç saatlerde yayınlanmalıdır.

Çocuğun televizyon alışkanlığında ailenin televizyon tutumunun etkisi büyüktür. Evde televizyona büyük baba statüsü verip baş köşeye koymamalı. Hele hele ailenin topluca oturduğu ve sohbet etme imkanı olan odadan uzak tutulmalıdır. Aile içi iletişimi engelleyen televizyon lüzum görüldükçe ailece seyredilmelidir.

Televizyon yalnızca bir medyumdur. Çocuğa hiçbir zaman arkadaş olamaz. O kendine yüklenen komutları yerine getiren bir robottur. İnsan yüzlü hiçbir görsel tarafı yoktur. Bunun içindir ki televizyonu çok fazla ciddiye almamalıyız.

Araştırmaya katılan deneklerin büyük çoğunluğu televizyonu ailesiyle birlikte seyrettiğini belirtmişlerdir. Bu olumlu olgunun azalmaması gerekmektedir. Çocuğu televizyonla baş başa bırakmaktansa ona hoşça vakit geçirecek başka imkanlar sağlanmalıdır.

Çocuklar televizyon seyretmemiş olsalardı spor yapmak ve gezmek isteyeceklerdi. Çocukların bu arzularını dikkate alıp gezi alanları ve spor sahalarını yaygınlaştırmak gerekmektedir. Özellikle büyük şehirlerde buna acil ihtiyaç vardır.

Çocuklara televizyonu yasaklamak çare olamaz. Onlarda yasaklanan şeylere karşı aşırı bir merak vardır. Anne baba olarak televizyonun seyredilmesine rehberlik yapmak ve seçici davranmak gerekmektedir. Televizyonun çocuklarda dil gelişimini sağladığı, hayal dünyasını geliştirdiği, söz dağarcığını ve bilgisini artırdığı dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Çocuklar en çok yerli dizilerden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Yerli dizilerde alkol, şiddet ve müstehcenlik içeren sahneler yer verilmemelidir. Dizi kahramanı ile

özdeşleşen çocuklar onun yaptıklarını taklit edeceklerdir.

Geleneksel müzik türlerimizden Türk halk ve Türk sanat müziklerini mutlaka çocukların dikkatini çekecek ritimlerde yeniden yorumlamak ve sevdirmek zorundayız.

Çocuklar, bir davranışın doğru ve yanlış olduğu konusunda öncelikle ailesine inanmaktadır. Bu çok olumlu bir tespittir. Bu tespitten hareketle anne ve babaların onlara iyiyi ve doğruyu göstermede ilgisiz ve duyarsız kalmamaları gerekir.

Eğitim düzeyi yüksek aile çocuklarının sosyal olaylara ve başkalarına yardım etmede, eğitim düzeyi düşük aile çocuklarına göre geride kalması olumsuz bir durumdur. Oysa ki eğitim düzeyi arttıkça duyarlılığın da artması gerekirdi. Günümüz eğitiminin amaçlarını yeniden sorgulamamız gerekmektedir.

Derslerinde başarısız olan çocukların fazla televizyon seyrettikleri hipotezi doğrulanmamıştır. Dolayısıyla çocuklarımızın başarısızlıklarında başka faktörler aranmalı ve onlara yardımcı olunmalıdır.

Ülkemizdeki televizyon yayınlarını her ne kadar Radyo-Televizyon Üst Kurulu denetliyorsa da istenilen amaç gerçekleşmiyor. Çünkü film yayınlanmış oluyor, olumsuz etkiler önlenemiyor; ancak ilgili kuruma ceza vermekle yetiniliyor. Oysa ki bu kurumlarda mutlaka bir psikolog, bir sosyolog ve bir pedagoğ görev yapmalı film yayınlanmadan önce uzmanlarca incelenip ondan sonra yayınlanmalıdır.

5- KAYNAKLAR

5.1. Kitaplar

- AKDOĞAN Yalçın, “Görsel İktidar”, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
- ANADOL Cemal, “Televizyon Yayınlarının Millî Kültüre Tesirleri”, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- ARNOLD Arnold, “Çocuğunuz ve Oyun”, Hazırlayan: Dr. Ahmet Gümüş, Denge Yayınları, İstanbul, 1995.
- ARSLANTÜRK Zeki, "Sosyal Bilimler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri", İfav Yayınları, İstanbul, 1995.
- ASLANTÜRK Zeki-Amman, M. Tayfun, "Sosyoloji -Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler", İfav Yayınları, İstanbul, 1999.
- AVCI Nabi, “Bombacı Parmenides”, İşaret Yayınları, İstanbul, 1989.
- _____ “Enformatik Cehalet”, Rehber Yayıncılık, Ankara 1990.
- AZİZ Aysel, “Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler”, TRT Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları 210, Ankara, 1989.
- BALLE Francis- EYMERY, Gerard, “Yeni Medyalar”, Çeviren: Selami Şakiroğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- BAYDAR Ç. Mustafa, “TRT Nereden Geliyor”, Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı, Ankara, 1987.
- BERGER John, “Görme Biçimleri”, Çeviren: Nurdanur Salman, Metis Yayınları, İstanbul, 1986.

- BİLGİSEVEN Â. Kurtkan, "Genel Sosyoloji", Filiz Kitabevi, İstanbul, 1986.
- BOUDON Raymond, "Sosyoloji Yöntemleri", Çeviren: Alev Türker, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- BOURDİEU Pierre, "Televizyon Üzerine", Çeviren: Turhal Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- CERECİ Sedat, "Büyülü Kutu Büyelenmiş Toplum", Şule Yayınları İstanbul, 1992.
- _____ "Televizyonun Sosyolojik Boyutu", Şule Yayınları, İstanbul, 1996.
- CHARON J. Marie, "Medya Dünyası", Çeviren: Oya Tatlıpınar, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- COPRA Fritjof, "Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası", İnsan Yayınları, İstanbul, 1989.
- CÜCELOĞLU Doğan, "İnsan İnsana", Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982.
- ÇAPLI Bülent, "Televizyon ve Siyasal Sistem", İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1995.
- DESMOULINS T. Nadine, "Medya Ekonomisi", Çeviren: Galip Üstün, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.
- DİKEÇLİGİL Beylü- ÇİĞDEM, Ahmet, "Aile Yazıları", Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990.

- DODSON Fitzhugh, "Çocuğunuzu Tanıyor musunuz?" Denge Yayınları, İstanbul, 1995.
- DOĞAN D. Mehmet, "Büyük Türkçe Sözlük", Ülke Yayın Haber, İstanbul, 1994.
- _____ "Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı", Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara, 1984.
- DOĞAN Mehmet, "Dil Kültür Yabancılaşma", Beyan Yayınları, İstanbul, 1990.
- DOLU Şükrü, "Medya ve Tüketim Çılgınlığı", Düşünen Adam Yayınları, İstanbul, 1993.
- DRUCKER Peter, "Yeni Gerçekler", İş Bankası Yayınları, Ankara, 1992.
- DUVERGER Maurice, "Siyaset Sosyolojisi, Çev. Şirin Tekeli, İstanbul, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.
- ELKIN Frederick, "Çocuk ve Toplum, Çocuğun Toplumsallaşması", Çeviren: Nafize Güngör, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1995.
- ER İzzet, "Sosyalleşme Sosyal Gelişme ve İslâm", Furkan Kitabevi Yayınları, Bursa, 1988.
- ERGÜN Mustafa, "Eğitim ve Toplum", Ocak Yayınları, Ankara, 1992.
- ERKAL E. Mustafa, "Sosyoloji (ToplumBilimi)., Der Yayınları, İstanbul, 1995.

- ESSLİN Martin, "TV Beyaz Camın Arkası", Türkçesi: Murat Çiftkaya, Pınar Yayınları, İstanbul, 1981.
- FICHTER Joseph, "Sosyoloji Nedir?", Çeviren: Nilgün Çelebi, Attila Kitabevi, Ankara, 1996.
- FRANKLİN Bob, "Çocuk Hakları", Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1993.
- GALBRAİTH K. John, "Ekonomi Kimden Yana", Altın Kitaplar, İstanbul, 1998.
- GARDİNER Harry W-Gander, Mary J, "Çocuk Ergen Gelişimi", Çeviren: Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- GASSET Ortega, "Kütlelerin İsyanı", Çeviren: Nejat Muallimoğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1992.
- GÖKALP Ziya, "Türkçülüğün Esasları", Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976.
- GROOMBRIDGE Brian, "Televizyon ve Toplum", Reklam Yayınları, İstanbul, 1976.
- GUENON Rene, "Modern Dünyanın Bunalımı", Tercüme: Mahmut Kanık, Risale Yayınları, İstanbul, 1986.
- GÜNEŞ Sadık, "Medya ve Kültür", Vadi Yayınları, İstanbul, 1995.
- ILLİCH Ivan, "Tüketim Köleliği", Türkçesi: Mesut Kardeşah, Pınar Yayınları, İstanbul, 1990.

- İLHAN Attila, "Hangi Küreselleşme", Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1997.
- İZZETBEGOVIÇ Ali, "Doğu ve Batı Arasında İslam", Çev. Salih Çoban, Nehir Yayınları, İstanbul, 1992.
- KAPLAN Yusuf, "Televizyon", Türkçesi: Gökçen Kaplan, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- KAYE Michael- POPPERWELL, Andrew, "Radyo Dersleri", Çeviren: Tuğrul Eryılmaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
- KELSEY Gerald, "Televizyon Yazarlığı", Çeviren: Bahar Öcal Düzgören, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
- KIZILÇELİK Sezgin-ERJEM, Yaşar, "Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü", Atilla Kitabevi, Ankara, 1994.
- KORKMAZ Alemdar- ERDOĞAN, İrfan, "Popüler Kültür ve İletişim", Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
- KORKMAZ Alemdar, ERDOĞAN, İlhan, İstanbul, 1994.
- KÜÇÜK Abdurrahman, "Ayın Konuğu", Bizim Ocak, İstanbul, 1990.
- MACLVER R.M- PAGE, P.Charles, "Cemiyet", Çeviren: Âmiran Kurtkan, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, 1994.
- McQUAIL Denis- WINDAHL, Sven, "İletişim Modelleri", Çeviren: Mehmet Kücük Kurt, İmaj Yayınları, Ankara, 1993.
- _____ "Television and Education", THE EFFECTS of TELEVISION, edited by James D. Holloran, Panther Modern Society, England, 1970.

- MERİÇ Cemil, "Kültürden İrfana", İnsan Yayınları, İstanbul, 1989.
- MICHAUD Yves, "Şiddet", Çeviren: Cem Muhtaroglu, İletişim Yayınları, İstanbul, 1991.
- MUTLU Erol, "İletişim Sözlüğü", Ark Yayınevi, Ankara, 1995.
- NİRUN Nihat, "Aile ve Kültür", Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1994.
- ONUR Bekir, "Toplumsal Tarihte Çocuk", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994.
- OSKAY Ünsal, "Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri", Der Yayınları, İstanbul, 1993.
- _____ "İletişimin ABC'si", Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- _____ "Çağdaş Fantazya", Der Yayınları, İstanbul, ?
- ÖZBİLGİN Erol, "Mağlupların Zaferi", İstanbul, 1988.
- ÖZDEMİR Sadi, "Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme", Timaş Yayınları, İstanbul, 1998.
- PEKER Hüseyin, "Çocuk ve Suç", Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- POOLE Ross, "Ahlâk ve Modernlik", Çeviren: Mehmet Küçük, Ayrıntı, İstanbul, 1993.

- POSTMAN Neil, "Çocukluğun Yokoluğu", Çeviren: Kemal İnal, İmge Kitabevi Yayıncılık, Ankara, 1995.
- _____ "Televizyon: Öldüren Eğlence", Çeviren: Osman Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1985.
- PRESSEY L. Sindy- ROBINSON, Francis, "Psikoloji ve Yeni Eğitim", Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989.
- _____ "Psikoloji ve Yeni Eğitim", Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1989.
- REINECKE Ian, "Elektronığın Büyüsü", Çeviren: Fatih Elmalı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1992.
- RİGEL Nurdoğan (ERKEBAY)., "Elektronik Rönesans", Der Yayınları İstanbul, 1991.
- _____ "Haber, Çocuk ve Şiddet", Der Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- _____ "Medya Ninnileri", Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- _____ "Şahlanan Şiddet", Der Yayınları, İstanbul, 1995.
- SCHİLLER Herbert, "Zihin Yönlendirme", Türkçesi: Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993.
- SCHLESİNGER Philip, "Medya Devlet ve Ulus", Çeviren: Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.

- SEZAL İhsan, "Sosyoloji Yazıları", Derleyen: İhsan Sezal, Ağaç Yayınları, İstanbul,1991.
- SEZEN Yümni, "İslâm Sosyolojisine Giriş", Turan Kültür Vakfı, İstanbul, 1994.
- _____ "Soyolojide Temel Bilgiler ve Tartışmalar", Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997.
- SMITH D. Anthony, "Toplumsal Değişme Anlayışı, Çeviren: Ülgen Oskay, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996.
- SÖZEN Edibe, "Medyatik Hafıza", Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.
- ŞENER Sami, "Sosyoloji", Deha Yayınları, Sakarya, 1994.
- _____ "Türkiye'de Gençlik Olayı", Timaş Yayınları, İstanbul, 1991.
- ŞİRİN Mustafa R., "Çocuk Yüzlü Yazılar", İz Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- _____ "Televizyon Çocuk ve Aile ", İz Yayıncılık, İstanbul 1998.
- TEZCAN Mahmut, "Eğitim Sosyolojisine Giriş", Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.
- _____ "Sosyolojiye Giriş", 4. Baskı, Ankara, 1995.
- TUNCER Nilüfer, "Çizgi Roman ve Çocuk", Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.
- TURAM Emir, "Ekranaltı Çocukları", İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- TÜRKDOĞAN Orhan, "Çağdaş Türk Sosyolojisi", Turan Yayıncılık, İstanbul, 1995.

- UĞUR Aydın, “Zihinlerin Yeni Efendileri Medyalar”, Enformasyon Devrimi Efsanesi. Derleyen: Yusuf Kaplan, Rey Yayıncılık, Kayseri, 1991.
- UĞUREL Refia, Şemin, “Gençlik Psikolojisi”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984.
- USLUATA Ayseli, “İletişim”, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÜSTÜN Dökmen, “İletişim Çatışmaları ve Empati”, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- VARIŞ Fatma, “Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler”, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968.
- VASSEUR Frederic, “Geleceğin Medyaları”, Çeviren: Galip Üstün, İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.
- WILBER Ken, “Transandantal Sosyoloji”, Türkçesi: Cemil Polat, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
- WILLIAMS Raymond, “İkibin’e Doğru”, Çeviren: E. Tarım, Ayrıtı, İstanbul 1989, S. 225
- YALSIZUÇANLAR Sadık, “Televizyon ve Kutsal”, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.
- YAVUZER Halûk, “Aile ve Çocuk”, Ak Yayınları, İstanbul, 1986.
- _____ “Aile ve Çocuk”, Ak Yayınları, Yıllık Dergi, İstanbul, 1987.
- _____ “Çocuk Psikolojisi”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1985.

_____ “Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1986.

YAZAN Ümit Meriç, “Sosyoloji Konuşmaları”, Genç Sosyologlar Derneği, İstanbul, 1994.

_____ “Türkiye Kanatlarınızın Altında”, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997.

YENGİN Hülya, “Ekranın Büyüsü”, Der Yayınları, İstanbul, 1994.

YÖRÜKOğLU Atalay, “Çocuk Ruh Sağlığı”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1980.

_____ “Gençlik Çağı”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1986

5.2. Makaleler

- ABBAS Meral, “Nedir Bu Reklamlardan Çektiğimiz”, *Siyah Beyaz*, 14 Kasım, sh. 13, İstanbul, 1995.
- AKYÜREK Feridun, “Gözardı Edilen Görsel İşitsel Bir Eğitim Ortamı: Okul Tiyatrosu”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1382-1396, Ankara, 1996.
- ALKAN A. Turan, “Teknoloji Mabedine Kurban Verdiğimiz Haber”, *İzlenim Dergisi*, Sayı 30, sh. 11, İstanbul, 1996.
- AVCI Nabi, “Bir Eğitim ve Öğretim Konusu Olarak “İletişim Araştırmaları”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1360-1362, Ankara, 1996.
- BARKAN Murat, “Dört Duvar Eğitim”i Sokağa Çıkarmak İçin Bir Seçenek Eğitimi İletişimi”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1345-1359, Ankara, 1996.
- BATMAZ Veysel, “Türk Televizyonu Gerçeği Yansıtıyor ve Tek Sesli”, *Yeni Türkiye*, Sayı 11, sh. 196-197, Ankara, 1996.
- BOSTANCI M. Naci, “Medya Ulus İlişkisi”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1539-1542, Ankara, 1996.
- BUKER Erkan, “TV’de Şiddet”, *Kurgu Dergisi*, Sayı 10, sh. 87, İstanbul, 1992
- BÜYÜKERŞEN Yaprak, “Televizyonda Dil İletişimi Engeli Üzerine Bir Araştırma”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1421-1432, Ankara, 1996.

- CAN Aytekin, "Ortaçağdan Günümüze Kitle İletişimi", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1617-1621, Ankara, 1996.
- CERECİ Sedat, "Medya Bilmecesi: Kanal mı Kaynak mı?", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1412-1414, Ankara, 1996.
- ÇAKAR Mine, "Medya Çocuğu İstismar Ediyor", *Zaman Gazetesi Eki*, 15 Aralık, sh. 2, İstanbul, 1998.
- ÇAPLI Bülent, "Çocuk ve Televizyon", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1334-1337, Ankara, 1996.
- ÇEBİ M. Sadullah, "Medyaya Çekidüzen Kural Ayrılığı Görüşü Çerçevesinde Devlet-Medya İlişkileri", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1553-1569, Ankara, 1996.
- ÇETİNER Yılmaz, "Ruh Sağlığı ve TV" *Milliyet Gazetesi*, 26 Şubat, sh. 21, İstanbul, 1998.
- ÇETİNKAYA Yavuzer, "Televizyon Karşısında Düşünürken", *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı 152, sh. 10, İstanbul, 1986.
- ÇOLAK Ali, "Şiddeti Anlamayan Nesle Aşına Değiliz", *Zaman Gazetesi*, 7 Şubat sh. 13, İstanbul, 1998.
- DAVUTOĞLU Ahmet, "Derinliğini Kaybeden İletişim", *İzlenim Dergisi*, Sayı 30, sh. 23, İstanbul, 1996.
- DİZERKONCA Hayri, "Şiddetin Kaynağı ve Rambo" *Milliyet Gazetesi*, 23 Şubat. sh. 21, İstanbul, 1998.

- DOĞAN D. Mehmet, "Türkiye'de Kadın ve Aile Anlayışı Konusunda Kitle İletişim Vasıtalarının Tahrif (veya Tahrib). Edici Tesirleri", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1312-1317, Ankara, 1996.
- DUVERGER Mourice, "Siyaset Sosyolojisi", (Çeviren: Ş. Tekeli), *Varlık Yayınları*, sh. 140, İstanbul, 1982.
- ERGÜLEN Akın, "Çağdaş İletişim Felsefesi ve Sorunları", *Kurgu Dergisi*, Sayı 6, sh. 65, İstanbul, 1987.
- GÖKA Erol, "Felsefesiz Dünyanın Aynası: Medya", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1549-1552, Ankara, 1996.
- GÜÇLÜ Abbas, "Televizyonda Şiddet" *Milliyet Gazetesi*, 10 Aralık, sh. 21, İstanbul, 1997.
- GÜLER Deniz, "Kitle İletişim Araçlarının İletişim ve Eğitim İletişimi Özellikleri", *Kurgu Dergisi*, Sayı 9, sh. 323, İstanbul, 1991.
- GÜLERYÜZ Kezban, "Çağdaş Bir Sanat Alanı: Televizyon", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1236-1241, Ankara, 1996.
- GÜRGEN Haluk, "Reklama Nasıl Bakalım", *Yeni Türkiye*, Sayı 11, sh. 432-436, Ankara, 1996.
- KAPLAN Yusuf, "Şiddet ve Gerçeği Pornografikleşen Medya", *İzlenim Dergisi*, Sayı 30, sh. 58, İstanbul, 1996.
- _____ Medya Epistemolojisi: "Görselleştirme", Retorik ve Şiddet, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1570-1581, Ankara, 1996.

- KARAMAN Hayrettin, “Bilgisizlik ve İletişimsizlik Çağı”, *İzlenim Dergisi*, Sayı 30, sh. 31, İstanbul, 1996.
- KARASAR Şahin, “O’nun Televizyonu Var Özel mi Özel”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1027-1030, Ankara, 1996.
- KENEŞ Bülent, “Medeniyetler Çatışması’na Hazırlanan Batı’nın Öncü Kolu Medya Tarafından Yaratılan İslam İmajı”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1475-1492, Ankara, 1996.
- KIRCA Ali, “Uyuşmak”, *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 24 Mayıs sh. 3, İstanbul 1996.
- KOCA K. Yılmaz, “Sokağı Çalınan Çocukların Dramı”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 21 Temmuz, sh. 14, İstanbul, 1997.
- KORU Fehmi, “Çocuklar Kime Emanet” *Zaman Gazetesi*, 22 Ocak sh. 8, İstanbul, 1998.
- KÖSEMEHMETOĞLU Arzu, “İnternet’te Çocuk İstismarı”, *Zaman Gazetesi*, 9 Şubat, sh. 12, İstanbul, 1998.
- LERNER Daniel, “Çağdaşlaşma Sürecinde İletişim İşlevi”, (Çeviren: H. Avcı)., *Kurgu Dergisi*, Sayı 3, sh. 109, İstanbul, 1980.
- LUCAS D. Blaine- BRİTT, S. Henderson, “Reklamcılık Amaçları”, (Çeviren: E. Heper)., *Kurgu Dergisi*, Sayı 4, sh. 117, İstanbul, 1981.
- MEVLANA Hamid, “Yeni Enformasyon Düzeni” (Çeviren: S. Gülnihal) *İlim Sanat Dergisi*, Sayı 1, sh. 27, İstanbul, 1985.

- MORISSETE Annie, "Kokain ya da Televizyon ne Ayırımı Var?", *Siyah Beyaz*, 15 Ekim, sh. 7, İstanbul, 1995.
- ONUR Bekir, "Televizyonun İki Yüzü", *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı 152, sh.3, İstanbul, 1986.
- ORWALL Bruce, "Küçük Seyirciler Çizgi Filmleri Çocukça Buluyor", *Milliyet Gazetesi*, 8 Eylül, sh. 28, İstanbul, 1997.
- OSKAY Ünsal, "İletişim ve İletişimde Çoğulculuğun Koşulları Üzerine Değirmeler", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1515-1518, Ankara, 1996.
- ÖZTÜRK S. Yazar, "Televizyon Haberciliği ve Türkiye'deki Uygulamalar", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1086-1100, Ankara, 1996.
- ÖZÜLKÜ Maruf, "TV'ler Alkol Mübtelası", *Yeni Sayfa*, 10 Kasım, sh. 15, İstanbul, 1995.
- SERDAR Sever-Uztuğ, Ferruh, "Reklam Etkililiği ve Özel Televizyonların Geleceği", *Yeni Türkiye*, Sayı 11 sh. 437, Ankara, 1996.
- SPOTISWOODE Raymont-HAPPE, Bernard, "Televizyonun Tarihi" (Çeviren: M. Kesim)., *Kurgu Dergisi*, Sayı 2, sh. 205, İstanbul, 1979.
- ŞAHİN Davut, "Temiz Televizyon" *Yeni Asya Gazetesi*, 19 Kasım, sh. 3, İstanbul, 1995.
- ŞAHİN Haluk, "Çağdaş Bir Sendrom: Aşırı Enformasyon Yüklenmesi", *İzlenim Dergisi*, Sayı 30, sh. 9, İstanbul, 1996.

- ŞEHİSUVAROĞLU Lütü, "Medya ve İslam", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1460-1465, Ankara, 1996.
- ŞENER Sami, "Medya ve Aile İlişkileri", *Yeni Şafak Gazetesi*, 12 Nisan, sh. 12, İstanbul, 1996.
- ŞİMŞEK N. Melda Cinman, "İletişim, Halkla İlişkiler ve Siyasal Kültür", *Yeni Türkiye*, Sayı 11, sh. 740, Ankara, 1996.
- ŞİRİN M. Ruhi, "Televizyon Alfabesi" *Zaman Gazetesi*, 21 Temmuz, sh. 12, İstanbul, 1996.
- _____ "Televizyon Ahmak Bir Filozoftur", *Zaman Gazetesi*, 28 Aralık, sh. 12, İstanbul, 1998.
- _____ "Modern Çocukluk Tasarımı ve Medya", *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1338-1344, Ankara, 1996.
- TEZCAN Gülcan, "Bir "Aile" Dizisinin Anatomisi", *Yeni Şafak Gazetesi*, 18 Haziran, sh. 15, İstanbul, 1997.
- TOPÇUOĞLU N. Nur, "Basında Reklam ve Tüketim Olgusu", *Yeni Türkiye*, Sayı 11, sh. 446-473, Ankara, 1996.
- UÇANLAR Sadık, "Melos Drama", *Zaman Gazetesi*, 20 Şubat, sh. 12, İstanbul, 1998.
- ULUÇ Doğan, "Çocuk Pazarı", *Hürriyet Gazetesi*, 15 Temmuz sh. 16, İstanbul, 1996.
- WILLIAMS E. Roger, "Genel İletişim Kavramı ve Modelleri", (Çeviren: A. Ergüder)., *Kurgu Dergisi*, Sayı 2, sh. 280, İstanbul, 1979.

- YALSIZUÇANLAR** Sadık, “Televizyon ve Kutsal”, *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1466-1474, Ankara, 1996.
- YILDIRIM** Temel, “TV’de Şiddete Yasak” *Akşam Gazetesi*, 23 Şubat, sh. 12, İstanbul, 1998.
- YÜKSEL** N. Aysun, “Sosyal/Kültürel Değişmede ve Yeniliklerin Benimsenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Etkisi,” *Yeni Türkiye*, Sayı 12, sh. 1498-1502, Ankara, 1996.

6. EKLER

6.1. Anket Formu

Sevgili Arkadaşlar,

Televizyonun günlük hayatımızdaki yerini ve işlevini tesbit etmek amacıyla, sizler için bir dizi soru hazırladık. Bu sorulara özgürce vereceğiniz cevaplar siz ve sizden sonra gelecek nesiller için, televizyon yayıncılığında etkili olacaktır. Bu yüzden sorulara vereceğiniz her cevap bizim için çok önemlidir. Lütfen hiç bir soruyu boş bırakmayınız.

Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür eder, derslerinizde başarılar diler, sevgiler sunarım.

Hüseyin Emin Öztürk

ANKET SORULARI

A- İÇERİK SORULARI

1. Evinizde kaç adet televizyon var?
a) Yok b) 1 adet c) 2 adet d) 3 ve daha fazla
2. Evinizde uydu anteni var mı?
a) Yok b) Var
3. Evde istediğin zaman televizyon izleyebiliyor musun?
a) Evet b) Genellikle c) Çok az d) Hayır
4. Televizyon programlarını kimlerle izlersin?
a) Ailemle b) Kardeşlerimle c) Arkadaşlarımla d) Tek başıma
5. Evinizde hangi televizyon kanalının izleneceğine genellikle kim karar verir?
a) Ailece b) Annem c) Babam d) Kardeşim e) Ben
6. Hafta içi günde yaklaşık kaç saat televizyon izlersin?
a) 1 saatten az b) 1 saat c) 2 saat d) 3 saat e) 4 saat ve daha fazla
7. Hafta sonu günde yaklaşık kaç saat televizyon izlersin?
a) 1 saatten az b) 1 saat c) 2 saat d) 3 saat e) 4 saat ve daha fazla
8. Evde en çok kim televizyon izler?
a) Annem b) Babam c) Kardeşim d) Ben
9. Televizyonu günün hangi saatlerinde izlersin?
a) Sabah b) Öğle c) Akşam d) Gece e) Her zaman
10. Aşağıdaki program türlerinden en çok hangisini izlemeyi tercih edersin?
(En fazla 3 tercih işaretleyiniz, tercih sırasını 1, 2, 3 diye belirtiniz.)
() Müzik-Klip () Haber () Spor
() Yabancı Dizi () Yerli Dizi () Yabancı Film
() Yerli Film () Çizgi Film () Komedi Filmi
() Bilim Kurgu () Belgesel () Yarışma
() Reklamlar () Eğlence () Açık Oturum
11. Televizyonda en çok izlediğin dizi filmler hangileridir?
(Yerli veya yabancı, 3 tane sinin ismini yazınız.)
.....
.....
.....
12. Evinizde televizyon kanalı tercihi yüzünden hiç tartışma çıktığı olur mu?
a) Olmaz b) Çok az c) Ara sıra d) Çoğu zaman

13. Televizyon içinizdeki arzu ve beklentilerden hangilerine cevap veriyor?
(En fazla 3 tercih işaretleyiniz, tercih sırasını 1, 2, 3 diye belirtiniz.)
 Rahatlama Güven duygusu Yalnızlık
 Haber alma Heyecan Bilgilenme
 Merak Zevk ve eğlence Davranışları belirleme
14. Televizyon izlemene aşağıdaki faktörlerden en çok hangileri sebep oluyor?
 Arkadaşım olmadığı için
 Oyun oynayacak bir ortam olmadığı için
 Anne ve babam benimle yeterince ilgilenmediği için
 Gezme imkanım olmadığı için
 Televizyonun bulunduğu odada sürekli oturduğumuz için
 Hayal dünyamı geliştirdiği için
 Televizyon izlemeyi çok sevdiğim için
 Televizyondan çok şey öğrendiğim için
15. Televizyon izlememiş olsaydın aşağıdakilerden hangilerini yapmayı daha çok isterdin?
(En fazla 3 tercih işaretleyiniz, tercih sırasını 1, 2, 3 diye belirtiniz.)
 Spor yapmayı
 Oyun oynamayı
 Anneme ev işlerinde yardım etmeyi
 Babamla birlikte olmayı
 Arkadaşlarımla gezmeyi
 Kitap okumayı
 Derslerime çalışmayı
Başka (Belirtiniz)
16. Televizyonda açık-seçik bir sahne çıktığında ne yaparsın?
a) İzlemeye devam ederim
b) Yanımdakilerin tavrına göre hareket ederim
c) Başka kanalı izlerim
d) Rahatsız olurum
17. Hiç 900'lü bir telefon numarasını aradınız mı?
a) Evet b) Hayır
Cevabınız evet ise hangi sebeple aradınız? (Belirtiniz)
18. Ailenizden öğrendiklerinizle, televizyondan öğrendikleriniz arasında bir çatışma oluyor mu?
a) Evet b) Hayır
Cevabınız evet ise hangi alanda oluyor?
a) Giyim-kuşam b) Dinî ve ahlâkî kurallar c) Gelenek ve görenekler
d) Aile için davranışlar e) Arkadaş ilişkileri f) Tarihî bilgiler
g) Diğer (Belirtiniz)
19. Toplumda saygın bir kişi olmak için aşağıdaki mesleklerden hangisini seçerdiniz?
a) Sporcu b) Doktor c) Mühendis d) Yazar-Şair
e) Subay f) Din adamı g) Şarkıcı h) Öğretmen
i) İş adamı j) Spiker k) Film yıldızı
g) Diğer (Belirtiniz)
20. Beğendiğiniz yerli veya yabancı ses sanatçılarından üçünün ismini yazar mısınız?
.....
.....
.....
21. Bir davranışın doğru veya yanlış olduğu konusunda kime inanırsınız?
a) Aileme b) Öğretmenime c) Arkadaşlarıma
d) Din adamlarına e) Televizyona f) Ders kitaplarına

B) KİMLİK SORULARI

1. Cinsiyetiniz :.....
2. Yaşınız :.....
3. Doğum Yeriniz :.....
4. Oturduğunuz semt :.....
5. Okulunuzun adı :.....
6. Babanızın mesleği :.....
7. Annenizin mesleği :.....
8. Anne ve babanızın durumu
 - a) Anne-baba sağ, birlikte
 - b) Anne-baba sağ, ayrı
 - c) Anne sağ, baba vefat etmiş
 - d) Baba sağ, anne vefat etmiş
 - e) Anne ve baba vefat etmiş
9. Annenin eğitim durumu
 - a) Üniversite mezunu
 - b) Lise mezunu
 - c) Orta okul mezunu
 - d) İlkokul mezunu
 - e) Okur-yazar
 - f) Okuma yazma bilmez
10. Babanızın eğitim durumu
 - a) Üniversite mezunu
 - b) Lise mezunu
 - c) Orta okul mezunu
 - d) İlkokul mezunu
 - e) Okur-yazar
 - f) Okuma yazma bilmez
11. Senden başka kaç kardeşin var:
12. Oturduğunuz ev kendinizin mi?
 - a) Evet
 - b) Hayır
13. Kendine ait bir çalışma odan var mı?
 - a) Evet
 - b) Hayır
14. Geçen yıl sınıf geçme dereceniz
 - a) Geçer
 - b) Orta
 - c) İyi
 - d) Pekiyi

22. Televizyonda reklamı yapılan bir ürün için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) Kalitelidir
- b) Herkes için gereklidir
- c) Herkes tarafından beğenilmektedir
- d) Yeni bir üründür
- e) Diğer (Belirtiniz)

23. Beğendiğiniz yerli veya yabancı film kahramanlarından üçünün ismini yazar mısınız?

.....
.....
.....

24. Televizyonda izlediğiniz bir filmde, "Film kahramanının o akşam doğum günüdür. Çarşıdan alış-verişini yapıp, doğum gününü kutlamak için eve dönerken bir aracın çocuğa çarpıp kaçtığını görür." Eğer bu filmin kahramanı siz olsaydınız ne yapardınız?

- a) Umursamaz, eve doğum günümü kutlamaya giderdim.
 - b) Polise haber verir, vaktim az olduğu için eve giderdim.
 - c) Hastahaneye götürdükten sonra eve doğum günümü kutlamaya giderdim.
 - d) Hastahaneye götürdükten sonra durumunu öğrenir, ailesine haber verir, ailesi geldikten sonra, eve doğum günümü kutlamaya giderdim.
 - e) Doğum günüm kutlanmadığı için;
-yapardım.

25. Toplumla faydalı iyi bir insan olmamızda aşağıdakilerden hangisinin etkisi daha fazladır?

- a) Aile eğitimi
- b) Okul eğitimi
- c) Dinî kitap ve konuşmalar
- d) Televizyon programları
- e) Arkadaş grubu
- f) Örnek aldığımız kişiler
- g) Diğer (Belirtiniz)

26. Televizyon çocuk programlarından en çok sevdiğiniz üçünün ismini yazar mısınız?

.....
.....
.....

27. Televizyonda izlediğiniz yabancı filmlerdeki okullar ile ülkemiz okullarını karşılaştığımızda aşağıdakilerden hangisine katılıyorsunuz?

- a) Televizyondaki okullarda öğretmen-öğrenci ilişkileri çok iyi
- b) Televizyondaki okullarda öğrenciler çok serbest
- c) Televizyondaki okullarda kıyafet zorunluluğu yok
- d) Televizyondaki okullarda arkadaş ilişkileri çok iyi
- e) Televizyondaki okullarda davranışlar çok yapmacık
- f) Diğer (Belirtiniz)

28. Televizyonda izlediğiniz filmlerdeki aileler ile ülkemizdeki aileleri karşılaştığımızda aşağıdakilerden hangisine katılıyorsunuz?

- a) Televizyondakiler örnek ailelerdir
- b) Televizyondaki aile bireyleri daha hoş görülür
- c) Televizyondaki aileler çok problemlidir
- d) Televizyondaki aile bireylerinin davranışları çok yapmacıktır
- e) Diğer (Belirtiniz)

29. Televizyondan öğrendikleriniz en çok nerede işinize yarıyor?

- a) Her yerde
- b) Sokakta
- c) Evde
- d) İş yerinde
- e) Okulda
- f) Hiç bir yerde
- g) Diğer (Belirtiniz)

30. Aileniz en çok hangi tür programları izlemekten hoşlanır?

- (En fazla 3 tercih işaretleyiniz, tercih sırasını 1, 2, 3 diye belirtiniz.)
- () Müzik-Klip
 - () Haber
 - () Spor
 - () Yabancı Dizi
 - () Yerli Dizi
 - () Yabancı Film
 - () Yerli Film
 - () Çizgi Film
 - () Komedi Filmi
 - () Bilim Kurgu
 - () Belgesel
 - () Yarışma
 - () Reklamlar
 - () Eğlence
 - () Açık Oturum

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

6.2.

SAYI : B. ORAL M. M. A. 34. (X) 18 - 580/ 1125
KONU : ANKET

15 MAYIS 1996
...../...../.....

VALİLİK MAKAMINA

- İLGİ:a-) Millî Eğitim Bakanlığı'nın 28.01.1988 gün ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği'nin 610.BHİŞ.123 sayılı emri.
b-) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Hüseyin Emin ÖZTÜRK'ün 26.04.1996 tarihli yazısı.

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Hüseyin Emin ÖZTÜRK'ün ilimiz Şişli ve Üsküdar ilçesi ilköğretim okullarında anket uygulamak istediği ile ilgili İLGİ yazı ekte sunulmuştur.

Belirtilen okullarda. Hüseyin Emin ÖZTÜRK'ün İLGİ (a) Bakanlık Emri esasları dahilinde araştırmasını yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

İhrami ORAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK-1 (İLGİ (b/yazı ve ekler)
2 (Müft.Raporu)

O L U R
14.05.1996
Saffet KAYA
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

NOT : Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.

7. ÖZGEÇMİŞ

1956 Yılında Kayseri’de doğdu . İlk ve orta öğrenimini Kayseri de yaptı. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. (1980)

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisans öğrenimi yaptı ve “Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler” konulu tezi hazırladı (1991). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsün de Doktora öğrenimi gördü.

1982 – 1992 Yılları arasında Türkiye Diyanet Vakfı’na bağlı değişik işletmelerde kurucu, yönetici olarak görev aldı. Akra Radyo ve Televizyon Şirketi ile Yavuz Radyo Televizyon şirketinin kurucu genel müdürlüğü görevlerinde bulundu. Halen kurucusu bulunduğu Göküzü Eğitim Kurumları’nın yönetim kurulu başkanıdır.

Çocuklar için şiir, hikaye ve roman türünde eserler yazdı Kültür Bakanlığı ve Türkiye Yazarlar Birliği’nin "Çocuk Edebiyatı" ödülleriyle layık görüldü. Eserleri yabancı dile tercüme edildi.

Yayınlanmış Eserleri :

Hikayeler : Kınalı Kuzu (1983), Gül Ağacı (1988)

Çocuk Oyunu : Çiğdem Çiçekleri (1986),

Şiirler : Bu Sevdanın Uğrunda (1986),

Romanlar : Derviş Dede 1 (1983), Yaralı Keklik (1987),

Derviş Dede 2 (1987), İpek Kuyruklu Uçurtma (1988),

Araştırma : Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler (1991)

Evli ve dört çocuk babası.